

COLLECT

KUNST ANTIEK DESIGN

Emanuel De Witte
Meester van het licht

Stadgezigten
Achttiende-eeuwse liefhebberij

Bronzen gietsels
De regels van de kunst

Olivier van Herpt
Unieke kleiprints

Jean-Michel Basquiat
Boom for real

Pierre Gole
Bloemenmarqueterie

Irving Penn
De elegantie van de eenvoud

Maandblad
verschijnt niet in januari, juli en augustus
22ste jaargang
SEPTEMBER 2017 / NR. 6 - €5,95
P 708152

CODA Paper Art

04.06_29.10.2017

CODA MUSEUM
www.coda-apeldoorn.nl

Aronson

DELFTWARE

ANTIQUAIRS SINDS 1881

DELFTWARE.COM

IN ALLE RUST IETS BIJZONDERS KOPEN. VAN THUIS UIT.

▲ **A. Schelfhout (1787-1870)**

Vissersschepen voor de kust van Katwijk,
olieverf op paneel 34 x 44 cm, gesigneerd en gedateerd '57
verzekeringswaarde: € 150.000,-
bieden vanaf: € 75.000,-

▲ **I.L. Israëls (1865-1934)**

Twee baadsters op het strand, Viareggio,
olieverf op doek 40 x 50 cm, gesigneerd
verzekeringswaarde: € 140.000,-
bieden vanaf: € 75.000,-

Fischer's Auction is een veilige kunstveiling. Geen veilingtaal, geen veilingzaal, geen stress. Geen verticaal omhoog gierende prijzen. En geen ongeduldige hamer. U blijft gewoon rustig thuis. En doet een bod bij de notaris. Per brief, fax of mail.

De praktijk?

1. U gaat ongestoord kijken op een **kijkdag**. In het Fischerhuis van Simonis & Buunk in Ede. Heel toepasselijk in de Notaris Fischerstraat. Zo'n 100 lots. Afgebeeld in een handige, informatieve catalogus. Bij mooi weer kunt u die nog even lekker doorbladeren in onze beeldentuin. Bij een glaasje wijn (van Salentein).
2. Stel: een of meerdere werken spreken u aan. U gaat naar huis, denkt na en neemt een besluit. U wilt dat schilderij kopen. Dan brengt u een **bod** uit. Uiterlijk 16 september om 9 uur. Bij de notaris, mr. S.P.P.M. Soons in Heteren. Niemand anders krijgt uw bod onder ogen. Twee getallen helpen u: de ondergrens en de verzekerde waarde. Uw bod is het bedrag dat het werk u uiteindelijk waard is.

En nu komt het:

De bieder met het hoogste bod koopt het kunstwerk voor het bod van de een-na-hoogste bieder, zelfs al ligt dat bod veel lager. Plus een bescheiden opgeld: 10%. Op zaterdag 16 september om 16:00 uur is de veiling in het Fischerhuis, waar de notaris de biedingen verwerkt en de uitslagen bekendmaakt. Spannend!

En dan. Hangt het schilderij bij u thuis, als het goed is. Met lijst en al. Blijvend plezier! En ruilrecht gedurende een jaar na aankoop, bij Simonis & Buunk.

Veilig veilen, schriftelijk bieden t/m 16 september, 9 uur.

Voor meer info en catalogus: meester van de veiling
Kas Buunk, kas@fischersauction.com, 0318 652888

www.fischersauction.com

Fischer's Auction is onderdeel van Simonis & Buunk Collectie BV - Ede

DOROTHEUM

SINDS 1707

*Sebastian Vrancx (1573–1647), toegeschreven, Winterlandschap met Karnavalsviering bij het Kipdorppoort-bastion in Antwerpen
olie op doek, € 100.000 – 150.000, veiling 17 oktober 2017*

Palais Dorotheum, Wenen

Prestige-veilingen 17 – 19 oktober

Schilderijen van Oude Meesters
19de eeuwse schilderijen, Antiek, juwelen

**Tentoonstelling in Brussel van meesterwerken
uit de komende veilingen: 18 – 19 september**

Dorotheum Brussel, Honorine d'Ursel, Tel. +32-2-514 00 34
www.dorotheum.com

EMANUEL DE WITTE

1617-1692 **MEESTER
VAN HET LICHT**

23.09.2017 - 21.01.2018

 PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS

M
mondriaan
fonds

FONDS 21

VSBfonds.
iedereen doet mee

Stedelijk Museum Alkmaar

COLLECT

KUNST ANTIEK DESIGN

www.collectkaj.nl

hoofdredacteur:

els bracke

redactie:

liesbeth langouche
betty vanlangendonck

layout:

annick blommaert
matthias yzebaert

redactiesecretariaat:

tel. +32 (0)9 216 20 28
fax +32 (0)9 216 20 27
antiek@ips.be

verantwoordelijke uitgever:

Patrick Snoeck
Begijnhoflaan 464G
9000 Gent

met regelmatige medewerking van:

peter van ardenne
frederik barends
rob driessen
drs anna laméris
drs kitty laméris
robert-jan van ravesteijn
anton vos
koos de wilt

oplage: 20.000 exemplaren

© kunst & antiek journal te gent

abbonementen

negen nummers:
nederland: € 33,00
belgië: € 33,00 - europa: € 45,00
overige landen: € 80,00

Opgave en vragen over abonnementen

Abonnementenland
Postbus 20
1910 AA Uitgeest
Tel. 0900-ABOLAND of 0900-226 52 63
klantenservice@aboland.nl
€ 0,10 per minuut
Fax 0251-31 04 05
Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of
www.aboland.nl voor adreswijzigingen
en opzeggingen.

adverteren in Collect

joris van glabbeek
tel. +32 (0)9 216 20 24
collect.net@ips.be

cover

Emanuel de Witte, 'Gezicht op het grafmonument van Willem de Zwijger in de Nieuwe Kerk te Delft', 1656. Doek, 97 x 85 cm. Palais des Beaux-Arts, Lille © RMN-Grand Palais. Philipp Bernard.

niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze ook zonder toestemming van de uitgever. meningen, feiten, weergegeven in ondertekende artikelen of bijdragen aan dit blad vallen onder de verantwoordelijkheid van de betreffende auteur. redactie en uitgever zijn hiervoor niet aansprakelijk. COLLECT is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de geplaatste advertenties. Enkel de adverteerder kan hiervoor aansprakelijk worden gesteld.

SEPTEMBER 2017

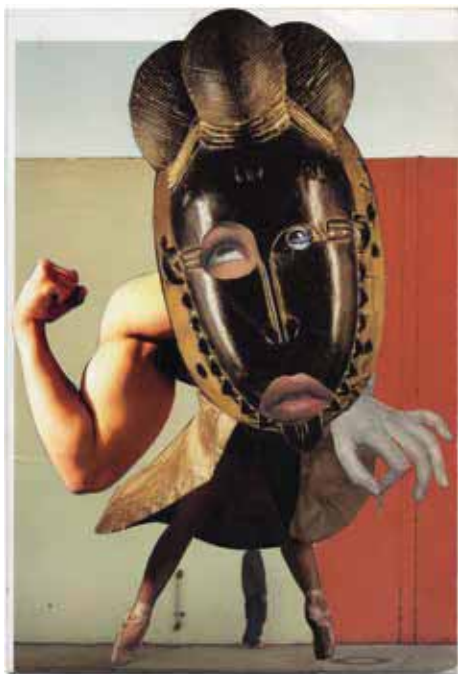

- 8 Up to date
- 12 KOPstukken
- 14 Up to art musea
- 18 Up to art galleries
- 19 Licht op zilver
- 20 **Stadgezigten**
Achtttiende-eeuwse liefhebberij
- 24 **Emanuel de Witte**
Enfant terrible met een penseel van goud
- 28 **Art & Antiques Weekend**
in Amsterdam
- 30 **Het dessert in een toren van glas**
- 34 **Jean-Michel Basquiat:**
Boom for real
- 38 **Irving Penn:** elegant eenvoudig
- 42 De regels rond **bronzen gietsels**
- 46 Geraffineerd **lakwerk**
- 50 De bloemenmarqueterie van **Pierre Gole**
- 45 Houtsnijder-beeldhouwer **Jozef Cantré**
- 62 **Anders Zorns** weerspiegelingen
- 64 Veilingen wereldwijd
- 70 Meubelrestaurator **Dirk-Olaf van Geenen:** verliefd op hout

- 74 Koninklijke protectie:
Lodewijk Napoleon en het **Amstelporselein**
- 78 **Kastanjevazen**
bij Museum Van Loon
- 82 **In de kantlijn** van de kunstmarkt
- 83 **Designklassieker:**
S Chair van Verner Panton
- 84 **Olivier van Herpt:** virtuoos van
digitaal naar analoog
- 88 Galerieagenda
- 89 Museumagenda
- 91 Boekbesprekingen
- 92 Beursberichten
- 97 Beursagenda
- 100 Veilingagenda
- 104 Veilingresultaten
- 108 Veilingen op komst
- 110 Veilingresultaten België
- 111 Veilingen op komst België
- 112 Website adressen
- 113 Te koop gevraagd en
te koop aangeboden

txt Nederland

Sally Wassink, ansichtkaart (naar Hoch), 2007. Te zien op 'Powermask – curated by Walter van Beirendonck'.

Het Wereldmuseum nodigde Walter van Beirendonck naar Rotterdam uit om er de tentoonstelling **'POWERMASK'** te cureren.

De Antwerpse modeontwerper, gefascineerd en geïnspireerd door het fenomeen masker, geeft er zijn eigenzinnige kijk op het masker in de mode en de kunst, maar ook als fetisj en ritueel object (01-09 t/m 07-01) +++ De eerstkomende veiling van **Notarishuis Arnhem** zal plaatsvinden op hun gloednieuwe locatie op het adres De Toekomst 4. Dit bevindt zich op het bedrijventerrein de Seingraaf te Duiven. De ruimte – die twee maal zo groot is als de oude – kan reeds bewonderd worden tijdens de kijkdagen op 2 en 3 september, gevolgd door de veiling op 4 september +++ **Vijf conservatoren** van het **Keramiekmuseum Princessehof** en het **Fries Museum** zullen op woensdag 6 september klaar zitten om uw vragen te beantwoorden tijdens het **antiekspreekuur**. U mag tot drie stukken Europese of Aziatische keramiek, schilderijen en prenten, zilver en historisch textiel meebrengen +++ Eveneens op 6 september gaat het nieuwe theater en de nieuwe centrale hal van **Sin-ger Laren** officieel open. Maar bewoners van Laren wachten misschien het best tot 10

Zaaloverzicht van de tentoonstelling 'Mondrian – Man Ray' bij galerie Kunstaustellung Kühl & Kühn te Dresden. Het betreffende werk hangt links van de deuropening. Archief Joop M. Joosten, RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis.

september. Want dan zijn zij allen te gast op het feest, dat opgeluisterd wordt door optredens van Edsilia Rombley en de bigband van het Conservatorium Amsterdam +++ Haast u naar de site van de **Groninger Museumnacht**, want daar kunt u voor € 5 een passe-partout kopen die u op 9 september tot na middernacht toegang geeft tot het **GRID Grafisch Museum**, het **Groninger Museum**, het **Nederlands Stripsmuseum**, het **Noordelijk Scheepvaartmuseum** én

Stan Douglas, 'Win, Place or Show', 1998. Collectie De Pont Museum, Tilburg.

MUSEUM DE PONT 25 JAAR

In september viert Museum De Pont in Tilburg haar zilveren jubileum. Op 16 september wordt het beeld van Anish Kapoor koninklijk onthuld. Maar ook blikt de tentoonstelling 'WeerZien' (16-09 t/m 18-01) terug op de afgelopen vijfentwintig jaar door vijftig van de meest bijzondere kunst-

werken die het museum in al die jaren ren als bruikleen mocht ontvangen opnieuw uit te nodigen. Als waren het oude vrienden die ze opnieuw te gast vragen. Daarbij zitten werken van Marlene Dumas, Roni Horn, Marc Mulders, Rob Birza, Thomas Schütte en Christian Boltanski. Meteen

geeft deze tentoonstelling ook een inzicht in de geschiedenis van De Pont, want een groot deel van wat ooit op de allereerste expositie te zien was, keert terug. Maar ook volgen we hoe de ambities van het museum nadien evolueerden.

Simon Moulin bij Hein Klaver

Dit jaar is een feestelijk jaar voor Hein Klaver, want diens kunsthandel bestaat vijftwintig jaar. Afgelopen zomer hadden ze hun druk bezochte jubileumtentoonstelling, en dit najaar hebben ze nog iets in petto: samen met de erven van de schilder en lithograaf Simon Moulijn (1866-1948) brengen zij een tentoonstelling met schilderijen en werken op papier uit Moulijns nalatenschap. Op zondag 1 oktober wordt de expositie geopend door Jan Jaap Hey, oud-conservator van het Drents Museum. "Nadien is de tentoonstelling nog te bezichtigen van 6 tot en met 8 oktober, en van 13 tot en met 15 oktober. www.heinklaver.nl

Simon Moulijn, 'Drents landschap', 1896. Gouache en pastel, 40,5 x 55 cm.
Gemonogrammeerd en gedateerd rechtsonder.

het Universiteitsmuseum. Extra leuk zijn de performances, muzikale omlijsting, workshops en ontmoetingen met kunstenaars en ontwerpers. www.groningermuseumnacht.nl +++ Emeritus hoogleraar en kunstenaar **Carel Blotkamp** heeft de vaste collectie van Museum Boijmans Van Beuningen volledig anders opgesteld, met de bedoeling de bezoekers te verleiden om langer naar de stukken te kijken. Op 10, 17 en 24 september geeft hij uitleg bij deze presentatie 'De collectie als tijdmachine' in een serie korte colleges +++ In juni werd het elfde en laatste deel van de reeks 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015' gepubliceerd. Als finale afronding komen de auteurs op 15 september samen in het Auditorium van het Rijksmuseum voor een **symposium over de betekenis van de kunstkritiek** in de huidige kunstwereld +++ Een dag later, op 16 september, wordt u in Gorsel verwacht, waar het Venduehuis Den Haag een **taxatiedag in Museum MORE** houdt +++ In de nieuwe tentoonstellingen 'The Making of Modern Art' en 'The Way Beyond Art' onderzoekt het **Van Abbemuseum** hoe de veranderende wereld de moderne kunst mee heeft gecreëerd, maar ook hoe onze visie op onze omgeving verandert dankzij kunst. Deze kaderen in een

Erwin Olaf, 'Her Royal Highness Princess Máxima of the Netherlands', 2011. Te zien op 'Vrouwen van Oranje' in Museum Jan Cunen.

drie jaren durend programma, dat pas echt in gang wordt gezet met het openingsweekend op 21, 22 en 23 september. Zo staat op vrijdag een seminar gepland rond het verzamelen van kunst in de huidige tijd. Zaterdag is het museum gratis toegankelijk

en kunt u deelnemen aan rondleidingen, een kinderknutselclub, een theatterondleiding en de 10e Young Art Night, een avond vol en voor jong geweld +++ Na een verbouwing en uitbreiding heropent het Museum Jan Cunen op 30 september met **'Powervrouwen'**: vier tentoonstellingen waarin de vrouw krachtig en inspirerend centraal staat. In 'Vrouwen van Oranje' zien we een 50-tal monumentale en intieme portretten van vijf Nederlandse vorstinnen. Fotografe Nicky Hoogendijk en beeldhouwster Margot Homan krijgen elk een tentoonstelling. En 'De pil van Oss' vertelt het verhaal van het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw (t/m 14-01) +++ Conservator Wietse Coppes van het RKD wist dankzij een nieuw opgedoken foto een onbekend werk van **Piet Mondriaan** te identificeren. De foto uit 1925 toont de tentoonstelling 'Mondriaan – Man Ray' bij galerie Kunstaustellung Kühl & Kühn te Dresden en kon gelinkt worden aan zowel een inventarisbeschrijving als aan een foto van een voorheen onbekend schilderij. Nu is eindelijk bekend hoe 'Komposition XIV' uit 1922 er moet hebben uitgezien. Wat de precieze kleuren waren, zal altijd een raadsel blijven aangezien het werk verloren ging tijdens WOII.

Museale aanwinsten

Afgelopen zomer zaten de aankoopploegen van de Nederlandse musea niet stil. Zo kocht het **Drents Museum** twee schilderijen aan voor hun Drentse Meestercollectie: kwaliteitsschilderijen met Drenthe als onderwerp. Hierin zit voortaan een bijkomend werk van Egbert van Drielst (1745-1818) en een eerste van Alexander Molinger (1836-1867) +++ Op 5 juli ging bij Christie's in Londen een 'Gezicht op Amersfoort' van Caspar van Wittel naar het **Museum Flehite**. Het werk zal prominent getoond worden op de overzichtstentoonstelling over Van Wittel in Amersfoort die begin 2019 gepland staat +++ Ook voor het **Rijksmuseum van Oudheden** was 5 juli een memorabele dag. Want die dag lukte het eindelijk om het zogenaamde Zwaard van Ommerschans te bemachtigen. Dankzij tussenkomst van de Vereniging Rembrandt kon het voor € 550.000 aangekocht worden bij Christie's Londen. Daarmee keert het ceremoniële zwaard uit de Nederlandse bronstijd na 90 jaar in een privécollectie te hebben gezeten, naar Nederland terug +++ Dit najaar start het **Purmerends Museum** met vernieuwingswerken. Als eenmaal de aardewerkzaal heringericht is, zullen hier

Folkert de Jong, 'Doctrine of Salvation', 2015. Collectie Gemeentemuseum Den Haag.

de zestig stukken art-nouveau-aardewerk staan die onlangs verworven werden uit de Collectie Meentwijk van verzamelaar Dirk Nienhuis +++ **Waldemar Grzimek** (1918-1984) is een van de bekendste beeldhouwers van het naoorlogse Duitsland. Zijn dochter schonk zijn nalatenschap aan een aantal Duitse musea, maar ook aan één Nederlands museum: **Museum Beelden aan Zee** kreeg in totaal 20 sculpturen en 200 tekeningen +++ Typerend voor het bevreemdende oeuvre van Folkert de Jong is diens installatie 'Doctrine of Salvation', dat voortaan deel uitmaakt van de vaste collectie van het **Gemeentemuseum Den Haag**. Het werk ziet er uit als een soort glazen cel, waarop een mysterieuze koker is aangesloten +++ En tot slot is het **Westfries Museum** plotsklaps € 1,7 miljoen

rijker geworden. Dit is de geschatte waarde van de nalatenschap van Frans le Cocq d'Armandville, waarmee het museum jarenlang goede betrekkingen onderhield. Na diens dood bleek hij zijn hele bezit aan het museum te schenken, goed voor een grote som geld alsook honderden kunstvoorwerpen, waaronder werken van Josef Israëls, Anton Mauve en George Breitner.

NV Haga, model 3004, vaas met tijgerlelies. Herkomst: collectie Meentwijk. Collectie Purmerends Museum.

Streurman gezocht

Het Veenkoloniaal Museum te Veendam is op zoek naar werk van Geert Hendrik Streurman (1892-1976) om te exposeren op de in 2018 geplande tentoonstelling over het 100-jarig bestaan van de kunstenaarskring De Ploeg. Heeft u werk van Streurman, of kunt u het museum helpen, dan kunt u contact opnemen met conservator Elise van Ditmars via vandidmars@veenkoloniaalmuseum.nl of 0031 (0)598-364221.

Geert Hendrik Streurman, 'Landschap met huisjes'.

Appèl Solo

De salon/expositie 'Appèl in de Kazerne' van afgelopen lente, waarbij zeven galerieën zich presenteerden in de kamers van de oude marechausseekazerne te Eindhoven smaakte duidelijk naar méér. Op 2 september gaat dan ook Appèl Solo van start, dat te bezoeken is tot en met 1 oktober. Net als de eerste maal, doen Contempo Galerie, Jan van Hoof Galerie, Luyckx Gallery, Galerie Nasty Alice, Salon en Galerie Wilms mee. Nieuwkomer is Galerie Marzee. En Galerie Pennings opereert deze keer vanuit hun nieuwe ruimte aan de Geldropseweg 63 met vanaf 17 september werk van Hans Biezen en Noortje Hagens. Enkele van de achttien kunstenaars die elk een solo krijgen op Appèl Solo, zijn Joop van Deventer, Les Deux Garçons, Ernest Potters, Sjef Voets, Albert Zwaan en Nicolas Dings, die de zolder van de stallen ombouwt tot 'wunderkammer'. www.kazerne.com

YiP Art fotoveiling

Om jonge (ex)gedetineerden tijdens en na hun gevangenschap te helpen een positieve toekomst op te bouwen, werd in 2002 Young in Prison (YiP) opgericht. Sinds 2005 halen zij belangrijke financiële middelen uit hun fotoveilingen, waarvan de volgende op 7 oktober plaatsvindt in Paradiso Noord te Amsterdam. Voorafgaand, van 25 september tot en met 5 oktober, kunnen de werken bezichtigd worden in 5&33 galerie in art'otel amsterdam. De catalogus bestaat uit foto's van 80 topfotografen zoals Annie Leibovitz, Erwin Olaf, Eva Roovers, Franciscus & Franciscus, Hendrik Kerstens, Kadir van Lohuizen en Koos Breuken. De veilingavond wordt dan mooi afgesloten met live muziek, muziek en theater. Want inderdaad, vijftien jaar YiP mag gevierd worden.

www.younginprison.org/nl/yipart

txt internationaal

Nog tot en met 8 oktober kan men naar **Natura 2017**, de tentoonstelling die werd georganiseerd door Sculptuur Bredelar. Hierop is werk te zien van Sjoerd Buisman, Tim Breukers en Arian de Vette in de bijzondere context van het Klooster Bredelar in het Duitse Sauerland +++ Ter gelegenheid van hun 120e verjaardag houdt het Antwerpse veilinghuis annex galerie **Campo & Campo** een jubileumtentoonstelling met werk van onder meer Jo Delahaut, Gaston Bertrand, Luc Peire, Reinhoud, Rik Wouters, Jules Lismonde, Roger Raveel, Maurice Wyckaert, Moïse Kisling, Wilfredo Lam, Bruno Vekemans, Jules Schmalzigaug, Bert De Beul en Feng Zhengjie. Enkele van deze werken werden in bruikleen gegeven, maar de meeste zijn ook te koop. Ze kunnen alle bekeken worden van 8 tot en met 29 september +++ **Van Eyck, Vermeer, Brueghel, Rembrandt en de andere Oude Meesters** trekken jaarlijks duizenden toeristen naar Nederland en Vlaanderen. Ook internationale musea pronken maar wat graag met hun Hollandse en Vlaamse meesterwerken. Of moeten we ze allemaal eerder onder de vlag van de Lage Landen categoriseren? Hoe verhouden de economische (toeristische) belangen zich tot

de artistieke belangen? En hoe gaan de musea om met ons verleden? Op zaterdag 9 september buigen Manfred Sellink (KMSKA), Ann Demeester (Frans Hals Museum), Philip Van den Bossche (Mu.ZEE) en Emilie Gordenker (Mauritshuis) zich over deze kwesties. Dit debat vindt plaats in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen en is gratis bij te wonen. Wel dient ingeschreven te worden door te mailen naar onserfdeel@onserfdeel.be +++ ICAMT, het Internationale Comité van ICOM voor architectuur en museumtechniek en FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, organiseren van 14 tot en met 16 september een internationale **conferentie rond duurzaam verbouwen en museumtechniek**. Drie dagen lang lichten museumprofessionals, architecten en scenografen hun ervaringen en werk toe tijdens de bezoeken aan een 7-tal musea in Vlaanderen en Brussel. Meer info en inschrijven via www.faro.be +++ In Schotland is nog tot en met 14 januari de tentoonstelling '**Art of Power**' te zien in Mount Stuart (eiland Bute) en The Hunterian Art Gallery (Glasgow). Deze toont de topstukken in de collectie van John Stuart, de derde graaf van Bute (1713-1792),

Luc Peire, 'Sou-sen-gi', 1974. Olieverf op doek, 73 x 50 cm. gesigneerd. Te zien bij Campo & Campo.

waaronder werken van Jan Steen, Jacob van Ruisdael, Jan Brueghel I en Antoon Van Dyck. Tijdens een driedaags symposium op 2, 3 en 4 oktober verdiept men zich echter meer in de thema's die de expositie aansnijdt, zoals de vraag hoe men in het 18e-eeuwse Engeland naar Vlaamse en Hollandse kunst keek. www.mountstuart.com +++ documenta 14 loopt nog tot 17 september, waarna het tentoonstellingsproject opnieuw voor vijf jaar de kast in gaat. 'Om het concept en de beleving van documenta ook in de tussentijd levendig te houden', plant men de bouw van een **documenta-instituut**, dat plaats zou bieden aan debatten, conferenties en andere evenementen. Het instituut zou in Kassel komen, nabij de universiteit en zou € 24 miljoen kosten +++ François Pinault is een stap dichterbij de concretisering van zijn plannen voor diens nieuwe privémuuseum in het hartje van Parijs. In ruil voor een grondige renovatie, krijgt hij namelijk de historische **Bourse de Commerce de Paris** voor vijftig jaar in pand. De Japanse architect Tadao Ando zal binnenin het cirkelvormige gebouw een gigantische betonnen cirkel bouwen, die als wand zal dienen voor Pinaults privécollectie, goed voor ruim 3.500 werken van in totaal € 1,25 miljard.

Jacob van Ruisdael, 'Gezicht op Haarlem', ca.1660 © The Bute Collection at Mount Stuart.

KOP STUKKEN

Kunstenaar **Dirk Romijn** (°1946) is overleden. Dat meldt Galerie Terra Delft, die jarenlang met de keramist samenwerkte. Romijn gaf o.a. les in glazuurtechnieken aan de Amsterdamse Rietveldacademie (waar hij ook zijn opleiding genoot) en paste zijn kennis toe op sculpturen waarin geometrische vormen vaak gecombineerd werden met bloemen.

De Nederlandse fotografie is met het overlijden van **Dolf Toussaint** een van haar boegbeelden verloren. Toussaint werd 92 en verwierf in de jaren '60 faam met beklijvende zwart-wit foto's van de mensen in de Amsterdamse wijk de Jordaan. In de zomer van 2018 plant het Stadsarchief een overzichtstentoonstelling van al zijn werk over de hoofdstad.

De Japanse kunstenaar **Tetsuji Seta** heeft de Jaap van der Veen/Teylers Museum Prize for the Contemporary Art Medal (de 'penningprijs') in de wacht gesleept. Het geprezen werk van Seta – verstilde objecten in sobere bronzen en zilveren

geometrische vormen – is nog t/m 28-01 te zien in Teylers Museum.

© Foto: Teylers Museum, Hilde de Wolf.

Mar Vedder (°1933), beeldend kunstenaar en galeriehouder van de Pronkkoamer in Saaxumhuizen, is begin augustus overleden. Naast de uiteenlopende hedendaagse kunst exposities die ze voor de Pronkkoamer samenstelde, liet ze zich voor haar eigen zeefdrukken o.a. inspireren door het Groningse Hogeland.

Striptekenares **Henrieke Goorhuis** (°1990, foto: midden) heeft de Veldhovense cultuurprijs 2017 van Museum 't Oude Slot in ontvangst genomen. Als autodidact maakte ze op haar 17e reeds een Donald Duck-cover voor Disney, waarna ze met haar expressieve dierentekeningen ook talrijke andere strips en boeken illustreerde.

Charlotte Schleiffert (foto) en **Arjan van Helmond** hebben de Jeanne Oosting Prijs gewonnen voor respectievelijk schilderkunst en werk op papier. De prijs lauwt individuele artistieke kwaliteit binnen de figuratieve kunst. In januari 2018 stellen beide kunstenaars tentoon in Culturele Buitenplaats Kranenburgh Bergen.

© Foto: Michiel van Nieuwkerk.

Harry Tupan is aangesteld als nieuwe algemeen directeur van het Drents Museum te Assen, waar hij sinds 1 mei – na het vertrek van Annabelle Birnie – reeds waarnemend directeur was.

De functie is de kroon op zijn carrière bij het museum: hij was er achtereenvolgens werkzaam als hoofd commerciële zaken, hoofd collecties en presentaties en adjunct-directeur.

© Foto: Sake Elzinga.

Algemeen directeur van het Zaan Museum Jan Hovers wordt sinds 1 juni bijgestaan door kersvers adjunct-directeur **Marije Kool**. Zij is sinds 2015 aan het museum verbonden als hoofd marketing en sales, een functie die ze zal combineren met haar nieuwe directietaken. Eerder werkte ze o.a. bij het Tropenmuseum en Stedelijk Museum Alkmaar.

© Foto: Arthur van Beveren.

Nicole Kuppens is aangesteld als interim-directeur van het Spoorwegmuseum in Utrecht, na het vertrek van de van fraude verdachte Marten Foppen. Kuppens was eerder o.a. algemeen directeur van communicatiebureau vdBJ/Communicatie Groep en hoofd bedrijfsvoering van het Stedelijk Museum in Amsterdam.

Er zijn veranderingen op til voor het Stedelijk Museum Zwolle: het Historisch Centrum Overijssel plant een nieuwe presentatie van de geschiedenis van Zwolle, waardoor het museum in haar huidige vorm verdwijnt. Die transitie zal in goede banen worden geleid door **Benjamin Koolstra**, die door de museumstichting is aangesteld als interim-directeur en opvolger van Marc den Hartog. Koolstra was eerder betrokken bij de reorganisatie van het Stedelijk Museum Kampen.

Het Stedelijk Museum Amsterdam heeft met **Beatrice von Bormann** een nieuwe conservator 1860-1960. Von Bormann – die Geurt Imanse opvolgt – verlaat daarmee haar functie als Hoofd Collecties en conservator bij het Museum der Moderne in Salzburg.

© Foto: SN/Hessenberger.

Museum Het Pakhuis te Ermelo heeft een nieuwe directeur: **Germa Greving** (links) volgt **Aimée Streefland** (rechts) op, die 7 jaar aan het museum verbonden was. Greving is geen onbekende voor het museum: ze begon er in 2013 als stagiaire.

Museum Het Rembrandthuis in Amsterdam heeft **Eppo Runia** verwelkomd als nieuw Hoofd Collectie. Runia werkte eerder bij het Rijksmuseum en begon in 1999 bij het Mauritshuis in Den

Haag, waar hij zijn functie als Hoofd Educatie heeft neergelegd.

Het Groninger Museum blijft nog voor onbepaalde tijd onder de vleugels van algemeen directeur **Andreas Blühm**: de Raad van Toezicht heeft hem een contract voor onbepaalde duur aangeboden. Blühm voert de functie sinds 2012 uit, en overzag daarbij hoogvliegers als 'David Bowie Is' en 'Rodin – Genius at Work'.

© Foto: Marij Kloosterhof.

Op 1 november krijgt Artis een nieuwe directeur: Rembrandt Sutorius neemt dan de fakkel over van **Haig Balian**, die sinds 2003 aan het hoofd stond van de diertuin. Balian blijft wel aan als directeur van Artis' Groote Museum, dat sinds april volop wordt gerenoveerd.

Jaap Winter is door het Van Gogh Museum benoemd tot nieuwe voorzitter van de Raad van Toezicht. Hij volgt Trude Maas-de Brouwer op, wiens 2e zittingstermijn is verstreken. Winter blijft nog tot 1 december voorzitter van de Vrije Universiteit in Amsterdam en werkt daarnaast o.a. als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam.

© Foto: Marieke Wijntjes.

Nanne Dekking

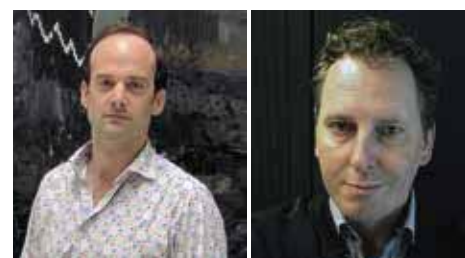
is aangesteld als nieuwe voorzitter van beursorganisator TEFAF. Hij volgt Willem van Roijen op, die sinds 2014 voorzitter was. Dekking is kunstmarktconsultant en richtte het bedrijf Artory op, dat probeert

om vanuit New York en Berlijn het vertrouwen in de kunstmarkt op te krikken. © Foto: Bodine Koopmans.

De Nederlandsche Vereniging van Antiquaren (NVvA), de beroepsorganisatie van handelaren in oude en zeldzame boeken, prenten en kaarten, heeft **Gert Jan Bestebreurtje** benoemd tot nieuwe voorzitter. Bestebreurtje handelt sinds 1981 in zeldzame boeken, met een specialisatie in werken over reizen en koloniale en maritieme geschiedenis.

Kunsthistoricus en verzamelaar **Alexander Hoorn** en galeriehouder **Thierry Reniers** openen op 1 september Hoorn & Reniers, een nieuwe projectruimte voor internationale eigentijdse kunst op de Toussaintkade in Den Haag. De officiële start gaat gepaard met een solo-expositie (t/m 30-10) van de Oostenrijkse kunstenaar Kevin A. Rausch. www.hoornreniers.com

Murata Koken, 'Inochi no kirameki'. Wandsculptuur/lakpaneel, maki-e, raden (parelmoerinleg), 108 x 93 x 5 cm.

Modern Japans lakwerk

De klassieke lakwerktechniek leeft sterk in de hedendaagse beeldende kunst. Dat bewijst de tentoonstelling in Japanmuseum SieboldHuis met verve. Urushi (lakwerk) wordt tot vandaag onderwezen aan Japanse academies, waar studenten die de arbeidsintensieve techniek onder de knie willen krijgen over enorme precisie en doorzettingsvermogen moeten beschikken. Het maken van één kunstwerk kan immers maanden tot jaren in beslag nemen. De objecten in de tentoonstelling illustreren hoe de klassieke techniek niet alleen wordt toegepast bij traditionele kommetjes en lakdozen (waarvan 19e-eeuwse exemplaren reeds zijn opgenomen in de permanente museumopstelling), maar vandaag evengoed wordt gebruikt voor metershoge sculpturen en imposante schilderijen. Zo verwerkt Murata Koken op subtiele wijze parelmoer in zijn wandpaneel en bezit de laksculptuur van Kawaguchi Mitsuru de traditionele kleurencombinatie rood-zwart.

Japanmuseum SieboldHuis
Rapenburg 19
Leiden
www.sieboldhuis.org
16-09 t/m 26-11

Zuiderburen

Rogier van der Weyden, Hans Memling, Peter Paul Rubens en Anthony van Dyck. Het zijn maar enkele van de klinkende namen uit de Zuidelijke Nederlanden (vandaag België) die tussen 1400 en 1700 indrukwekkende portretten schilderden van edellieden en rijke burgers. Het Mauritshuis toont in 'Zuiderburen. Portretten uit Vlaanderen 1400-1700', een samenwerking met het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, een bijzondere selectie van deze portretten. De tentoonstelling vertelt niet alleen het verhaal van de

Vlaamse meesters, maar plaatst ook de geportretteerden voor het voetlicht: wie waren ze en hoe werden ze afgebeeld? Daarnaast is speciaal voor de gelegenheid het portret van Abraham Grapheus door Antwerpenaar Cornelis de Vos gerestaureerd, dat nu voor het eerst weer in al zijn glorie te bezichtigen zal zijn.

Mauritshuis
Plein 29
Den Haag
www.mauritshuis.nl
07-09 t/m 14-01

Rogier van der Weyden, 'Portret van Philippe de Croy', ca. 1460. Familiewapen op achterzijde. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen. © KMSKA/Lukas – Art in Flanders VZW. Foto: Hugo Maertens.

Isaac Lodewijk la Fargue van Nieuwland, 'Een Moor', 1766. Collectie Rijksmuseum.

Afrikaanse bedienden aan het Haagse hof

Toen stadhouder Willem V (1748-1806) de kinderen Cupido en Sideron (afkomstig uit Caraïao en Guinee) cadeau kreeg, startte voor de jongens een leven van slavernij aan het Nederlandse hof. De levensloop van deze lakeien vormt het startpunt van de tentoonstelling 'Afrikaanse bedienden aan het Haagse hof', waarmee het Haags Historisch Museum het Nederlandse slavernijverleden belicht. Schilderijen, tekeningen, prenten en documenten uit de Britse Royal Collection, het Rijksmuseum en de Rijksdienst Cultureel erfgoed dopen bezoekers onder in

de lange traditie van Afrikaanse bedienden aan Europese vorstenhoven. Het museum slaat ook een brug met hedendaagse discussies over racisme en slavernij. Zo presenteert de Curaçaose kunstenaar Tirzo Martha (*1965) zijn persoonlijke interpretatie van het verhaal van Cupido en Sideron via een installatie.

Haags Historisch Museum
Korte Vijverberg 7
Den Haag
www.haagshistorischmuseum.nl
21-09 t/m 28-01

Cupido op een dolfijn, Amsterdam, ca. 1650-1670.

Bart van der Leek, 1942.

Bill Viola viert mee met Guggenheim Bilbao

Ruim twintig jaar geleden wilde de Spaans-Baskische gemeenschap Bilbao op de kaart zetten. Het idee van een iconisch museum met een hoogstaande kunstcollectie drong zich op. Stapsgewijs verplaatste men de haven buiten de stad, zuiverde men de rivier Nervion en verlegde de industrie zich naar de buitenwijken. De eerste gesprekspartner met wereldwijde uitstraling was Centre Pompidou. Toen de onderhandelingen op niets uitdraaiden, kwam een alliantie met de Getty Foundation tot stand. Dit resulteerde in de vorm van een franchise waarbij Bilbao kon rekenen op de naam, uitleningen en expertise maar zelf voor het kapitaal diende te zorgen:

de helft uit privébezit en de andere helft van de Baskische gemeenschap. Een investering die hen geen windeieren heeft legde. Het ontwerp van Frank Gehry vormt nog steeds de blinkende kroon op een bruisend en welvarend Bilbao. Dit najaar viert het museum succesvol zijn twintigjarig bestaan met onder andere een retrospectieve van de Amerikaanse videokunstenaar Bill Viola waarin alle essentiële levensvragen aan bod komen.

Guggenheim Bilbao Museum
Avenida Alandoibarra 2
Bilbao
www.guggenheim-bilbao.eus
t/m 09-11

Karim El Hayawan, 'Cancan', 2017, foto. © De kunstenaar.

De vergeten collectie van Helene Kröller-Müller

Helene Kröller-Müller (1869-1939) was één van de eerste Europese vrouwen die een eigen kunstcollectie bij elkaar bracht: gestimuleerd door de lessen kunstbeschouwing van kunstpedagoog H.P. Bremmer verwierf ze een indrukwekkende reeks schilderijen van Van Gogh, kocht werk van eigentijdse kunstenaars en gaf opdrachten aan belangrijke architecten. De tentoonstelling in het Nederlands Tegelmuseum focust op een vergeten aspect van haar verzameling: een grote collectie Delfts aardewerk die bijna 180

tegels en tableaus telt, waaronder tegels die Bart van der Leek aan het einde van de jaren 30 maakte. De vergeten collectie wordt nu vrijwel geheel getoond en laat ook zien hoe de verzameling tot stand kwam en de tegels een plaats kregen in de woonvertrekken van de familie Kröller-Müller.

Nederlands Tegelmuseum

Eikenzoom 10

Otterlo

www.nederlandstegelmuseum.nl
t/m 27-10

Bill Viola, 'Catherine's Room', 2001. Kleurvideo. © Bill Viola.
Foto: Kira Perov.

Fotografen uit de Arabische wereld

De eerste editie van de Biënnale voor fotografen uit de hedendaagse Arabische wereld, in 2015, was een schot in de roos. Deze tweede editie wordt georganiseerd op acht verschillende plaatsen in Parijs, met werk van een vijftigtal fotografen. Waar de vorige editie over de Arabische wereld in het algemeen ging, richt men dit keer de schijnwerpers op Tunesië, een land waarvan de hedendaagse artistieke productie te weinig wordt belicht, in vergelijking met die van Marokko, bijvoorbeeld. De selectie van de fotografen werd dan ook toevertrouwd aan een Tunesische curator, gespecialiseerd in die materie. Hij moet ervoor zorgen dat die nog te weinig bekende productie meer in de kijker komt te staan. Tegelijk is er ook speciale aandacht voor jonge Algerijnse fotografen. (ah)

Op acht plaatsen, waaronder het Institut du Monde Arabe en het Maison Européenne de la Photographie Parijs

www.biennalephotomondearabe.com
13-09 t/m 12-11

Muziek! Echo's uit de oudheid

Dit is een van de niet te missen tentoonstellingen van het najaar! In alle samenlevingen, door de eeuwen heen, speelde muziek een belangrijke rol, zowel bij grote als bij kleine evenementen. Deze expo gaat heel breed in de tijd en in de ruimte, van Iran tot Gallië, van het derde millennium v.C. tot de 4e eeuw n.C. Toch worden de originaliteit van de diverse muzieksoorten en de vele, soms verrassende onderlinge verbanden ruimschoots belicht. De bezoeker krijgt tal van artefacten te zien, zoals rolzegels, vazen en muziekinstrumenten. Een speciale geluidsinstallatie laat niet alleen muziek van antieke instrumenten horen, maar ook het oudste tot op heden bekende zangstuk ter wereld! (ah)

Louvre-Lens
Rue Paul Bert 99
Lens
www.louvrelens.fr
13-09 t/m 15-01

'De blinde zanger Djedkhonsou-oufankh speelt op de harp voor de god Rê-Horakhty', Egypte, Thebe, 1069-664 v.C., stèle van beschilderd hout. Parijs, Musée du Louvre. © Musée du Louvre. Foto: Christian Decamps.

Plaat met opgerolde panter, 4e-3e eeuw v.C., goud. Siberische collectie van Peter de Grote. Collectie Hermitage Museum, Sint-Petersburg. © Foto: V. Terebenin, 2017.

Scythen, krijgers uit het oude Siberië

Van 900 tot 200 v.C. verspreidden de Scythen, een Centraal-Aziatisch steppenvolk, zich over een grote oppervlakte, van China tot Zuid-Rusland, aan de noordelijke oevers van de Zwarte Zee. Als boogschutters te paard werden ze gevreesd door hun burens. Dankzij de koude zijn hun graven verrassend goed bewaard gebleven. Ze bevatten waardevolle schatten, waarvan een selectie wordt gepresenteerd op deze tentoonstelling: kleurrijke stoffen, gouden sieraaden, wapens, wapenrustingen, versieringen voor paarden, enz. Zijn eveneens te zien: stukken getatoeëerde mensenhuid. Deze grote expo, georganiseerd in samenwerking met het Hermitage Museum, wil een zo volledig mogelijk beeld van de Scythische beschaving bieden: niet alleen hun economische en politieke evolutie, hun geloof en rituelen, maar ook hun dagelijkse gewoonten, onder meer wat betreft voeding, drank en ... cannabis, gebruikt bij religieuze gelegenheden of gewoon als geneesmiddel. (ah)

British Museum
Great Russell ST, Bloomsbury
Londen
www.britishmuseum.org
14-09 t/m 12-01

Rachel Whiteread

Dit is de grootste overzichtstentoonstelling ooit over de Britse kunstenares Rachel Whiteread (Londen, 1963). Ze wil een zo ruim mogelijke blik bieden op haar bijzonder gevarieerde plastische oeuvre, van de allereerste sculpturen, gepresenteerd in 1988, tot haar allerlaatste, speciaal voor Tate Britain gecreëerde werken. Whiteread studeerde eerst schilderkunst in Brighton, maar wijdde zich daarna aan de beeldhouwkunst. Ze was de eerste vrouwelijke kunstenaar die de Turner Prize won, in 1993. Ze gebruikt

alledaagse objecten, zoals een badkuip, een wastafel, een matras, of zelfs de onderkant van een trap als mal om ze af te gieten in hun 'negatieve' vorm. Dat doet ze met courante materialen, zoals gips, giethars, was, rubber en beton. Het resultaat zijn herinneringsbeelden van zaken die verloren zijn gegaan. (ah)

Tate Britain
Millbank
Londen
www.tate.org.uk
12-09 t/m 04-02

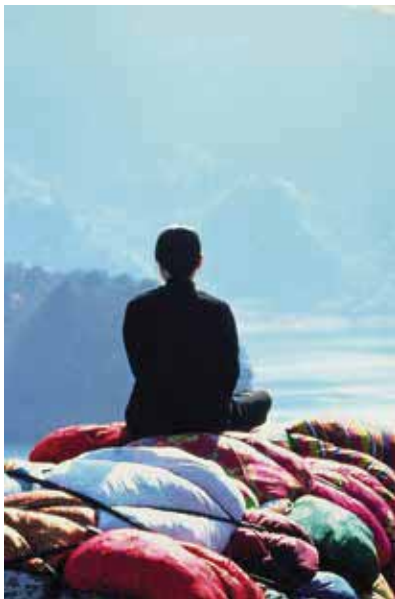
Rachel Whiteread, 'House', 1993, © De kunstenares. Foto: Sue Omerod.

Bruegel de Oudere

De schilderijen van Pieter Bruegel de Oudere zijn wereldberoemd, maar men vergeet soms dat de kunstenaar ook een van de beste tekenaars van zijn tijd was, en bovendien een van de meest fantasierijke en sarcastische graveurs. Hij leefde in een tijd van godsdienstoorlogen, waar de bevolking zwaar onder te lijden had. In zijn oeuvre gaf Bruegel blijk van een humoristische én bijzonder lucide kijk op de samenleving. Aan de hand van een honderdtal werken biedt deze tentoonstelling een volledig overzicht van Bruegels productie als tekenaar en graveur. Ze krijgen het gezelschap van werken van beroemde voorgangers, zoals Jeroen Bosch en Albrecht Dürer, of van kunstenaars die verwantschap vertonen met Bruegel. (ah)

Albertina
Albertinaplatz
Wenen
www.albertina.at
08-09 t/m 03-12

Pieter Bruegel de Oudere, 'Konijnenjacht', 1560, ets. © Albertina, Wenen.

Kimsooja

Kimsooja (1957) is afkomstig uit Zuid-Korea, maar woont en werkt in New York. Reeds voor haar eerste werken gebruikte ze stoffen en naainaald als basismaterialen. Dat is nog steeds zo, maar ze maakt nu ook gebruik van andere middelen, zoals video's en installaties. De rode draad door haar werk is de vrouwelijkheid. In haar oeuvre behandelt ze ook de botsing der culturen. Ze vermengt verschillende plaatsen en culturele elementen in één en

hetzelfde werk. Vooral dit aspect wordt op deze tentoonstelling onder de aandacht gebracht. De expo laat zien hoezeer deze kunstenaar buiten de tijd staat, balancerend op de wazige grens tussen heden en verleden. (ah)

Kunstmuseum Liechtenstein
Städtle 32
Vaduz
www.kunstmuseum.li
22-09 t/m 14-01

Kimsooja, 'Thread Routes – Chapter I', 2010. © De kunstenaar.

Louise Bourgeois, gedrukte oeuvre

Het gedrukte oeuvre van Louise Bourgeois (1911-2010) is heel wat minder bekend dan haar sculpturen, hoewel het niet minder dan zo'n 1.400 stukken telt! Aangezien het MoMA er een fraaie collectie van bezit, lag een tentoonstelling voor de hand. De Franse kunstenaar hield zich hoofdzakelijk tijdens twee fasen van haar carrière bezig met gedrukte werken: aan het begin ervan, dus in de jaren 1940, en in de laatste twee decennia. Ze putte daarvoor uit dezelfde inspiratiebronnen als voor haar andere werk: het lichaam als reservoir van emoties, machismo, architectuur, kleding enz. Haar geïllustreerde boeken vertonen dan ook een grote verwantschap met de rest van haar oeuvre, alsof ze dienden als illustratie van het scheppingsproces. (ah)

MoMA
1 W 53rd St.
New York
www.moma.org
24-09 t/m 28-01

Louise Bourgeois, 'Spiral Woman', 2003, drogenaaldets.
The Museum of Modern Art,
New York. © 2017.

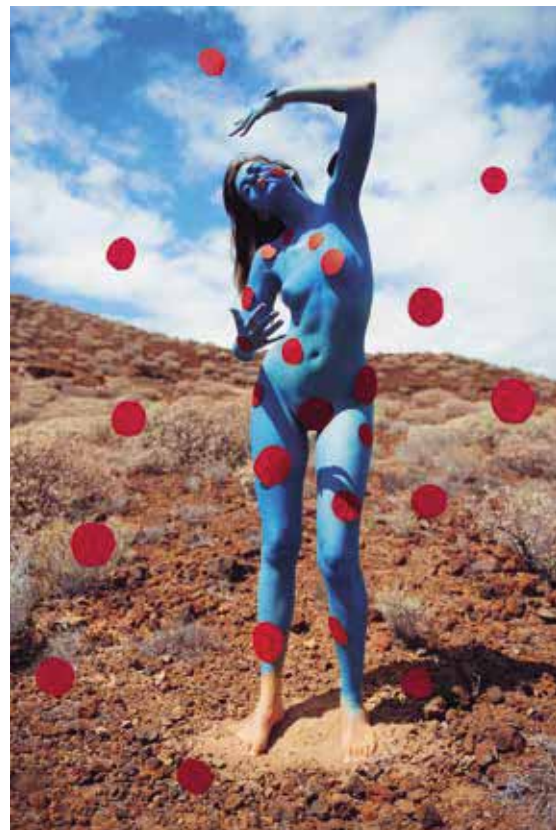
Baukje Spaltro, 'H-LAB Boom - CIVIC PRIDE City Sphere Bijlmer'. Gemengde techniek, linnen, 55 x 35 cm.

Baukje Spaltro

Wat is de onzichtbare ziel van een wijk? Op welke manier beïnvloedt de sfeer van een locatie het creatieproces? Het zijn centrale vragen in het project 'City Spheres' van Baukje Spaltro (*1967) en vormen het uitgangspunt voor de solotentoonstelling bij Jonkergouw KunstWerk | BMB in Amsterdam. "Het project is ontstaan uit een korte Artist in Residence van tien dagen in Den Helder bij Kunsthal45. Het is daar dat ik mijn speelse werkwijze heb ontdekt, om op locatie intuïtief de sfeer van de plek

te schilderen", vertelt Spaltro. Ze trok met haar schilderkoffer door stadswijken in Amsterdam, Turku (FI) en Milaan (IT), op zoek naar de Genius Loci. Die intuïtieve werkwijze vertaalt zich in sterke kleurencombinaties op een fluo onderlaag, die de stedelijke identiteiten zichtbaar maakt.

Galerie BMB
Kerkstraat 129 A
Amsterdam
www.galeriebmb.nl
16-09 t/m 28-10

Sanja Marusic, 'Figures Under The Sun'.

Sanja Marusic

Het surrealistisch universum van fotograaf Sanja Marusic wordt voor het eerst tentoongesteld in een solo-expositie, bij Melkweg Expo. Hiervoor ontwierp ze ruimtelijke installaties die in dezelfde sfeer als haar fotografische werk vertoeven. "Bepaalde elementen, vormen en kleuren uit de foto's zullen ook op een fysieke manier in de ruimte te bewonderen zijn. De idee is om binnen de expositie een wereld te creëren waar de bezoekers het gevoel hebben dat ze letterlijk door mijn foto's zullen lopen", verduidelijkt de fotografe. Marusic gaat tijdens het reizen op zoek naar boeiende landschappen, waar ze een personage aan toevoegt en het geheel op doordachte wijze manipuleert. De zelfontworpen kostuums, sculpturen en decorstukken bezorgen de foto's een buitenaards aura, dat tijdens deze expositie wordt versterkt door ruimtelijke installaties.

Melkweg Expo
Marnixstraat 409 (ingang via Melkweg café)
Amsterdam
www.melkweg.nl
09-09 t/m 08-10

Lizette Luijten, 'Me and My Original', 2017. Olieverf op doek, 150 x 120 cm.

Lizette Luijten

De olieverschilderijen van Lizette Luijten willen het kleine en subtiele vergroten, en het onzichtbare zichtbaar maken. Luijten omschrijft schilderen als het spel tussen het mystieke donker, dat verbergt en verhult, en het licht, dat ontsluit. Die gedachte spreekt duidelijk uit haar oeuvre: gelaagde, contrastrijke werken die sporen vertonen van een aftastende zoektocht naar het verbeelden van krachtige, pure emoties. "Het overkoepelende thema is voor Lizette altijd 'Pure Love', het geloof in een alles verbindende liefde. Als iedereen in de wereld de innerlijke liefde die ieder mens in zich heeft zou laten zien, zou de wereld er heel anders uitzien. In deze expositie heeft ze hetzelfde thema uitgewerkt onder de titel 'Color your Life'", legt Yvonne van Zoelen van galerie The Obsession of Art uit.

The Obsession of Art
Molenstraat 3, Bergen
www.artobsession.nl
10-09 t/m 08-10

Ton of Holland

Toen Ton of Holland in 1998 voor het eerst exposeerde bij Galerie Ramakers, betekende dat het begin van een lange samenwerking. De solo-expositie die de kunstenaar er vandaag presenteert, is opnieuw ontstaan uit de fascinatie voor een subcultuur. "De laatste solo was geïnspireerd op het Berlijnse nachtleven, waar ik toen volop ingedoken ben. Nu vormt mijn verzameling medische encyclopedieën de basis. 'Medical Body Jewels' gaat over lichamelijke aandoeningen waar we liever niet over praten: schaamtevolle onderwerpen zoals diarree, schaamluis en oorsuizingen, die ik – al zeg ik het zelf – smaakvol heb verbeeld", vertelt Ton of Holland. De mix van fotocollage, borduurwerk en een abstracte schildertechniek in ziekenhuiswit, operatiegroen, doodzwart en bloedrood stralen een dynamische lichamelijke uit, die pas bij een tweede bestudering zichtbaar refereert aan fysieke ongemakken.

Galerie Ramakers
Toussaintkade 51
Den Haag
www.galerieramakers.nl
03-09 t/m 01-10

Ton of Holland, 'Tumorosa', uit de serie 'Medical Body Jewels', 2015-2016. Gemengde technieken, acrylverf op doek, 100 x 100 cm. © Foto: Eric de Vries.

Licht op zilver

Informatierubriek Hedendaags Zilver Nederland

Sanghoon Kim, 'Menoir Drops', kom, Zuid Korea, 2017, fijnzilver (99,9%), 26 x 19,5(h) cm.

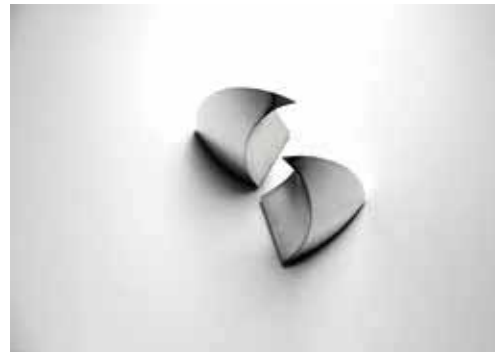
Nacht van het Zilver Zilverkunst uit Korea

Met de expositie 'Back to the Future in South Korea' presenteert de Amsterdamse Galerie Ra vier Koreaanse makers van sieraden en vazen of 'vessels', gebaseerd op de interactie van de oude ambachtelijke en de nieuwe hypermoderne technieken. De werken van Bogki Min, Yongjin Chung, JiMin Kim en Sanghoon Kim

zijn vervaardigd van zilver, metaal, papier en andere materialen en kenmerken zich door hun authenticiteit, identiteit en sensibeleit. De verkooptentoonstelling in Galerie Ra vindt plaats van 02-09 t/m 07-10.

Tamara van Kekerix, 'Get the grooves sunshine', schaalobjecten, 2015, 1e zilvergehalte met messing, 21 x 10(h) en 15 x 7(h) cm.

Liv-Maritt Prins van Wijngaarden, 'Kuutamo' (Finse woord voor maanlicht), peper en zoutvaatjes, 2008, 1e zilvergehalte, 8 x 3 x 4(h) cm.

Jong talent in zilver

De 'grensoverschrijdende kunstbeleving' PeperArt 2017 wordt gehouden met ongeveer dertig deelnemende kunstenaars in het (speciaal hiertoe opengestelde) kasteel Sterckshof te Antwerpen op zaterdag 16-09 t/m 17-09. Speciale aandacht krijgt Jong Talent met een gezamenlijke presentatie van zeven Nederlandse/Belgische zilversmeden. Tamara van Kekerix, Sybren van Wesemael, Liv-Maritt Prins van Wijngaarden, Dyon Seelen, Guido Schram, Niels de Vos en Mark Alexander tonen hun zilverkunst met vazen, schalen en andere voorwerpen maar bovenal kunstzinnige zilveren objecten, inclusief recent vervaardigde zilverwerken.

Hebt u ook een aankondiging betreffende hedendaags zilver?
Laat het ons weten op: silverinmotion@outlook.com.

Stadgezichten

Achttiende-eeuwse liefhebberij

Op maandag 3 maart 1800 en volgende dagen werden in Amsterdam de kunstverzamelingen geveild van de houthandelaar en makelaar Cornelis Ploos van Amstel (1728-1798). Naast schilderijen, prenten, beeldhouwwerken, oude drukken, handschriften en natuurkundige instrumenten beschrijft de catalogus als hoofdonderdeel ongeveer 7.200 tekeningen van oude en moderne meesters. Het ging hier om een van de belangrijkste Nederlandse tekeningencollecties van de achttiende eeuw.

Reinier Vinkeles, 'De Kloveniersburgwal bij de Kloveniersdoelen (nu Doelenhotel), gezien naar de Binnen Amstel', 1764, tekening.

TEKST: **BOUDEWIJN BAKKER**

Een van de afzonderlijke onderdelen ervan bestond uit drie in kostbaar rood ‘marokijn’ leer gebonden grote albums of ‘kunstboeken’, met wat in de catalogustekst aangeduid wordt als Amsterdamse *stadsgezichten*. Dat is interessant, want hier komen we voor zover ik weet voor het eerst het woord ‘stadgezicht’ tegen. Hoe zit het daarmee? Bestonden er geen stadsgezichten voordat Ploos ze ging verzamelen? Werden ze niet verzameld? Werden ze misschien anders genoemd?

Verzamelen en topografie

Verzamelen begint met alles verzamelen. Zo ging het ook met de eerste verzamelaars van prenten en tekeningen of *papierconst*, zoals men dat in de zeventiende eeuw noemde. Voor de meeste verzamelaars was het niet alleen de kunstwaarde die al die bladen aantrekkelijk maakte, maar ook de voorstelling. Kunstliefde ging samen met intellectuele nieuwsgierigheid. Een manier om zo’n steeds groeiende collectie overzichtelijk te ordenen, was er een ‘historisch-topografische atlas’ of kortweg ‘atlas’ uit samen te stellen. Dat gebeurde

Liefde voor het stadsgezicht veronderstelt bij de kunstenaar en de verzamelaar een meer dan gewone belangstelling voor de zichtbare wereld.

vooral in de noordelijke Nederlanden, waar vanouds veel belangstelling bestond voor kartografie en topografie. Zo’n atlas bestond uit een aantal – soms vele tientallen – mappen, omslagen en ‘kunstboeken’ waarin alle mogelijke min of meer documentaire bladen – ook portretten, historieprenten en wat niet al – volgens land, provincie en plaats konden worden opgeborgen. De eerste atlassen besloegen in beginsel de hele aarde, maar langzamerhand gingen verzamelaars zich steeds vaker beperken tot de Zeven Provinciën of nog liever hun eigen provincie of hun eigen stad. Sommige daarvan bestaan nog steeds, zoals *Dordracum Illustratum* of *Zaanlandia Illustrata*, en ook de traditie zelf heeft zich in sommige steden tot nu toe gehandhaafd.

In Nederland maakte het topografische genre, en daarmee ook het stadsgezicht, in de zeventiende eeuw een eerste bloeiperiode door. Aanvankelijk waren het vooral boekillustraties en randversieringen van stadsplattegronden, maar later ook zelfstandige prentseries, waar vooraanstaande kunstenaars als Pieter Saenredam en Jacob van Ruisdael aan bijdroegen. Deze prenten en hun getekende voorbeelden vormden prachtig basismateriaal voor

de prentkunst- en atlasverzamelaar. Maar er bestaan ook zeventiende-eeuwse series stadsgezichten, van Utrecht en Amsterdam bijvoorbeeld, die nooit in prent zijn gebracht en die kennelijk speciaal voor een verzamelaar zijn getekend.

Nieuwe bloei

Liefde voor het stadsgezicht veronderstelt bij de kunstenaar en de verzamelaar een meer dan gewone belangstelling voor de zichtbare wereld en voor het nauwkeurig en zonder verfraaiing, ‘naar ’t leven’ weergeven van die wereld. Maar smaken veranderen. Na omstreeks 1670 raakte de Nederlandse kunstwereld onder de bekoring van het internationale classicisme, dat juist een idealisering van de zichtbare wereld naar Italiaans voorbeeld nastreefde. Ambitieuze kunstenaars kozen nu voor dit soort onderwerpen. Maar de vraag naar topografische documentatie nam nauwelijks af. Prentreeksen met stadsgezichten bleven verschijnen, vanaf 1725 zelfs in de vorm van meerjarige reeksen met honderden stads- en dorpsgezichten door rondreizende kunstenaars als Abraham Rademaker en Cornelis Pronk. De uitgever Isaac Tirion had er drie in dienst: Pronk, Abraham de Haen en Jan de Beijer.

Zowel de prenten als de voortekeningen werden ook nu weer gretig verzameld door een nieuwe generatie atlasverzamelaars, die vaak ook zelf tekenopdrachten gaven. Door de toenemende vraag groeide het aantal topografische specialisten uit tot een klein legertje. Sommige kunstenaars waren opgeleid bij Cornelis Pronk, zoals De Haen, De Beijer en Paul van Liender; deze laatste was op zijn beurt weer de leermeester van Hendrik Spilman en H.P. Schouten. Anderen, zoals Reinier Vinkeles, Paulus Constantijn la Fargue en Hendrik Keun, hebben kennelijk Pronks werk grondig bestudeerd. Het gevolg was dat de achttiende-eeuwse stadsgezichten een veel grotere stilistische eenheid vertonen dan die van de eeuw daarvoor.

boven
Onbekende kunstenaar naar Jacobus Buys, ‘Cornelis Ploos van Amstel met een kunstboek’, 1756. Rijksmuseum.

boven
H.P. Schouten, ‘Gezicht van het nieuw gebouwde Luthersche Diaconie-Huys, tot Amsterdam’, ca. 1773-1780. Voortekening voor de prent in de Atlas van Fouquet. Stadsarchief Amsterdam.

onder
Pieter Muilman, ‘Een kunstbeschouwing’, ca 1750; Amsterdam, Stadsarchief, collectie Verzameling Van Eeghen.

Al met al maakten de hoge eisen van verzamelaars en uitgevers en de concurrentie tussen deze meesters onderling dat de jaren 1760 tot 1800 een hoogtepunt vormen in de geschiedenis van het Hollandse stadsgezicht.

Overigens bevatten de grote prentreeksen zoals die van Tirion nauwelijks stadsgezichten in de engere zin. Een belangrijker stimulans vormde de beroemde prentreeks die de Amsterdamse kunsthandelaar Pierre Fouquet uitgaf van omstreeks 1760 tot 1783 en waarvoor hij de beste tekenaars van zijn tijd uitnodigde. Al met al maakten de hoge eisen van verzamelaars en uitgevers en de concurrentie tussen deze meesters onderling dat de jaren 1760 tot 1800 een hoogtepunt vormen in de geschiedenis van het Hollandse stadsgezicht.

Verlicht verzamelen

Na het midden van de eeuw werd het bezit van zo'n historisch-topografische atlas *bon ton* in intellectuele kringen, die aangeraakt waren door de geest van de Verlichting met zijn nadruk op zuivere kennis, waarheid en nauwkeurigheid. In diezelfde kringen kreeg men steeds meer de waardering voor het eigen vaderlandse erfgoed. Zo ontstond er een vruchtbare voedingsbodem voor het topografisch betrouwbare stadsgezicht, maar dan wel liefst op een hoog artistiek niveau, even hoog als dat van de alom bewonderde meesters uit de Gouden Eeuw, die voor de verlichte patriotten en de door hen gesponsorde kunstenaars het grote voorbeeld werd. Intellectuele nieuwlichters-atlasverzamelaars hielden hun bezit niet voor zichzelf maar hielden graag 'kunstbeschouwingen' voor vrienden onder elkaar. Ploos schrijft over zo'n kunstbeschouwing dat die hem 'vermaak en verwondering' bood, en 'gelegenheid tot het aanhoren van vele nuttige lessen en aanmerkingen'.

Het stadsgezicht als kunst

De geschriften van Cornelis Ploos geven een goede indruk van wat zo'n verzamelaar dreef en wat hij van belang vond. In de opzet voor een nooit geschreven eigen catalogus schreef hij over het verzamelen dat de een 'zoekt daarin de schoonhede der Kunst te beschouwen', een ander 'de Historie van een land of volk – deszelfs gebouwen enzv', maar zelf wilde hij vooral door middel van 'een soort Kunstatlas ... de styl en de manier van iedere eeuw en volk' documenteren. Dit laatste wijst op een vooral kunsthistorische benadering. Maar uit de veilingcatalogus blijkt dat ook 'de historie van een land of volk – deszelfs gebouwen enzv' zijn bijzondere belangstelling had, in dit geval met name Amsterdam. In 1777 liet hij de kunstenaar Jan Stolker een allegorisch titelblad tekenen voor een historisch-topografische Atlas van Amsterdam, die hij toen blijkbaar had opgezet of wilde opzetten. Uit een verweerd monument met Latijnse tekst midden in het zeventiende-eeuwse Amsterdam ontspruit een fris jong boompje, terwijl twee jongens aandachtig oude stadsgezichten bestuderen. De strekking is duidelijk: met deze *Atlas van Amsterdam* toonde Ploos zijn trots als burger van een oude, aanzienlijke en zelfs met Rome vergelijkbare handelsstad, waarin de Gouden Eeuw het voorbeeld moet zijn voor de nieuwe generatie.

Wat de inhoud van deze atlas was weten we niet meer. Waarschijnlijk heeft Ploos hem al spoedig samengevoegd met een andere, twintig delen omvattende *Atlas van Amsterdam*, die hij enige

rechterpagina boven

H.P. Schouten, 'De Oudemanhuispoort', 1796. Amsterdam, Stadsarchief, collectie Atlas Splitgerber.

rechterpagina onder

Jan Stolker, 'Titelpagina van de 'Atlas van Amsterdam' van Cornelis Ploos van Amstel', 1777. Amsterdam, Stadsarchief, collectie Atlas Splitgerber.

onder

Jan de Beijer, 'De Nieuwe Brug met de ingang van het Damrak en links de toren van de Oude Kerk', 1766. Amsterdam, Stadsarchief, collectie Atlas Splitgerber.

jaren later op een veiling kocht en zelf nog met vier delen vergrootte. Deze gecombineerde atlas bestond overigens grotendeels uit prenten en had een strikt documentair karakter.

Amsterdam in beeld

Maar Ploos had daarnaast nóg een topografische verzameling, die hij bewaarde in de hierboven beschreven luxueuze kunstboeken. De veilingcatalogus beschrijft die als 'een capitaale verzameling van Gezigten, zo binnen als buiten de Stad Amsterdam, zo van de aloude als vernieuwde publike Gebouwen, van Raadhuizen, kerken, met het merkwaardigste in hetzelfde voorkomende, en andere oude Gestichten met hunnen byzonderheden, alle zeer uitvoerig met sapverven geteekend, door J. Saenredam, J. de Beyer, R. Vinkeles, H.P. Schouten, en andere beroemde Kunstteekenaars [...]'. Deze collectie bestond uitsluitend uit tekeningen, deels van beroemde zeventiende-eeuwse meesters, maar grotendeels in zijn opdracht vervaardigde geaquarelleerde bladen (die met 'sapverven') door de beste tekenaars van zijn eigen generatie. Het ging dus niet om een echte 'atlas', want ze was niet systematisch naar plaats en tijd van de voorstelling ingedeeld, maar in hoofdzaak naar kunstenaar. Men zag hier Amsterdam in beeld, maar dan in kunstwerken van de hoogste artistieke kwaliteit. Door zo veel stadsgezichten te kopen en systematisch in opdracht te laten tekenen werd Ploos een van de voornaamste sponsors van het nieuwe, kleurige en nauwkeurige stadsgezicht dat nog zeker twee generaties lang als voorbeeld zou blijven dienen voor jongere meesters. De collega's die in 1800 zijn erfenis veilden noemden hem daarom vol bewondering 'den *Kunst-beoordelaar* by uitnemendheid; —ja wy durven 'er zelfs byvoegen, den Vraagbaak en Vormer van groote Kunstenaaren'. Tekenend voor die belangrijke rol

van Ploos is dat het woord *stadgezicht* als nadere precisering van *gezicht* voor het eerst in de kunstdocumentatie werd gebruikt in het jaar 1800, in de catalogus van zijn collecties. De keurcollectie aan Amsterdamse stadsgezichten die Ploos bijeen had gebracht is in zijn geheel bewaard gebleven dankzij Louis Splitgerber (1806-1879), die deze verzameling in 1842 wist te verwerven. Hij breidde die aanzienlijk uit door aankopen van oudere kunst en opdrachten aan eigentijdse kunstenaars. En ook veel achttiende-eeuwse tekeningen van De Beijer, Schouten, Cats, Vinkeles en anderen voegde hij aan de oorspronkelijke collectie toe. De Atlas Splitgerber, aan de stad geschonken in 1878, is één van de pijlers in de omvangrijke collectie beeldmateriaal van het Stadsarchief dat tot op de dag van vandaag met een actief verwervingsbeleid nog steeds wordt uitgebreid.

In het najaar van 2017 wordt, voor het eerst, een tentoonstelling gehouden die geheel gewijd is aan de zo bijzondere, unieke bloeiperiode van het Amsterdamse stadsgezicht in de achttiende eeuw. Daarbij staat het kijken centraal, kijken naar de dikwijls minutieuze en kleurrijke tekeningen van kunstenaars die niet de bekendheid genieten die ze verdienen, en kijken naar het stadsleven dat door hen tot in de details in beeld is gebracht.

Meer weten

Bezoeken

'Kijk Amsterdam. De mooiste stadsgezichten 1700-1800'
Stadsarchief Amsterdam
Amsterdam
www.amsterdam.nl/stadsarchief
15-09 t/m 14-01

Lezen

Boudewijn Bakker, 'Cornelis Ploos van Amstel en het stadsgezicht als kunst', in *Kijk Amsterdam 1700-1800. De mooiste stadsgezichten, Amsterdam/Bussum 2017.*

Michiel Plomp, 'Hartstochtelijk verzameld: 18de-eeuwse Hollandse verzamelaars van tekeningen en hun collecties', *Parijs/Bussum 2001.*

Boudewijn Bakker, 'De "Atlas van Amsterdam" en zijn encyclopedische wortels', in *themanummer Amsterdamse Atlanten, Maandblad Amstelodamum 100 (2013), pp. 99-133.*

Emanuel de Witte

Enfant terrible met een penseel van goud

Hij was een superieur architectuurschilder, befaamd om zijn lichtbeheersing en spectaculaire dwarsdoorzichten. Maar ook – als we zijn vroegste biograaf mogen geloven – de schrik van de kunstwereld. Met hetzelfde gemak waarmee Emanuel de Witte het binnenvallende daglicht door een kerkinterieur liet dansen, wist hij collega's en opdrachtgevers tegen zich in het harnas te jagen. Deze maand wordt hij voor het eerst geëerd met een monografische tentoonstelling. Stedelijk Museum Alkmaar – de stad waar De Witte opgroeide en zijn schilderscarrière begon – laat zijn werk in de volle breedte zien.

TEKST: GERDIEN WUESTMAN

Er schuilt absoluut ironie in het feit dat Emanuel de Witte (1616/17-1691/92) zich ging toeleggen op het schilderen van kerkgezichten. Volgens zijn vroegste biograaf Arnold Houbraken (1660-1719) was hij namelijk een notoire godloochenaar. Een provocateur die zich graag met cynische opmerkingen mengde in discussies over de Bijbel en er prat op ging dat hem op vijftienjarige leeftijd 'de schellen al van d'oogen geligt waren'. Geen type van wie je verwacht dat hij voor de kost kerken met prekende dominees en vrome kerkgangers afbeeldt.

Maar De Witte was ook een ambitieus kunstenaar. Dus toen hij rond 1650 zag dat zijn stadgenoot Gerard Houckgeest (ca. 1600-1661) furore maakte met het schilderen van gezichten op het grafmonument van Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk van Delft, realiseerde hij zich dat dit genre ook hem kansen bood. Houckgeest was niet de eerste die bestaande kerken portretteerde. Dat hadden Pieter Saenredam (1597-1665) en anderen vóór hem gedaan. Nieuw aan het werk van Houckgeest was dat hij geen gezichten recht door het schip schilderde, maar diagonale doorzichten, gebruikmakend van het overhoekse perspectief, dat wil zeggen met twee verdwijnpunten in plaats van één. De dynamische composities die dit opleverde, moeten destijds als buitengewoon modern zijn ervaren.

Uitgekiende belichting

Toen De Witte in aanraking kwam met het werk van Houckgeest was hij al eventjes in de dertig en schilder van historiestukken en portretten in Delft. De weinige bewaard gebleven schilderijen uit zijn vroege jaren wekken de indruk dat hij zwaar leunde op werk van bekende kunstenaars als Adam Elsheimer (1578-1610). De ommezwaai naar het kerkinterieur bleek een gouden greep. Al in zijn vroegste werken liet hij zien talent te hebben voor het weergeven van architectuur. Licht speelt vrijwel altijd een bepalende rol in zijn schilderijen: het valt binnen door hoge kerkramen, reflecteert tegen witte zuilen of valt in stroken op de vloer, hier en daar een figuurtje strategisch belichtend. De Witte verbeeldde verschillende kerken met een steeds wisselende belichting, eerst in Delft en later in Amsterdam, waar hij zich in of rond 1651 vestigde.

Typerend voor De Witte is de rol die figuren spelen in zijn kerkinterieurs, wat zijn achtergrond als historieschilder verraaft. Waar de oude Saenredam zijn composities hooguit wat aankleedde met kleine, enigszins stereotiepe figuurtjes, en ook Houckgeest de bezoekers van zijn kerken vooral als stoffage gebruikte, maken ze bij De Witte wezenlijk deel uit van de voorstelling. Ze staan of zitten in de kerk, luisteren naar een preek of voeren een gesprek met de grafdelver, die vaak nadrukkelijk op de voorgrond is te zien. Hij maakte daarvoor gebruik van (olieverf)studies, zodat de-

Opmerkelijk is dat De Witte niet alleen protestantse kerken weergaf, maar ook katholieke kerken en de Portugese synagoge van Amsterdam.

zelfde figuren op identieke wijze of met variaties in verschillende schilderijen terugkomen. Een van zijn favorieten is de op de rug geziene man met de rode mantel, die met zijn wijzende gebaar de blik van de beschouwer de diepte in leidt.

Perspectief en betrouwbaarheid

In oude bronnen worden De Wittes kerkinterieurs vaak bewonderd om het perspectief, dat zo intelligent toegepast en waarheidsgetrouw zou zijn. Volgens Houbraken liet De Witte zichzelf ook graag voorstaan op zijn geometrische kennis ('de Witt, die gewoon was op zyn meetkunde te snorken'). Daar valt echter nogal wat op af te dingen. De Witte was – als zoon van het hoofd van de plaatselijke Franse school met een reputatie op het gebied van de meetkunst – ongetwijfeld bekend met de regels van het lineair en het overhoeks perspectief, maar ze correct toepassen is een ander verhaal. Wie in zijn schilderijen op zoek gaat naar verdwijnpunten en perspectieflijnen raakt nogal eens het spoor bijster,

linkerpagina

Emanuel de Witte, 'Gezicht op het grafmonument van Willem de Zwijger in de Nieuwe Kerk te Delft', 1656. Doek, 97 x 85 cm. Palais des Beaux-Arts, Lille © RMN-Grand Palais. Philipp Bernard.

onder

Emanuel de Witte, 'De binnenplaats van de Beurs in Amsterdam', 1653. Paneel, 49 x 47,5 cm. Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam (bruikleen Stichting Willem van der Vorm).

boven

Emanuel de Witte, 'Het koor van de Nieuwe Kerk in Amsterdam met het grafmonument voor admiraal Michiel de Ruyter', 1683. Doek, 123,4 x 105 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

onder

Emanuel de Witte, 'Portret van Adriana van Heusden en haar dochter op de vismarkt in Amsterdam', 1662/63. Doek, 57 x 64 cm. The National Gallery, Londen.

De Witte had er geen moeite mee een orgel of een kansel te verplaatsen wanneer hem dat beter uitkwam voor de compositie.

omdat De Witte het vaak niet zo nauw nam met het perspectief. Storend is dat zelden of nooit – zijn schilderijen ogen immers perspectivisch correct. Hetzelfde geldt voor de betrouwbaarheid van zijn kerkinterieurs. Met enige goede wil zijn die onder te verdelen in bestaande en gefantaseerde kerken – want die schilderde hij ook – maar bij nader inzien blijkt dat het leeuwendeel in het grijze gebied daartussen zweeft. De Witte had er geen moeite mee een orgel of een kansel te verplaatsen wanneer hem dat beter uitkwam voor de compositie, en hij voegde ook meer dan eens bouwkundige elementen uit een Delftse kerk aan het interieur van een Amsterdams kerkgebouw toe. Hij zette voortdurend de werkelijkheid naar zijn hand: zelfs in zijn meest betrouwbare weergaven van de Oude Kerk in Amsterdam zijn details veranderd, weggelaten of toegevoegd.

Opmerkelijk is dat De Witte niet alleen protestantse kerken weergaf, maar ook katholieke kerken en de Portugese synagoge van Amsterdam. Die katholieke kerken zijn evident fantasie – alle kerkgebouwen waren in de zeventiende-eeuwse Republiek immers in protestantse handen. De monniken in habijt, de altaarstukken, kruisbeelden en andere katholieke motieven in sommige van De

Wittes gotische kerken zijn dus allemaal verzonnen toevoegingen, vermoedelijk aangebracht op verzoek van een katholieke opdrachtgever. De Portugese synagoges daarentegen zijn wel op de werkelijkheid gebaseerd. Er zijn drie versies bekend, waarvan er twee in de tentoonstelling in Alkmaar hangen. De derde is zoekgeraakt of verloren gegaan na de Tweede Wereldoorlog. De Witte is de enige zeventiende-eeuwse schilder die het interieur van dit gebouw heeft verbeeld. Net als de katholieke kerken zullen deze gezichten in de Portugese synagoge op bestelling zijn gemaakt.

Doorkijkjes

De Witte is de geschiedenis ingegaan als kerken schilder, waardoor wel eens wordt vergeten dat hij daarnaast vele andere genres heeft beoefend. Soms met een verbluffend resultaat. Zo is er zijn prachtige interieur met een virginaalspelende vrouw, dat met zijn geraffineerde lichtval en doorkijkjes naar achterliggende vertrekken aan het werk van Pieter de Hooch en Johannes Vermeer doet denken.

Maar het bekendst zijn de marktgezichten, een genre waarin hij zijn liefde voor het schilderen van figuren kon combineren met die voor het verbeelden van architectuur. Het lijken genrestukken met willekeurige figuren, maar in tenminste een van zijn markten is dat niet het geval: de vismarkt uit de National Gallery in Londen. Dankzij bewaard gebleven documenten is bekend dat de twee linker figuren bij de viskraam portretten zijn. De Witte woonde destijds in bij een Amsterdams echtpaar, en in dit schilderij blijkt hij de vrouw van zijn huisbaas, Adriana van Heusden, en haar dochtertje te hebben weergegeven.

De Witte liet dezelfde figuren op identieke wijze of met variaties in verschillende schilderijen terugkomen. Een van zijn favorieten is de op de rug geziene man met de rode mantel, die met zijn wijzende gebaar de blik van de beschouwer de diepte in leidt.

Een ander goed gedocumenteerd schilderij is dat van het grafmonument van Michiel de Ruyter in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Dit werk maakte de kunstenaar in opdracht van Engel de Ruyter, de zoon van de admiraal, die het bestelde ter nagedachtenis aan zijn vader. De Witte had echter de pech dat zijn opdrachtgever overleed voor de levering van het schilderij. Daarna ontstonden er problemen met de schoonzoon van De Ruyter, die het schilderij wel wilde afnemen, alleen niet

tegen de afgesproken prijs. Houbraken schrijft dat De Witte voet bij stuk hield, waarop de situatie steeds meer uit de hand liep. Uiteindelijk zou de kunstenaar zo kwaad zijn geworden, dat hij een mes nam en het doek in stukken sneed. Dat laatste moet een verzinsel zijn, want het schilderij is bewaard en was tot ver in de negentiende eeuw in bezit van de familie De Ruyter. De rest blijkt aardig te kloppen: details over het conflict zijn vastgelegd in notariële akten.

Dit voorbeeld illustreert dat Houbraken zijn anekdotes misschien hier en daar wat extra heeft aangezet om zijn boek te kruiden, maar dat deze verhalen niet helemaal uit de lucht zijn komen vallen. Houbraken schetst een bijzonder negatief beeld van De Witte, die collega's en opdrachtgevers menigmaal zou hebben geschoffeerd, met als gevolg dat mensen hem steeds meer begonnen te mijden. Opdrachten bleven uit, hij kon zijn huur niet betalen en werd neerslachtig. Op een koude winteravond liep hij na de zoveelste ruzie met zijn huisbaas de straat op en verdween. Die nacht begon het te vriezen. Pas elf weken later, toen de dooi intrad, werd in een gracht zijn lijk gevonden met een touw om de nek. Vermoedelijk was dat gebroken toen De Witte zich probeerde te verhangen en is hij vervolgens in het water gevallen en verdrinken. Een roemloos einde voor de schilder die in zijn hoogtijdagen in één adem werd genoemd met Rembrandt en Govert Flinck.

boven

Emanuel de Witte, 'Interieur met vrouw die op een virginaal speelt', ca. 1667. Doek, 97,5 x 109,7 cm. Montreal Museum of Fine Arts, Montreal © MMFA, Christine Guest.

Meer weten

Bezoeken

'Emanuel de Witte: Meester van het licht'

Stedelijk Museum Alkmaar
www.stedelijkmuseumalkmaar.nl
 23-09 t/m 21-01

Art & Antiques Weekend Amsterdam

Ofschoon dit niet door al haar inwoners toegejuicht wordt, trekt Amsterdam steeds meer toeristen. Om ook de buitenlandse kunst- en antiekiefhebber te wijzen op het jaarlijkse openingsweekend van het Spiegelkwartier, heeft men het evenement omgedoopt tot het Art & Antiques Weekend. Maar verder blijft alles bij hetzelfde en kunnen de trouwe bezoekers nog steeds terecht bij een 70-tal antiquairs en galerieën, verspreid over enkele fijne straten. Verkwaait na een zomervakantie en met een aangevulde collectie, gooien zij hun deuren open met speciale tentoonstellingen, lezingen en gezellige borrels op zaterdagavond.

Qua tentoonstellingen stippen we de fantastische sprookjeswereld van Femke Hiemstra aan, die bij **Jaski Art Gallery** voor het eerst sinds tien jaar een Europese soloshow heeft. **Ans Hemke-Kuilboer** stelde een tentoonstelling samen rond het thema '19th century jeweller fashion and crazes'. En zijn ontmoeting

met decor- en interieurbouwer Rudolph Lutgens bracht **Robert Schreuder** op het idee voor de tentoonstelling 'Beauty to scale. A fascination for architecture through scale models, prints and drawings'. Lutgens maakt namelijk schaalmodellen, geïnspireerd op de klassieke bouwkunst, en illustreert daarmee perfect hoezeer de Griekse en Romeinse proporties blijven doorleven in onze architectuur. Naast deze 21^e-eeuwse modellen plaatst Schreuder werken uit voorbije

Een geometrische zeshoekige broche, bezet met oud geslepen diamant en cabochon geslepen turkooizen in zilver gezet, met een gouden achterzijde, Engeland, 19e eeuw. Diameter 2,7 cm. Te zien bij Kunsthandel Inez Stodel (Nieuwe Spiegelstraat 65). € 2.200

Gouden ring met Camee, gesneden uit agaats met entourage van parels. Vervaardigd in Frankrijk, eind 19e eeuw. Te zien bij Ans Hemke-Kuilboer juweliers & antiquairs (Nieuwe Spiegelstraat 67). € 950

onder
Studio Grotius, foto, 45 x 28 cm. Te zien bij Droomfabriek de Groot & de Jong (Nieuwe Spiegelstraat 9b). € 225

eeuwen: schaalmodellen gemaakt in Rome rond 1850, grafiek van Piranesi, Andrea Pozzo en Angelo Uggeri, en tekeningen van Louis Deprez en Jacques Kuyper.

onder
Een Chinese kam, Yao, Zuid-West-China, vroege 20e eeuw. Been, zijde en glasparels. Te zien bij Tribal Design (Spiegelgracht 8).

Ook bij **Jan Beekhuizen** is er sprake van een samenwerking, en wel met **Mieke Zilverberg**. Naar analogie van 'Tussen Kunst en Kitsch', waar beide experts reeds jaren zetelen, exposeren ze onder de titel 'Tussen Tin en

Archeologie'. "Beide disciplines liggen nogal buiten de gewone paden van het antiek in het algemeen en trekken een andere categorie verzamelaars aan. Zij zijn meestal goed onderlegd in het gebied dat ze verzamelen en

hebben een bepaalde visie op de achtergrond van de voorwerpen, zodat er ook meestal een hechte band tussen verzamelaar en expert ontstaat", legt Mieke Zilverberg uit, "Tegelijkertijd leek het ons een goed idee om dit weekend onze kennis ter beschikking te stellen aan iedereen die wat meer wil weten van zijn tinnen of archeologische voorwerp(en), een soort Tussen Kunst en Kitsch. Iedereen is daarom van harte welkom om dit weekend zijn of haar objecten door ons te laten taxeren."

Elders mag men zich verheugen op interessante lezingen, zoals die over de Franse pendule bij

Gude & Meis (zaterdag, 14u), die van gemmologe Idzara Lindenbergh met als titel 'De kracht van turkoois' bij **Inez Stodel** (zaterdag, 16u), en die bij **Frides Laméris** over drie bijzondere glazen van de beroemde Amsterdamse glasgraveur Jacob Sang (ca. 1720-1786) (zaterdag en zondag, 12u).

Meer weten

Bezoeken

Spiegelkwartier

www.spiegelkwartier.nl

30-09 t/m 01-10

boven

Boog van Septimius Severus, aquarel en lijngravure. Rome, laatste kwart 18e eeuw. Te zien bij Robert Schreuder Antiquair (Nieuwe Spiegelstraat 48).

FRIDES LAMÉRIS GLAS- EN ANTIKHANDDEL
www.frideslameris.nl

ZATERDAG 30 SEPTEMBER
T/M
ZATERDAG 7 OKTOBER

TENTOONSTELLING
MET NIEUWE AANWINSTEN

EN

PUR SANG,

Drie gesigendeerde en ongedocumenteerde
glazen van de hand van Jacob Sang, de
beroemde radgraveur uit de Amsterdamse
Hartenstraat (circa 1720-1786)

LEZING DOOR
ANNA LAMERIS
30 SEPTEMBER
EN
1 OKTOBER
OM 12:00 UUR

**ART & ANTIQUES
WEEKEND**
ART & ANTIQUES
DISTRICT
30 SEPTEMBER - OKTOBER 1
SPIEGELKWARTIER AMSTERDAM

Gelegenheidsglas om mee te drinken op 'DE NEGOTIE TE WATER EN TE LAND', gesigendeerd door Jacob Sang 'Jacob Sang, inv- et fec= Amsterdam, 1759'. Op de kelk een radgravure van een aangemeerd VOC-schip dat gelost wordt en een waag met het wapen van Amsterdam. Nederlands of Engels loodglas 1759.

FEMKE HIEMSTRA

SONNTAG SPAßTAG

30 september – 15 oktober 2017

JASKI GALLERY
AMSTERDAM

ART & ANTIQUES WEEKEND

IN THE

ART & ANTIQUES DISTRICT

30 SEPTEMBER - OKTOBER 1
SPIEGELKWARTIER AMSTERDAM

Het dessert in een toren van glas

Het Dordts Patriciërshuis werd in de achttiende eeuw twee keer grootscheeps verbouwd en rijk gedecoreerd. In de collectie van het museum komt de achttiende eeuw terug. De prachtige ronde Maaskamer wordt tegenwoordig gebruikt voor afternoon tea's waar Hightealicious de heerlijkste zoetigheden serveert. Deze beide kwaliteiten, de achttiende eeuw en zoete lekkernijen komen samen in de nieuwste aankoop van het museum: een achttiende-eeuwse 'pyramid of glass' om op spectaculaire wijze een dessert te serveren.

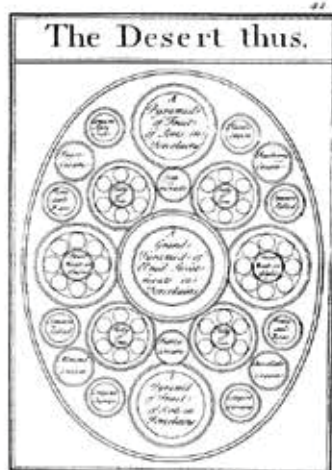
TEKST: ANNA LAMERIS

rechterpagina

Pyramid of glass met verschillende glazen voor het dessert. Voornamelijk Engeland circa 1750-1800, hoogte c. 80 cm.

onder

Opstelling van een dessert in Charles Carter, *The Practical Cook*, Londen 1730.

De toren van glas is opgebouwd uit tazza's, serveerschalen op hoge voet, van verschillende maten met een naar boven toe steeds kleinere diameter. Kleine glazen van verschillende modellen en miniatuur tazza's staan op de grote schalen. De toren werd gemaakt in Engeland, van loodglas. Dit materiaal, glas waaraan loodoxide is toegevoegd, glanst opvallend en weerkaatst veel licht. Hoe komt het dat dergelijke kostbare en uitvoerige sets werden gemaakt voor het dessert?

Hoogtepunt van de maaltijd

Het dessert vormde in de achttiende eeuw en daarvoor het hoogtepunt van de maaltijd. Het was welhaast een apart onderdeel van het diner. De diners bestonden uit veel gangen met telkens veel verschillende gerechten. Wanneer men bij het nagerecht was aangeland werd voor het eerst tijdens het maal de gehele tafel afgenomen. Het woord 'dessert' stamt dan ook van het Franse woord 'desservir' dat 'de tafel afnemen' betekent. Ook het vieze tafelkleed werd op dat moment verwijderd, tezamen met het hieronder liggende ondoorlaatbare leren kleed, zodat het onderste, voor het dessert bestemde, tafellaken geheel schoon en hagelwit tevoorschijn kwam.

Het dessert bestond uit allemaal verschillende gerechten die tegelijkertijd werden opgediend. De 'pyramid of glass' in het midden was hierbij de grote blikvanger en diende als zogenaamd 'centre piece of surtout de table'. Rondom de 'pyramid of glass' werden andere gerechten op tafel gezet op zo'n manier dat iedereen bij elk gerecht kon. In kookboeken werden niet alleen recepten gepubliceerd maar ook suggesties gedaan voor dergelijke opstellingen. In de glazen op de tazza's werden 'dry sweetmeats' en 'wet sweetmeats' geserveerd. 'Dry sweetmeats' zijn lekkernijen die met de hand kunnen worden

Het woord 'dessert' stamt dan ook van het Franse woord 'desservir' dat 'de tafel afnemen' betekent.

gegeten zoals koekjes, cake, snoepjes, noten et cetera. 'Wet sweetmeats' zijn desserts die met een lepel gegeten worden. Populaire sweetmeats waren de syllabub en de 'fruit jelly'. De syllabub bestond uit room met wijn en kruiden gemengd. De wijn zakte uit de room naar beneden. In glas zijn de twee lagen van wijn en room goed zichtbaar. De jelly werd gemaakt van vruchten met een beetje gelatine. De 'clear jellies' lieten heel mooi het licht doorschijnen hetgeen aan het spektakel bijdroeg.

Dessert als statussymbool

De miniatuurtazza's zijn heel bijzonder. Het is niet bekend waartoe ze dienden. Waarschijnlijk werden er kleine gesuikerde snoepjes op gepresenteerd. Soms werd per laag een ander dessert geserveerd, bijvoorbeeld op de onderste laag van de toren glazen met 'dry sweetmeats', de middelste laag met 'fruit jellies' en de bovenste laag met gekonfijte vruchten rondom een hoog glas. Deze hoge glazen, vaak met bewerkte rand werden ook 'top glass' of 'orange glass' genoemd. Hierin stond meestal een grote gekonfijte sinaasappel.

Suiker was in de achttiende eeuw erg kostbaar. Het maken van desserts was heel bewerkelijk. Het duurde soms maanden voor een grote vrucht door en door gesuikerd, gekonfijt, was. Kortom, het dessert was in veel opzichten een statussymbool. Het moment om goed uit te pakken. De toren van glas in het Patriciërshuis geeft een prachtig beeld van hoe uitbundig in de achttiende eeuw met het dessert werd gepronkt.

Meer weten

Bezoeken

'De kunst van het genieten.
Proeven, snuiven en ruiken in wolken van genot'
Het Dordts Patriciërshuis
Wolwevershaven 9
3311 AV Dordrecht
www.dordtspatriciershuis.nl
27-09 t/m 08-04

Lezen

R.J. Charleston, 'Glasses for the dessert I-introductory', T. Udall, 'Glasses for the dessert II - eighteenth century English jelly and syllabub glasses' in: *The Glass Circle*, Journal 5, 1986.

De toren van glas in het Patriciërs-
huis geeft een prachtig beeld van
hoe uitbundig in de achttiende eeuw
met het dessert werd gepronkt.

De toren van glas in het Patriciërs-
huis geeft een prachtig beeld van
hoe uitbundig in de achttiende eeuw
met het dessert werd gepronkt.

Het dessert in een toren van glas

Het Dordts Patriciërshuis werd in de achttiende eeuw twee keer grootscheeps verbouwd en rijk gedecoreerd. In de collectie van het museum komt de achttiende eeuw terug. De prachtige ronde Maaskamer wordt tegenwoordig gebruikt voor afternoon tea's waar Hightealicious de heerlijkste zoetigheden serveert. Deze beide kwaliteiten, de achttiende eeuw en zoete lekkernijen komen samen in de nieuwste aankoop van het museum: een achttiende-eeuwse 'Pyramid of glass' om op spectaculaire wijze een dessert te serveren.

TEKST: ???

Fra Bartolommeo, Compositiestudie voor De Menswording van Christus, 1515. Zwart krijt, wit gehoogd, op grijsbruin geprepareerd papier, 281 x 209 mm. Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen (Collectie Koenigs). De toren van glas is opgebouwd uit tazza's, serveerschalen op hoge voet, van verschillende maten met een naar boven toe steeds kleinere diameter. Kleine glazen van verschillende modellen en miniatuur tazza's staan op de grote schalen. De toren werd gemaakt in Engeland, van loodglas. Dit materiaal, glas waaraan loodoxide is toegevoegd, glanst opvallend en weerkaatst veel licht. Hoe komt het dat dergelijke kostbare en uitvoerige sets werden gemaakt voor het dessert?

Hoogtepunt van de maaltijd

Het dessert vormde in de achttiende eeuw en daarvoor het hoogtepunt van de maaltijd. Het was welhaast een apart onderdeel van het diner. De diners bestonden uit veel gangen met telkens veel verschillende gerechten. Wanneer men bij het nagerecht was aangeland werd voor het eerst tijdens het maal de gehele tafel afgenomen. Het woord 'dessert' stamt dan ook van het van het Franse woord 'desservir' dat 'de tafel afnemen' betekent. Ook het vieze tafelkleed werd op dat moment verwijderd, tezamen met het hieronder liggende ondoorlaatbare leren kleed, zodat het onderste, voor het dessert bestemde, tafellaken geheel schoon en hagelwit tevoorschijn kwam. Het dessert bestond uit allemaal verschillende gerechten die tegelijkertijd werden opgediend. De 'pyramid of glass' in het midden was hierbij de grote blikvanger en diende als zogenaamd 'centre piece of surtout de table'. Rondom de 'pyramid of glass' werden andere gerechten op tafel gezet op zo'n manier dat iedereen bij elk gerecht kon. In kookboeken werden niet alleen recepten gepubliceerd maar ook suggesties gedaan voor dergelijke opstellingen.

Het woord 'dessert' stamt dan ook van het van het Franse woord 'desservir' dat 'de tafel afnemen' betekent.

Dessert als statussymbool

In de glazen op de tazza's werden 'dry sweetmeats' en 'wet sweetmeats' geserveerd. 'Dry sweetmeats' zijn lekkernijen die met de hand kunnen worden gegeten zoals koekjes, cake, snoepjes, noten et cetera. 'Wet sweetmeats' zijn desserts die met een lepel gegeten worden. Populaire sweetmeats waren de syllabub en de 'fruit jelly'. De syllabub bestond uit room met wijn en kruiden gemengd. De wijn zakte uit de room naar beneden. In glas zijn de twee lagen van wijn en room goed zichtbaar. De jelly werd gemaakt van vruchten met een beetje gelatine. De 'clear jellies' lieten heel mooi het licht doorschijnen hetgeen aan het spektakel bijdroeg.

De miniatuur tazza's zijn heel bijzonder. Het is niet bekend waartoe ze dienden. Waarschijnlijk werden er kleine gesuikerde snoepjes op gepresenteerd. Soms werd per laag een ander dessert geserveerd, bijvoorbeeld op de onderste laag van de toren glazen met 'dry sweetmeats', de middelste laag met 'fruit jellies' en de bovenste laag met gekonfijte vruchten rondom een hoog glas. Deze hoge glazen, vaak met bewerkte rand werden ook 'top glass' of 'orange glass' genoemd. Hierin stond meestal een grote gekonfijte sinaasappel.

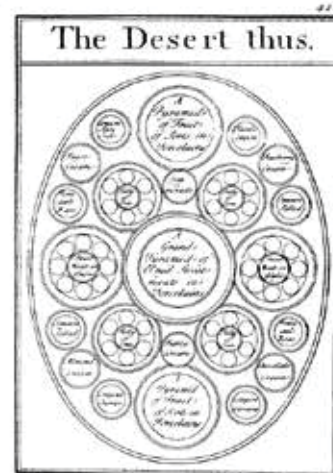
Suiker was in de achttiende eeuw erg kostbaar. Het maken van desserts was heel bewerkelijk. Het duurde soms maanden voor een grote vrucht door en door gesuikerd, gekonfijt, was. Kortom het dessert was in veel opzichten een statussymbool. Het moment om goed uit te pakken. De toren van glas in het Patriciërshuis geeft een prachtig beeld van hoe uitbundig in de achttiende eeuw met het dessert werd gepronkt.

linkerpagina

Pyramid of glass met verschillende glazen voor het dessert. Voornamelijk Engeland circa 1750- 1800, hoogte c. 80 cm.

onder

Opstelling van een dessert in Charles Carter, The Practical Cook, Londen 1730.

Meer weten

Bezoeken

Het Dordts Patriciërshuis
Wolwevershaven 9
3311 AV Dordrecht
www.dordtspatriciershuis.nl
t/m

Lezen

R.J. Charleston, 'Glasses for the dessert I-introductory', T. Udall, 'Glasses for the dessert II - eighteenth century English jelly and syllabub glasses' in: The Glass Circle, Journal 5, 1986.

veiling
resultaten

Dekselpot, ca. 1780
Hamerprijs € 20.000,-

Boeddha, verguld brons
Hamerprijs € 19.000,-

Zilveren theedoos,
Hamerprijs: € 9.000,-

Klokset, 19^e eeuws
Hamerprijs: € 12.500,-

Barometer, 18^e eeuw
Hamerprijs € 3.200,-

Yixing theepot 19^e eeuw
Hamerprijs € 16.000,-

Imperial jas
Hamerprijs € 4.600

Chinese vazen
Hamerprijs € 13.000,-

HET GROOTSTE
VEILINGHUIS

VeilingHuis
De Jager Goes

VAN ZUID-WEST
NEDERLAND

INTERNATIONALE KUNST, ANTIEK, AZIATICA & JUWELEN VEILING

18, 19, 20 en 21 september 2017

Ruim 300 kavels met zilver, van 18e eeuws tot Georg Jensen
Ruim 500 kavels met juwelen, van bloedkoraal tot diamant
Ruim 800 kavels Kunst & Antiek, van Maris tot Karel Appel
Ruim 1600 kavels Aziatica, van Ming tot Republiek periode

U kunt nog inbrengen voor deze veiling,
van 1 items, tot gehele verzameling of inboedel

veiling
resultaten

Pendule, ca. 1810
Hamerprijs € 11.000,-

Collier, 3 rijen bloedkoraal
Hamerprijs: € 30.000,-

Spiegeltelescoop,
Hamerprijs € 7.500,-

Art Nouveau vitrine
Hamerprijs € 3.200,-

Diamant 4.20 Ct.
Hamerprijs € 15.000,-

19^e eeuws ivoor
Hamerprijs € 3.200,-

Sculptuur bloedkoraal
Hamerprijs € 10.000,-

Yixing 18^e eeuw
Hamerprijs € 8.000,-

Vaas Daum Nancy
Hamerprijs € 3.800,-

Vaas, Copier
Hamerprijs € 6.000,-

Schilderij Ben Viegers
Hamerprijs € 7.500,-

Vaas Georg Jensen
Hamerprijs € 6.000,-

Armband, 19^e eeuw
Hamerprijs € 5.000,-

Wapenschotel, 18^e eeuw
Hamerprijs € 22.000,-

Bijbel, 19^e eeuw
Hamerprijs € 2.200,-

Vaas, China
Hamerprijs € 17.000,-

Karel Appel, 1958
Hamerprijs € 6.500,-

Hermes tas, jaren '80
Hamerprijs € 3.000,-

Kandelaren, 18^e eeuw
Hamerprijs € 26.000,-

Sculptuur, China
Hamerprijs € 11.000,-

Glas, 18^e eeuw
Hamerprijs € 1.900,-

Wanli kom ca. 1600
Hamerprijs € 28.000,-

Vergulde brons
Hamerprijs € 32.000,-

Kangxi kaststel
Hamerprijs € 24.000,-

Yixing, 18^e eeuw
Hamerprijs € 16.000,-

Wu Shuang Pu
Hamerprijs € 28.500,-

Censer, China
Hamerprijs € 20.000,-

Patek Philippe & Co
Hamerprijs € 2.400,-

Collier, bloedkoraal
Hamerprijs € 19.000,-

Keizerlijk tapijt
Hamerprijs € 16.000,-

Schilderij George Keyt
Hamerprijs € 9.500,-

Rosenburg Den Haag
Hamerprijs € 3.200,-

Ringbaan West 2B 4461 ED Goes • 0031 (0) 6 42 11 45 42 • info@veilinghuisdejager.nl • www.veilinghuisdejager.nl

Wij berekenen slechts 10% inbrengcommissie.
Wij taxeren vrijblijvend door Nederland en België.

Zaterdag

30

September
13.00–18.00

amsterdam
INTERNATIONAL
ANTIQUARIAN
BOOK FAIR

Zondag

1

Oktober
11.00–18.00

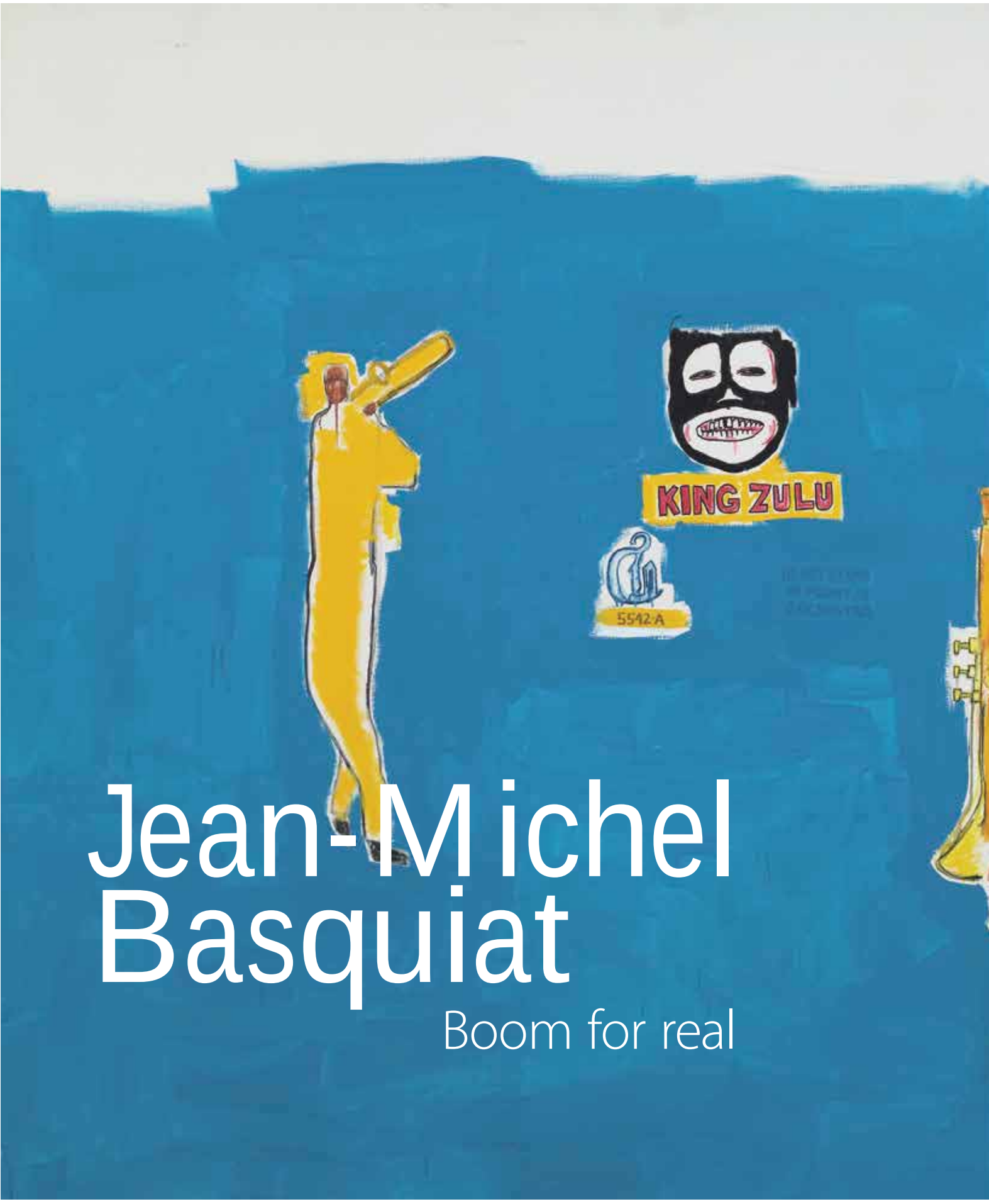
37^E EDITIE

*boeken, prenten, kaarten, tekeningen, manuscripten
& andere werken op papier*

Marriott Hotel Amsterdam

Stadhouderskade 12, 1054 ES Amsterdam

www.amsterdambookfair.net

The background is a vibrant blue with visible brushstrokes. On the left, a yellow, elongated, stick-figure-like person stands, holding a yellow trumpet. To the right of the figure is a black and white mask with a wide, toothy grin. Below the mask is a yellow rectangular label with the text 'KING ZULU' in red, bold, capital letters. Underneath that is a small, stylized logo of a 'G' and 'B' intertwined, with the text '5542-A' below it. On the far right edge, the yellow bell and valves of a trumpet are visible.

Jean-Michel Basquiat

Boom for real

Een paar maanden geleden bracht een schilderij van Jean-Michel Basquiat (1960-1988) uit 1982 het bedrag van 99 miljoen euro op tijdens een veiling in New York. Met deze verkoop werd het werk van Basquiat in een klap het duurst verkochte Amerikaanse kunstwerk ooit. Het is veelzeggend over de impact van dit wonderkind van de New Yorkse underground, dat slechts 27 jaar oud werd. Dit najaar is er een uitgebreid overzicht van Basquiats oeuvre te zien in de Londense Barbican Gallery. De tentoonstelling is vernoemd naar de zin waarmee Basquiat zijn explosieve expressiviteit, die hem wereldberoemd maakte, omschreef: Boom for Real.

TEKST: LIEKE WIJNIA

openingspagina

Jean-Michel Basquiat, 'King Zulu', 1986; Courtesy Museu d'Art Contemporani de Barcelona. © The Estate of Jean-Michel Basquiat. Licensed by Artestar, New York. Photo: Gasull Fotografia.

Basquiat wordt in 1960 geboren in Brooklyn en groeit op met een bewustzijn voor kunst en cultuur. Zijn moeder neemt hem regelmatig mee naar musea en op zijn zesde is hij al junior member van het Brooklyn Museum. Na tijdens zijn puberteit enkele keren van huis te zijn weggelopen, verlaat hij op zijn zeventiende voorgoed de middelbare school en zijn ouderlijk huis om zijn geluk in lower Manhattan te beproeven. Hij moet zien rond te komen van weinig geld, vindt onderdak bij vrienden of slaapt op straat. Zijn dagen vult hij met rondlopen door de stad, overlevend op het goedkoopste eten dat hij kan vinden, en waar hij maar kan graffiti teksten achterlatend.

Van graffiti naar schilderkunst

Downtown New York wordt sinds de jaren zestig gedomineerd door graffiti, kunstenaars laten een logo (initialen of bijnaam) of tags (handtekeningen) achter in en rond de metrostations. Ook zijn de metrowagons een dankbaar medium, die veelvuldig worden 'gebombed' met graffiti. Er is in die jaren een groot verschil tussen de 'under-

ground scene' van de graffitikunstenaars en de 'aboveground scene' van de galeries en kunstacademies. Basquiat speelt een belangrijke rol in de transformatie van graffiti naar schilderkunst, waarmee hij met zijn ongepolijste en expressieve beeldtaal in de voetsporen van kunstenaars als Jackson Pollock, Cy Twombly en Jean Dubuffet treedt.

Nooit heeft Basquiat metrowagons van zijn graffiti voorzien. In plaats daarvan laat hij samen met een vriend, Al Diaz, vanaf 1978 poëtische, raadselachtige teksten achter op muren door heel Manhattan. Ze zijn voorzien van de tag SAMO®, wat later blijkt te staan voor 'same old shit'. Deze tag draagt de frustratie in zich die Basquiat voelt als kunstenaar met Haitiaanse en Puerto Ricaanse wortels ten opzichte van de voornamelijk witte kunstwereld in New York. Dit onderwerp blijft hem ook in zijn latere schilderijen bezighouden. De tags vallen op en Basquiat begint naam te maken. Samen met enkele vrienden begint hij de band Gray. Hij speelt klarinet, zonder ooit te hebben geleerd hoe dat moet. Om zichzelf te kunnen onderhouden begint hij T-shirts, ansichtkaarten

onder

Jean-Michel Basquiat, 'A Panel of Experts', 1982, Courtesy The Montreal Museum of Fine Arts. © The Estate of Jean-Michel Basquiat. Licensed by Artestar, New York. Photo: MFA, Douglas M. Parker.

rechterpagina

Jean dansend in de Mudd Club met beschilderd t-shirt, 1979. Courtesy Nicholas Taylor.

Jean-Michel Basquiat en Jennifer Stein, 'Anti Baseball Card Product', 1979, Courtesy Jennifer Von Holstein. © Jennifer Von Holstein en The Estate of Jean-Michel Basquiat. Licensed by Artestar, New York.

Jean-Michel Basquiat, 'Glenn', 1985, Courtesy Private Collection. © The Estate of Jean-Michel Basquiat. Licensed by Artestar, New York.

De tag SAMO©, 'same old shit', draagt de frustratie in zich die Basquiat voelt als kunstenaar met Haitiaanse en Puerto Ricaanse wortelen opzichte van de voornamelijk witte kunstwereld in New York.

en collages te maken, die hij verkoopt rondom Washington Square Park en in de wijk SoHo. Hij is veelvuldig in de downtown clubs te vinden en wordt een publiek figuur.

Eerste radicale kunstshow

In de zomer van 1980 neemt Basquiat deel aan de Times Square Show, zijn eerste groepstentoonstelling, die plaatsvindt in een verlaten gebouw in 42nd Street. Zijn werk wordt, net als dat van Keith Haring en Kiki Smith, ontvangen met positieve kritieken. De lokale krant The Village Voice bericht over de tentoonstelling als de eerste radicale kunstshow van de jaren tachtig. Daarna gaat Basquiat verder, met kleurrijk werk dat wordt gedomineerd door schematische mensfiguren, afgezet tegen vlakken vol met woorden, zinnen, pijlen, kronen, raketten en wolkenkrabbers. De kracht van zijn werk ligt in de manier waarop hij deze verschillende elementen met elkaar combineert en tegen elkaar afzet. Het gaat voorbij de vanzelfsprekende logica van compositie en opbouw, waardoor de toeschouwer zich een nieuwe manier van kijken moet eigen maken. Basquiat stelt dat hij in zijn collagetechniek details uitkiest en die opblaast. Uit deze explosie ontstaan nieuwe fragmenten die zijn kunst vormen. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Kubisten die losse fragmenten tot een nieuw geheel aan elkaar rijgen, gaat het voor Basquiat om het creëren van een nieuwe realiteit waarin ieder fragment gelijkwaardig is. In 1981 speelt hij in 'Downtown 81', een film over een jonge kunstenaar die probeert te overleven in het harde New York. Daarnaast blijft hij muziek maken en verkoopt hij zijn eerste echte schilderij, aan Blondiezangeres Debbie Harry. Zij betaalt

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Kubisten die losse fragmenten tot een nieuw geheel aan elkaar rijgen, gaat het voor Basquiat om het creëren van een nieuwe realiteit waarin ieder fragment gelijkwaardig is.

gaan maken. Tijdens het schilderen zet hij muziek aan, zoals Nosei zich later herinnert, Ravel - steeds maar weer de Bolero van Ravel. Zijn eerste tentoonstelling in de galerie van Nosei is totaal uitverkocht en hij verdient 200.000 dollar op één avond. Hij is de 'talk of the town' en recensenten bewonderen zijn ogenschijnlijk moeiteloze combineren van invloeden, van grottekeningen, Afrikaanse kunst en sport- en muziekhelden, tot collage en wild expressionisme. Binnen een tijdsbestek van 2 jaar wordt Basquiat een van de meest gevierde kunstenaars van zijn generatie, zijn werk wordt in één adem genoemd met internationale kunstenaars zoals Julian Schnabel en David Salle. Als hij 21 is, neemt hij als jongste kunstenaar ooit, deel aan Documenta VII in Kassel. Hij exposeert o.a. in Rotterdam, Zurich en Tokyo. Dat jaar stijgt zijn gemiddelde verkoopprijs van 5.000 naar 30.000 dollar. Basquiat is plotsklaps miljonair.

Deze roem brengt een enorme druk met zich mee. Hij staat in het centrum van de kritische aandacht, elk schilderij moet een meesterwerk worden en Basquiat is onbescheiden over zijn ambities. Hij meet zich met de grootste kunstenaars, waaronder zijn idool Picasso. Diens 'Guernica' (1938) noemt hij het schilderij dat de grootste indruk op hem heeft gemaakt. In 1983 stelt zijn kunsthandelaar hem aan Andy Warhol voor. Ze raken innig bevriend en werken samen aan een grote serie schilderijen, totdat Warhol in 1987 overlijdt. Basquiat hoopt dat de samenwerking zal leiden tot serieuze

hem er 200 dollar voor, een bedrag waar Basquiat zeer content mee is. Het is ook rond deze tijd dat Basquiat een restaurant binnenloopt waar Andy Warhol, die dan een halfgod in de New Yorkse kunstwereld is, en de bekende curator Henry Geldzahler zitten te lunchen. Hij stelt zich voor en toont hen zijn ansichtkaarten. Hoewel Geldzahler zijn kunst te jong vindt, koopt Warhol een paar kaarten.

Basquiat heeft weinig geld en maakt zijn eerste kunstwerken op oude deuren en raampartijen die hij vindt op straat. Een jaar na de Times Square Show doet hij mee aan de groepstentoonstelling 'New York/ New Wave' in de alternatieve kunst-ruimte PS. Deze verzameling van de nieuwste generatie kunstenaars is een enorm succes, met Basquiats werk voorop.

Talk of the town

Hierna geeft Annina Nosei, bekend om het tonen van jonge internationale kunstenaars, hem de beschikking over het souterrain van haar galerie aan Prince Street in Soho. Ze voorziet hem van geld voor het kopen van schilderbenodigdheden, waardoor hij ineens enorme doeken kan

boven

'LIKE AN IGNORANT EASTER SUIT', Jean-Michel Basquiat op de set van Downtown 81, Edo Bertoglio -®New York Beat Film LLC.

rechts

Jean-Michel Basquiat, 'Self Portrait', 1984, Privécollectie. © The Estate of Jean-Michel Basquiat. Licensed by Artstar, New York.

rechterpagina

Jean-Michel Basquiat, 'Untitled', 1982, Museum Boijmans Van Beuningen, Studio Tromp, Rotterdam. © The Estate of Jean-Michel Basquiat. Licensed by Artstar, New York.

Basquiats buitengewone leven en werk is aanleiding geweest voor menig schrijver en criticus om de status quo in de gevestigde kunstwereld onder de loep te nemen, vooral als het gaat om de rol van expressie, biografie, ras, geld en talent in de productie van kunst en haar geschiedenis.

erkenning, maar de slechte ontvangst in de pers raakt hem diep. Hij trekt zich steeds vaker terug en verliest zich in de drugs. In 1988 overlijdt Bas-

quiat aan de gevolgen van een drugsoverdos. Zijn buitengewone leven en werk is aanleiding geweest voor menig schrijver en criticus om de status quo in de gevestigde kunstwereld onder de loep te nemen, vooral als het gaat om de rol van expressie, biografie, ras, geld en talent in de productie van kunst en haar geschiedenis.

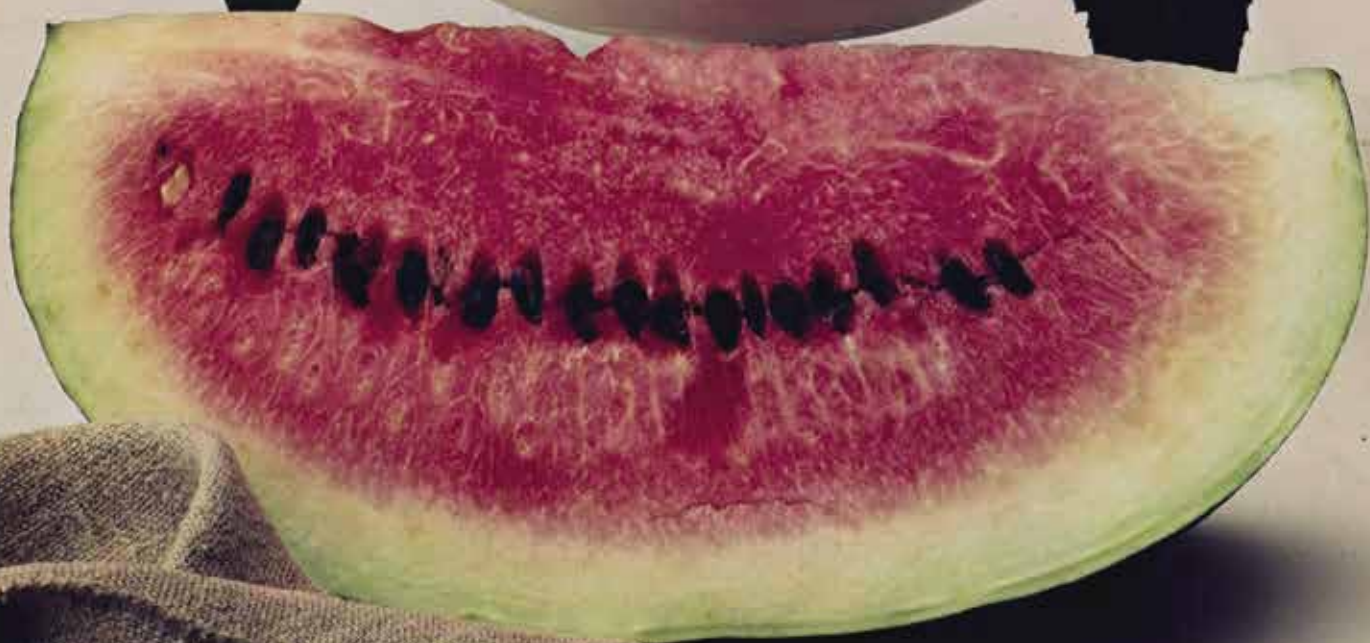
Toen Basquiat de New Yorkse kunstwereld betrad, was er vooral minimalistische kunst in de galleries te zien. Hij vond dat de abstractie, van bijvoorbeeld Donald Judd en Sol LeWitt, de mensen van zich vervreemde. Terwijl hij juist mensen wilde aanspreken en betrekken bij zijn kunst. Zo zou hij eens gezegd hebben, "als ik werk denk ik helemaal niet aan kunst. Ik denk aan het leven." Gezien zijn korte leven, is zijn nalatenschap omvangrijk: rond de 1000 schilderijen en 1000 tekeningen. De impact die hij hiermee op de kunstwereld heeft gehad is zo mogelijk nog groter.

Meer weten

Bezoeken

'Jean-Michel Basquiat:
Boom for Real'
Barbican Gallery
Londen
www.barbican.org.uk/artgallery
21-09 t/m 28-01

De tentoonstelling in de Barbican Gallery is de eerste grote tentoonstelling in het Verenigd Koninkrijk van zijn werk, met meer dan 100 werken uit internationale museale en privécollecties. Speciaal voor deze tentoonstelling is een reconstructie gemaakt van een deel van zijn eerst publiek getoonde werk in 1981 in PS1.

De elegantie van de eenvoud

Irving Penn

Honderd jaar zou de Amerikaanse modefotograaf Irving Penn deze zomer zijn geworden, en dat vierde The Metropolitan met een druk bezochte overzichtstentoonstelling in New York. Eind september is deze te zien in het Grand Palais in Parijs.

TEKST: GEERT STADEUS

De jonge ontwerper Irving Penn kreeg in 1940 zijn eerste vaste job in New York als art director bij Saks Fifth Avenue. Twijfelend of hij daarmee zijn artistieke talent niet al te zeer zou verwaarlozen gaf hij er al na enkele maanden de brui aan om onder meer in Mexico te schilderen en te fotograferen. Hij was na een jaar teleurgesteld in zijn schilderijen, waste al zijn doeken schoon om als tafellakens te hergebruiken en besloot om terug naar New York te reizen. Daar kon hij als vormgever aan de slag bij het legendarische tijdschrift Vogue. In 1943 fotografeerde Penn zelf een stilleven voor de cover - het was zijn eerste kleurenfoto - en sindsdien wilde het blad vooral foto's van hem zien. Toen hij stierf in 2009 had hij er een carrière van zeventig jaar op zitten met zo goed als alleen hoogtepunten. Op de tentoonstelling in Parijs hangen straks net geen 250 afdrukken die Irving Penn zelf nog heeft gemaakt en een selectie van zijn grafisch werk. De foto's laten zijn enorme veelzijdigheid zien: onder meer mode, portretten, naakten, straatfotografie en stillevens komen aan bod.

Stilleven

De stillevens demonstrenen de grote band tussen Irving Penn en Vogue. Het modeblad zag in zijn stillevens dé illustraties waarmee het zijn publiek duidelijk kon maken dat Vogue altijd een trapje hoger stond en dat het wel iets meer mocht zijn dan mode alleen. Voor Irving Penn was het wellicht een blij weerzien met zijn oude droom om schilder te worden. Veel van de stillevens op de tentoonstelling zijn dan ook gemaakt voor Vogue in de jaren veertig en vijftig - hij zou stillevens voor het magazine blijven maken tot enkele jaren voor zijn dood. Andere stillevens maakte hij gewoon voor zichzelf of voor een reclameopdracht, zoals bijvoorbeeld zijn campagnebeelden voor Clinique en Issey Miyake. Opvallend binnen zijn stillevens blijft een iconische reeks zwart-witfoto's van sigarettenpeuken die hij in 1972 schoot op de

Voor Irving Penn waren zijn stillevens wellicht een blij weerzien met zijn oude droom om schilder te worden.

stoeptegels van New York, en tal van foto's waarbij afval een hoofdrol wegkaapte. Schoonheid en verval lagen bij Penn's stillevens sowieso niet ver uit elkaar - als hij foto's maakte van appels, kon het helemaal geen kwaad dat sommige rot waren of bewoond door wormen. Bij bloemen ging hij dan weer trefzeker op zoek naar de schoonheid. Het werk van Penn wordt gekenmerkt door eenvoud en elegantie, af en toe flirtend met minimalisme, strak en streng voor zichzelf - van in de studio tot in de donkere kamer. De foto's in het Grand Palais zijn chronologisch en thematisch gerangschikt. Je begint bij zijn prille foto's uit de jaren dertig en eindigt bij de modefoto's en stillevens die hij maakte tot in zijn laatste levensjaren. De

links

'Still Life with Watermelon', New York, 1947. Dye transfer, 1985. The Metropolitan Museum of Art, New York, © Condé Nast.

boven

'Mouth (for L'Oréal)', New York, 1986. Dye transfer, 1992. The Metropolitan Museum of Art, New York, © The Irving Penn Foundation.

boven
'Marlene Dietrich', New York, 1948.
Zilverprint, 2000. The Metropolitan
Museum of Art, New York,
© The Irving Penn Foundation.

onder
'Nude No. 72', New York, 1949-1950.
Zilverprint. The Metropolitan Mu-
seum of Art, New York, © The Irving
Penn Foundation. The Metropoli-
tan Museum of Art, New York,
© The Irving Penn Foundation.

start toont ons een Irving Penn waarmee we weinig vertrouwd zijn: zwart-wit straatbeelden van Philadelphia en New York en oorlogsellende in Europa. De eerste stillevens voor Vogue vormen een scharniermoment. Vanaf dat moment zou Penn zo goed als voor elke foto voor de studio kiezen. Zijn stillevens zijn wel doordacht en perfect uitgevoerd. Op het einde van de jaren veertig maakte hij veel portretten van schrijvers, ontwerpers en andere kunstenaars voor Vogue - van Salvador Dali, Pablo Picasso en Igor Stravinsky tot Spencer Tracy, Georgia O'Keeffe en Alfred Hitchcock. Hij maakte deze foto's het liefst in zwart-wit en in een voor die tijd minimalistische en uitgepuurde stijl. De opvallende achtergronden die hij daarbij gebruikte zijn ook te zien in de tentoonstelling. Penn stak nooit onder stoelen of banken dat hij in zijn fotografische portretten dezelfde diepgang probeerde te leggen die hij kende uit het werk van Goya en Daumier. Voor veel van de iconische haute-couturefoto's die hij in de jaren vijftig produceerde deed hij

Penn stak nooit onder stoelen of banken dat hij in zijn fotografische portretten dezelfde diepgang probeerde te leggen die hij kende uit het werk van Goya en Daumier.

een beroep op de Zweedse Lisa Fonssagrives, zijn vrouw en muze, als model. Zijn meesterschap als modelfotograaf staat buiten kijf en hij bepaalde in grote mate mee hoe wij ons vandaag de jaren vijftig en zestig herinneren.

Inca's

Maar het bleef niet bij mode en beroemdheden. In Cuzco in Peru fotografeerde hij Inca-families die van hoog in de bergen waren afgedaald voor een groot feest, maar ook de mensen van Cuzco zelf. Vooral de kinderfoto's uit die reeks blijven je bij. Hij maakte ook (alweer voor Vogue) grote etnografische reportages onder meer in Afrika. Hij reisde daarvoor rond met een compacte fotostudio die in een kleine tent paste die Penn zelf ontwierp.

Twee buitenbeentjes zijn de naakten 'Earthly Bodies' en de serie 'Small Trades'. Voor deze laatste fotografeerde hij in het begin van de jaren vijftig winkeltjes en handelaren in New York, Londen en Parijs - dat was dankzij Vogue zijn tweede thuis geworden. De 26 gestileerde naakten in alle maten en gewichten dateren van 1949 en 1950 maar het duurde tot de jaren tachtig eer hij ermee naar buiten kwam.

Een flink deel van zijn foto's van sigaretten-

peukjes wordt samen met enkele foto's van schroot en afval getoond in een aparte zaal, wat het beeld van verval nog groter maakt. Tegelijk

toont deze selectie onmiskenbaar aan hoe het modernistische stilleven als een rode draad door de hele carrière van de fotograaf loopt.

links

'After-Dinner Games', New York, 1947. Dye transfer, 1985. The Metropolitan Museum of Art, New York, © Condé Nast.

De marktwaarde van Irving Penn

Sinds het begin van deze eeuw is de marktwaarde van de foto's van de in 2009 overleden Irving Penn voortdurend gestegen: in totaal + 165 %. Van zijn werken wordt 65 % in de Verenigde Staten gekocht, maar ook in Europa, met name in Parijs, gaan er heel wat van de hand. De meeste belangstelling is er voor zijn bekende zwart-witportretten uit de jaren 1950. Zo ging op 12 november 2011 bij Christie's, in Parijs, 'Woman in Moroccan Palace' (1951), met daarop Penns vrouw, de deur uit voor € 300.000, meteen goed voor een record. Op 1 juli 2014 telde een koper bij Christie's, in Parijs, € 285.000 neer voor een beroemd stilleven van de meester uit 1990: 'Ginkgo Leaves, New York' (formaat: 57,5 x 47 cm). Dit bedrag mag evenwel als uitzonderlijk worden beschouwd. De waarde van Penns beroemde kleurenfoto's van bloemen schommelt doorgaans rond de € 50.000. Op 18 mei jongstleden bood een liefhebber bij Phillips, in Londen, £ 50.000 (€ 58.945) voor een in 2007 afgedrukte foto: 'Imperial Pink Bud (top), Imperial God Bud (bottom), New York' (1971), uit een reeks van tien (formaat: 42 x 54,1 cm). (cd)

Meer weten

Bezoeken

'Irving Penn'

Grand Palais

Parijs

www.grandpalais.fr

21-09 t/m 29-01

Bronzen gietsels

De regels van de kunst

Een bronzen beeld wordt doorgaans in meerdere exemplaren gegoten. Tot en met een editie van twaalf exemplaren spreekt men van een 'origineel kunstwerk', terwijl men het bij een editie die groter is over 'multiples' heeft. De hand of betrokkenheid van de kunstenaar heeft hier zelfs niets mee te maken. Meer nog: van bijvoorbeeld Rodin worden zelfs nu, 100 jaar na zijn overlijden, nog eerste originelen gegoten. Om ons wegwijs te maken in de wereld van het bronsgieten met al haar subtiliteiten, richten we ons tot Derek Biront en Geert Norga. De eerste is metaalrestaurator gespecialiseerd in bronzen sculpturen. De tweede staat aan het hoofd van kunstgieterij Art Casting, waar onder meer Jan Fabre, Mark Manders, Kendell Geers en David Altmejd hun werken laten uitvoeren.

TEKST: LIESBETH LANGOUCHE

Wat is een origineel bronzen kunstwerk?

Wanneer een beeldhouwer een werk maakt, doet hij dat bijvoorbeeld in hout, klei of plaaster. Van dat unieke kunstwerk kan vervolgens een bronzen versie gemaakt worden. Dat wordt doorgaans gedaan middels de verloren-wastechniek, die toelaat om van dat éne model meerdere afgietsels te maken. Toch geldt dat enkel de acht eerste afgietsels als origineel beschouwd worden. Derek Biront: "Naast die acht kun je er nog vier extra hebben, de zogenaamde 'épreuves d'artiste' of 'artist proof's'. Die zijn eigendom van de kunstenaar en zijn in principe niet bedoeld om commercieel verhandeld te worden, hoewel hij ze wel mag verkopen als hij wil. Zowel die eerste acht als die vier épreuves worden als origineel beschouwd, en in de praktijk is er voor bronzen beelden geen echt verschil met de andere exemplaren, behalve de nummering. De 'originele stukken' worden Arabisch genummerd van 1 tot 8 en de épreuves d'artiste met Romeinse cijfers (EA I-IV)."

Geert Norga: "Sommige kunstenaars zien deze épreuves d'artiste als de eerste probeersels: om te kijken hoe zijn werk er in brons uit ziet. Ook kunnen ze dienen om de patines bij te werken. Maar de term is in feite uitgehold, want ik zie kunstenaars soms meteen met de 1/8 beginnen. En qua verschil tussen de diverse exemplaren kan ik zeggen dat geen enkel bronzen beeld 100% identiek is. Het bronsgieten is immers een ambachtelijk, manueel proces, ofschoon een buitenstaander het verschil nooit zal zien."

Sinds wanneer bestaan er regels op het gieten van bronzen beelden?

Derek Biront: "In de 19e eeuw was het een gangbare praktijk geworden om zogenaamde edities uit te geven van bestaande sculpturen. Vaak waren dit 18e-eeuwse of antieke beelden waarop geen auteursrecht van toepassing was (het auteursrecht deed in 1793 zijn intrede in Frankrijk,

Om het ongebreidelde reproduceren aan banden te leggen en hun werk te beschermen, maakten de kunstenaars vanaf het einde van de 19e eeuw afspraken met hun gieterijen om gelimiteerde reeksen te maken.

wanneer de weduwen van kunstenaars het reproductierecht kregen tot tien jaar na het overlijden van hun echtgenoot, n.v.d.r.). Later sloten bronsgieterijen overeenkomsten met beeldhouwers om hun modellen te reproduceren. Zo goot men eindeloos veel beelden, maar deze edities waren doorgaans niet genummerd of voorzien van documenten die op enige wijze de authenticiteit

linkerpagina

Stempels op een kunstwerk van Kendell Geers. Van links naar rechts de stempel van de kunstenaar en van de gieterij. Hier betreft het het laatste exemplaar uit een reeks van acht.

links

Stempels op een kunstwerk van Evert den Hartog. Van links naar rechts de stempel van de kunstenaar en van de gieterij. Hier betreft het de eerste van vier épreuves d'artiste.

boven

Auguste Rodin, 'Châtiments', ontwerp 1906, uitvoering 2016. Brons, 30,5 x 18,8 x 19,4 cm. © Agence photographique du musée Rodin - Pauline Hisbacq. Speciaal voor de herdenking dat het dit jaar 100 jaar geleden is dat Rodin stierf, bracht het Musée Rodin drie sculpturen uit die nog nooit in brons gegoten waren. En deze herfst zullen er nog eens twee nieuwe uitgegeven worden. Deze postume beelden zijn te herkennen doordat het jaartal van gieten erin gezet is, naast de naam van de bronsgieter en de nummering.

rechterpagina

Gezicht op de patine-afdeling van Art Casting, met op de achtergrond werken van Mark Manders en Johan Creten.

aantoonden. Verder ging deze massaproductie vaak gepaard met een verminderde kwaliteit. Om dit ongebreidelde reproduceren aan banden te leggen en hun werk te beschermen, maakten de kunstenaars vanaf het einde van de 19e eeuw afspraken met hun gieterijen om gelimiteerde reeksen te maken. In 1966 werd dit dan, in Frankrijk althans, in een wet gegoten die bepaalde dat er maar acht reproducties en vier *épreuves d'artistes* mochten zijn. Dit is tot op vandaag de regel, terwijl er verder rond het (re)produceren van bronzen eigenlijk geen wetteksten bestaan. De meeste landen, zo ook België en Nederland, baseren zich op de jurisprudentie in Frankrijk, het land met de grootste traditie op dat vlak. En verder grijpt men terug op de wet op het auteursrecht, die de reproductierechten beschermt tot 70 jaar na het overlijden van de kunstenaar."

Zijn er altijd twaalf exemplaren?

Geert Norga: "Nee, het is de kunstenaar die beslist hoeveel stukken gegoten mogen worden. Dat

kan een *pièce unique* zijn – zoals bijvoorbeeld Octave Landuyt of Berlinda De Bruyckere doen – of dat kunnen er vijftig zijn als het bijvoorbeeld gaat om een relatiegeschenk of een awardbeeldje. Desondanks zien we dat het gros van de werken in 8 + 4 exemplaren gegoten wordt. Verder zal de editie meestal verkleinen naarmate de kunstwerken groter zijn. Iemand die een kunstwerk maakt van pakweg 5 tot 7 meter moet al heel succesvol zijn om daar acht, laat staan twaalf exemplaren van te produceren. En stel dat je een editie hebt van drie of vijf exemplaren, dan zullen er ook geen 4 *épreuves* gemaakt worden."

Derek Biront: "Ook kan de kunstenaar, na die 8 + 4, een tweede reeks in overweging nemen, ietwat verkleind of vergroot, of in een ander materiaal. Maar dan is logischerwijs de exclusiviteit minder en de waarde navenant."

In welke mate heeft het limiteren van de oplage te maken met kwaliteitsverlies?

Geert Norga: "Zolang het originele model bestaat, kan men in theorie onbeperkt nieuwe bronzen maken. De slijtage treedt echter op in de mal: zo'n siliconenmal – waarin men de wassen kopie maakt – kan makkelijk twaalf exemplaren aan, maar begint toch aan kwaliteit in te boeten naarmate die verder gebruikt wordt. Desondanks hoeft dat niet zo te zijn in het eindresultaat. Want het is aan de medewerkers van de gieterij om te zorgen dat dat kwaliteitsverlies weer weggewerkt wordt tijdens de diverse volgende stadia. Maar als wij nu weten dat er pakweg vijftig exemplaren gegoten moeten worden, dan maken we gewoon twee of drie mallen, zodat we dat kwaliteitsverlies niet hebben, en vooral niet die uren moeten spenderen aan het halen van de kwaliteit."

De meeste landen, zo ook België en Nederland, baseren zich voor het (re)produceren van bronzen op de jurisprudentie in Frankrijk, het land met de grootste traditie op dat vlak.

Worden alle exemplaren in één keer gegoten?

Geert Norga: “Neen, tussen de eerste en laatste geut kunnen soms jaren zitten. En ook hoeft de nummering niet chronologisch te gebeuren. Zo krijgen we soms de opdracht om nummer 2/8 eerst te maken. Dat kan bijvoorbeeld zijn omdat het eerste exemplaar verkocht is aan een collectionneur die enkel de exemplaren 2/8 wenst te kopen. Voorts is het niet omdat de kunstenaar beslist heeft dat het een serie van 8/8 wordt, dat de verplichting bestaat om ze allemaal te produceren. Een kunstwerk is niet altijd zo evident om te verkopen. Het kan dus dat het al stopt na 1/8, of na de eerste épreuve, omdat de kunstenaar het toch niet goed vindt.”

Derek Biront: “Er bestaan zeker beelden waarvan er nu nog maar zes exemplaren zijn, en waarvan er dus nog officieel twee kunnen worden gegoten. Dat is bijvoorbeeld iets dat gebeurt in Musée Rodin, dat de rechten bezit op de collectie plaasters uit het atelier van Rodin. Daarbij interessant om te weten is dat er in Frankrijk een aanpassing is geweest op de reproductierechten, waardoor die 70 jaar niet meer ingaan vanaf de dood van de kunstenaar, maar vanaf het moment dat het werk voor het eerst op de markt werd gebracht, gepubliceerd of tentoongesteld. Van al die plaasteren beelden die het Musée Rodin geërfd heeft, zijn er een hoop die nog nooit afgegoten zijn geweest. Dus van tijd tot tijd brengen zij nog effectief een ‘nieuw’ werk uit van Rodin. En pas vanaf dat moment beginnen die 70 jaar te tellen. Maar dit is een heel speciaal geval.”

Zijn postuum gegoten beelden evenveel waard?

Derek Biront: “In principe worden de sculpturen die postuum worden gegoten, maar wel deel uitmaken van een legitieme reeks van twaalf, evenzeer als origineel beschouwd. Voor verzamelaars is het uiteraard vaak wel belangrijk dat het om zogenaamde ‘life time-casts’ gaat aangezien – vaak ten onrechte – verondersteld wordt dat de kunstenaar daar nauwer bij betrokken is geweest.”

Geert Norga: “In de praktijk is het niet zo dat de kunstenaar bij ieder van zijn editie nummers in de gieterij aanwezig is. Dat zou niet haalbaar zijn, zeker bij die kunstenaars die een grote productie hebben of in het buitenland wonen. Dan is het aan de gieterij om ervoor te zorgen dat het conform zijn eisen gemaakt wordt. En stel dat de kunstenaar

naar overlijdt en de erfgenamen ons vragen om een werk te gieten, dan brengen wij hierin een stempel aan met bijvoorbeeld ‘heritage of’, waardoor duidelijk is dat het een postuum gietsel betreft.”

Hoe kan men origineel van kopie onderscheiden?

Derek Biront: “We spreken van een ‘surmoulage’ wanneer een reproductie gemaakt wordt op basis van een reeds gegoten bronzen beeld en niet op basis van het originele model. Brons krimpt bij het stollen en is dus altijd kleiner dan het model. Dus als er van een bronzen versie uitgegaan wordt, zal het eindproduct nog kleiner zijn. Daarnaast gaan er vaak ook bepaalde details verloren, indien deze niet zorgvuldig worden ‘geciseleerd’ – of bijgevoerd – achteraf.”

Wat gebeurt nadien met de mallen?

Geert Norga: “Eenmaal een editie ten einde is, wordt de mal vernietigd, hoewel de kunstenaar daarover uiteindelijk zelf beslist. Dan wordt ze in stukken gezaagd, kapot gesmeten, en nemen we een foto die we als bewijs naar de kunstenaar doorsturen. Alles begint en eindigt bij de kunstenaar, die alle beslissingen kan nemen.”

Meer weten

Contact

Metafose (Derek Biront)
Berchemlei 103 bus 9
2140 Borgerhout
03 236 23 35
info@metafose.be
www.metafose.be

Art Casting (Geert Norga)
Industriezone Meersbloem-
Leupegem 13
9700 Oudenaarde
055 31 68 60
info@artcasting.be
www.artcasting.be

Lezen

Elisabeth Lebon, ‘Dictionnaire des
fondeurs de bronze d’art. France
1890-1950’, Marjon éditions,
Perth, 2003,
ISBN 0-9750200-0-5

Duizend en één laagjes

Hoewel de productie van lak ingewikkeld is en veel tijd vergt, werd het al in de pre-historie gebruikt. Eerst in het Oosten en later ook in het Westen, ontstonden met die natuurlijke stof prachtige objecten. Lak dankt zijn populariteit aan verschillende eigenschappen. Zo is het waterdicht en bestand tegen hitte en zuren. Door de afwerking wordt het mooi glanzend en oogt het bijzonder sensueel. De harsachtige stof is afkomstig van de lakboom, die enkel in het Verre Oosten en in Zuidoost-Azië te vinden is. Het productieproces neemt heel wat tijd in beslag: het dikke, grijswitte melksap wordt donker en polymeriseert bij contact met de lucht. Het wordt gefilterd en gehomogeniseerd, waarna het uitdroogt, zodat het transparant wordt. Lak verdraagt slechts een hand vol specifieke kleurstoffen en droogt enkel in een vochtige omgeving. Om een mooi resultaat te krijgen, bedekt men een object met een groot aantal laklagen. Dat kunnen er wel dertig zijn, soms zelfs honderd! Het eindresultaat noemt men lakwerk. Gefascineerd door de eigenschappen van lak gaven kunstenaars bij de bewerking ervan hun creativiteit de vrije loop. Ze sneden er versieringen in uit, beschilderden het of verfraaiden het met inlegwerk. In de loop der tijd kreeg lakwerk, afhankelijk van de streek, heel uiteenlopende functies en versieringen.

TEKST: ANNE HUSTACHE

Kist van kardinaal Mazarin, Japan, Edo-periode, 17e eeuw, lakwerk, ingelegd met goud en plaatjes van zilver, 63,5 x 144,5 x 73 cm. Collectie Rijksmuseum, Amsterdam.

Sinds 2013 maakt deze opvallend grote kist deel uit van de collecties van het Rijksmuseum. Kardinaal Mazarin kocht hem in 1658, in Amsterdam. Later raakte hij vermist. De kist dateert uit de jaren 1630. Het is een verbluffend staaltje van 'maki-e'-techniek, niet alleen door zijn omvang, maar ook door de fraaie makelij en de versieringen. De 'maki-e'-techniek was vooral in Japan erg populair. De vochtige lak werd bestrooid met verschillende soorten stofgoud. Deze 'goudsneeuw' hier is van uitzonderlijke kwaliteit. Dergelijke producten mochten na 1641 niet meer worden uitgevoerd naar Europa. Vóór dat tijdstip werd slechts een twintigtal stukken naar Amsterdam verzonden, dankzij Nederlandse kooplui, de enigen die toegang hadden tot de Japanse ateliers. De geschilderde taferelen hebben betrekking op een heldendicht: een jonge boogschutter was uit zijn vaders gratie geraakt, maar bereikte via een reeks beproevingen toch een staat van wijsheid.

Kamerscherm met twaalf bladen van coromandel-lak. China, Qing-dynastie, Kangxi-periode (1662-1722). © Sotheby's.

Op dit indrukwekkende kamerscherm bestaande uit twaalf bladen is een paleistaferel uitgebeeld. Het is een typisch voorbeeld van coromandel-lakwerk. Dergelijke objecten werden in China vervaardigd omstreeks het midden van de 17e eeuw. Ze dienden als geschenk voor hoogwaardigheidsbekleders. Het versieren ervan was een ingewikkelde zaak. De zwarte lak werd aangebracht op een stuk dunne stof, dat dan werd overgebracht op hout. De opeenvolgende lagen konden alles samen wel 3 cm dik zijn. De ingegrifte versieringen werden opgevuld met matte kleuren (groen, rood, blauw en wit) en goud. De uitgebeelde taferelen gingen vaak over het leven in het paleis, zoals bij dit prachtige kamerscherm: de personages houden zich bezig met allerlei activiteiten op terrassen, in de schaduw van bomen. De rand is versierd met bloemen in potten en vazen, en andere objecten. De achterkant is eveneens versierd met lak, bestaande uit cartouches met daarin bloemen en taferelen. Grote kamerschermen zoals dit werden uitgevoerd naar Europa. De naam is ontleend aan de kust van Coromandel (Zuidoost-India). Het waren de Britten die er deze naam aan gaven, want het is daar dat die objecten werden aangevoerd door Chinese jonken, om er te worden overgeladen op schepen van de Britse Oost-Indische Compagnie.

Grote doos bedekt met rood uitgesneden lak op een zwarte fond, China, Qing-dynastie, Qianlong-periode (1736-1795). © Artcurial.

Lak werd ten tijde van de Qing-dynastie veelvuldig gebruikt. Onder de uitgesneden rode lak is hier een zwarte fond te zien. Deze twee kleuren werden het vaakst gebruikt bij lakwerk. Samen zorgen ze voor een subtiel reliëf. De versiering van deze ronde doos is niet toevallig gekozen: het letterteken 'shou', perziken, vleermuizen en lingzhi-paddenstoelen. Ze staan symbool voor een lang leven. Voorwerpen van uitgesneden rood lak waren weliswaar typerend voor het toenmalige China, maar deze symbolen hier werden uiterst zelden gebruikt. De doos is dan ook bijzonder origineel. In 2015 ging deze bij Artcurial in Parijs van de hand voor € 94.800.

Kledingdoos, Korea, Joseon-periode, 19e eeuw. Museum für Lackkunst, Münster. © Museum für Lackkunst, Münster.

Deze luxueuze doos is versierd met twee draken rond een brandende parel. Volgens de Koreaanse mythologie overwinteren draken onder de grond. Bij het aanbreken van de lente vliegen ze de lucht in om er te spelen met een brandende parel. Dat leidt tot de eerste regen, die de natuur tot bloei brengt. Deze doos werd vervaardigd in de tijd toen het Koreaanse koninkrijk werd overheerst door China. Toch komt ze wel degelijk uit een Koreaans atelier. Wellicht bevatte ze een kostbaar kledingstuk, want ze is van bijzondere fraaie makelij. Ze is vervaardigd van kostbare materialen: een kern van hout, bedekt met bruin lak en ingelegd met goudkorrels, paarlemoer, haaienvel en dunne zilveren plaatjes.

Doos voor jetons, Spa, 19e eeuw. Museum für Lackkunst, Münster. © Museum für Lackkunst, Münster.

Sinds het midden van de 16e eeuw werd lakwerk uit Azië geëxporteerd naar het Westen, waar het werd beschouwd als een luxeartikel. De Europeanen probeerden natuurlijk al snel om hun eigen lakwerk te maken, maar de vochtigheidsomstandigheden die lak vereiste, waren niet optimaal. Dus zochten ze naar alternatieven, experimenterend met diverse vernissen en harsen. In Spa had je de traditie van de 'jolités', versierde houten dozen bestemd voor de kuurgasten. Waarom die niet versieren met lak, dacht men. Dus ontstonden er ateliers waar men lakwerk vervaardigde, onder meer geïnspireerd op oosterse artikelen. Een fraai voorbeeld daarvan is dit ensemble, met taferelen van Europese inspiratie. De dozen zijn bedekt met verschillende vernislagen, waardoor het lijkt of ze met lak bewerkt zijn. Ze bevatten jetons, gebruikt voor het kaartspel genaamd quadrille, dat erg populair was aan het Franse hof en ook in kuuroorden, waar de Europese aristocratie graag vertoefde. Later werden ze gebruikt als 'souvenirdozen'.

Doos voor achthoekige spiegel, met liefdestaferelen, Perzië, eerste derde 19e eeuw. Museum für Lackkunst, Münster. © Museum für Lackkunst, Münster.

Het islamitische lak ontwikkelde zich vanaf het einde van de 15e eeuw. De islamitische vaklui gebruikten liever papier-maché dan hout als drager. Wat de thema's betreft, werd inspiratie geput uit de traditionele miniaturen, zoals blijkt uit deze liefdestaferelen die zowel de voorkant als de achterkant van de doos sieren. Op een van die bijzonder geraffineerde taferelen is een koppel te zien dat op een tapijt zit, met daarop vruchten en gebak, terwijl een dienstmeisje verversingen aanbrengt. Op de achtergrond is een weids landschap te zien. De doos van papier-maché is beschilderd met aquarelverf en verguld met bladgoud. De uiterst dunne lagen transparante lak zorgen voor een prachtige afwerking.

Eileen Gray, 'Chaise longue: la pirogue', ontworpen voor het appartement van Madame Mathieu Lévy in 1919/1920, lakwerk, imitatie van ottervel, met verzilverde binnenkant.

Deze rustbank in de vorm van een kano, steunend op twaalf bogen, is een toonbeeld van extravagante elegantie. De Ierse meubelontwerpster Eileen Gray (1878-1976) leerde met lak werken in Parijs, nadat ze in 1906 lakker Seizo Sugawara (1884-1937) had ontmoet. Ze zou meer dan twintig jaar met hem samenwerken. Gray beperkte zich evenwel niet tot het gebruik van lak. Ze slaagde erin nieuwe kleuren te creëren en ook verrassende vormen, die kracht werden bijgezet door dit heel bijzondere materiaal. Deze kanovormige rustbank houdt het midden tussen exotisme en art deco, tussen kitsch en comfort. Hij maakte deel uit van het meubilair dat Gray ontwierp voor het appartement van Madame Mathieu Lévy, in Parijs, een plek vol mysterie, waar geraffineerde materialen de uitgepuurde of verrassende vormen extra elegantie verleenden.

Emiel Veranneman, halvemaanvormige bar, rek en 6 taboeretten, eind jaren 1960, gelakt meubilair. Veilingzaal Paleis voor Schone Kunsten. Pierre Bergé & Associés, 2003. € 14.000.

Emiel Veranneman (1924-2003), een neef van Constant Permeke en een vriend van kunstenaars als Vasarely, Gilioli en keramist Octave Landuyt, koos vaak heldere kleuren voor zijn werk als designer, vooral voor lak, een materiaal waar hij dol op was. Het Gentse Museum voor Schone Kunsten bezit trouwens een prachtige door hem ontworpen commode van citroengele lak. Deze bar hier is in meer dan één opzicht opmerkelijk. De blauwe lak vormt een opvallende combinatie met de spiegels, nog kracht bijgezet door de dynamische vorm van de taboeretten. Emiel Veranneman, die altijd een geslaagd compromis tussen vorm en functie wist te vinden, laat hier een ander facet van zijn creativiteit zien: lef én humor. De fraaie lak maakt het geheel des te eleganter.

Pierre Gole

Bloemenmarqueterie in bloei

Toen hij zijn einde voelde naderen en nog altijd geen meubelen had gevonden die prachtig genoeg waren om na te laten aan de jonge Zonnekoning, bestelde kardinaal Mazarin (wiens rijke meubelcollectie haar weerga niet kende) kort vóór zijn dood een paar kabinetten bij Pierre Gole (1620-1684). Jammer genoeg zijn ze niet bewaard gebleven, maar volgens de literatuur waren ze opvallend luxueus, elegant en bijzonder rijk versierd. Dat Mazarin die opdracht toevertrouwde aan Pierre Gole bewijst hoeveel vertrouwen hij had in diens vakkennis. Maar wie was die meubelmaker, die zo'n prestigieuze opdracht kreeg van zo'n veeleisende man als Mazarin?

TEKST: GWENAËLLE DE SPA

Het oeuvre van Pierre Gole is een schoolvoorbeeld van de volledig uit marqueterie bestaande versiering (doorgaans met bloemen) die in de tweede helft van de 17e eeuw ingang vond in de Franse meubelkunst. Gole werd geboren in Bergen, in Nederland. In 1643 verhuisde hij naar Parijs, waar hij een opleiding volgde in de woning van Adriaan Garbrandt, een van de bekendste meubelmakers van die tijd. Dankzij zijn bedrevenheid en werklust werd hij enkele jaren later benoemd tot 'menuisier en ébeyne' van Lodewijk XIV. Hij was een van de eersten die zich vestigden in de Gobelins, Manufacture Royale des Meubles de la Couronne, opgericht in 1663 door Colbert.

Kabinetten van ebbenhout

Pierre Gole specialiseerde zich in marqueterie. In zijn beginperiode vervaardigde hij verschillende kabinetten van ebbenhout. Een fraai exemplaar bevindt zich in het Louvre. Op de deuren zijn, in bas-reliëf, antieke taferelen uitgebeeld, geïnspireerd op gravures van Hendrick Goltzius. Sinds het begin van de 17e eeuw was ebbenhout de eerste keus voor de meest geraffineerde meubelen vervaardigd in Parijs. De Franse term 'ébéniste' (meubelmaker) is trouwens afgeleid van 'ébène' (ebben). Het kabinet deed zijn intrede in Italië tijdens de Renaissance. Het werd populair ten tijde van Lodewijk XIII. De sobere architecturale vormen, van donker hout, contrasteerden met de rijke versieringen van zeldzame materialen. De kabinetten bevatten een groot aantal verborgen laden, om kostbare (verzamel)objecten in te bewaren. Aangezien deze luxueuze kasten zeer in trek waren, ging de jonge meubelmaker daar zijn verbeelding en vakkennis op richten.

links

Geldwisseltafel, toegeschreven aan Pierre Gole, Parijs, s.d.. Courtesy Arnaud et Sylvie de Spa Antiquaires, Spa. © Foto: Benjamin Ottoz.

onder

Detail van een kistje (ca. 1665) met marqueterie van fruithout op schildpad, ivoor en ebbenhout, 23 x 48 x 34 cm. Verkocht voor € 33.750 bij Sotheby's, Parijs, op 30 juni 2016. © Sotheby's.

boven

Klein lees- en schrijftafeltje afkomstig uit het Trianon de Porcelaine te Versailles, toegeschreven aan Pierre Gole, ca. 1670-1675. Ivoor, hoorn, amarant, eiken-, ebben-, rozen- en notenhout, verguld brons en modern fluweel, 63,5 x 48,5 x 35,5 cm. The J. Paul Getty Museum, Malibu.

Opkomst van de Lodewijk XIV-stijl

Geleidelijk aan vonden de weelderige motieven aan de binnenkant van kabinetten hun weg naar de buitenkant. De wanden werden bekleed met schildpad, ivoor en eenvoudige marqueterie. In zijn boek over Pierre Gole schrijft Lunsingh Scheurleer dat de Franse kabinetten in die tijd “zelfs op de bewondering van de Antwerpse meubelmakers konden rekenen en dat het in die periode was dat Gole uitgroeide tot een van de specialisten op dat gebied”. Door de komst van

de Lodewijk XIV-stijl werd meteen ook de band tussen het koninklijke gezag en de kunsten nauwer. Deze stijl zette de politieke grandeur kracht bij. De sculpturale contouren en de rechtlijnige vormen moesten getuigen van de macht van de Franse monarchie. Een ander kenmerk van de meubelkunst uit die tijd is de strenge symmetrie. In de collectie van het Metropolitan Museum of Art, in New York, bevindt zich een tafel waarvan het blad verschillende delen telt. Het is versierd met ivoeren acanthusmotieven op een fond van

rechts

Kabinet, ca. 1661-1665. Ivoor, schildpad, marqueterie van hout, gekleurd been, koper, ebben-, den- en notenhout, 126 x 84 x 40 cm. The Victoria & Albert Museum, Londen. Volgens experts van het V&A zou dit het kabinet zijn dat door Pierre Gole werd ontworpen in 1661 voor het appartement van Filips van Orléans in het Koninklijk Paleis in Parijs.

links

Kabinetlade, toegeschreven aan Pierre Gole, ca. 1655. Naaldhout, fineer van schildpad, ivoor, gekleurd ivoor, ebben-, noten-, peren-, taxus-, en zuurbeshout. Lade: 23,8 x 47,7 x 34 cm. Onderstel: 63,2 x 60 x 40 cm. Parijs, Musée des Arts décoratifs. © Les Arts Décoratifs.

onder

Detail van een kistje (ca. 1665) met marqueterie van fruit hout op schildpad, ivoor en ebbenhout, 23 x 48 x 34 cm. Verkocht voor € 33.750 bij Sotheby's, Parijs, op 30 juni 2016. © Sotheby's.

schildpad. In het midden is er een cartouche, met daarin een boeket, bijeengebonden met een lint. Voor een zo natuurgetrouwe look werd groen gekleurd ivoor gebruikt voor de bladeren van het boeket. Lunsingh Scheurleer: "We zien hier alle kenmerken van de Gole-stijl, met die heel bijzondere omlijsting, bestaande uit kleine cirkels van ebbenhout en ivoor, aangebracht op de onderkant van de laden en het verbindingsstuk."

Bloeitijd van de bloemenmarqueterie

Voor de marqueterie werden vaak antieke motieven gebruikt. De ontwerpers inspireerden zich echter ook op het werk van bloemschilders, die toen bijzonder populair waren. Samen met de Nederlandse tulpenmanie leidde dit tot de mode van bloemmotieven op meubelen. De aanzet

Gole werd geboren in Bergen, in Nederland. In 1643 verhuisde hij naar Parijs, waar hij een opleiding volgde in de woning van Adriaan Garbrandt, een van de bekendste meubelmakers van die tijd.

werd gegeven door onder meer Nederlandse vaklui die zich in Florence hadden gevestigd, zoals Dirk van Rijswijk en Jan van Mekerem (1658-1733). Vervolgens deed de mode haar intrede

boven
Gedecoreerde tafel, toegeschreven
aan Pierre Gole, Parijs, ca. 1665.
Schildpad, ivoor, ebben- en fruit-
hout, verguld brons, 78,4 x 104,6 x
68,6 cm. The Metropolitan Museum
of Art, New York.

in de Franse ateliers. Gaandeweg werd het basisconcept verrijkt met regionale kenmerken en nieuwe, verfijnde siermotieven. Zo werd de tafel van een geldwisselaar (een beroep dat zich ontwikkelde in Europa door de toenemende handel en de noodzaak om munten te wisselen) versierd met bloemen, vogels en insecten op een donkere fond. Ook hier zijn enkele details geaccentueerd met behulp van gekleurd ivoor. Het hout dat men voor sommige motieven gebruikte, werd zelfs lichtjes verbrand, om een algemeen effect van diepte te creëren. Hier zitten we al ver van de strenge architecturale vormen van de ebbenhouten kabinetten. Twee van de zes poten kunnen worden gedraaid, zodat men het tafelblad kan openen. Op de keerzijde van het blad is een eenvoudiger marqueterie te zien. Zo krijgt men meteen ook toegang tot twee kleine vakken, dienend om geld in te bewaren. Aan de zijkanen van de tafel bevinden zich rijk versierde laden met sleutel. Pierre Gole gebruikte altijd de kostbaarste houtsoorten. Hij groeide uit tot een specialist in ivoren oplegwerk. Hij zou uiteinde-

lijk zelfs alle oppervlakken bekleden, zoals bij het kabinet dat hij vervaardigde voor Filips van Orléans, de broer van de koning, en dat thans wordt bewaard in het Victoria & Albert Museum in Londen.

Oosterse invloed

Pierre Gole maakte meestal meubelen versierd met bloemenmarqueterie, maar de invoer van zeldzame materialen, zoals lak en porselein, door de Oost-Indische Compagnie, zette hem ertoe aan meubelen in oriëntaalse stijl te creëren. De Europese laktechniek bevond zich toen nog in het experimentele stadium. In 1667 vervaardigde Gole voor Lodewijk XIV een piramidaal kabinet en meubelen met blauwe en witte lak, bestemd voor het Trianon de Porcelaine, een lustpaviljoen in het park van Versailles waarvan de gevels waren bekleed met blauwe en witte porseleinen tegels. Aangezien hij de meubelmaker van de Zonnekoning was, staan zijn meubelen thans te boek als meesterwerken. Ze zijn te zien in tal van musea, zoals het Louvre, het Rijks-

museum en het J. Paul Getty Museum. Pierre Gole was een voorloper op technisch gebied, en bovendien erg vindingrijk. Aan hem zijn ook de eerste zogeheten Mazarin-bureaus te danken. "De mode van de schrijfmeubelen in het Frankrijk van de 17e eeuw noopte Pierre Gole tot zekere aanpassingen, en dus ontwierp hij een meubel dat zowel kon dienen om aan te schrijven als om zaken in op te bergen", aldus zijn biograaf. Velen

volgden zijn voorbeeld en gingen steeds verder in het innoveren van de marqueterietechniek. Een van hen was André-Charles Boulle (1642-1732), die beroemd werd doordat hij verguld brons verwerkte in zijn ontwerpen. Voor zijn tijdgenoten en latere meubelontwerpers was Pierre Gole onmiskenbaar een voorbeeld. Hij bracht de Franse meubeltraditie naar een ongekend hoogtepunt van raffinement en elegantie.

boven en links
Geldwisseltafel, toegeschreven aan Pierre Gole, Parijs, s.d.. Courtesy Arnaud et Sylvie de Spa Antiquaires, Spa. © Foto's : Benjamin Ottoz.

Pierre Gole maakte meestal meubelen versierd met bloemenmarqueterie, maar de invoer van zeldzame materialen, zoals lak en porselein, door de Oost-Indische Compagnie, zette hem ertoe aan meubelen in oriëntaalse stijl te creëren.

Meer weten

Lezen

Theodoor Herman Lunsingh Scheurleer, 'Pierre Gole', uitg. Faton, Dijon, 2005, ISBN 978-2-87844-067-6.

Jozef Cantré

Houtsnijder & beeldhouwer

"De houtsneden van Jozef Cantré waren revolutionair toen zij in *Ruimte*, in *Sélection*, in *Wies Moens' Opgangen* verschenen" schreef de Nederlandse kunstcriticus Jan Engelman in 1933. "Ik herinner mij hoe wij, in den roerigen en vulcanischen tijd kort na den oorlog, met spanning alle nieuwe Vlaamsche uitgaven verbeidden en ze kort na ontvangst onmiddellijk doorkeken, om te zien of de toen in Hollandsch asyl verblijvende kunstenaar ze soms had verlucht."

TEKST: PETER J.H. PAUWELS FOTO'S: CEDRIC VERHELST

Bekend en gewaardeerd tijdens zijn leven, is Jozef Cantré (1890-1957) thans wat op de achtergrond geraakt. Nochtans behoorde hij met zijn vrienden Gustave De Smet en Frits Van den Berghe, met wie hij tussen 1918 en 1922 leefde en werkte in Blaricum, vanaf het begin tot de kern van wat bekend zou worden als het 'Vlaams Expressionisme'. Met zijn broer Jan-Frans Cantré, Frans Masereel, Henri Van Straten en Joris Minne bracht hij de moderne Vlaamse graveerkunst tijdens het interbellum tot een internationaal opgemerkt niveau. Hoewel ze zelf nooit onder die benaming, of zelfs als specifieke groep, naar buiten kwamen, blijven zij bij bibliofielen en grafiekverzamelaars bekend als 'de Vijf'.

Literaire vrienden

Cantré's expressionistische houtsneden en tekeningen verschenen in de meest progressieve Belgische tijdschriften van de jaren twintig: *Ruimte*, *Lumière*, *Ça ira*, *Haro!*, *Sélection* en *Variété*. In Nederland, waar hij bijna twaalf jaar verbleef, werd hij één van de voornaamste medewerkers van *'De Gemeenschap'* en de eraan verbonden uitgeverij. Hij ontwierp er ook covers voor *'Wendingen'* en Hendrik Werkmans *'Blad voor Kunst'*. Cantré stond in nauw contact met de belangrijkste Nederlandstalige auteurs van zijn tijd: Ernest Claes, Marnix Gijsen, Albert Kuyle, Hendrik Marsman, Richard Minne, Wies Moens, Maurits Roelants, Henriette Roland Holst, Stijn Streuvels, Herman Teirlinck, Menno Ter Braak, Karel van de Woestijne, Victor van Vriesland, maar ook met Georges Duhamel, Francis Carco en Georg Kaiser. Hij illustreerde hun boeken, ontwierp hun covers, of nam soms de hele grafische vormgeving van een uitgave voor zijn rekening. Cantré werd in 1890 geboren in Gent. Aan zijn academische opleiding zou hij later - behoudens de vriendschap met Masereel - weinig goede her-

inneringen overhouden, maar in het atelier waar hij als beeldhouwer opgeleid werd, ontdekte hij het werk van George Minne. Reeds voor de Eerste Wereldoorlog was hij te vinden in de artistieke kringen van Sint-Martens-Latem. Zijn eerste sculpturen en houtsneden verraden zowel Minne's invloed als die van Jules De Praetere, maar ook die van Constantin Meunier. Opgegroeid in het rode Gent van Edward Anseele en de coöperatieve vennootschap Vooruit engageerde de sociaal bewogen Cantré zich met zijn jeugdvriend Richard Minne reeds vóór de oorlog bij de Socialistische Jonge Wachten.

Vanaf 1916 volgde hij, als vrije student, de cursussen kunstgeschiedenis van professor André Jolles aan de - met Duitse steun - vernederlandste Gentse Hogeschool, waar hij twee jaar later ook benoemd werd als assistent en er een medaille voor ontwierp. Dit en zijn niet aflatend engagement in pacifistische en Vlaamse kringen waren voldoende om hem na de Wapenstilstand bij verstek te veroordelen tot vijf jaar gevangenschap.

Ballingschap in Het Gooi

Cantré was reeds in oktober 1918 gevlucht naar Nederland, waar hij Gustave De Smet en iets later Frits Van den Berghe terugvond. In het landelijke Het Gooi ontwikkelde zich een soort 'Sint-Martens-Latem in ballingschap'. Cantré leerde zijn vrienden de houtsnijkunst wat een belangrijke stap naar uitzuivering in hun werk betekende. Samen ontwikkelden ze, geïnspireerd door internationale voorbeelden, die ze in tijdschriften als *Das Kunstblatt*, tentoonstellingen en privéverzamelingen ontdekten, een sterk bij het kubisme aanleunende eigen variant van het expressionisme. De activistische dichter René De Clercq werd hun eerste promotor, een taak die, na de opening van hun Brusselse galerie *Sélection* al snel overgenomen werd door André De Ridder en Paul-Gustave Van Hecke.

Taille directe

Na de terugkeer van De Smet en Van den Berghe naar België bleef Cantré tot 1929 in Nederland. Hij stelde er tentoon met de Hollandse Kunstkring en in tal van kunstzalen, verspreid over het hele land. In 1923 maakte hij twee reizen naar Berlijn, waar hij bevriend was met de belangrijke expressionistische auteur Georg Kaiser.

Belangrijk voor de verspreiding van Cantré's werk was zijn connectie met Albert Kuyle en Jan Engelman, de mede-oprichters van het Utrechts katholiek modernistisch tijdschrift 'De Gemeenschap'. In de kring van 'De Gemeenschap' leerde Cantré de charismatische arts-schilder Hendrik Wiegersma kennen, die hem regelmatig financieel hielp. Bij Wiegersma ontmoette hij de Parijse beeldhouwer Ossip Zadkine, die overigens ook

Cantré leerde zijn vrienden de houtsnijkunst, wat een belangrijke stap naar uitzuivering in hun werk betekende.

linkerpagina
'Eva', 1928, palmhout. (detail). Privéverzameling.

links
'Staand naakt', 1930. Privéverzameling.

onder
Ossip Zadkine, Jozef Cantré en Hendrik Wiegersma in Deurne in 1926.

In de kring van 'De
Gemeenschap' leerde
Cantré de charisma-
tische arts-schilder
Hendrik Wiegersma
kennen, die hem
regelmatig financieel
hielp.

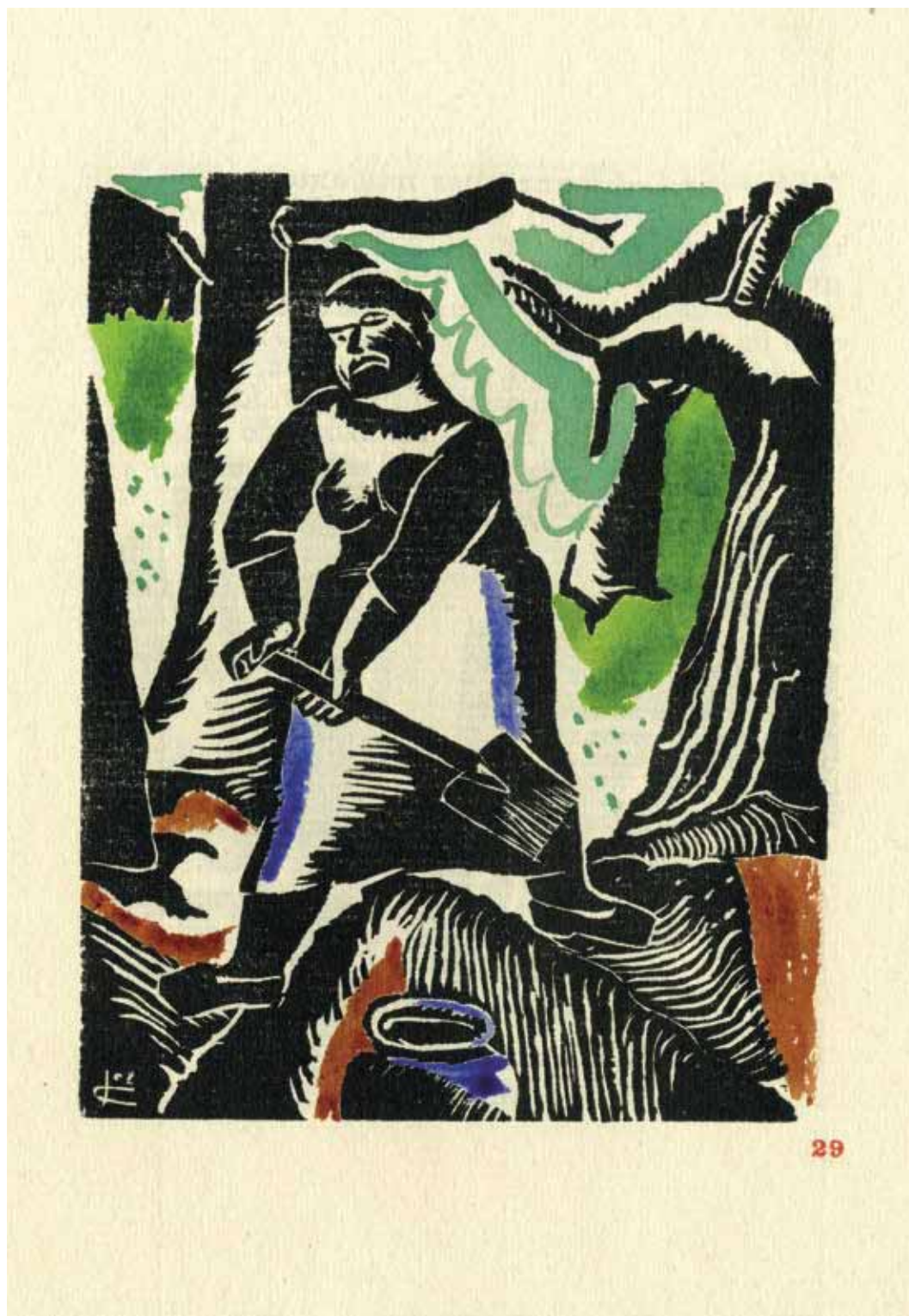

tot de groep rond 'Sélection' behoorde. Net als Zadkine, en tal van andere modernistische beeldhouwers als Eric Gill, Jacob Epstein en Ernst Ludwig Kirchner, was Cantré een adept van de 'taille directe'. Tot dan hadden de meeste beeldhouwers hun werk geboetseerd en het uiteindelijk kapwerk met behulp van punteerapparaten en passers aan 'practiciens' overgelaten. Maar Cantré koos ervoor rechtstreeks te houwen uit steen en hout, weg te nemen in plaats van toe te voegen en al hakkend zoeken naar wat zich uit de materie openbaarde. Daarbij was de Afrikaanse kunst, die hij van nabij kon bestuderen in de verzameling van zijn vriend, kunsthandelaar Carel van Lier, adviseur van grote collectioneurs als Baron von der Heydt, een niet aflatende bron van inspiratie. In 1929 kon Cantré na het stemmen van de 'uitdovingswet' terug naar België, waar hij reeds het volgende jaar volledig in eer werd hersteld. In de volgende jaren ontstonden bibliothele kleino-

boven
'Hurkend meisje', 1920. RES Col-
lection, courtesy Galerie St.-John,
Gent.

onder
'Meisjessorso', 1928. Museum van
Deinze en de Leiestreek (mudel).

den als 'Jaakske met zijn fluitje' en Karel van de Woestijnes 'De nieuwe esopet'. Cantré illustreerde ook diens 'De Boer die sterft', een uitgave die hem in 1937 een medaille opleverde op de Internationale Tentoonstelling in Parijs. Het was ook de periode van verschillende grote opdrachten als de monumenten voor Peter Benoit, René De Clercq en uiteindelijk in 1938 voor Edward Anseele in Gent.

Dit najaar belicht het Museum van Deinze en

de Leiestreek Cantrés tegelijk schalks, expressief en ingetogen oeuvre uit het Interbellum: zowel zijn houtsneden als zijn sinds lang in privéverzamelingen verspreide sculpturen. Net zoals de begeleidende, uitvoerig geïllustreerde monografie, de omvangrijkste ooit, plaatst de tentoonstelling Cantré terug in de vriendenkring en het netwerk van kunstenaars, schrijvers, kunstpromotoren en uitgevers, waarin hij vertoefde in de eerste dertig jaar van vorige eeuw.

Hoeveel kost een Cantré?

De werken van Jozef Cantré duiken af en toe op in Belgische en Nederlandse veilingen. Zo behaalde de houten sculptuur 'De Slapende' uit 1920, op 1 juli 2009 een verkoopprijs van € 7.500 bij Sotheby's Amsterdam. Meer recent, op 28/05/2013, behaalde 'Hoofd van een man', een houten sculptuur van 45 cm hoog, een bedrag van € 3.400 bij Veilinghuis Horta. In hetzelfde jaar, op 26/10 telde een verzamelaar € 4.400 neer bij De Vuyst voor de houten sculptuur 'Baadster'. Tenslotte ging 'Exotische vrouwfiguur' bij Veilinggebouw De Zwaan in 2016 van de hand voor € 2.200. Bedragen voor Cantré's bronzen werken vallen in dezelfde prijs categorieën. Voor de houtsneden en tekeningen betaal je op de veiling bedragen die schommelen tussen de 50 tot 400 euro.

links

Houtsnede uit de reeks 'Jaakske met zijn fluitje', 1930-31.

Meer weten

Bezoeken

Museum van Deinze en de Leiestreek (Mudel)
Lucien Matthyslaan 3-5
Deinze
www.mudel.be
23-09 t/m 07-10

Lezen

Peter J.H. Pauwels, 'Jozef Cantré, houtsnijder & beeldhouwer. De expressionistische jaren', 2017.

| KUNSTWERK onthult KUNSTENAAR

Anders Zorn

Laatste der virtuozen

Anders Zorn, 'Weerspiegelingen'
1889, olieverf op doek,
privé-collectie.

De Zweedse schilder Anders Zorn (1860-1920) belichaamt, samen met de door hem bewonderde John Singer Sargent, het hoogtepunt en tegelijk de zwanenzwang van de figuratieve schilderkunst. In het Petit Palais in Parijs krijgt Zorn deze herfst een retrospectief met 150 schilderijen, aquarellen en etsen.

TEKST: ERIC RINCKHOUT

De intussen wat vergeten Anders Zorn behoort tot de generatie uitmuntende, zeg maar ronduit virtuoze schilders die eind 19e en begin 20e eeuw, de competitie met de steeds populairder wordende fotografie aangingen. Schilders, onder wie John Singer Sargent, Giovanni Boldini, Joaquín Sorolla en, bij ons, Emile Claus borstelden kleurrijke landschappen waarin ze het daglicht meesterlijk lieten schitteren, ze maakten portretten van de burgerij en de adel, waarin de zijden jurken nog mochten ruisen, de dames ongegeneerd konden verleiden en de knevels van de heren netjes opgestreken waren, en ze schilderden naakten, wier huid tastbaar en zacht als fluweel mocht zijn.

Hun kunst was een soort burgerlijk huwelijk tussen academisch realisme en bedaard impressionisme. Een ode aan de elegantie en de goede smaak, hoewel ze ook het leven van alledag en de marge van de samenleving in beeld brachten: doodgewone mensen in de stoomtrein, boeren op de akker, en haveloze bedelaars in de goot. Maar ook die onderwerpen schilderden ze stevast stijlvol en artistiek verantwoord. Met deze generatie werd een tijdperk afgesloten – zowel artistiek als politiek – want niet alleen de kunst bevond zich op een keerpunt, ook in de wijde wereld stonden revoluties voor de deur. Kunst noch wereld zou ooit nog hetzelfde zijn.

Explosie licht, kleur en beweging

Anders Zorn en zijn kompanen werden zowel links als rechts ingehaald door nieuwlichters zoals de expressionisten, fauvisten, kubisten en futuristen. En ze vielen een tijdlang tussen de plooiën van de soms harteloze en onbarmhartige kunstgeschiedenis, waar sinds Picasso, Malevitsj en Duchamp vooral de wet van de baanbrekendste geldt. Maar de kunst van deze virtuoze realisten liep niet af met een sisser. Ze was integendeel als het eindsalvo van een vuurwerk: een explosie van licht, kleur en beweging.

Anders Zorn, geboren in 1860 in een arm gezin dat al vroeg verlaten werd door de vader, groeide snel uit tot een vooraanstaand aquarellist in zijn geboorteland Zweden. Hij was een harde werker, zette zich koppig af tegen het verkalkte onderricht aan de Koninklijke Academie in Stockholm en trok op 20-jarige leeftijd de wijde wereld in. Net als zoveel andere schilders ging hij op zoek naar het licht van het zuiden: Parijs, Italië, Griekenland en Noord-Afrika. Hij werd een gevierd schilder en oogstte triomfen tot in de Verenigde Staten. Het was dan

ook niet toevallig dat hij in 2013 en 2014 in San Francisco en New York weer onder het stof vandaan werd gehaald. Dit najaar krijgt Zorn in Parijs een overzichtstentoonstelling: de vorige Parijse expositie dateert van 1906...

Zorn munt uit in portretten, schildert mensen in hun alledaagse bezigheden en heeft oog voor de diepgewortelde folklore van zijn geboorteland. Hij is een meesterlijk colorist met een gevoelig oog voor daglicht en de fonkelingen van het water.

Modern fotograaf

'Weerspiegelingen' uit 1889 is een virtuoos gespeeld doek dat, in al zijn eenvoud en beperkt kleurenpalet, een staalkaart toont van het kunnen van Zorn. Een naakte vrouw staat met haar voeten in het water van een zee of meer. Ze zet erg behoedzaam haar eerste stappen in het ondiepe water, buigt zich lichtjes voorover, tast met haar voeten de bodem af en richt haar blik op iets in het heldere water, terwijl ze zich met licht gespreide armen in evenwicht houdt. Is de bodem oneffen? Liggen er verraderlijke keien? Of zijn er zee-egels die haar kunnen verwonden? Anders Zorn slaagt erin om haar lichaamstaal ten volle te laten spreken.

Hoogstwaarschijnlijk heeft hij het tafereel gesitueerd in de Stockholmse archipel, waar hij veel zomers doorbracht met zijn geliefkoosde naaktmodellen. Hij schildert het water, dat een groot deel van het doek in beslag neemt, op verbluffende wijze: vooraan laat hij de zon doordringen tot op de zandbodem, achteraan is er meer reflectie en heeft het water een koelere glans. Nog achteraan laat hij het blauwgroene water mooi contrasteren met de beige, zanderige oever, die baadt in warm zonlicht. Zorn schildert het water met vloeiende penseelstreken: nu eens zijn ze kort, dan weer lang.

De vrouw is naakt maar niet erotiserend in beeld gebracht. Misschien is ze eerder 'bloot'. Vermoedelijk is haar naaktheid een verwijzing naar het naturisme dat toen in zwang was en deel uitmaakte van een nieuwe levenswijze in overeenstemming met de natuur.

Merk ook hoe subtiel Zorn het licht laat spelen op het gezicht, de borsten en de benen van de vrouw: van glanzend roze naar wit. Merk ook hoe hij kadreert als een moderne fotograaf: hij snijdt het beeld boven- en onderaan kort af zodat het lijkt dat de toeschouwer tussen het wuivende riet staat en als een voyeur de argeloze vrouw van nabij bespiedt. En dat is dan weer een oeroud thema in de schilderkunst.

De vrouw is naakt maar niet erotiserend in beeld gebracht. Misschien is ze eerder 'bloot'.

Meer weten

Bezoeken

'Anders Zorn. Le maître de la peinture suédoise'
Petit Palais
Parijs
www.petitpalais.paris.fr
15-09 t/m 17-12

Veilingen wereldwijd

Jan Borman (toegeschreven aan),
'Madonna met kind', Brabant, Brussel, ca. 1490-1500,
kalksteen, 194 cm hoog. Pierre Bergé & Associés,
01-06. © Pierre Bergé & Associés.
€ 394.000.

VEILINGRESULTATEN

Mooie resultaten voor de Haute Epoque

Op 1 juni hield Pierre Bergé & Associés in Hôtel Drouot een veiling gewijd aan de Haute Epoque. Die bracht € 1,14 miljoen op, dubbel zoveel als verwacht. Men kon onder meer bieden op een grote kalkstenen 'Madonna met kind', wellicht vervaardigd in Brussel, omstreeks 1490-1500. Dit aan Jan Borman toegeschreven werk ging van de hand voor € 394.000, kosten inbegrepen. Jan Borman, Borreman of Borremans, was een belangrijke representant van de Brabantse kunst. In 1479 werd hij ingeschreven als lid van de Brusselse gilde der steenhouwers, metselaars en beeldhouwers. Hij was actief tot 1520. In zijn tijd stond hij te boek als 'de beste houtsnijder'. Zijn enige gesigioneerde werk is de fameuze 'Sint-Jorisretabel', een meesterwerk van de late gotiek, te zien in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, in Brussel. Het is op grond van deze retabel en de gisant van het praalgraf van Maria van Bourgondië in de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Brugge (waarvan Borman het houten model zou hebben gemaakt) dat men andere sculpturen aan hem toeschrijft. Een ervan is een fraai eikenhouten beeldje van Maria Magdalena, eveneens bewaard in de Konink-

lijke Musea voor Kunst en Geschiedenis. De gelaatstreken doen denken aan die van deze imposante madonna. Borman inspireerde zich grotendeels op de grote Vlaamse schilders van de 15e eeuw. Zo herken je in deze madonna de grafische nervositeit van Rogier van der Weyden en het fraaie kantwerk van Dirk Bouts.

Pierre Soulages, blikvanger in Parijs

Op 6 juni mocht Sotheby's in Parijs zich niet alleen verheugen op een nieuw wereldrecord voor de Franse kunstenaar Pierre Soulages. Ook de gezamenlijke opbrengst van de avond- en dagveiling van hedendaagse kunst was indrukwekkend: € 32 miljoen. De grote belangstelling voor de meester van het 'outrénouir' was daar natuurlijk niet vreemd aan. De avondveiling bracht € 26,4 miljoen op, waar experts hadden gerekend op € 13,7 - 19,7 miljoen. Dat is ongeveer het totaal dat Christie's en Sotheby's de afgelopen jaren per seizoen binnenhaalden met hedendaagse kunst in de Franse hoofdstad, avond- en dagveilingen samen. Het is ook het beste resultaat voor een avondveiling van hedendaagse kunst in de Franse hoofdstad tot nu toe. Tal van lots brachten meer op dan de richtprijs. Zo ging 'Paysage à Agrigente' van Nicolas de Staël van de hand voor € 1,6 miljoen, inclusief kosten (richtprijs: € 800.000-1,2 miljoen). Het klapstuk van de avond was natuurlijk het

Pierre Soulages,

'Peinture', 14 april 1962, olieverf op doek, 162 x 130 cm. Sotheby's, Parijs, 06-06. © Sotheby's.
€ 6.100.000.

Pieter Bruegel de Jongere,
'De aanbidding der wijzen, in een sneeuwlandschap', olieverf op paneel, 36 x 57 cm. Sotheby's,
Parijs, 15-06. © Sotheby's.
€ 475.500.

nieuwe record voor Soulages. Het blauwachtige doek uit 1962 had een richtprijs van € 2-3 miljoen, maar een koper in de zaal bood er € 6,1 miljoen voor, kosten inbegrepen. In 2013 was een ander 'blauw' werk van Soulages, eveneens bij Sotheby's, in Londen, afgehamerd op € 5,1 miljoen. Elf kandidaat-kopers, onder meer uit Azië en de Verenigde Staten, boden tegen elkaar op voor het werk, dat in februari 2016 nochtans was teruggetrokken bij Phillips, in Londen, met een beduidend hogere richtprijs (£ 2,5-3,5 miljoen). Zowel Sotheby's als een derde had een minimumverkoopprijs gegarandeerd, wat de belangstelling voor dit reeds oude werk alleen maar vergrootte. De twee andere werken van Soulages op deze veiling haalden of overtroffen de hoogste richtprijs. Een ervan was een schilderij uit 1956, afgehamerd op € 1,1 miljoen, kosten inbegrepen. In tegenstelling tot wat je vaak ziet, heeft het nieuwe record van 6 juni niet voor een sneeuwbaaleffect gezorgd op de avondveiling bij Christie's de dag erna. Een atypisch schilderij van Soulages uit 1967, met druipsporen, te zien op de cover van de veilingcatalogus, had een richtprijs van € 1,3-1,8 miljoen, maar werd teruggetrokken. Het veilinghuis rekende erop het werk te kunnen verkopen na afloop van de veiling. De marktwaarde van de Franse kunstenaar zit dan wel in de lift, maar het koperspubliek is selectief. Dat bevestigt ook Etienne Sallon, een expert bij Christie's: "De belangstelling van de verzamelaars gaat steeds meer uit naar de periode van het 'outrénouir', die gaat van 1979 tot nu, inclusief werken die als recent en minder zeldzaam gelden." Over het geheel genomen had Christie's reden tot tevredenheid: 94 % van de lots werd verkocht en in totaal bracht de avondveiling € 17 miljoen op, waar experts hadden gerekend op € 12-17

miljoen (zonder kosten). Er werd ook een nieuw wereldrecord geboekt met 'Carnaval', een werk op papier van de Nederlandse kunstenaar Karel Appel, toegewezen voor € 386.500. De middenmarkt was dan weer opvallend dynamisch. De veiling van 8 juni bracht € 9,6 miljoen op, terwijl experts € 5-7 miljoen hadden verwacht. Dat is de grootste opbrengst ooit voor een dagveiling in Parijs.

Oude meesters bij Sotheby's

Het was een Belgische handelaar die op 15 juni, bij Sotheby's in Parijs, een olieverfschilderij op paneel van Pieter Bruegel de Jongere mocht meenemen, na het uitbrengen van een bod dat binnen de richtprijzen lag. Het was meteen ook het hoogste bod voor een oud schilderij die dag. Het ging om 'De aanbidding der wijzen, in een sneeuwlandschap'. Het werk was van bijzonder fraaie makelij en in prima staat.

Records en tegenvallers voor moderne kunst in Londen

Op 21 juni werd bij Sotheby's, in Londen, een nieuw veilingrecord gevestigd voor een werk van de Russische kunstenaar Vassily Kandinsky. Het ging om een fauvistisch landschap in Murnau. De richtprijs bedroeg £ 15-25 miljoen. De nieuwe eigenaar bood er £ 21 miljoen voor. Volgens Artnet zou het werk zijn gekocht voor de Werner and Gabrielle Merzbacher Collection (Zürich). Het nieuwe record werd kort daarna alweer gebroken, op dezelfde veiling, door een ander schilderij van Kandinsky, een abstract werk uit 1913. Er was een opbrengst van £ 27 miljoen gegarandeerd. Het werk werd toegewezen voor £ 33 miljoen aan een telefonische bieder uit Azië. Alles samen brachten de 58 lots van deze veiling £ 149 miljoen in het laatje. Experts hadden gerekend op £ 130-170,5 miljoen. Op zijn avondveiling van impressionistische en moderne kunst op 27 juni, in Londen, boekte concur-

Girolamo Francesco Mazzola, bijgenaamd Il Parmigianino, 'Drie vrouwelijke naakt-studies', sanguine opgehoogd met wit op papier, 6,5 x 10,3 cm. Bonhams, Londen, 05-07. © Bonhams. **£ 52.500 (€ 58.152).**

rent Christie's een nieuw record voor de Duitse kunstenaar Max Beckmann. Een doek van deze expressionist had een richtprijs van £ 30 miljoen (exclusief kosten). Het werd afgehamerd op £ 36 miljoen (€ 40,8 miljoen). In totaal bracht de avondveiling £ 149,5 miljoen (€ 170 miljoen) op. Voor 94 % van de lots werd een koper gevonden. Deze opbrengst is meer dan behoorlijk, maar niet spectaculair. Christie's had gerekend op £ 136,7 - 192,3 miljoen, exclusief kosten. Een portret van de hand van Picasso, getiteld 'Marie-Thérèse écrivant', met een richtprijs van £ 25-40 miljoen, ging de deur uit voor £ 34 miljoen (€ 39,6 miljoen). 'De maaier' van Van Gogh, met een richtprijs van £ 12,5-16,5 miljoen, werd toegewezen voor £ 24 miljoen (€ 27,5 miljoen). Een behoorlijke afknapper was 'Saul pleureur' van Claude Monet, geschilderd in 1918. De richtprijs bedroeg £ 15-25 miljoen, maar het werk bracht slechts een schamele £ 8,9 miljoen (€ 10 miljoen) op, kosten inbegrepen. Eveneens teleurstellend was het werk 'Einzelne Häuser' van Egon Schiele. De richtprijs bedroeg £ 20-30 miljoen, maar er was geen koper voor.

Sterke resultaten voor etnische kunst in Parijs

Respectievelijk op 21 en 22 juni hielden Sotheby's, in de Rue du Faubourg Saint-Honoré, in Parijs, en Binoche et Giquello, in Drouot, elk een veiling van Afrikaanse en Oceanische kunst. Spectaculaire resultaten leverden die niet op, maar toch kwamen er enkele verrassingen uit de bus. Een Mangbetu-trommel uit Congo ging van de hand voor € 200.000. Een andere trommel bracht bij Sotheby's slechts € 62.500 op, kosten inbegrepen. Weer bleek de herkomst doorslaggevend. Stukken met een solide pedigree zijn nu eenmaal meer in trek. Zo werd bij Binoche et Giquello een Dogon-schaal met een onderste richtprijs van € 180.000 toegewezen voor € 230.400, kosten inbegrepen. Oorspronkelijk behoorde het stuk toe aan dichter Tristan Tzara. De herkomst won het op deze veiling

van de esthetische kwaliteit van de stukken. Zo ging bij Sotheby's een Mbaka-masker van de hand voor € 427.500, kosten inbegrepen. Bij Binoche et Giquello ging een koppel zeer oude Tellem/Dogon-beelden, met een richtprijs van € 45.000-65.000, van de hand voor € 103.040. Na de laatste hamerslag zat er bij Binoche et Giquello € 2,7 miljoen in het laatje en waren 89 lots verkocht. Experts hadden gerekend op een opbrengst van € 3,5 - 4,7 miljoen. Bij Sotheby's brachten 74 lots € 4,3 miljoen op. Daar hadden experts een opbrengst van € 3,5 - 5 miljoen verwacht.

Record voor een paard bij Briscadieu

Op 24 juni leidde veilingmeester Antoine Briscadieu in Bordeaux een veiling van meubelen, schilderijen en kunstobjecten. Er was heel wat belangstelling van internationale verzamelaars en liefhebbers. Zo kwam het voor sommige stukken tot een hevig bidstrijd. Een ervan was een paard van brons met bruin-rood gelakte patina, naar Giambologna, toegeschreven aan Giovanni Francesco Susini (ca. 1585-1653). Het lot had een richtprijs van € 60.000-80.000, maar de nieuwe eigenaar telde er maar liefst € 976.000 voor neer. Dit stappende paard, dat later het gezelschap kreeg van een stappende stier, is geïnspireerd op het ruitersstandbeeld van Cosimo de' Medici, gecreëerd door Giambologna (1529-1608) in 1593 en opgesteld op het Piazza della Signoria, in Florence. De versie te zien in het Londense Victoria & Albert Museum dateert met zekerheid uit de tijd van Giambologna.

Jan Sanders van Hemessen,

'Portret van Elizabeth, hofnar van Anna van Hongarije', olieverf en krijt op paneel, 49,4 x 40,4 cm. Sotheby's, Londen, 05-07. © Sotheby's. **£ 2.168.750 (€ 2.471.938).**

Max Beckmann, 'Hölle der Vögel', 1937-1938, olieverf op doek. Christie's, Londen, 27-06. © Christie's Images Ltd. **£ 36 miljoen (€ 40,8 miljoen).**

Ritueel zwaard, bijgenaamd 'zwaard van Ommereschans', ca. 1500-1350 v.C., brons, 68,3 cm lang. Christie's, Londen, 05-07. © Christie's Images Ltd.

€ 485.000 (€ 550.475).

logna. Volgens de Florentijnse kunsthistoricus Filippo Baldinucci (1624-1697) bleven Antonio en Giovanni Francesco Susini de modellen van de meester reproduceren. Ze vervaardigden bronzen exemplaren geïnspireerd op het beeld dat in Bordeaux onder de hamer ging en dat sterke gelijkenis vertoonde met een bronzen stappend paard van Giovanni Francesco Susini dat in 1696 werd gekocht door prins Johann Adam Andreas I van Liechtenstein.

Een herontdekte Parmigianino bij Bonhams

Op 5 juli gingen bij Bonhams in Londen werken van oude meesters onder de hamer. Men kon er onder meer bieden op drie vrouwelijke naaktstudies van de hand van de Florentijnse kunstenaar Girolamo Francesco Mazzola, bijgenaamd Il Parmigianino, een van de belangrijkste vertegenwoordigers van het maniërisme. De studies werden onlangs teruggevonden in een album met tekeningen daterend uit de 19e eeuw. Het gaat om voorbereidende studies voor de wijze en de dwaze maagden, te zien op het gewelf van de basiliek van zijn geboortestad Parma, de Santa Maria della Steccata. De kunstenaar kreeg die opdracht toevertrouwd in 1531, maar door zijn vroegtijdige dood in 1540 werd het werk niet voltooid. Hoewel zijn carrière kort was, staat Il Parmigianino te boek als een van de meest vooraanstaande kunstenaars van de Italiaanse Renaissance. Het werk zou uit de collectie van Francesco Baiardo (1486-1561) stammen. Die zou de studies rechtstreeks van de kunstenaar hebben gekocht. Het lot werd afgehamerd op € 52.000 (€ 58.000), kosten inbegrepen. Dat is het dubbele van de hoogste richtprijs.

Een opvallend record bij Sotheby's

Ook bij Sotheby's, in Londen, gingen op 5 juli werken van oude meesters onder de hamer. Er werd een wereldrecord gevestigd met een werk van de Zuid-Nederlandse schilder Jan Sanders

van Hemessen (ca. 1500 – ca. 1566). Hij werd geboren in Hemiksem, nabij Antwerpen, en overleed in Haarlem. Hij schilderde religieuze taferelen, genrestukken en portretten. Deze vrij miskende kunstenaar behoorde tot een groep Antwerpse schilders die zich inspireerden op de dagelijkse realiteit. Door zijn directe en zeer plastische stijl wordt hij gezien als een van de belangrijkste voorlopers van Pieter Bruegel de Oudere. Het nogal atypische werk dat bij Sotheby's onder de hamer ging, is een portret van de hofnar van Anna van Hongarije (1503-1547), de echtgenote van aartshertog Ferdinand van Oostenrijk (1503-1564), die later keizer van het Heilige Rooms-Duitse Rijk zou worden. Het gaat om een jeugdwerk. Zijn stijl werd zeer waarschijnlijk beïnvloed door het karikaturale oeuvre van Quinten Matsys. Het werk had een richtprijs van £ 400.000-600.000, maar een Europese privéverzamelaar bood er £ 2,2 miljoen (€ 2,5 miljoen) voor.

Nederlandse musea actief bij Christie's

De Nederlandse musea zijn tegenwoordig bijzonder actief op de kunstmarkt. Zo werden begin juli nog twee belangrijke aankopen gedaan bij Christie's, in Londen. Het Rijksmuseum van Oudheden uit Leiden betaalde £ 485.000 (€ 550.000) voor een bronzen ritueel zwaard uit het midden van de bronstijd, ontdekt tussen 1894 en 1900 in het veen tussen Witharen en Ommerschans (Nederland). Dit uitzonderlijke stuk kwam uit een privécollectie. Het vervangt nu de kopie die sinds 1927 was tentoongesteld in het museum. Het Museum Flehite uit Amersfoort heeft, onder meer met de hulp van de Ver-

Paar roze flamingo's van zilver en nautilus, Porto, 20e eeuw. Christie's, Parijs, 12, 13 & 14-09. © Christie's Images Ltd.

Richtprijs: € 3.000-5.000.

Paar kandelabers, naar modellen van Etienne-Maurice Falconet (1716-1791), uit de tijd van de Restauratie, 19e eeuw. Sotheby's, Parijs, 15-09. © Sotheby's.

Richtprijs: € 50.000-80.000.

eniging Rembrandt, een 'Gezicht op Amersfoort' aangekocht. Het gaat om een studie in gouache van Caspar van Wittel, die in Italië bekend raakte als Gaspare Vanvitelli. Het museum telde er £ 185.000 (€ 210.000) voor neer.

VEILINGEN OP KOMST

Fraaie collecties in Parijs

De Parijse 'Biennale des Antiquaires' wordt voortaan jaarlijks georganiseerd (zie elders in dit nummer). Voor de grote veilinghuizen is dit evenement altijd weer een prima gelegenheid om uitgelezen collecties aan te bieden. Zo gaat bij Christie's van 12 tot 14 september de Pinto-collectie onder de hamer. Alberto Pinto (1943-2012) was voor de decoratie wat Picasso was voor het kubisme. Hij beheerste alle stijlen, maar creëerde al snel zijn eigen stijl. Waar Picasso verftubes gebruikte om te creëren op het doek, koos Alberto Pinto objecten om te creëren binnen een bepaalde ruimte. Met zijn heel eigen 'palet' combineerde hij stijlmeubelen met designobjecten en Aziatisch porselein uit de 18e eeuw. Deze diversiteit vind je terug in het veilingmenu, goed voor duizend lots. Jardinières uit de tijd van de Qing-dynastie (richtprijs: € 60.000-80.000) krijgen het gezelschap van een paar Portugese roze flamingo's uit de 20e eeuw (richtprijs: € 3.000-5.000) en obeliskken in barokstijl (richtprijs: € 30.000-50.000). Verder is er een opvallend en bijzonder elegant werk van Claude Lalanne: een 'Bureau croco' (richtprijs: € 120.000-180.000). Het met dik krokodillenleer beklede blad steunt op ranke poten, die de vorm van lianen hebben. Dit meubel

is de perfecte belichaming van Pinto's streven naar evenwicht en sierlijkheid. Op 15 september gaat bij Sotheby's de collectie van prins Marc de Beauvau-Craon (1921-1982) onder de hamer. Zijn weduwe, Laure du Temple de Rougemont (1942-2017), was de voorzitter en algemeen directrice van Sotheby's. In april jongleden is ze onverwachts overleden. De aangeboden werken, waarvan sommige uit de gezinswoning (het kasteel van Haroué) komen, zijn treffende voorbeelden van de Parijse stijl. Het topstuk van deze collectie is een imposant bronzen beeld van Lodewijk XIV te paard, naar een model van de Franse beeldhouwer van Nederlandse origine Martin van den Bogaert (1637-1694), bijgenaamd Desjardins (richtprijs: € 80.000-120.000). Het rust op een prachtig voetstuk van eebenhouw en verguld brons uit de tijd van Lodewijk XIV. Het past mooi bij het bijzonder fraaie paar kandelaars, vervaardigd naar de modellen van de Etienne-Maurice Falconet (1716-1791), uit de tijd van de Restauratie (richtprijs: € 60.000-100.000). Op het menu staan ook zitmeubelen. Zo kan men bieden op een prachtige reeks van vier fauteuils van Louis-Charles Carpentier (ca. 1730-1788), uit de overgangperiode (richtprijs: € 25.000-40.000). De meubelen van zijn hand uit die periode zijn het meest in trek.

De collectie van Mario Testino bij Sotheby's

Op 13 en 14 september gaat Sotheby's in Londen over tot de veiling van de collectie die de

Finn Juhl,
'Chieftain'-stoel, 1949, teakhout en leer, fabr. Niels Vodder, 85 x 102 x 73 cm. Piasa, 14-09. © Piasa.
Richtprijs: € 140.000-180.000.

beroemde modefotograaf Mario Testino in meer dan dertig jaar heeft verzameld. De opbrengst gaat naar het museum MATE, in Lima, dat hedendaagse Peruaanse kunstenaars, zijn landgenoten, helpt promoten. Alles samen gaat het om vierhonderd werken van hedendaagse kunstenaars die de fotograaf bewondert. De tentoonstelling, die door Testino zelf op touw is gezet, moet gestalte geven aan de boeiende dialoog tussen de beroemde fotograaf en sommige van de grootste kunstenaars van onze tijd, onder wie Richard Prince, Georg Baselitz, Wolfgang Tillmans, Rudolf Stingel, Sterling Ruby, Gilbert & George en Cindy Sherman.

Scandinavisch design bij Piasa

Op 14 september houdt Piasa zijn eerste veiling van het tweede semester. Deze is gewijd aan de grote meesters van het Scandinavische design. Men zal kunnen bieden op een selectie objecten en meubelen die tot de beroemdste en meest gewilde van het genre behoren. Finn Juhl (1912-1989), de vader van de stijl bekend als 'Danish modern', ontwierp in 1949 een van zijn bekendste modellen: de 'Chieftain'. Hij creëerde de stoel in samenwerking met meubelmaker Niels Vodder. Het oorspronkelijke model was van teakhout en leer. Het model dat bij Piasa onder de hamer gaat, zou € 140.000-180.000 moeten opbrengen. Een van de andere topstukken is de 'Snowflake'-luchter, uit de 'Fantasia'-reeks van Paavo Tynell (1890-1973). Ook Paavo Tynell behoorde tot de Deense school. Hij was de bekendste Scandinavische ontwerper van verlichtingselementen. Zijn inspiratie putte hij uit de natuur. Op de veiling kan men bieden op een geperforeerde hanglamp van messing met

sneeuwvlok-motieven, typerend voor zijn werk (richtprijs: € 120.000-150.000). Piasa besteedt ook altijd aandacht aan keramiekontwerpers. Zo zijn in het verleden al uitstekende resultaten behaald met stukken van de onvolprezen Deense meester Axel Salto (1889-1961). Dit keer kan men bieden op een twintigtal stukken van zijn hand, waaronder een grote 'Knoppen'-vaas, van geëmailleerd steengoed, gesigneerd aan de onderzijde en genummerd (21380). Deze bijna 50 cm grote vaas werd ontworpen in 1956 en vervaardigd in de befaamde porseleinfabriek Royal Copenhagen. Ze zou € 60.000-90.000 moeten opbrengen.

Precolumbiaanse kunst bij Millon

Op 21 september gaat Millon (in samenwerking met Origine Auction) in Hôtel Drouot over tot de veiling van precolumbiaanse kunstobjecten van de grote Franse verzamelaar Gérard Berjonneau, en van de historische collectie van zijn schoonvader, Alvaro Guillot-Muñoz (1897-1971). De selectie omvat 120 objecten en zou € 1,5 - 2 miljoen moeten opbrengen. Ze vertelt het boeiende verhaal van een familiecollectie. Het gaat om prachtige rituele stukken en gebruiksvoorwerpen behorende tot aloude culturen uit Mexico, Guatemala, Costa Rica, Ecuador, Colombia en Peru.

Artcurial plaatst symbolisme voor het voetlicht

De mooie resultaten die Artcurial onlangs behaalde met symbolistische kunst deden het veilinghuis ertoe besluiten op 26 september een veiling te houden die uitsluitend aan deze stroming is gewijd. Daarbij gaat onder meer een grote collectie onder de hamer. Ze is het resultaat van dertig jaar verzamelen, wereldwijd, en omvat werk van sommige van de grootste symbolistische kunstenaars: Carlos Schwabe, Lucien Lévy-Dhurmer, Odilon Redon, Alphonse Osbert, Maurice Chabas, Armand Point, Jean Delville en Henry de Groux.

Lucien Lévy-Dhurmer,
'L'Automne', pastel, 52 x 56 cm. Artcurial, Parijs, 26-09.
© Artcurial.
Richtprijs: € 50.000-70.000.

Wolfgang Tillmans,
'Eclipse 2-3', 1998, inkjetdruk. Sotheby's, Londen, 13 & 14-09. © Sotheby's.
Richtprijs: £ 40.000-60.000 (€ 44.000-66.000).

Indonesian Art Sale

Wednesday 20th of September 2017

With over two hundred years of experience in art auctions, the Venduehuis proudly presents its first special sale on Indonesian art. This sale is realised in collaboration with the well-known Indonesian born art connoisseur Frans Leidelmeijer.

Besides works by famous artists such as Abdullah, Adolfs, Affandi, Bonnet, Lee Man Fong, Hofker, Theo Meier and Raden Sarief Bustaman Saleh we also offer you a range of lesser known masters. Furthermore, Balinese sculptures, Djocja silverware and tribal art from the Indonesian archipelago will be offered.

Rudolf Bonnet (1895-1978)
Portrait of a Balinese man
Estimate € 7,000 - 10,000

Lee Man Fong (1913-1988)
Two doves under a blossoming branch
Estimate € 50,000 - 70,000

Viewing: 15th to 18th of September 2017

Online catalogue: www.venduehuis.com

VENDUEHUIS

The auctioneers with a passion
for art and antiques.

Nobelstraat 5, 2513 BC The Hague, The Netherlands
Phone + 31 (0)70 365 88 57, info@venduehuis.com, www.venduehuis.com

Theo Meier (1908-1982)
Three Balinese beauties
Estimate € 15,000 - 20,000

VERHUISD

*Notarishuis Arnhem nodigt u van harte uit voor de
Kijkdagen* van de Algemene Kunst-, Antiek- en
Inboedelveiling op de nieuwe locatie te Duiven.*

* Tijdens de Kijkdagen kunt u ook uw schilderijen, aquarellen, grafiek, zilveren objecten, sieraden, glas, kristal, juwelen, porselein, aardewerk, koper, tin, bronzen, tapijten, antiek meubilair etc. kosteloos laten taxeren en eventueel inbrengen voor een veiling.

Kijkdagen:
zaterdag 2 en zondag 3 september
van 10.00 tot 17.00 uur
Sluiting online veiling 4 september

Toekomst 4, 6921 PW Duiven
Bakkerstraat 19, 6811 EH Arnhem
Telefoon + 31 (0)26 4425900
www.notarishuis-arnhem.nl

NOTARISHUIS ARNHEM

VEILINGEN & TAXATIES

Veilinghuis Peerdeman
UTRECHT AUCTIONS

Veilingen Najaar 2017
Zondag 10 september
29 oktober • 17 december

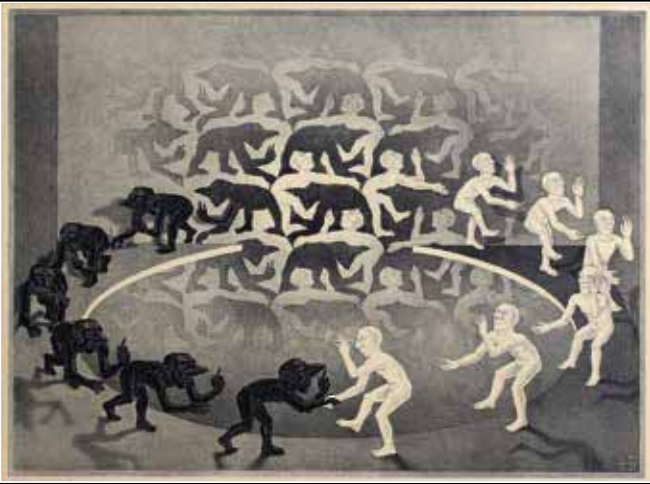
Zaalveiling
11.00-15.00 uur: Design, brocante, kunst & antiek
12.30-15.00 uur: Zilver & sieraden in Zilverzaal
15.00-18.00 uur: Kunst & antiek

Online bidding only
12.00-21.00 uur PLUS-nummers live (4000 serie)
12.00-22.00 uur PLUS-nummers live (5000 serie)
29 oktober extra: Indonesian & Asian textiles

Kijkdagen in het veilingweekend
Vrijdagavond 18.00-21.00 uur
Zaterdag 11.00-17.00 uur
Zondag 10.00 uur tot kort voor aanvang zaalveiling.

Veilinghuis Peerdeman Utrecht
Tennesseeplein 18-20 3565 CJ UTRECHT
Telefoon: 030-2610485 • E-mail: receptie@veilinghuispeerdeman.nl
Website: www.veilinghuispeerdeman.nl

KUNST- EN ANTIEKVEILING

M. C. Escher (1898-1972)
Ontmoeting (1944). Gesigneerd en genummerd 32/32 (II) in potlood l.o. Litho 34 x 46 cm.
Richtprijs: € 5.000/€ 10.000

**VENDU NOTARISHUIS
ROTTERDAM**

Kijkdagen: 27 - 28 - 29 oktober 2017
Veilingdagen: 31 oktober, 1 - 2 - 3 november 2017

www.notarishuis.nl

de 2 veilinggebouw zwaan
Sinds 1818 Directie-Makelaar G. van den Brink BV.

ALGEMENE KUNST- EN ANTIEKVEILING
1 T/M 14 NOVEMBER 2017

KIJKDAGEN: donderdag 26 t/m zondag 29 oktober, dagelijks 10.00-17.00 uur
Tevens donderdagavond 19.00 – 21.00 uur

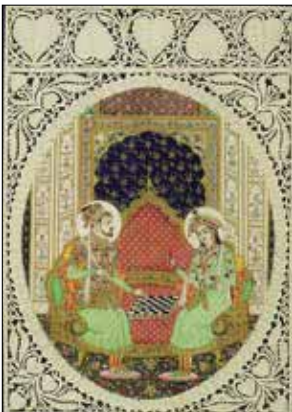
INBRENG MOGELIJK T/M WOENSDAG 20 SEPTEMBER

Harm Kamerlingh Onnes (1893-1985), schaatsers op een bevroren vaart, board, 30 x 40 cm.
Taxatie € 1.000-2.000

Navolger van Nicolaes Knüpfer, de triomf van David, olieverf op koper, 60 x 80 cm.
Taxatie € 1.000 – 2.000

India, ajour gestoken ivoren plaquette, ca. 1900, met geschilderde voorstelling van Sjah Jahan en Mumtaz Mahal, 22 x 15 cm.
Taxatie € 800-1.200

DRC, Mangbetu, ceremoniële bijl.
Taxatie € 600-1.000

China, paar verguld houten wandtafels, 19e eeuw. Taxatie € 2.500 – 3.000

Mahoniehouten kantenbare passpiegel in Empire-stijl, zgn. 'Psyché', h. 191, br. 101 cm.
Taxatie € 1.000 – 1.500

Andrew Hemingway (geb. 1955), stilleven, krijttekening, 1995, 53 x 39 cm.
Taxatie € 1.000-2.000

Catalogus online vanaf donderdag 19 oktober

Veilinggebouw De Zwaan - Keizersgracht 474 b/d Leidsestraat - 1017 EG Amsterdam - Telefoon: 020-6220447 - www.dezwaan.nl - info@dezwaan.nl
Openingstijden: maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur

Dirk-Olaf
van Geenen

Verliefd op hout

Het ruikt heerlijk in het ruim bemeten atelier van Dirk-Olaf van Geenen. De geur van lijm en talloze houtsoorten komt de bezoeker al bij binnenkomst tegemoet. Hier, aan de rand van Geffen, een dorp vlakbij 's-Hertogenbosch, is onmiskenbaar een restaurator van antieke meubelen, historische interieurs, en uitzonderlijke houten objecten aan het werk.

TEKST: **MARIETTE SCHRADER**

PORTRETFOTO'S: **BEN NIENHUIS**

"Kortgeleden ben ik van Vught naar Geffen verhuisd", zegt Van Geenen terwijl hij een zeldzame achttiende-eeuwse Engelse klokkenkast opzij zet, waarvan hij het inlegwerk met schildpad nog moet restaureren. "Ik beschik nu over aanzienlijk meer vierkante meters dan voorheen. Maar de renovatie van de ontvangstruimte, mijn kantoor en de werkplaats is nog niet geheel klaar. De klant gaat nu eenmaal altijd voor."

Vogelhuisjes

Zijn fascinatie voor hout gaat terug tot zijn kindertijd. Als kleuter knutselt hij al graag in de schuur van zijn ouders en het duurt niet lang voordat hij bootjes en vogelhuisjes kan timmeren. Vooral met de vogelhuisjes oogst hij veel succes. Op Koninkinnedag weet hij tijdens de vrijmarkt wel veertig tot vijftig exemplaren te verkopen. Creativiteit en ondernemerschap komen zo vroeg samen. "Die eigenschappen heb ik van mijn ouders geërfd", vertelt Van Geenen. "Mijn vader was van huis uit banketbakker en mijn moeder had als modiste en hoedenmaakster een eigen modevakschool. Zij hebben mij altijd gestimuleerd." Het verbaast dan ook niemand dat Van Geenen later aan het Hout- en Meubileringscollege in Rotterdam gaat studeren. Daar ontdekt hij dat zijn hart niet uitgaat naar het machinaal vervaardigen, maar naar het ambachtelijk maken en restaureren van meubels.

Meesterproef

Met zijn diploma op zak, besluit hij zich hierin op het hoogst mogelijke niveau verder te specialiseren aan het Buckinghamshire Chilterns University College in Engeland. Het restaureren van de constructie van antieke meubelen zodat ze weer geschikt zijn voor dagelijks gebruik, het herstellen van antiek fineerwerk, snijwerk en lijsten, en het conserveren van antieke objecten hebben na

enkele jaren geen geheimen meer voor hem. Hetzelfde geldt voor inlegwerk als marqueterie en intarsia. Ook colleges kunstgeschiedenis en ethiek staan op het lesprogramma evenals een trimester aan de l'Ecole Boulle in Parijs. Op deze internationaal befaamde opleiding, genoemd naar André Charles Boulle (1642-1732), ebenist van Louis XIV, legt Van Geenen zich toe op houtsnijden. Hij toont zijn meesterproef: een in eikenhout fijn uitgesneden ornament in de vorm van een kop zoals die vaak in gotische kathedralen te zien is. Het meet 15 x 17 cm. De uitvoering is fabuleus: de vrolijke gezichtsuitdrukking van de jongeman, de bolle wangen met daarin zelfs een kuiltje en de krullen die onder een slappe puntmuts uitsteken. En dan nog de optimaal benutte tekening in het hout. Van Geenen: "Ik heb er vier volle dagen aan gewerkt. Het moeilijkst was het om de gezichtsuitdrukking te snijden."

Eigen atelier

Na zijn Bachelor met lof, en zijn Master in 'Furniture Conservation and Restoration' te hebben behaald, keert Van Geenen in 2004 terug naar Nederland om zijn droom te verwezenlijken: een

"Kleine houten voorwerpen restaureren is een van mijn specialismen."

boven en onder
Bij dit bijzondere cocktailmeubel van Maison Franck (1900-1962, red.) kwam onder meer het fineerwerk uit schildpad los. Van Geenen bracht het tot zijn oude glorie terug waarbij de restauratie in een rapport is vastgelegd en volgens de laatste inzichten uitgevoerd. Dat betekent dat deze reversibel, ofwel omkeerbaar is. Foto's: Dirk-Olaf van Geenen.

Van Geenens meesterproef aan de l'Ecole Boulle in Parijs.
Foto: Dirk-Olaf van Geenen.

eigen restauratieatelier. Hij begint in de garage van zijn ouders, verhuist enkele jaren later naar een eigen werkplaats in Vught en uiteindelijk in 2017 naar Geffen. “Als restaurator heb ik het mooiste beroep van de wereld”, zegt hij. “Ik kan zowel mijn fascinatie voor hout als mijn kennis en vakmanschap op het gebied van restauratie en conservering uitleven. Zo draag ik mijn steentje bij aan het behoud van cultureel erfgoed voor toekomstige generaties. En ik krijg er de waardering van de opdrachtgever voor terug.” Zijn klantenkring is gevarieerd. Deze bestaat uit instellingen als de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Bisdom 's-Hertogenbosch; musea waaronder het Noordbrabants Museum en het Rijksmuseum Amsterdam; antiquairs die deelnemen aan internationale kunst- en antiekbeurzen als TEFAF en BRAFA; en Nederlandse en Belgische particulieren.

Maison Franck

Van Geenen: “Laatst heb ik nog een antiek cocktailmeubel mogen restaureren van Maison Franck (1900-1962, red.). Dit Antwerpse atelier was een van de meest prestigieuze in zijn tijd. Ook het cocktailmeubel droeg de kenmerken van de art nouveau en art deco en was in warme kleuren uitgevoerd. Het inlegwerk in Aziatische stijl trok meteen mijn aandacht. Voor de marqueterie heeft de meubelmaker destijds schildpad gebruikt dat helaas op verschillende plekken had losgelaten.

Hetzelfde gold voor het fineerwerk dat zelfs hier en daar ontbrak.” Ter toelichting toont de restaurator enkele foto's: “Kijk, hier heb ik de loszittende delen schildpad gedemonteerd en opnieuw vastgelijmd. Daarvoor koos ik rode lijn die bij de warme uitstraling van het meubel past. Hetzelfde heb ik met het fineerwerk gedaan. Bovendien zijn de ontbrekende stukjes met fineer aangevuld.” Maar nog was Van Geenen niet klaar. Hij verwijderde niet-originele laklagen van eerdere restauraties en gaf het meubel een traditionele afwerking met politoer. Tot slot herstelde hij de verbindingen van het onderstel, waardoor het meubel weer stevig staat. De klant was ingenomen met het resultaat. “Ik heb het cocktailmeubel persoonlijk bij hem afgeleverd en vond het bijzonder om het weer in zijn oude glorie, in diens interieur te zien staan.” De restauratie is in een rapport vastgelegd en volgens de laatste inzichten uitgevoerd. Dat betekent dat deze reversibel, ofwel omkeerbaar is.

Schilderijenlijsten

Volgens Van Geenen zijn goede meubels en objecten vrij waardevast en zal een juist uitgevoerde restauratie hun waarde doen stijgen. Ook de uitstraling neemt er door toe. De restaurator verhaalt hoe onlangs nog een vrouw met twee kleine zeventiende-eeuwse schilderijen, naar hem toe kwam. Dat gebeurde op advies van een kunsthandelaar die zij had geraadpleegd. De schilderijen

“Ik kan zowel mijn fascinatie voor hout als mijn kennis en vakmanschap op het gebied van restauratie en conservering uitleven.”

“Een juist uitgevoerde restauratie doet de waarde en de uitstraling van goede meubels en objecten stijgen.”

kwamen uit de familie en betekenden veel voor haar. De bijbehorende lijsten waren echter niet uit de tijd en bovendien behoorlijk beschadigd. Het ene gezwarte kader was neo-zeventiende-eeuws en paste goed bij de voorstelling, terwijl het andere vergulde exemplaar juist daaraan afbreuk deed. In nauw overleg met de klant en de kunsthandelaar heeft Van Geenen toen de neo-lijst gerestaureerd. Deze diende tevens als uitgangspunt voor de geheel nieuwe lijst die hij voor het andere schilderij heeft vervaardigd. Het resultaat was verbluffend. Beide voorstellingen komen nu prachtig tot hun recht en de schilderijtjes vormen samen meer een eenheid in het interieur.

Voor grote schilderijlijsten draait Van Geenen zijn hand ook niet om. Zo maakte hij in opdracht van het Rijksmuseum een nieuw kader voor ‘Landschap in Brazilië’. Dit schilderde Frans Jansz. Post in 1652 voor Johan Maurits van Nassau, gouverneur-generaal van Nederlands-Brazilië. Het meet 282 x 210 cm en is permanent op zaal te zien. Het ontwerp voor de lijst maakte Van Geenen in samenspraak met het hoofd van de Restauratieafdeling van het Rijks.

Pronkbed

Tijd voor een rondleiding door het atelier. Een brede trap geeft toegang tot de hoge en lichte eerste verdieping. Een groot deel ervan wordt in beslag genomen door meterslange houten kisten. Van Geenen: “Hierin heb ik de onderdelen van een zeldzaam pronkbed uit Kasteel Heeswijk, genummerd opgeslagen. Tevens stelde ik een inventarisatielijst op. Het pronkbed dateert uit het eerste kwart van de achttiende eeuw en is vervaardigd naar een ontwerp van Daniel Marot, de beroemde Frans-Nederlandse architect en meubelmaker. Uit onderzoek door mij bleek dat het meubel na restauratie en conservering, weer van de vaste opstelling van Kasteel Heeswijk deel kan uitmaken. Binnenkort ga ik het restauratievoorstel schrijven.”

Het is niet de eerste keer dat hij zo’n eervolle opdracht ontving voor dit mooiste kasteel van Noord-Brabant. In 2013 restaureerde hij er een historisch interieur. Het betrof de Tinkamer waarvan de antieke lambrisering, bestaande uit massief eiken panelen met ebbenhouten snij- en inlegwerk, in slechte staat verkeerde.

Uitzonderlijk

Als afsluiting van de rondleiding toont de res-

Marqueterie en Intarsia

Dit zijn beide eeuwenoude vormen van inlegwerk die aan de hoogste eisen van vakmanschap en artistiekheid voldoen. Bij marqueterie lijmt de meesterhoutsnijder de verschillende onderdelen rechtstreeks op het object. Bij intarsia daarentegen snijdt hij eerst de voorstelling uit in het hout van het object, en legt daarna de verschillende onderdelen in het hout. Meestal worden hiervoor exotische materialen gebruikt zoals parelmoer, ivoor, hoorn, schildpad en exclusieve houtsoorten. Marqueterie en intarsia decoraties zijn kwetsbaar en doorstaan de tand des tijds niet altijd even goed. Onderdelen kunnen los gaan zitten of beschadigd raken. Dirk-Olaf van Geenen: “Iedere keer opnieuw vind ik het bijzonder om marqueterie en intarsia te restaureren en zo in de oude luister te herstellen.”

taurator de werkplaats op de begane grond. Deze biedt een overweldigende aanblik. Schuur- en zaagmachines, een houtdraaibank, een kar vol lijmtangen en een vlak- en vandiktebank staan strak opgesteld. Aan de wand hangt een collectie Europese en Japanse zagen en een eindeloze rij gutsen, beitels, hamers en schaven. In een hoek zijn verschillende houtsoorten hoog opgetast en een brandwerende kast biedt onderdak aan allerlei lakken. Uiteraard ontbreken potten met warme en koude beender- en steurlijm niet. Midden op een werktafel valt een uitzonderlijk houten object op. Het blijkt een Duits kunstkabinetje uit de zeventiende eeuw te zijn, dat Van Geenen in opdracht van een antiquair aan het restaureren is.

Hij pakt het op: het past precies in de palm van zijn hand. Elk laatje, niet groter dan een flinke luciferdoos, is voorzien van een architectonische voorstelling. Deze is in marqueterie uitgevoerd en met een biesje omlijst. “Kleine houten voorwerpen restaureren is een van mijn specialismen”, zegt Dirk-Olaf van Geenen, en laat de door hemzelf vervaardigde schraapstaal zien waarmee hij een ontbrekend lijstje kan bijmaken. In de oorspronkelijke profilering uiteraard. Maar dan is de restauratie nog niet geheel klaar want enkele deeltjes van het inlegwerk zijn door het gebruik beschadigd geraakt. “Het zou me niet verbazen als mijn opdrachtgever voor dit sublieme kunstkabinetje al

Meer weten

Bezoeken

Dirk-Olaf van Geenen, MA, BA (Hons), restaurator van antieke meubelen, historische interieurs en uitzonderlijke houten objecten
Atelier in Geffen, Noord-Brabant
Bezoek na afspraak
www.vangeenenrestauratie.nl

Lid Restauratoren Nederland

Koninklijke protectie

Lodewijk Napoleon en het Amstelporselein

Wie met porselein rijk wordt, wordt nooit meer arm. Dat rijk worden was in het verleden de wensdroom van menige porseleinfabrikant. Maar helaas... hier in Holland is die verwachting nooit uitgekomen.

TEKST: **HUUB VAN DER VALK**

De graaf van Gronsveld Diepenbroick-Im-
pel constateerde rond 1770 te Weesp, dat
hij maar beter met stille trom kon ver-
trekken. De Loosdrechtse dominee Joannes
de Mol sloot totaal verarmd in 1782 in Amsterdam
de ogen en zijn porseleinfabriek werd in
1784 gesloten. Anton Lyncker, die in 's-Gravenha-
ge porselein uit Ansbach en Doornik decoreerde,
stierf in 1781 in benarde omstandigheden en zijn
zoon Johann vluchtte kennelijk niet voor niets in
1790 naar Duitsland. De porseleinfabriek te Ouder-
Amstel was gedwongen na zestien jaar in 1800
haar deuren te sluiten en de kopers van dit aan de
grond geraakte bedrijf, de firma Dommer en Co,
hielden het tot 1814 uit, maar bleven daarna met
een grote voorraad zitten.

Maaften al deze bedrijven dan zulk slecht porse-
lein? Niets is minder waar, met die kwaliteit zat
het dus écht wel goed, alleen de omstandigheden
werkten niet in hun voordeel.

Verliesgevend bedrijf

Een schoolvoorbeeld van dat laatste, vormt het rei-
len en zeilen van de 'Koninglyke Porseleinfabriek
Dommer & Co', die van kort na 1800 tot aan ca.
1814 te Ouder- en Nieuwer-Amstel heeft bestaan.
Eigenlijk wisten vader Nicolaas en zijn zoon George
Dommer niets van het maken van porselein af. Ze
hadden immers in de Amsterdamse Beulingstraat
2-6 een bedrijf dat in drogerijen handelde en verder
bezaten ze een stukje buiten de stad aan de Amstel
een chemische fabriek. Ze waren beiden geen echte
'richards' en het is dan ook een volmaakt raadsel
waarom zij, ergens rond 1800, die 'gedissolveerde'
porseleinfabriek in Ouder-Amstel hebben gekocht.
De economische vooruitzichten waren op dat mo-
ment allesbehalve gunstig en ze wisten dat ten ge-
volge daarvan de fabriek van het Amstelporselein
de wind bepaald niet mee had gehad. Waarom zou
dat dan onder hun leiding veranderen?

Er zijn voor die aankoop dan ook maar twee din-
gen te bedenken. Ze hoopten kennelijk op betere
tijden en.... dat was misschien de échte reden, er
waren weinig gegadigden voor het verliesgevende
bedrijf en daardoor kregen ze het voor maar 1100
gulden in handen. Dat was in die tijd een schijn-
tje, maar ja, daarna zaten ze wel met een proble-
em. Het enige wat ze van het procedé wisten
was dat er ovens aan te pas kwamen en dat er be-
paalde grondstoffen voor nodig waren. Daar had-
den ze mogelijk, via hun chemische fabriek, voor
bepaalde glazuren wel eens iets voor geleverd. Ze
konden die porseleinfabriek dus alleen maar weer
opstarten met behulp van deskundig personeel.

Matige kwaliteit

De dagelijkse productie van het oude bedrijf had
onder de technische en artistieke leiding gestaan van
Johann Friedrich Daeuber. Die overleed echter in

links

Een porseleinen ijsvaas met deksel
en ringen als oren, het geheel staan-
de op een vierkante voet. Met losse
binnenbak. Gedeeltelijk verguld en
met op de wand en het deksel een
polychroom decor van vogels in een
landschap. H. 43,5 cm, B.19,5 cm.
Gemerkt Amstel in blauw. Dergelijke
vazen werden in de zomer gebruikt
om o.a. fruit gekoeld te kunnen ser-
veren. © Rijksmuseum Amsterdam.

linkerpagina

Een porseleinen cilindervormige
chocoladekan met deksel en met
een houten handvat. In het deksel
zit een gat voor een roerstok. Met
een polychroom decor, voorstel-
lende zeilschepen op een rivier.
H. 16,5 cm. Gemerkt Amstel in
blauw. © Rijksmuseum Amsterdam.

In het Paleis op de Dam at men in 1808 van een servies van Amstel- porselein.

december 1800, maar een zekere Johan Philip Mül-
ler, die nog onder hem gewerkt had, bleek bereid om
J. Knipschaar Jzn, een van de nieuwe personeelsle-
den, het geheim van het maken van porselein bij te
brengen. Dat kostte overigens wél 700 gulden.

Er zal al met al wel een kleine twee jaar mee heen-
gegaan zijn voordat de fabriek weer een beetje
draaide, maar om nu te zeggen dat Dommer &
Co daarna échte kwaliteit leverden, gaat te ver.
Soms was het porselein nogal grauwig en ook
raakten de nieuwe eigenaren met hun productie
een beetje achterop bij de heersende mode. Het zal
wel gelegen hebben aan hun streven om zo goed-
koop mogelijk te werken en het liep daarom zake-
lijk ook niet helemaal zoals gewenst. Men greep
dan ook in 1805 naar een in die tijd gebruikelijk
middel: een loterij met meer dan duizend stuks
porselein aan prijzen. Dat bracht tenminste iets in
het laatje, dus ging Dommer & Co ertoe over om
daarna twee keer per jaar zo'n loterij te houden.
In hun bestaan hebben ze dat totaal dertien keer
gedaan. Er waren loterijen bij met 1500 prijzen en
de achtste bracht ruim 50.000 gulden op. Daar
stond een boekwaarde van 18.000 gulden aan
porselein tegenover, dus die loterij was zo te zien
zeer winstgevend. Desondanks hadden ze nog al-
tijd een portie schulden.

Lodewijk Napoleon

Op 5 juni 1806 benoemde Napoleon Bonaparte
zijn negen jaar jongere broer tot koning van Hol-

onder

Een porseleinen cilindervormige
kop-en-schotel. Met in een uitge-
spaard perk een polychroom decor
van vogels in een landschap. Met
een blauw fond, waartegen een ver-
guld patroon van ovale lijnen. Diam.
schotel 13 cm. Gemerkt Amstel in
blauw. Een dergelijke cilindervormi-
ge kop was in de empireperiode zeer
modern en werd in Frankrijk 'tasse
litron' genoemd.

© Rijksmuseum Amsterdam.

linksboven

Een porseleinen kastanjevaas met deksel, waaraan twee griffioenen als oren. De vaas bestaat uit drie losse delen, is gedeeltelijk verguld en heeft een decor van bessentakjes. H. 46,5 cm, B. 26 cm. Gemerkt PS Amstmd (voor paleis Amsterdam). Bruikleen van de Koninklijke Verzamelingen aan het Rijksmuseum. © Rijksmuseum Amsterdam.

rechtsboven

Een porseleinen sauskom. Gedeeltelijk verguld en met een decor van bessentakjes. L. 19,6 cm, H. 7,8 cm. Gemerkt PS Amstmd (voor paleis Amsterdam). Het servies voor Lodewijk Napoleon was uitsluitend verguld gedecoreerd. Bruikleen van de Koninklijke Verzamelingen aan het Rijksmuseum. © Rijksmuseum Amsterdam.

land. De in 1778 te Ajaccio geboren Lodewijk (Louis, of eigenlijk Luigi) werd overigens in 1806 nooit officieel gekroond, maar dat is een bijkomstigheid. Hij trof een land aan dat er niet al te best voorstond en dat in november in het jaar van zijn benoeming, ook nog eens te maken kreeg met het door de Franse keizer ingestelde continentaal stelsel, wat zeer verlamdend op de handel werkte. Aanvankelijk wat argwanend door de Hollanders bekeken, wist hij, met name door zijn optreden na de buskruitramp te Leiden (12 januari 1807) de algemene stemming echter al snel te doen omslaan. Voor zijn komst naar Holland had hij te Parijs kennisgemaakt met de door zijn broer gepropageerde nieuwe stijl: het empire. Daar was men hier nog niet helemaal rijp voor, maar Lodewijk deed zijn best die stijl ook in zijn nieuwe koninkrijk ingang te doen vinden.

Dat lukte in het begin maar matig, wat onder meer bleek uit de toch wat 'ouderwetse' inzending van Dommer & Co op de in 1808 te Utrecht gehouden 'Algemene openbare tentoonstelling der voortbrengselen van de Hollandsche volksvlijt'. Ze kregen een door Lodewijk beschikbaar gestelde zilveren ereprijs, maar dat was meer bedoeld als aanmoediging, dan als beloning voor de getoonde prestatie.

Voorbeelden uit Parijs

Maar Lodewijk had het goed voor met de Hollandse nijverheid. Om het roer bij Dommer & Co te doen omslaan, zodat zij hun Amstelporselein een wat meer op het empire afgestemd uiterlijk zouden geven, besloot hij tot een opmerkelijk iets. Hij plaatste bestellingen bij de twee toen meest vooraanstaande porseleinmanufacturen in Parijs. Dat waren P.L. Dagoty op de Boulevard Poissonnière, waar hij voor 1348 francs 24 stuks porselein kocht en Dihl & Guerhard, die toen op de Rue du Temple gevestigd was en voor 1722 francs porselein

in veertien diverse modellen mocht leveren. Dat laatste bedrijf voerde als nevennaam 'Manufacture du Duc d'Angoulême'. Ze waren gespecialiseerd in porselein met een strooimotief van korenbloempjes (z.g. Angoulême-patroon) en dat zou daarna op veel Amstelporselein terug te vinden zijn. Het porselein werd bij Dommer & Co afgeleverd en de bedankbrief 'A Sa Majesté Le Roi de Hollande' van Dommer & Co is bewaard gebleven.

Lodewijk deed nog meer. Hij verleende niet alleen aan het bedrijf het predicaat 'Koninglyke porseleinfabriek' en introduceerde George Dommer voor bijscholing in Sèvres, hij gaf het bedrijf jaarlijks 20.000 gulden subsidie en bestelde een uitgebreid tafelservies, uiteraard in empirestijl, voor zijn paleis op de Dam. Daar zijn nog enkele stuks van over, maar gezien een omschrijving van december 1810, moet het destijds vrij omvangrijk geweest zijn.

Amstels einde

Lodewijk Napoleon tekende op 1 juli 1810 zijn abdicatie te Haarlem. Voordien was in 1809 het bedrijf van Dommer & Co, wegens de drassigheid van het terrein, van de oude locatie verplaatst naar hun chemische fabriek te Nieuwer-Amstel. Daar beschikten ze echter niet over een oven voor hoge temperaturen, zodat ze er alleen porselein konden decoreren. Er zat dus niets anders op dan wit porselein in empirestijl uit Frankrijk te importeren.

Het bedrijf heeft op die manier nog een aantal jaren gedraaid, maar na de dood van vader Nicolaas in 1814, werd er al geen porselein meer geproduceerd. Hij stierf niet bepaald schuldevrij, waardoor zijn dochter Maria de erfenis verwierp. Toen George Dommer in 1826 overleed was er in de pakhuizen Beulingstraat 4 en 6 nog een grote hoeveelheid porselein aanwezig. En zo ziet u maar, wie rijk wordt met porselein...

COLLECT

KUNST ANTIEK DESIGN

maakt u wegwijs in de wereld van kunst, antiek en design

Een jaar lang leesplezier
voor slechts €33,00

www.collectkaj.nl

Terug in de familie

Zilveren kastanjevazen voor Museum Van Loon

Begin 2017 heeft Museum Van Loon bij veilinghuis Bonhams twee zilveren kastanjevazen, gemaakt door Bennewitz & zonen, aangekocht. Vrijwel nooit komen zulke zeldzame stukken uit voormalig familiebezit op de markt. Het museum is verheugd over de thuiskomst van deze twee topstukken.

TEKST: **WILLEM TE SLAA**

Een kijkje achter de gevel

Museum Van Loon werd in 1973 geopend door de laatste mannelijke erfgenaam van de familie Van Loon, Professor Jonkheer Maurits van Loon. Hij herinnerde zich het huis nog uit de tijd van zijn grootouders, toen het met bedienden en ontvangsten een grote indruk op hem maakte. Het open karakter van het huis mocht volgens Maurits van Loon niet verloren gaan. Tegenwoordig is Museum Van Loon één van de best bezochte historische huizen van Nederland. Het museum wil de bezoeker een beeld geven van de levenswijze van een rijke regentenfamilie aan de Amsterdamse grachten. Een belangrijk onderdeel van Museum Van Loon is dan ook het huis zelf, maar de collectie omvat ook een rijke verzameling schilderijen, meubelen en porselein.

Zilver op de gracht

Onderdeel van ieder welgesteld huishouden was een grote hoeveelheid zilver. Het zilver speelde een prominente rol tijdens ontvangsten en feesten, maar ook in het dagelijks bestaan van de bewoners. In huis was men dagelijks in de weer met het zilver. Bij de familie Van Loon op de Keizersgracht was zelfs een knecht aanwezig die er bijna een dagtaak aan had om het zilver op orde te houden en ervoor te zorgen dat alles smetteloos glom. Logischerwijs wil Museum Van Loon ook dat aspect van de wooncultuur aan de gracht bij de bezoeker onder de aandacht brengen. Dat blijkt lastiger dan men zou denken. De nazaten van de familie bezitten zelf nog het grootste gedeelte van het familiezilver, waardoor de collectie zilver van Museum Van Loon enigszins beperkt is. In het museum kan de bezoeker een blik werpen op één van de serviezen van de familie: het Hollandse Empire servies uit 1824. Het werd gemaakt door Bennewitz & Zonen, één van de belangrijkste Amsterdamse zilversmeden van de vroege 19e eeuw. Willem van Loon (1794-1847) kocht het servies nadat hij 100.000 gulden won in de staatsloterij.

Een bijzondere aanwinst

Hoewel het museum dus een aantal zilveren objecten kan tonen, kunnen bezoekers moeilijk een indruk krijgen van de hoeveelheid en de verscheidenheid van het familiezilver. Toen het museum op de hoogte werd gesteld van de veiling van de kastanjevazen bij Bonhams is direct onderzoek verricht in het familiearchief, dat in Museum Van Loon bewaard wordt. Daaruit bleek dat de vazen inderdaad uit familiebezit kwamen. Er werden zelfs foto's gevonden waarop de vazen op tafel te zien zijn in Hyde Park, een van de buitenhuizen van de familie. Het komt zelden voor dat Museum Van Loon objecten aankoopt, omdat familieherkomst een harde vereiste is. De kastanjevazen

Deze kastanjevazen sluiten meer aan op de internationale, Frans georiënteerde Empire stijl dan het latere Hollandse Empire servies dat Willem van Loon kocht in 1824 en al in het museum te zien is.

boven

De vazen op tafel in de eetkamer van Hyde Park, ca. 1930, foto in archief Museum Van Loon, Amsterdam.

linkerpagina

Een paar kastanjevazen door Bennewitz & Zonen, met jaarmerk 1821, Museum Van Loon, Amsterdam.

onder

Soepterrine, onderdeel van het Hollands Empire zilver besteld door Willem van Loon, door Bennewitz & Zonen, met jaarmerk 1824, Museum Van Loon, Amsterdam.

De kastanjevazen

Kastanjevazen werden aan het eind van de 18e eeuw populair in Nederland en werden in allerlei materialen vervaardigd, waaronder porselein en zilver. Ze werden gebruikt om de tafel te sieren - altijd in paren van twee - en gesuikerde kastanjes of ananas in te serveren bij het dessert. Op de tafels van welgestelde families waren ze dikwijls te vinden. De meeste kastanjevazen hebben de vorm van een klassieke trofee, zoals de kastanjevazen van Amstelporselein in de collectie van het museum. Na 1815 werd een andere vorm echter populair: de bolvormige vaas. Deze mode kwam uit

boven

Sierlijst van een wastafel (Athénienne) door Charles Percier, met verguld bronzen beslag door Biennais, ca. 1814, Metropolitan Museum of Art, New York.

onder

Sierlijst van een van de kastanjevazen door Bennewitz, 1821. De Sfinxen van Biennais zijn vervangen door zwanen, een motief dat in de Franse Empire eveneens veel voorkomt.

boven

Een kastanjevaas uit een set van twee van Amstelporselein, 1784, Museum Van Loon, Amsterdam.

Het komt zelden voor dat Museum Van Loon objecten aankoopt, omdat familieherkomst een harde vereiste is. Deze kastanjevazen voldoen aan dat belangrijke criterium, maar ook in stilistisch opzicht zijn de vazen een bijzondere aanwinst voor het museum.

Frankrijk en werd slechts mondjesmaat in Nederland overgenomen. De vazen die Museum Van Loon heeft verworven zijn daar echter een perfect voorbeeld van. De bandversiering is geïnspireerd op Franse voorbeelden van de zilversmid Martin Guillaume Biennais (1764-1843), de zilversmid van keizer Napoleon. Met name de versierde lijst van de kastanjevazen komt overeen met het werk van Biennais. De kastanjevazen die Museum Van Loon heeft aangekocht sluiten daarom beduidend meer aan op de internationale, Frans georiënteerde Empire stijl dan het latere Hollandse Empire servies dat Willem van Loon kocht in 1824 en al in het museum te zien is.

Via Engeland terug naar huis

Voor wie de vazen in 1821 oorspronkelijk zijn gemaakt is niet bekend. Opvallend is dat de vazen

geen monogram of familiewapen dragen, zoals de meeste stukken die de familie liet maken. Mogelijk bestelde Willem van Loon de vazen, maar het is niet ondenkbaar dat een van zijn nazaten de vazen later kocht. Willems zoon, Hendrik Maurits van Loon (1831-1901) en zijn vrouw Louise Borksi (1832-1893) kochten verschillende zilveren, porseleinen en glazen serviezen, waaronder een kristallen Baccarat servies en een Neo-Rococo servies van Haviland Limoges porselein. Op een inventaris die na de dood van Hendrik Maurits werd opgesteld komt een grote hoeveelheid zilver van Bennewitz & zonen voor, dat hij van zijn vader had geërfd. Daartoe behoorden mogelijk ook de twee kastanjevazen. Het is in ieder geval zeker dat de vazen in de jaren 30 in het bezit waren van Hendrik Maurits' kleindochter, Louise Catherine Antoinette van Zuylén van Nijeveld (1891-1971). De foto met de vazen op tafel stamt uit de periode dat Louise op Hydepark woonde. In 1942 brandde de buitenplaats volledig af, maar het huis stond toen al geruime tijd leeg.

Na enige omzwervingen vestigde Louise zich in Engeland, waar haar inboedel na haar overlijden in 1971 verdeeld werd over haar erfgenamen. Een groot deel van de 'Van Loon boedel', waaronder dus de twee kastanjevazen, belandde zo in Engeland. Slechts zeer zelden worden topstukken als deze kastanjevazen door de erfgenamen verkocht. Museum Van Loon is daarom bijzonder verheugd deze prominente stukken te hebben kunnen aankopen. De kastanjevazen zijn nu na hun verblijf in Engeland weer 'thuis' en permanent in de eetkamer van het museum te zien.

Meer weten

Bezoeken

Museum Van Loon
Keizersgracht 672
Amsterdam

www.museumvanloon.nl

ART NOORD

vierdaagse kunstbeurs

in Museum Belvédère

Heerenveen-Oranjewoud

21 t/m 24 september 2017

www.art-noord.nl

HOFSTED E GALERIE LIJN 3

HERFST – SALON 26 augustus t/m 28 oktober 2017

Vivian Bremer,
'Antigone'

Friedy Evers, 'Niets willen missen'

Koos Toren,
'Mark groet 's morgens de dingen'

Kim Heesakker, 'Afika'

Alexander Göttmann,
'Dame'

Aart de Lange, 'Voortvarend naar de toekomst'

René Kleinveld, 'Bull'

Xandrien Thiel, 'Dans'

Hank Winkelman, 'Oog'

José Peltzers, 'Upside down'

Rob van Bergen, 'Louisa'

Uko Post, 'Begin'

Max de Winter,
'Cometomama'

SCHILDERS:

Vivian Bremer – Aart de Lange – José Peltzers
Uko Post – Max de Winter

KERAMISTEN:

Rob van Bergen – Hermien Buytendijk –
Marijke Janssen – Edith Madou – Wendy Limburg

SIERADEN:

Raluca Buzura – Fili Plaza

BEELDHOUWERS:

Cobi Dierikx – Friedy Evers – Leny Franken
Alexander Göttmann – René Kleinveld – Roland
Menten – Xandrien Thiel – Koos Toren
Floris Wolvetang

GRAFIEK:

Henk Winkelman

FOTOPANORAMA'S:

Kim Heesakker

HOFSTED E GALERIE LIJN 3 - MIJMERTUIN EN BEELDENPARK

Provincialeweg 1 / 4494 NA Geersdijk / Noord-Beveland / Tel 0113 - 85.06.09 / contact persoon: Anthonia van Rappard

Openingstijden: donderdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur en op afspraak.

www.galerielijn3.nl **info@galerielijn3.nl**

IN DE KANTLIJN VAN DE KUNSTMARKT

NOTITIES VAN ROBERT-JAN VAN RAVENSTEIJN

Op 16 maart van dit jaar opende te Genua in het Palazzo Ducale een expositie met zestig werken van Amadeo Modigliani. De tentoonstelling zou op 16 juli sluiten, maar drie dagen daarvoor meldde het blad *La Repubblica* – en in het kielzog daarvan ook kranten in ons land – dat de politie een aantal schilderijen in beslag had genomen omdat ze vals zouden zijn. Hoewel de gastcurator van de expositie, Rudy Chiappini, eigenlijk directeur van het museum in het Zwitserse Locarno, bij hoog en bij laag beweerde dat ze echt waren en voorzien van een deugdelijke documentatie, werd toch besloten de tentoonstelling voortijdig te beëindigen. Er waren inmiddels meer dan honderdduizend bezoekers geweest.

De man die de zaak aan het rollen had gebracht was de Toscaanse kunsthistoricus en collectioneur Carlo Pepi. Hij bezit een grote villa in Crespina, in de provincie Pisa, die van onder tot boven volhangt met schilderijen en die u, als u daar toevallig in de buurt bent, kunt bezoeken. Bovendien is hij de oprichter van het *Istituto Casa Natale Modigliani*, (Via Rome 38 te Livorno) en in Italië een erkend Modigliani-expert. Hij heeft in het verleden met succes een aantal vervalsingen van deze schilder ontmaskerd, dus zijn aantijgingen zijn serieus te nemen. Hij heeft, dat moet ik er wel bij zeggen, de tentoonstelling zelf niet bezocht, maar in mei jongstleden zag hij de reproducties van de tentoongestelde werken en daar reageerde hij op met de mededeling dat dertien daarvan volgens hem vals waren. Enkele daarvan zouden zelfs hooguit twintig jaar oud zijn en ook het geëxposeerde portret van Chaim Soutine was niet goed. Rudy Chiappini reageerde uiteraard furieus en wees erop dat het betreffende portret op de Modigliani-tentoonstellingen in Parijs, Lausanne, Pisa en Turijn gehangen had en dat er nooit door iemand aan getwijfeld was.

Nu is die Rudy Chiappini, waar het Modigliani betreft, ook niet de eerste de beste. Hij heeft een groot aantal kunsthistorische publicaties op zijn naam staan, o.a. het 328 pagina's tellende boekwerk uit 2006, dat uitgegeven werd ter gelegenheid van de Modigliani-expositie in het *Complesso del Vittoriano* te Rome. Maar ja, aan veel van dit soort tentoonstellingen zit tegenwoordig een behoorlijk commercieel tintje, wat onder meer blijkt uit de organisatie van die expo in het Palazzo Ducale te Genua, die in handen was van Massimo Vitta Zelman, die president is van de uitgeverij van kunstboeken *Mondo Mostre Skira SRL* (die dus ook tentoonstellingen verzorgt) en uit de medewerking van de bekende kunsthandelaar Joseph Guttmann, uit wiens collectie een aantal van de schilderijen afkomstig was. Gezien die belangen veroorzaakte die mededeling van Carlo Pepi dan ook de nodige paniek, temeer daar hij over deze kwestie ook contact opnam met Marc Restellini te Parijs, een internationaal erkend expert.

Deze Marc Restellini richtte in 2003 de *Pinacothèque de Paris* op,

een commercieel getint privé-museum, dat in 2007 zijn deuren opende op no. 30, Place de la Madeleine, maar vorig jaar gesloten werd. Thans leidt hij het *Institut Restellini*, dat zich vooral met het wetenschappelijk onderzoek van schilderijen bezighoudt. Naast zijn bestaande expertise, heeft hij zich, op verzoek van Daniël Wildenstein, al vele jaren gericht op het samenstellen van een *catalogue raisonné* van het oeuvre van Modigliani, waarvan het deel met de schilderijen en tekeningen waarop Modigliani's minnares Jeanne Hébuterne te zien is, in 2008 uitkwam.

Toen hij met het werk aan die oeuvre-catalogus begon, ondervond hij nog veel concurrentie van Christian G. Parisot uit Rome. Dat was een expert die destijds Jeanne, de dochter van Modigliani nog ge-

kend had en van haar de toestemming gekregen had om echtheidscertificaten bij het werk van haar vader te vervaardigen. Samen met haar had hij het *Archivi Legali Amadeo Modigliani* opgericht. Hij heeft ook een biografie geschreven, een gedeeltelijke beschrijving van Modigliani's oeuvre gemaakt en catalogi bij tentoonstellingen vervaardigd. Eind 2012 kwam hij echter met de justitie in aanraking wegens het bewust afgeven van echtheidscertificaten bij valse Modigliani's en daarmee kwam er aan zijn autoriteit een jammerlijk einde.

Nu gaat het er dus om wie heeft gelijk? Carlo Pepe, Marc Restellini of Rudy Chiappini? Deze laatste moet zich lopende het onderzoek, samen met Massimo Vitta Zelman en Joseph Guttmann, ter beschikking van justitie

Rudy Chiappini, niet de eerste de beste wat betreft Modigliani, is furieus door de aantijgingen over de valse schilderijen.

houden. Er staat immers het nodige op het spel. Vals of echt maakt een enorm verschil. Zo bracht op 21 juni 2016 een portret uit 1919 van Jeanne Hébuterne door Modigliani, 92 x 54 cm, als lot 12 bij Sotheby's Londen 38.509.000 Britse ponden op. Maar bij dat schilderij was de provenance volledig bekend. De recordhouder is echter Modigliani's liggend naakt, 60 x 92 cm, dat het echtpaar Liu Yiqian-Wang Wei op 9 november 1915 voor 170,4 miljoen dollar bij Christie's in New York kocht. Ook van dat schilderij waren de voorgaande zeven bezitters precies bekend. De vroegste was Léopold Zborowski te Parijs, die het schilderij al in de jaren twintig bezat.

Naast een te verifiëren herkomstgeschiedenis van een schilderij, is een technisch-wetenschappelijk onderzoek het enige dat werkelijk uitkomst kan bieden. Zo had een Russische collectioneur een poosje geleden de kans om Modigliani's portret van Marevna (Marie Vorobieff-Stebelska) te kopen. Er was een certificaat van die inmiddels beruchte Christian G. Parisot bij en ook het Poesjkin Museum had het voor echt verklaard. Maar wat bleek? Bij onderzoek van de verf-laag trof men synthetische pigmenten aan die van na 1940 dateerden en die Modigliani, die in 1920 zelfmoord pleegde, dus onmogelijk gebruikt kon hebben. Hopelijk zal een dergelijk onderzoek in Genua uitkomst bieden.

S CHAIR van VERNER PANTON

Van een stoel uit één stuk kijkt niemand meer op. Door toepassing van kunststoffen en geavanceerde technieken is tegenwoordig immers vrijwel elk denkbaar model te produceren. Dat lag begin jaren '40 heel anders. Met de destijds beschikbare middelen leek het vervaardigen van zo'n stoel haast onmogelijk. Toch leverden de inspanningen van ontwerpers uiteindelijk een aantal geslaagde exemplaren op. Niet alleen in het buitenland van onder meer Charles Eames en Eero Saarinen (V.S.) en Arne Jacobsen (Denemarken) maar ook in Nederland. Zo slaagde bijvoorbeeld Han Pieck er midden jaren veertig in een fauteuil uit één stuk te ontwerpen. Voor dit meubel met armleuningen werd gebruik gemaakt van gelamineerd hout (multiplex ofwel plywood). Maar dat niet alleen. Voor het eerst werd hiervoor in Nederland gebruik gemaakt van een revolutionaire techniek: hoogfrequent persen, waarbij de druk tussen de delen in de pers(mal) vergezeld gaat van tussen elektroden opgewekte hitte. Ook de Deense ontwerper Verner Panton (1926 -1998) zag een uitdaging in het experimenteren met plywood. Van 1950 tot 1952 had hij Arne Jacobsen bijgestaan bij het ontwikkelen van

diens hoogstandje in gebogen hout: de Ant Chair. Rond 1955 begon hijzelf aan wat de S Chair zou worden. Min of meer gelijktijdig werkte hij aan zijn achterpootloze stoel Panton Chair die met behulp van een mal uit polyester/glasvezel zou worden vervaardigd. Deze legendarisch geworden stoel is al vanaf 1960 in productie. Voor zijn andere achterpootloze stoel uit één stuk nam hij de Zigzag- stoel van Gerrit Rietveld als uitgangspunt. De S Chair werd uiteindelijk vervaardigd uit hoogfrequent gelamineerd hout. Hij mist daardoor de strakke lijnen en hoeken die Rietvelds creatie zo bijzonder maken, maar werd wel 's wereld eerste achterpootloze stoel in plywood. De productie kwam in 1966 in handen van de Duitse firma A. Sommer; de firma Thonet werd distributeur. Van de stoel bestaan twee modellen: de S 275 en de S 276. De laatste lijkt met zijn bijna halfronde rugleuning het minst op de Zigzagstoel. Er komen af en toe varianten voor. Zo is bijvoorbeeld de ronding in de rugleuning bij de S 275 soms minder diep. Op de S 276 heeft Verner Panton in 1992 nog een serie speelse varianten bedacht die een beetje aan de kinderkamer doen denken: de Pantonic Chairs. De stoelen in vrolijke kleuren met vormen die aan cartoons doen denken, zijn uitgebracht door de Noorse firma Studio Hag. Vooral de S 275 is geliefd onder verzamelaars en fraaie vintage exemplaren brengen al gauw € 2.000 op.

Peter van Ardenne

Exclusieve rondleidingen elke 24e van de maand aanmelden via:

jeroenboschhuis.nl

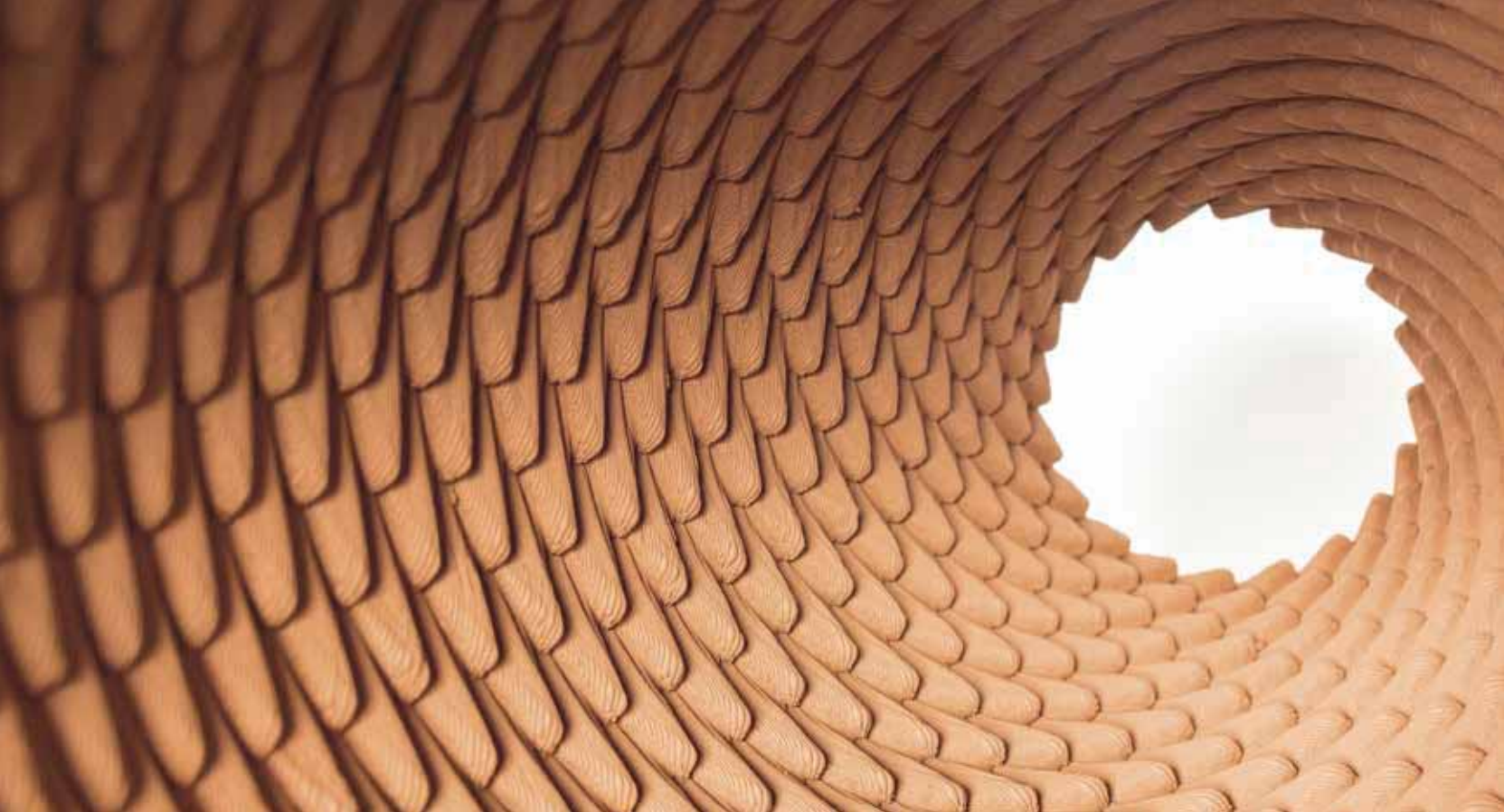
de **AVENTURIJN** kunstbemiddeling
Glas & Beeld
07.09 t/m 21.10.2017

Angela Teunissen

Theo ten Have

Galerie De Aventurijn, Polweg 2, 8162 EW Epe
tel.0578-610535, open: do t/m za 13.00-17.00
www.aventurijnglasgalerie.nl

Olivier van Herpt

Virtuoos van digitaal naar analoog

Meestal ziet Olivier van Herpt zijn objecten eerst in zijn fantasie. Hij maakt dan schetsen die hij invoert op zijn computer. Het driedimensionale beeld dat uiteindelijk op zijn scherm verschijnt, 'knipt' hij in laagjes zodat hij het kan printen. Dan kiest hij één of meerdere kleisoorten die hij mengt in zijn zelfgebouwde printmachine en kan het printen beginnen. Tijdens dit proces dat soms wel zes uur duurt, is Van Herpt continu aanwezig om vorm, kleuren, huid en maten bij te sturen. Zijn 'industriële' geprinte objecten bevatten dus veel handwerk. Zodra het stuk klaar is, wordt het gedroogd en gebakken. Van Herpt: "Ik streef naar voorwerpen die ik nooit eerder zag! Met de hand zou je deze vormen niet kunnen maken, zeker niet in keramiek." Zijn indrukwekkende objecten, stuk voor stuk gesigneerd, zijn gewild onder verzamelaars wereldwijd en opgenomen in de collecties van onder meer het Centre Pompidou in Parijs en het Stedelijk Museum Amsterdam.

TEKST: **PETER VAN KESTER**

Olivier van Herpt (1989) is een even hartstochtelijke ontwerper als machinebouwer. Na een grafische opleiding aan SintLucas in Boxtel was hij digitaal zeer bedreven, maar dat was hem te weinig tastbaar. Hoe zou hij het digitale analoog kunnen maken? Tijdens zijn opleiding aan de Design Academy leende hij een 3D printer en was hij verkocht. Het printen sprak hem bijzonder aan, de daarin gebruikte kunststof minder.

Na een minor in keramiek verdiepte hij zich in de mogelijkheden van klei en bouwde hij eigenhandig een kleiprinter. Na een lang proces van trial en error lukte het hem harde klei direct uit de verpakking te printen. Dat maakte grote objecten mogelijk: als hij die in zachte, met water gemengde klei printte, vervormden die onherroepelijk. Hij studeerde er mee af en werkt inmiddels met zijn vijfde prototype.

Functional 3D printer ceramics (vanaf 2012)

Van Herpts eerste objecten waren klein en laag. Omdat hij groter wilde werken, begon hij te experimenteren met ribben om de structuur te ondersteunen. Zo ontstonden tamelijk hoekige vormen. Hierop voortbouwend ontwierp hij geometrische en organische variaties en probeerde hij ook complexere vormen uit. Dit trio is onderling nauw verwant. Het is een 'samenvatting' van alles dat hij in eerdere experimenten ontdekte. Bijzonder is dat de kleistruktuur mooi zichtbaar blijft. De objecten bevatten soms oneffenheden zoals belletjes of scheurtjes. Deze ontstaan op plekken waar de ene kleisoort overgaat in een andere. Van Herpt beschouwt al zijn objecten als experimenten. Sommige zijn hem zo dierbaar dat hij ze niet verkoopt. Uit nostalgie maar ook ter inspiratie.

'Dennenappel' (2016)

In deze serie onderzocht Van Herpt de schaduwwerking in open structuren. 'Ik droom ervan deze zo groot uit te voeren dat ik er zelf in kan staan! Stapje voor stapje probeer ik steeds groter te printen. Dat vereist niet alleen aangepaste printers, maar ook hogere ovens.' Deze bijna geweven basisvorm heeft geen bodem zodat je er dwars doorheen kunt kijken, wat een spannende dimensie toevoegt. Andere objecten hebben wel een bodem en dit geeft zijn oeuvre iets dubbelzinnigs: zijn het nu sculpturen of vazen? Je kunt je afvragen of het belangrijk is zo'n strikte indeling te maken? Van Herpt is er nuchter over: 'Het zijn objecten waarmee ik laat zien wat ik met mijn machine kan printen. Al die verscheiden vormen komen uit dezelfde machine! Soms hebben ze een bodem en zijn ze waterdicht. Maar wie zet hier nu bloemen in?'

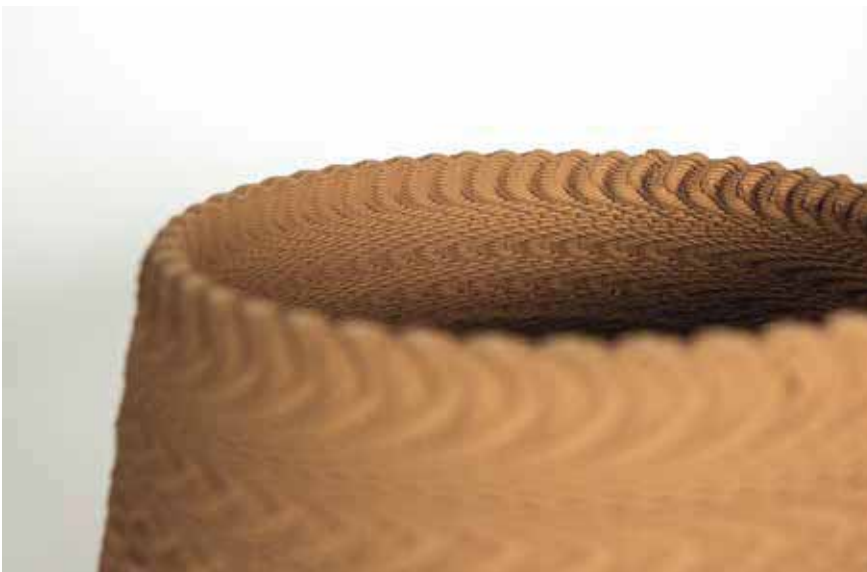

Adaptive Manufacturing (2014)

Het oeuvre van Van Herpt bevat diverse series die naast elkaar ontstaan. Eenmaal begonnen series kunnen zich eindeloos verder ontwikkelen. Bijvoorbeeld 'Adaptive Manufacturing' dat hij samen met collega Sander Wassink uitvoert. Zij wilden laten zien dat het printproces niet enkel industrieel is, maar ook een ongrijpbaar, mense-

lijk element bevat. Zij scanden de jaarringen van bomen en projecteerden deze op een 'basic form'. De ingevoerde informatie vrat die basisvorm op bepaalde plekken aan, wat resulteerde in vooraf niet te voorspellen vormen. Zo spelen lokale omgevingsinvloeden mee in de uiteindelijke, verrassende vorm.

Solid Vibrations (2015)

Alle werken van Van Herpt bouwen voort op de kennis en ervaring die hij al printend opdoet. Zo ontdekte hij subtiele moiré-effecten in de kleihuid. Zij bleken een gevolg van het trillen van de printer. Wat zou er gebeuren wanneer hij dat meetrillen zou 'uitvergrooten'? Met geluidskunstenaar Ricky van Broekhoven onderzocht hij dit. Voor 'Solid Vibrations' plaatsten zij een speaker op de printertafel. De frequenties van het geluid werden zo omgezet in patronen. Met als resultaat fraaie, bijna 'geborduurde' cilinders met decoratieve banden die soms een klassieke uitstraling hebben.

Cilinders (2016/2017)

Een interessant aspect aan het werk van Van Herpt is de combinatie van verschillende soorten klei. Iedere kleisoort heeft zijn eigen krimptemperatuur en daar moet hij scherp mee rekenen. Want als die temperaturen te ver uiteen liggen, ontstaan er onherroepelijk scheurtjes. Van Herpt kan de cartridge van de printer tamelijk exact vullen. Bij-

voorbeeld in wisselende segmenten zwarte en rode klei. Zo kan hij de huid van het eindobject tamelijk precies manipuleren. Zoals in deze terracottakleurige objecten. Hierop lijken zwarte cirkels te zijn gespoten die er als een zweem op liggen. Niets is minder waar: de decoraties ontstaan door het ingenieus mengen van terracotta en zwarte klei.

Zwart-witte golvende vorm (vanaf 2015)

De fraai geaderde huid van dit object ontstond door het virtuoos mengen van witte en zwarte klei. Tot zijn verrassing ontstond op de plekken waar het object tijdens het printen van richting verandert, een extra golvende, organische vorm. Door in fasen te werken lost hij steeds deelproblemen op zodat hij verder kan. Ook de printers spelen daarin een rol. Want Van Herpt wil niet alleen keramiek maken, maar ook de printers commercialiseren. Dit betekent dat hij deze zo moet vereenvoudigen dat 'niet-ingewijden' er mee kunnen werken. Als rasontwerper vindt hij de vorm van zijn machines net zo belangrijk als de functie. Dat leidt tot betere machines en ontdekkingen die hij zelf weer kan gebruiken. Ook hoopt hij van nieuwe gebruikers feedback te krijgen. Om zelf ook weer verder te komen.

Meer weten

Contact

www.oliviervanherpt.com

Galerie VIVID

Red Apple building
Scheepmakershaven 17
Rotterdam
www.galerievivid.com

GALERIE AGENDA

ALPHEN AAN DE RIJN
GALERIE HELGA HOFMAN
 0172-421174
 Hoorn 131
Anutosh
 02-09 t/m 30-09

AMSTERDAM
GALERIE BMB
 020-6229963
 Kerkstraat 129A
City spheres: Baukje Spaltro
 16-09 t/m 28-10

EDUARD PLANTING GALLERY
 06-28133036
 Eerste Bloemdwarsstraat 2
Legends passed
 t/m 30-09

MINI GALERIE
 06-41102284
 Nieuwe Looiersstraat 68-1
Whatever Comes Tomorrow, happening yesterday
 16-09 t/m 14-10

MELKWEG EXPO
 020-5318181
 Marnixstraat 409
Sanja Marusic
 09-09 t/m 08-10

OUDE KERK
 Oudekerksplein 23
Sarah van Sonsbeeck
 t/m 17-09

REFLEX NEW ART GALLERY
 020-4235423
 Weteringschans 83
Chen Nong
 16-09 t/m 11-11

SUZANNE BIEDERBERG GALLERY
 06-24718171
Per Teljer: not in the face! Not in the face!
 t/m 09-09

APPINGEDAM
GALERIE RUIGEWAERT
 0596-567232
 Gouden Pand 1
De krenten uit de pap
 Marten Huitsing, Gertjan Scholte-Albers, Reinoud Kuipers, Anna Pavlova, Sonja Brussen
 t/m 10-09

BERGEN
THE OBSESSION OF ART
 072-5818461
 Molenstraat 3
Lizette Luijten
 10-09 t/m 08-10

BERG EN TERBLIJT
GIARDINO BEELDENTUIN EN GALERIE
 043-6042555
 Rijksweg 31
Kunst in Valkenburg
 t/m 01-10

BILTHOVEN
RIVM
 030-2742340
 A. van Leeuwenhoeklaan 9
Frank Eerhart, beelden en gedichten
Jan Radersma, schilderijen
 24-09 t/m 14-11

DELLEN
GALERIE & KUNSTTILLEN
DE POOK
 074-3767065
 Noorderhagen 58a
Eef de Weerd
 t/m 01-10

DELFT
GALERIE TERRA
 015-2147072
 Nieuwstraat 7
Saskia Pfaeltzer
 t/m 23-09
Guy van Leemput
 09-09 t/m 01-10
Yuk Kan Yeung
 30-09 t/m 28-10

ECHT
GALERIE TERBEEK
 0514-542010
 De Kempenaersweg 17
3 Ierse kunstenaars
 09-09 t/m 28-10

HUIZE KERNHEM
 0318-651981
 Kernhemseweg 7
Willem Grit
 16-09 t/m 01-10

PEK
 0318-616272
 Bunschoterplein 7
Niet alles vergaat: Trijn Romein en Eveline Kieskamp
 t/m 24-09

SIMONIS & BUUNK KUNST-HANDEL
 0318-652888
 Notaris Fischerstraat 30
Open en bloot
Evert van Hemert
 t/m 02-09

EENRUM
GALERIE HET RAADHUIS
 0595-794002
 Raadhuisstraat 17
Werelderfgoed Waddenzee
 16-09 t/m 05-11

EEFDE
GALERIE EN KUNSTTILLEN HANS PERSOON
 0497-535253
 Hees 4d
Van nature
 Alex Timmersmans, Patrick en Marie Blin, Mattie Schilders, fotografie
Léon Vermunt, beelden
 09-09 t/m 30-09
Ad Snijders, verzameld werk
 09-09 t/m 04-10

EINDHOVEN
YKSI
 040-7805033
 Torenallee 22-04
Growing Food
 t/m 30-09

ENSCHDEDE
FOTOGALERIE OBJEKTIEF
 053-4322507
 Walstraat 33
Het grote Sterven
Tastbare herinneringen
 t/m 28-09

EPE
GALERIE DE AVENTURIJN
 0578-610535
 Polweg 2

Glastentoonstelling
 t/m 30-09
Angela Teunissen en Theoden Have
 07-09 t/m 21-10

FINSTERWOLDE
GALERIE WAALKENS
 0597 850431
 Hoofdweg 39
Land Art
Siep van den Berg
 t/m 10-09

GEERDIJK
HOFSTEDE GALERIE LIJN 3
 0113-850609
 Provincialeweg 1
Herfstsalon
 t/m 28-10

GIETHOORN
KUNSTHANDEL DUINE-RHEE GIETHOORN
 0521-362570
 Molenweg 36
ZomerExpositie
 t/m 24-09

GOES
GALERIE VAN DEN BERGE
 0113-250499
 Westwal 45
Ditty Ketting, schilderijen
Mark Kramer, objecten en werken in papier
 02-09 t/m 07-10

CREATIE ART EN OOSTINGA ART
 06-51121613
 Kolveniershof 122
Geïnspireerd door De Stijl
 t/m 16-09

GRONINGEN
PICTURA
 078-6149822
 Voorstraat 190-192
Een deel van het geheel
Erik Sep en Tim de Gier
 t/m 17-09

DEN HAAG
HAAGSE KUNSTKRING
 070-3647585
 Denneweg 64
Van verf naar goud
Edwin Engels
 t/m 24-09

LIVINGSTONE GALLERY
 070-3609428
 Anna Paulownastraat 70-b
Painting now
 10-09 t/m 29-10

GALERIE RAMAKERS
 070-3634308
 Toussaintkade 51
Medical body jewels
Ton of Holland
 03-09 t/m 01-10

DE TWEE PAUWEN
 070-392544
 Oranjestraat 1
Jong talent, schilderijen en installatie
Tommy de Moor, Olena Pateli, Mitzy Renooy
 t/m 17-09

HARLINGEN
GALERIE DE VIS
 0517-417116

Noorderhaven 40
Eddy Sikma 60
 t/m 08-10

HEERLEN
SCHUNCK
 045-5772203
 Bongerd 18
Dolls' house
 t/m 15-10

HENGELO
GALERIE DE POOK
 074-2919759
 Deldenerstraat 77
Vluchtelingen
Eef de Weerd, pastels en collages
 t/m 01-10

HOOFDDORP
GALERIE DE TINKAMER
 023-5623858
 Wilsonstraat 61
Riek Bruggink, Sandrina Kreek, Jan Idink
 22-09 t/m 11-11

HOORN
DE BOTERHAL
 02-29217249
 Kerkplein 39
Macht en pracht
Erna Peereboom
 t/m 09-09

LEEUWARDEN
GALERIE DE ROOS VAN TUDOR
 058-2161636
 Eewal 47-49
Artcetera: Fernweh
 02-09 t/m 08-10

LEIDEN
GALERIE VAN DE LEUR
 06-21442186
 Breestraat 117
Stéphane Moine, Het haasje
Jeroen Spijker, Het gedroomde museum
 t/m 01-09

LOCHEM
DE DRIELUIK
 0573-256656
 Achterstraat 6
Presentatie van nieuwe kunstwerken
Iedere eerste zondag van de maand

MAARSSSEN
CULTUURCANTINE
 Herenweg 3
Kevin Timmerman
 t/m 22-09

MAASTRICHT
GALLERY BELL'ARTE
 043-3211702
 Jekerweg 51
Hélène Grégoire
 t/m 15-10

NIJMEGEN
GALERIE MARZEE
 02-43229670
 Lage Markt 3
Eindexamententoonstelling
 t/m 25-10

ROTTERDAM
A TALE OF A TUB
 06-46014706
 Justus van Effenaarstraat 44
Delirium & Destiny
 08-09 t/m 05-11

GALERIE COKKIE SNOEI
 010-4129274
 Mauritsweg 55
Oracles and obsessions
 03-09 t/m 07-10

TENT
 010-4135498
 Witte de Withstraat 50
Among other things, I've taken up smoking
 07-09 t/m 29-10

SOEST
HAZART
 035-6013150
 Pimpelmees 3
BeeldeninSoest
 t/m 14-10

UTRECHT
KUUB
 06-43524833
 Pieterstraat 3
Weemoed: groepsexpositie
 03-09 t/m 08-10

GALERIE SANAA
 030-2367242
 Jansdam 2
Nadia Naveau en Remy Jungerman
I presume
 03-09 t/m 07-10

VALKENBURG
MARX & MARX KUNST
 043-6010405
 Reinaldstraat 39
Outside
 t/m 01-10

VELP
ART GALLERY O-68
 06-12594329
 Oranjestraat 68
Binnen de beperking roept de vrijheid
 03-09 t/m 01-10

VENLO
GALERIE WILMS
 Nieuwstraat 50
 06-43599407
Focus België
Maen Florin, Karel Fonteyne, Quinten Ingelaere, Hervé Martijn, Colin Waeghe
 10-09 t/m 23-12

VORDEN
GALERIE DE BURGERIJ
 0651-112390
 Zutphenseweg 11
Bespiegelingen
Bard Sloven en Mariam L'Hermine
 10-09 t/m 22-10

WAGENINGEN
BEELDENGALERIJ HET DEPOT
 0317-424420
 Generaal Foulkesweg 64
Modebeeld
Torsen en hedendaagse mode
 t/m 17-09

GALERIE WIT
 0317-410930
 Hamelakkerlaan 38huis
Salon Wit: eenheid in verscheidenheid
 09-09 t/m 14-10

ZUIDOOSTBEEMSTER
KUNSTCONSULT
 06-24960196
 Zuiddijk 13-fort
Zon, Zee, Zomer in glas
 t/m 22-09

Specialiteit Hangegezichten

Welkom bij Kunsthandel Colours.
 Een bijzondere combinatie van
 Inkoop - Verkoop van schilderijen.

Lijstenmakerij met 400 voorbeelden en ook voor Aquarels en etsen een optie.
 Vintage Meubels van div merken zoals Pastoe en Braakman of van Teffelen.
 Een Coffeelounge voor kleurrijke sfeer.

Bergselaan 291a, 3038 CG Rotterdam - 010-2109885 / 0637455355
 kunsthandelcolours@gmail.com - www.colourskunstenkoffie.nl

MUSEUM AGENDA

ALKMAAR

STEDELIJK MUSEUM ALK-MAAR

Maria Tesselschade
t/m 29-10
Meester van het licht: Emanuel de Witte
22-09 t/m 21-01

AMERSFOORT

KUNSTHAL KADE

De Kleuren van De Stijl
t/m 03-09

RIETVELDPAVILJOEN

De Stijl voorbij: Gerrit Rietveld en de Jaren vijftig
16-09 t/m 08-01

MUSEUM FLEHITE

Gerard Hordijk, buurman van Mondriaan in Parijs
t/m 24-09

AMSTELVEEN

MUSEUM JAN VAN DER TOGT

Bernard Heesen, glaskunstenaar
t/m 24-09

AMSTERDAM

JOODS HISTORISCH MUSEUM

Van fauvisme tot surrealisme: Joodse avant-gardekunstenaars uit Hongarije
t/m 24-09
Jukebox
t/m 07-01

FOAM

Gordon Parks
t/m 06-09
Foam talent
01-09 t/m 12-11
André Kertész; Mirroring life
15-09 t/m 06-12

VAN GOGH MUSEUM

In het bos: Van Gogh, Roussseau, Corot
t/m 10-09

HERMITAGE AMSTERDAM

Romanovs & Revolutie
t/m 17-09

MUSEUM VAN LOON

Iris van Dongen
t/m 04-09

DE NIEUWE KERK

We have a dream
14-09 t/m 04-02

HUIS MARSEILLE

Revealing reality: Andres Serrano
t/m 03-09

Lionel Wendt: Ceylon

t/m 03-09
Juil Kraijer: Chimaera
t/m 03-09

Landscape with tree, Jamie Hawkesworth
09-09 t/m 03-12

OUDE KERK

Sarah van Sonsbeeck
t/m 17-09

RIJKSMUSEUM

Dubuffet in de Rijksmuseumtuinen
t/m 01-10
New realities: fotografie uit de

19e eeuw

t/m 17-09
Small Wonders
t/m 17-09
Sea views
t/m 17-09

STADSARCHIEF

Volkstuinen in Amsterdam
t/m 10-09
Kijk Amsterdam. De mooiste stadsgezichten 1700-1800
15-09 t/m 14-01

STEDELIJK MUSEUM

Chris Beekman: The De Stijl Defector
t/m 17-09
Seth Price: social synthetic
t/m 03-09
Designs for refugees
t/m 03-09
Jana Euler
t/m 15-10
100 years of Russian Revolution: Olowka & Malevitch
t/m 17-09
Zanele Muholi
t/m 15-10
Carlos Motta: The Crossing
16-09 t/m 07-01
Jean Dubuffet: the deep end
t/m 07-01

TASSEN MUSEUM HENDRIKJE

Accessories are a girl's best friend
16-09 t/m 28-01

TROPEN MUSEUM

Body Art
t/m juli 2018

APELDOORN

CODAMUSEUM

CODA Paper Art 2017
t/m 29-10
Annelies Planteijt
t/m 29-10

ARNHEM

MUSEUM ARNHEM
Ravage
t/m 15-10

MUSEUM BRONBEEK

Nieuw licht. Het Indisch impressionisme van Bleckmann
t/m 11-09

ASSEN

DRENTS MUSEUM

The great Liao: nomaden-dynastie uit binnen-Mongolië
t/m 29-10
Rosa Loy
24-09 t/m 18-03
Jans Muskee
t/m 07-01

BAARN

KASTEEL GROENEVELD
Kunst in Meervoud
t/m 09-09

BARNEVELD

VELUWS MUSEUM NAIRAC

Vrouwen uit de kunst
t/m 10-12
Jan van Schaffelaar: de held en zijn tijd
t/m 21-10

BERG EN DAL

AFRIKAMUSEUM
Wereld vol veren
t/m 24-09

BERGEN

MUSEUM KRANENBURGH
Het zalig nietsdoen
t/m 24-09
Frederique van Rijn: de vrede graast de kudde voor
03-09 t/m 10-12

BERGEN OP ZOOM

MARKIEZENHOF
Voorbij ijdelheid: zes eeuwen zilver rond Bergen op Zoom
t/m 29-10

DE BOSCH

NOORDBRABANTS MUSEUM
Chiharu Shiota: between the Lines
t/m 15-10
De jaren '80: doemdenkers en positieven
t/m 15-10
Van Gogh doorgelicht
t/m 21-01
SM'S
Bart Hess, future bodies
t/m 01-10

BUNNIK

MOA

Tier: Armando, Darwin, Sinke & Van Tongeren
t/m 10-09
Made in China: Armando & meesterwerken uit de Qing-dynastie
23-09 t/m 18-03

COEVORDEN

MUSEUM THIJNHOF
Imaginaire Realisme: Galerie Pictura nodigt uit
01-09 t/m 22-10

DELFT

MUSEUM PAUL TETAR VAN ELVEN

Paul Tetar van Elven
t/m 01-10

DEURNE

MUSEUM DE WIEGER

Beautiful stranger
t/m 17-09

DOMBURG

MARIE TAK VAN POORT-VLIET MUSEUM
Langs paden van verlangen
t/m 12-11

DOESBURG

LALIQUE MUSEUM
Jan Toorop & Het animisme
t/m 03-06-2018

DORDRECHT

DORDRECHTS MUSEUM

Een koninklijk paradijs
t/m 17-09
Spiegel voor het heden
t/m 01-10

DRACHTEN

MUSEUM DR8888
De Stijl en expressionisme in de tropen
t/m 16-09

EINDHOVEN

MUSEUM KEMPENLAND VAN ABBEMUSEUM
Qiu Zhijie
t/m 24-09
The making of modern art
t/m 02-01-2021

contemporary art festival middelburg

FAÇADE 2017

14 july — 5 november | facade2017.nl

FAÇADE 2017

FACE YOUR FREEDOM

Vijftien installaties langs een wandelroute door de binnenstad van Middelburg. Deelnemende kunstenaars zijn

Guillaume Bijl **BE** Melanie Bonajo **NL** Birgit Brenner **DE**

Berlinde De Bruyckere **BE** Ed Fornieles **UK** Folkert de Jong **NL**

Anouk Kruithof **NL** Joep van Lieshout **NL** Nadia Naveau **BE**

Liza May Post **NL** Michael Sailstorfer **DE** Anne-Marie van

Sprang **NL** Henk Visch **NL** Anne de Vries **NL** Dirk Zoete **BE**

Mogelijk gemaakt door

Organisatie door

CBK Zeeland | Balans 17 | 4331 BL Middelburg
info@cbkzeeland.nl | telefoon 0118 611 443 | cbkzeeland.nl

ENKHUIZEN
ZUIDERZEEMUSEUM
Handgemaakt
t/m 29-10

EZINGE
MUSEUM WIERDENLAND
Weelderige wierde
t/m 01-10

ENSCHDEDE
RIJKSMEUSEM TWENTHE
Wolvecamp & De Weerd:
geestdrift voor de schilder-
kunst
t/m 15-10
Ik speel, dus ik ben
t/m 22-10

GOES
HISTORISCH MUSEUM DE
BEVELANDEN
De koe in de kunst
t/m 10-09
Kunstkant: José Besters-
Uilenbroek
t/m 29-10
Jeanny Cobben pakt uit
t/m 29-10

GORSSEL
MUSEUM MORE
Herman Gordijn
t/m 03-09

GRONINGEN
GRONINGER MUSEUM
Maarten Baas
t/m 24-09
Rijk in Groningen: borgen en
stadsspleinen 1600-1800
t/m 12-11
Gabriel Lester
t/m 27-10
500 jaar Reformatie in
Groningen
23-09 t/m 07-01

DEN HAAG
FOTOMUSEUM
Peter Huijter: speed of life
t/m 15-10
Hans Eijkelboom
Identiteiten 1900-2017
23-09 t/m 07-01

GEM
Maaike Schoorel
02-09 t/m 21-01

GEMEENTEMUSEUM DEN
HAAG
The end of an age
t/m 03-09

Porselein met karakter
t/m 22-10
Rumoer in de stad: de schil-
ders van Tachtig
t/m 05-11
De ontdekking van Mondri-
aan
t/m 24-09
De architectuur en interieurs
van De Stijl
t/m 17-09
Anton Heyboer
t/m 04-02

MAURITSHUIS
Steen & Jordaens: Zo de
ouden zongen
t/m 14-01
Zuidburen: portretten uit
Vlaanderen 1400-1700
07-09 t/m 14-01

MUSEUM MEERMANN
Declaring reason
t/m 24-09
PANORAMA MESDAG
Comfort Zone
t/m 22-10

HISTORISCH MUSEUM
Afrikaanse bedienden aan
het Haagse hof
21-09 t/m 28-01

HAARLEM
HET DOLHUIS
Annaleen Louwes
t/m 15-10

DE HALLEN HAARLEM
Ik zie, ik zie ... humor
t/m 03-09
A Global Table
23-09 t/m 07-01

MUSEUM HAARLEM
Hannie, Truus, Freddie: vrou-
wen in verzet
t/m 24-09
Humor: 101 jaar lachen om
kunst
t/m 10-09

MUSEUM LOUIS COUPE-
RUS
De Oriënt verkend. Op reis
met Louis Couperus en
Marius Bauer - t/m 08-10

TEYLERS MUSEUM
Alles elektrisch
t/m 07-01

HARDINXVELD
MUSEUM DE KOPEREN
KNOP
The sixties
02-09 t/m 11-11

HEERENVEEN
MUSEUM BELVÉDÈRE
On the spot
t/m 17-09

HELMOND
GEMEENTEMUSEUM
Thorsten Brinkmann
La vie en RoseRock
t/m 22-10
Werk voor een betere wereld
t/m 03-09
Mixed zone
10-09 t/m 04-03

HOORN
WESTFRIES MUSEUM
Halve Maen: ontdek het 17e-
eeuwse zeemansleven
t/m 01-11
Alchimisten en het raadsel
van het drakenlei
t/m 24-09

KATWIJK
KATWIJKS MUSEUM
Tastbaar verleden: collectie
op reis
t/m 04-11

LAREN
SINGER MUSEUM
Cuban Art Now
t/m 24-09

LEEUWARDEN
FRIES MUSEUM
Sits, katoen in bloei
t/m 10-09
Druk met kunst, 40 jaar steen-
drukker Rento Brattinga
t/m 08-10
Dolph Kessler: topografische
observaties
t/m 08-10
Eric Giraudet de Boudem-
mange
t/m 07-01

PIET PANDER MUSEUM
De onschuld voorbij: Mata
Hari re-photographed
t/m 01-10

PRINCESSEHOF
Dutch Design#2: licht
t/m 05-11
Anne Wenzel: chasing silence

t/m 08-10
Markus Karsties
t/m 08-10

LEIDEN
RIJKSMEUSEM VAN OUD-
HEDEN
Gesneden stenen
t/m 24-12
Casa Romana
t/m 17-09

SIEBOLDHUIS
Shibata Toshio: Gemaakte
landschappen
t/m 03-09
Tohoku girls: Kokeshi: poppen
uit Japan
t/m 03-09
Lak: Modern Japans lakwerk
15-09 t/m 26-11

MUSEUM VOLKENKUNDE
Canadese Inuit
t/m 07-01
Cool Japan - t/m 17-09

LISSE
DE ZWARTE TULP
Anton L. Koster
16-09 t/m 30-04

MAASTRICHT
BONNEFANTEN MUSEUM
Gilbert de Bontridder
t/m 24-09
Raymond Pettibon
t/m 29-10

MIDDELBURG
ZEEUWS MUSEUM
De wonder insectenwereld
van Johannes Goedaert
t/m 29-10

HET KUNSTMUSEUM
t/m 29-10
Handwerk - t/m 28-01

NAARDEN
COMENIUS MUSEUM
Unitas Fratrum
Education for all
80 jaar Comenius Mausoleum
t/m 15-10

NIEUW BUINEN
KERAMISCH MUSEUM
GOEDEWAAGEN
De vergeten glasfabriek van
Gerardus Nanninga
t/m 01-10

NUNSPEET
NOORD-VELUWS MUSEUM
Vrouwen uit de Kunst!
02-09 t/m 04-03

OSS
MUSEUM JAN CUNEN
Vrouwen van Oranje
Naakte emotie: Micky
Hoogendijk
Margot Homan, sculpturen
30-09 t/m 14-01

OTTERLO
KRÖLLER-MÜLLER MU-
SEUM
Arp: The poetry of forms
t/m 17-09
Pjotr Müller
16-09 t/m 14-01

HET NEDERLANDS TEGEL-
MUSEUM

De vergeten collectie van
Helen Kröller-Müller
t/m 27-10

RIJSWIJK
MUSEUM RIJSWIJK
Textiel Biënné 2017
t/m 24-09

ROERMOND
CUYPERSHUIS ROERMOND
Kastelen om van te dromen
t/m 29-10

ROTTERDAM
MUSEUM BOIJMANS VAN
BEUNINGEN
Manet tot Cézanne : impres-
sionistische tekeningen uit
eigen collectie
t/m 17-09
Richard Serra: recent
drawings
t/m 24-09
Gunnel Wahlstrand
t/m 01-10
Virtuositeit en verbeeldings-
kracht
09-09 t/m 14-01

KUNSTHAL
Prince LOVE LIVE
t/m 10-09
Kattenliefde: negen levens in
de kunst
09-09 t/m 14-01
Duivenmelkers: Zak Waters
t/m 17-12

STRIPS
Donald Duck het succes van
een pechvogel
t/m 24-09

WERELDMUSEUM
Powermask
01-09 t/m 07-01
WITTE DE WIT
Goshka Macuga en Ahmet
Ögüt
Rana Hamadeh
t/m 31-12

SCHEVINGEN
MUSEUM BEELDEN AAN
ZEE
Zhang Dali: body and soul
t/m 08-10

SCHIEDAM
STEDELIJK MUSEUM
Pierre Janssen, meester-
teller
t/m 15-10
Vaandels en verhalen
t/m 25-09

SCHOONHOVEN
NEDERLANDS ZILVERMU-
SEUM SCHOONHOVEN
Silver Design in Time
t/m 04-03-2018

TEGELEN
KERAMIEKCENTRUM
TIENDSCHUUR
Wild things: beestachtige
sculpturale keramiek
t/m 10-09
Kleischilders
15-09 t/m 14-01
TILBURG
TEXTIELMUSEUM
Earth matters
t/m 17-09

DE PONT
WeerZien: 25 jaar De Pont
16-09 t/m 18-02

UTRECHT
CENTRAAL MUSEUM
Uit de mode
t/m 22-10
Vroeg Droog
22-09 t/m 03-12

MUSEUM CATHARIJNE-
CONVENT
Luther; man van het jaar
22-09 t/m 28-01

VAASSEN
MUSEUM VAASSEN HIS-
TORIE
Greet Grotten dieck, uniek
brons en nieuw werk Fun-Art
t/m 28-10

VEERE
MUSEUM VEERE
Het Dijkhuis
t/m 24-09

VELDHOVEN
MUSEUM 'T OUDE SLOT
Wie wat bewaart, heft wat
t/m 17-09

VLIELAND
MUSEUM TROMP'S HUIS
Portret van Vlieland
t/m 08-10

VORDEN
DORPSKERK VORDEN
A.M. Gorter
02-09 t/m 10-09

WASSENAAR
MUSEUM VOORLINDEN
Jonas Wood & Shio Kusaka
30-09 t/m 07-01
Rodney Graham
t/m 17-09

WINTERSWIJK
VILLA MONDRIAAN
Figuratief in Stijl
t/m 24-09
Jong & Veelbelovend
29-09 t/m 25-02

WOERDEN
STADSMUSEUM
Zie ze kijken: portretten Neel
Korteweg
t/m 08-10

ZEIST
HET SLOT ZEIST
Marius van Dokkum
t/m 24-09

ZIERIKZEE
STADSMUSEUM ZIERIKZEE
Zilver van Kaft tot Kaft
t/m 01-04-2018

ZUNDERT
VINCENT VAN GOGH HUIS
In de geest van Van Gogh
t/m 11-03-2018

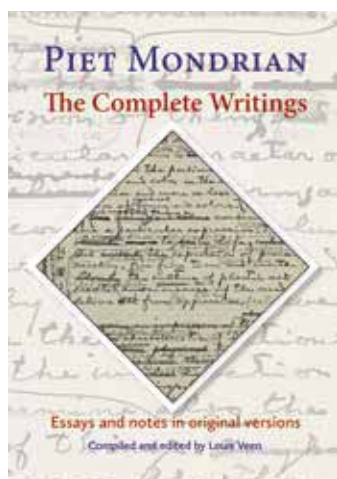
ZWOLLE
MUSEUM DE FUNDATIE
Friso ten Holt
t/m 01-10
Jeroen Krabbé: het late licht
t/m 01-05
Michiel Borstlap: audire et
videre
t/m 01-10

KASTEEL HET NIJENHUIS
Eva van kempen
08-09 t/m 07-01
Françoise Stoop: Noordelijke
ziel
08-09 t/m 07-01

ART & ANTIQUES
WEEKEND

IN THE
ART & ANTIQUES
DISTRICT

30 SEPTEMBER - OCTOBER 1
SPIEGELKWARTIER AMSTERDAM

Mondriaans gedachtengoed

Tussen 1914 en 1944 schreef Mondriaan ruim honderd essays over kunst en maatschappij. Hij schreef in het Nederlands, Frans en Engels, afhankelijk van waar hij zich op dat moment bevond. Rode draad in al zijn geschriften is dat kunst ons naar een betere wereld leidt. Veel van zijn teksten waren reeds gepubliceerd, maar de kracht van 'The Complete Writings' is dat ze voor het eerst allemaal in hun originele vorm en oorspronkelijke taal worden gepresenteerd. De samensteller zocht daarvoor – in diverse archieven over de hele wereld –

naar de originele versies, inclusief de onvoltooide. In de introductie gaat Louis Veen in op waarom Mondriaan eigenlijk schreef, en plaatst hij zijn idealen in een historische context. Sommige vertalers begrepen niet wat Mondriaan bedoelde, en in dit boek vindt men Mondriaans onvervalste gedachtengoed terug. Een bijzonder onderdeel is het hoofdstuk 'Mondrian Vocabulary' met een overzicht van de door Mondriaan veelgebruikte (soms zelfbedachte) termen, met daarbij vertalingen. In dit boek zijn antwoorden te vinden op vragen als: wat schreef Mondriaan in 1926? Hoe verhoudt een bepaalde tekst zich tot zijn beeldende werk uit die periode? Hoe vaak en wanneer is een bepaalde tekst vertaald en in welke talen? Volgens hoogleraar Léon Hanssen van de Universiteit van Tilburg is dit boek 'de belangrijkste wetenschappelijke bijdrage aan 100 jaar De Stijl'.

Piet Mondrian, The Complete Writings. Essays and notes in original versions, samengesteld door Louis Veen (red.)
Uitgave: Primavera Pers
640 pagina's met 30 illustraties
ISBN 9789059972384
Prijis: € 49,50

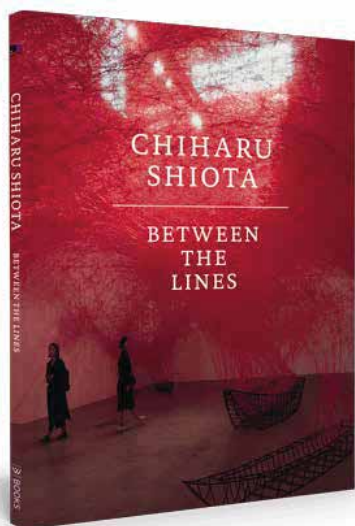

Verzamelaarskast met miniatuurapotheek

In 1956 kocht het Rijksmuseum een 18e-eeuwse hoge eikenhouten kabinetkast aan. Het is een mooi meubel, hoewel je er in gesloten toestand makkelijk aan zou kunnen voorbijgaan... totdat de bovenste deuren opengaan. Want dan verschijnt een fabelachtig fraaie en compleet ingerichte miniatuurapotheek met meer dan 300 Delfts blauwe potjes, glazen flesjes, houten laatjes, schilderijen en vergulde ornamenten. Bovendien kan de achterwand weggeschoven worden, waarna 55 verborgen laden tevoorschijn komen. En als klap op de vuurpijl zijn nagenoeg

al deze laden gevuld met bijna 2.000 naturalia: zaden, bloemen, harsen, fossielen, mineralen en dies meer. De afgelopen jaren onderzochten ruim 50 experts deze kast, een veelomvattend werk dat is neergelegd in deze bijzondere publicatie. Daarin leren we dat deze kast wellicht bestemd was voor een Amsterdamse apotheker of arts, met als doel om er zelf van te genieten of om ermee te pronken bij vrienden en kennissen. Verdere bijdragen schetsen de kast binnen de ontwikkeling van het Nederlandse meubel en overlopen de restauratie ervan. Maar de meeste aandacht en ruimte gaat naar de inhoud: elk onderdeel en elke lade van de apotheek wordt paginagroot weergegeven, met daarbij een opsomming van de inhoud. Het is ongelooflijk als men bedenkt dat het meeste hiervan tot de oorspronkelijke inhoud behoort, maar ook dat dit wellicht de enige bewaard gebleven 18e-eeuwse Nederlandse miniatuurapotheek is.

De verzamelaarskast, door Paul van Duin (red.)
Uitgave: Rijksmuseum Nederlands- of Engelstalig
ISBN 9789491714610 (N)
Prijis: € 40

Chiharu Shiota

Haar huidige overzichtstentoonstelling in het Noordbrabantse Museum in 's-Hertogenbosch (t/m 15-10) betekende het vertrekpunt voor deze monografie over Chiharu Shiota (*1975). Speciaal op maat van het museum weefde de Japanse kunstenaar een van haar zo kenmerkende wolkachtige rode-draadinstallaties tot het werk 'Uncertain Journey'. Het toont grote gelijkenissen met haar 'The Key in the Hand', waarmee ze in 2015 Japan vertegenwoordigde op de Biënnale van Venetië, een van de

sensaties van dat jaar. Uiteraard komen beide werken aan bod in deze publicatie, die een overzicht geeft van haar oeuvre, dat verder ook performances, video's en tekeningen omvat. Een beknopte inleidende tekst geeft duiding bij haar carrière en bij de zeer persoonlijke betekenis van Shiota's werk.

Chiharu Shiota. Between the lines, door Hans November
Uitgave: WBOOKS
96 pagina's in kleur geïllustreerd
Nederlands-, Engels- en Duitstalig
ISBN 9789462582088
Prijis: € 19,95

COLLECT

geeft een exemplaar weg van elk van deze boeken!

Om kans te maken op één van deze boeken, volstaat het een mailtje te sturen naar collect@ips.be met de vermelding van uw naam, postadres en het boek van uw voorkeur. De winnaars worden persoonlijk op de hoogte gebracht.

Kort beursnieuws Nederland

Voor de kunstmanifestatie **Façade** (t/m 04-11) lieten 15 kunstenaars – o.a. Berlinda De Bruyckere, Henk Visch en Joep van Lieshout – zich inspireren door de Middelburgse binnenstad – die dit jaar haar 800e verjaardag viert – en de vier vrijheden die door de Amerikaanse president F.D. Roosevelt in 1941 werden geformuleerd en later de basis vormden voor de universele rechten van de mens +++ Liefhebbers van glaskunst kunnen in september niet om de **Leerdamse Glasdagen** heen (08-09 t/m 10-09): meer dan 40 handelaren in oud en modern glas presenteren hun collecties en zorgen samen met glaskunstenaars voor demonstraties glasblazen, taxaties en glaswandelingen. Gelijktijdig vindt de manifestatie 'Cities of Glass' (t/m 24-09) in KunstFort Asperen en het Nationaal Glasmuseum plaats, waar de symbiose van Nederlandse, Boheemse en Venetiaanse glaskunst en -technieken centraal staat tijdens tentoonstellingen, symposia en workshops +++ Na een succesvolle vuurdoop

Ricardo Cases, 'Untitled, from the series Estudio Elemental del Levante', 2017. Te zien bij Espace JB (Genève) op Unseen Amsterdam. © Ricardo Cases, Espace JB.

vorig jaar, opent **Sculptures NOW** (14-09 t/m 17-09) op Buitenplaats Sparrendaal in Driebergen opnieuw haar deuren. Zo'n 25 (inter)nationale galleries en kunsthandelaren nemen de bezoeker mee langs beelden en sculpturen uit allerlei tijdperken: van beeldhouwkunst uit de klassieke oudheid en de barok tot art-nouveau- en art-deco-objekten +++ Voor het eerst organiseert Museum Belvédère de vierdaagse kunstbeurs **Art Noord** (21-09 t/m 24-09), die kunstenaars, werken en galleries uit het noorden in de spotlight plaatst. Net zoals het museum, beoogt de beurs een kruisbestuiving tussen Noord-Nederlandse kunstenaars en hun (inter)nationale tegenhangers, met werk van o.a. Gerrit Benner, Eugène Brands en Sjoerd de Vries +++ **Unseen Amsterdam** (22-09 t/m 24-09) strijkt voor de zesde maal neer in de Westergasfabriek, waar 53 galleries uit 14 landen een ode brengen aan de hedendaagse fotografie. De interactieve tentoonstelling 'Photo Pleasure Palace' (gecureerd door kunstenaars Erik Kessels en Thomas Mailander), de lezingen, paneldiscussies en interviews in de Living Room en de nog nooit eerder vertoonde werken van 87 kunstenaars in Unseen Premières, maken deel uit van een goed gevuld programma +++ Tijdens de **Tribal Jewelry & Textiles Fair** (23-09 t/m 24-09) in de Amsterdamse kerk De Duif presenteert een 20-tal standhouders een brede waaier aan niet-westerse sieraden en stoffen: van Noord-Afrikaanse Touareg-juwelen tot textiel uit China, Tibet, Afghanistan en Kirgizië.

Berlinda De Bruyckere, 'Lost IV'. Te zien op Façade. © Foto: Anne Breel.

AMSTERDAM (NL)

AMSTERDAM INTERNATIONAL ANTIQUARIAN BOOK FAIR

In het weekend van 30 september en 1 oktober kunt u de geschiedenis aanraken, erdoor bladeren en opsnuiven. Van incunabelen tot moderne gesigeneerde eerste uitgaven, allerhande boeken, kaarten, manuscripten, vliegende bladen en grafiek kunnen bekeken en aangekocht worden bij ruim veertig antiquariaten, waarvan de helft uit het buitenland komt.

Marriott Hotel
www.amsterdambookfair.net
30-09 t/m 01-10

Edouard Swagers, plaat uit 'Collection complète des oiseaux d'Europe, dessinés et coloriés d'après nature'. Amiens, R. Machart, 183[3]. Te zien bij Antiquariaat Forum / Asher Rare Books ('t Goy-houten).

BRUSSEL (BE)

BRUSSELS FINE ART FAIR

Met deze gloednieuwe beurs wordt gehoor gegeven aan de roep van vele kunst- en antiekhandelaren in België én daarbuiten om een bijkomende beurs in Brussel. Zeker na de verhuizing van Eurantica naar Mechelen was er bij velen namelijk een gemis ontstaan, zo ook bij Willem Hengst. Diens Galerie Tandem is gespecialiseerd in art nouveau en art deco, en de sterke relatie tussen Brussel en de art nouveau is dan ook een eerste reden voor hem om naar de B/FAF te gaan. Maar het belangrijkste is volgens hem de locatie: Brussel is nu eenmaal centraal gelegen en trekt een internationaal publiek. Ook Rob van Leeuwen zal van de partij zijn met Passage Arts: "Onze collectie is het inmiddels waard om ook aan een internationaal publiek te tonen, en in Brussel verwachten we een publiek dat deze op haar waarde zal weten te schatten." Deze twee Nederlandse galerieën zullen vergezeld worden door een 100-tal collega's uit België en onder meer Frankrijk, Spanje en Duitsland. De overgrote meerderheid nam ook reeds deel aan Eurantica en Antica Namur, waardoor men een beurs van dezelfde kwaliteit kan verwachten.

Brussels Expo
www.bfaf.be
21-09 t/m 25-09

Sierbeker in zilver en vermeil uit Neurenberg, midden 17e eeuw. Zilveren sierbeker uit Moskou, 1763, en een crespina uit majolica uit Monteluppo, 1560-1580. Te zien bij Art et Patrimoine, Ath.

Kort beursnieuws internationaal

Erik Steffensen, 'The Road', 2016. Te zien bij Gallery Bo Bjerggaard (Kopenhagen) op art berlin. © Erik Steffensen, Gallery Bo Bjerggaard.

voor hedendaagse en moderne kunst art berlin (14-09 t/m 17-09) 110 internationale galleries samen in Station te Gleisdreieck. Gelijktijdig verzamelt **Positions Berlin** de internationale kunstscene in Arena Berlin (met o.a. landgenoot Galerie Bart) en kunnen bezoekers van **Berliner Liste** (15-09 t/m 17-09) in Postbahnhof o.a. proeven van de ijssculpturen van Reiner Jacob, Aziatische keramiek en beloftevolle Roemeense schilderkunst +++ In de Navy Pier's Festival Hall houdt **EXPO CHICAGO** (13-09 t/m 17-09) met 25 deelnemende landen haar meest internationale editie tot nu toe, met onder meer de Nederlanders GRIMM, AKINCI en Gerhard Hofland, allen uit Amsterdam +++ In hartje Londen ontvangt Berkeley Square de 9e editie van **LAPADA** (15-09 t/m 20-09), thuishaven voor internationale verzamelaars van meubilair, beeldende kunst en juwelen. Zo brengt nieuwkomer Spicer Warin een 18 kt gouden Patek Philippe polshorloge mee, uit de nalatenschap van Hollywood-acteur Douglas Fairbanks Jr. +++ In Bazel vindt een nieuwe beurs voor nieuwe toegepaste kunsten van hoogstaande kwaliteit plaats: **TRESOR Contemporary** (21-09 t/m 24-09). Hierop staan onder meer Galerie Marzee en Thalen & Thalen.

Tribal Art London (06-09 t/m 09-09) viert zijn 10-jarig bestaan met een speciale focus op tatoeages en andere lichaamsverfraaiing +++ Lijnen op een rotswand, schetsen voor een meesterwerk, minimaal of monumentaal: de tekening is eeuwenoud en alomtegenwoordig: **Art on Paper** (07-09 t/m 10-09) brengt in de Brusselse BOZAR de veelzijdigheid van deze kunstvorm in beeld met 25 hedendaagse soloshows, met galleries uit o.a. Keulen, Parijs, Berlijn, München en Den Haag +++ Een tentoonstelling van Nacho Carbonell in het Horta Museum, een Art & Craft parcours rond hedendaagse sieraadkunst, en de Brussels Design Market zijn maar enkele van de meer dan honderd evenementen tijdens **Brussels Design September** (07-09 t/m 30-09) +++ Tijdens de **Berlin Art Week** (13-09 t/m 17-09) brengt de nieuwe beurs

Alex Feuerstein, 'Frau vor Spiegel II', 2016. 125 x 93 cm. Te zien bij galerie burster (Berlijn) op Positions Berlin.

PARIS s'éveille

Na enkele rustige maanden op beursgebied ontwaakt Parijs uit haar zomerslaap en brengen de evenementen deze maand voor elk wat wils.

PARIJS GALÉRIES

Archeologie, antiek, moderne of hedendaagse kunst, met 110 antiquairs en kunsthandelaars is er keuze te over. De wijk Rive Gauche start het nieuwe seizoen met de vele openingstentoonstellingen die samen uitnodigen tot 'flâner au Carré'.

Flâner au Carré
Carré Rive Gauche
www.carrerivegauche.com
07-09 t/m 12-09

links

Elie Hirsch & Christoph Gaignon, gepateneerde en gepolijste bronzen sokkel, ingelegd met glas, 42 x 84 x 63 cm. JM Lelouch Editions. Te zien bij Jean-Marc Lelouch (11 Quai Voltaire).

PARIJS ANTIQUES

Voortaan is het Parijse hoogtepunt voor kunst en antiek een jaarlijks evenement, ondanks de benaming 'La Biennale Paris'. Het aantal beursdagen is beperkt tot zeven, en het aantal exposanten ligt dit jaar op 95. Daarvan komt twee derde uit Frankrijk. Door Christopher Forbes te kiezen als de nieuwe president van de Biennale, wil men de beurs prominenter op het internationale podium plaatsen. Hiertoe maakte Forbes alvast zijn achterban in de VS warm om de beurs te bezoeken. Ook in de voorzittersstoel van het Syndicat national des antiquaires (SNA) zit een nieuw iemand: Mathias Ary Jan. Hij zag erop toe dat nieuwe, strenge keuring-regels ingevoerd werden. Om de objectiviteit en onafhankelijkheid van de keuringscommissie te garanderen, worden exposanten voortaan niet meer toegelaten, en zelfs de voorzitter van de SNA heeft niets te zeggen over de beslissingen van de commissie. Ondersteuning door (inter)nationale conservatoren en instituten, alsook meer wetenschappelijke onderzoeksmethodes zouden moeten helpen om een halt toe te roepen aan de schandalen rond valse meubelstukken en schilderijen.

La Biennale Paris
Grand Palais
www.biennale-paris.com
11-09 t/m 17-09

rechts

Ontwerpster Aurelia Bire exposeert in de nieuwe Galerie MR14 (14 rue Portefoin).

links

Elisabeth Vigée-Le Brun, 'Lady Hamilton als Sybille de Cumes', 1791-1792. Olieverf op doek, 95 x 78 cm (incl. kader). Collectie Stéphane Barbier-Mueller.
© Foto : Luis Lourenço.

PARIJS DESIGN

Designadepten staan tijdens de Paris Design Week voor de moeilijke keuze welke van de ruim 200 deelnemende locaties eerst te bezoeken. Daartussen zit onder meer het pas geopende La Curieuse Boutique in design-paleis én geklasseerd monument Le Grand Marché de Stalingrad. Concept store Empreintes, goed voor meer dan 1.000 unieke creaties en kleine oplagen, viert zijn eerste verjaardag en biedt workshops seriegrafie op textiel en papier aan, waar u uw eigen affiche, tas of handdoek kunt maken. En één van de vaste waarden is uiteraard Now! Le Off, de springplank voor jonge ontwerpers in Les Docks, Cité de la Mode et du Design.

Paris Design Week
www.parisdesignweek.fr
08-09 t/m 16-09

PARIJS TRIBAL

Twee jaar geleden verwelkomde Parours des Mondes de Aziatische kunsten. Dit jaar worden onder impuls van erevoorzitter Javier Peres (Peres Projects, Berlijn) de hedendaagse kunsten hieraan toegevoegd. In de tentoonstellingsruimte Espace Tribal laat Peres zijn eigen kunstcollectie harmoniëren met Nigeriaanse stukken van de exposanten. Verder brengen vele van de circa 70 deelnemers, waaronder de Nederlandse galerieën Salon en Michel Thieme Tribal Art, elk een eigen thematische tentoonstelling.

Parours des mondes
Saint-Germain-des-Prés
www.parours-des-mondes.com
12-09 t/m 17-09

links

Hoofdtooi van rode Defalim veren, Ifitaman Telefolmin, Telefolip dorp, Sandaun provincie, West Sepik Papua-Nieuw-Guinea. Foto: Frédéric Dehaen - Studio R. Asselberghs. Te zien bij Serge Schoffel Art Premier, Brussel (11 rue de Seine).

PARIJS CÉRAMIQUE

Diezelfde week leidt het Parours de la céramique et des arts du feu ons alweer voor de 10e maal langs een twintigtal deelnemers heen, waaronder ook handelaren uit Engeland en België. Verspreid over de diverse exposanten worden de mooiste stukken tentoongesteld uit de collectie Lair van het kasteelmuseum in Saumur. Deze collectie is tevens het onderwerp van een lezing. Binnen datzelfde programma komen ook thema's aan bod als Chinese grafbeelden, 17e-eeuwse Portugese keramiek, en Belgische wapenschilden op keramiek.

Parours de la céramique et des arts du feu
Carré Rive Gauche
www.paroursdelaceramique.com
11-09 t/m 17-09

boven

Bertozzi & Casoni, 'Cassetta della croce nera con pappagallo, 2014. Polychrome keramiek, 58 x 39 x 19 cm. Te zien bij Galerie Michèle Hayem (5 rue de Beaune).

Galerie Delft

*In het historische centrum van Delft
vindt u een collectie van
ca. 100 klassieke werken in de prijsklasse
tot € 10.000,- van o.a.*

G.Altman, H.A.C.Bogman, F.Goosen, W.Hambuchen,
J.Holtrop, A.Knikker, H.P.Koekkoek, J.Meijer,
Jac.v.Rossum, G.F.v.Schagen, P.P.Schiedges (Jr.+Sr.),
B.P. Vieggers, P.J.A.Wagemans, A.Wassenburg, A.J.Zwart.

Vrouwjutterland 23 ~ 2611 LB Delft ~ 0152-133566
Di t/m Za. 11.00-17.30 uur ~ www.galerie-delft.nl

Nationale Glasdagen Leerdam 2017

vrijdag 8 september 11.00 - 20.00 uur
zaterdag 9 september 11.00 - 17.00 uur
zondag 10 september 12.00 - 17.00 uur

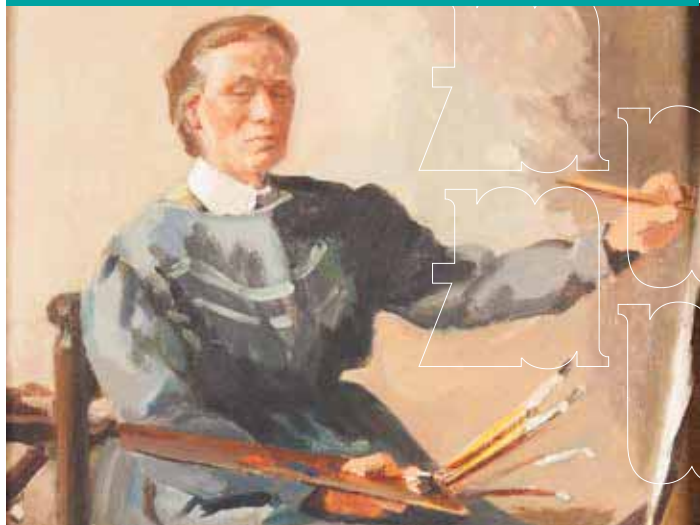

Locatie: Zuidwal

glasdagenleerdam.nl facebook.com/glasdagen

VROUWEN UIT DE KUNST!

Kunstenaresen op de noordelijke Veluwe 1880-1950
2 SEPTEMBER 2017 T/M 4 MAART 2018

noord-veluws museum

Winckelweg 17a, Nunspeet

0341 - 25 05 60

www.noord-veluws-museum.nl

MUSEUMRIJSWIJK

**RIJSWIJK
TEXTIEL
BIËNNALE
2017**

16 mei - 24 sep

MUSEUMRIJSWIJK.NL

BEURSAGENDA

NEDERLAND

SEPTEMBER

Till 24/09 RIJSWIJK – Textiel Biënnale – Museum Rijswijk
IJSSELVALEI – IJsselbiënnale – Doesburg-Kampen
Till 05/11 MIDDELBURG – Façade – several locations
01-03 HOORN – Hoorn Kunst & Cultuur – several locations
NOORDWEST-VELUWE – Kunstroute Noordwest-Veluwe – several locations
02-03 ALMERE HAVEN – Kunstmarkt – city centre
02/09-01/10 EINDHOVEN – Appèl in de Kazerne – Paradijslaan 2
03 ALMERE HAVEN – Brocante- en Antiekmarkt – harbour
07-10 ENSCHEDE – GOGBOT Festival – city center
08-10 LEERDAM – Nationale Glasdagen Leerdam – De Zuidwal
09 WORKUM – ARTWORKUM – Merk
09-10 WOUDRICHEM – Kunstroute Woudrichem – several locations
14-17 DRIEBERGEN – Sculptures Now – Sparrendaal
16-17 AALSMEER – Kunst aan de Westeinderplassen – Kudelstaartseweg 1
16/09-22/10 OOSTERHOUT – Biënnale Kunst in de Heilige Driehoek – De Heilige Driehoek
20-24 HEERENVEEN – Art Noord – Belvédère Museum
22-24 AMSTERDAM – Unseen Photo Fair – Westergasfabriek
AMSTERDAM – Ambacht in Beeld Festival – De Hallen
23-24 AMSTERDAM – The Amsterdam Traditional Jewelry & Textiles Fair – Kerk De Duif
LEIDEN – Kunstroute Leiden – several locations
25 AMSTERDAM – Zomermarkt: Antiek op de gracht – Elandsgracht
30/09-01/10 AMSTERDAM – Art & Antiques Weekend –

Spiegelkwartier
AMSTERDAM – Amsterdam Antiquarian Book & Map Fair – Marriott Hotel

OKTOBER

01 EIJSDEN – Internationale munten en bodemvondsten beurs – Cultureel Centrum
04-08 DEN HAAG – Art The Hague – Fokker Terminal
06-08 KORTENHOEF – Kunstbeurs Kortenhoeft – De Oude School
08 SCHOONHOVEN – Culturele Zondag – several locations
BELGIE

SEPTEMBER

Till 03/09 WATOU – Kunstenfestival van Watou – several locations
SINT-NIKLAAS – Biënnale kleingrafiek – Internationaal Exlibriscentrum
Till 10/09 LA LOUVIERE – ARTour – several locations
BRUGGE – Pre-triënnale – park between Station and Boeveriepoort
Till 17/09 GENT – 80 Days of Summer – several locations
30/08-30/09 CHARLEROI-BRUSSEL-LA LOUVIERE – City Sonic – several locations
02/09-31/10 CHARLEROI – Art Public – several locations
02-03 WILRIJK – Antwerp Tribal & Ethnographics Arts Fair – FVG, Kasteel Ieperman
03 SINT-DENIJS-WESTREM – Otto & Otto – Kasteeldreef Kasteel Borluut
07-10 BRUSSEL – Art on Paper – BOZAR
BRUSSEL – Brussels Gallery Weekend – several locations
07-17 CHARLEROI – City Sonic – several locations
08-10 BRUSSEL – Wiels Art Book Fair – Wiels
09-10 BELLINGEN – Kunst in het Dorp – Ter Loo
09-30 BRUSSEL – Design September – several locations
14-30 BRUSSEL – Bozar Electronic Arts Festival – Bozar
14/09-01/10 BRUSSEL – Uptown Design – several

locations
16-17 NIEUWPOORT-BAD – Brocante Belle Epoque – Hendrikaplein en Zeedijk
BELLINGEN – Kunst in het Dorp – Ter Loo
20-25 BRUSSEL – B/FAF – Brussels Expo
21/09-01/10 FOREST – The Ceramic Event – Les Ateliers galerie de l'Ô
22-24 BRUSSEL – Brussels Art Square – Zavel
22-26 BRUSSEL – Septembre Animalier Bruxelles – Galerie Costermans
22/09-01/10 BRUSSEL – The Ceramic Event – 129 Avenue Molière
23-24 BRUSSEL – Brussels Design Market – Tour & Taxis
HERVE – Brocante de Herve – Hall de Crieés
24 BRUGGE – Rommelmart
Zandfeesten – 't Zand, Beursplein and Koning Albertpark
24/06-10/09 FERNELMONT – Fernelmont Contemporary Art Festival – Château de Fernelmont
27/09-01/10 BRUSSEL – Signal – La Bellone
29/09-01/10 GENT – Drawing Days – several locations
30/09-01/10 LASNE – Foire de Verre – Centre Sportif

OKTOBER

01 BRUSSEL – Collect-Hit – Brussels Kart Expo
05-08 BRUSSEL – Accessible Art Fair – Bozar
ANTWERPEN – Antwerp Art Fair – Antwerp Expo
05/10-10/12 OTTIGNIES/LOUVAIN-LA-NEUVE – Biennale9 – several locations
06-08 BRUSSEL – Brussels Street Photography Festival – several locations
LA LOUVIERE – Marché du Livre de Mariemont – Centre Keramis
CINEY – Ciney Puces et Salon des antiquaires – Ciney Expo
SCHAARBEK – Erfgoedfestival Alles es Just – diverse locations
07-08 TURNHOUT – KempArt – several locations

FRONVILLE – Salon des Antiquaires – Château de Deulin

ARGENTINIE

SEPTEMBER

07-10 BUENOS AIRES – Buenos Aires Photo – La Rural

AUSTRALIE

SEPTEMBER

06-09 MELBOURNE – Spring 1883 – The Establishment
07-10 SYDNEY – Sydney Contemporary – Carriageworks

OOSTENRIJK

SEPTEMBER

Till 01/10 WIEN – Vienna Biennale – several locations
08-10 WIEN – Kunstmesse F23 – Breitenfurterstrasse 176
19-24 WIEN – Parallel Vienna – Alte Sigmund Freud Universität
21-24 WIEN – viennacontemporary – Marx Halle
29/09-08/10 WIEN – Vienna Design Week – several locations

OKTOBER

07-15 WIEN – Fair for Art Vienna – Aula der Wissenschaften

BRAZILIE

SEPTEMBER

14-17 RIO DE JANEIRO – ArtRio – Marina da Glória

CANADA

SEPTEMBER

07/09-15/10 MONTRÉAL – Momena. Biennale de l'image – several locations

CHINA

SEPTEMBER

15-18 GUANGZHOU – Art Canton – Guangzhou Lihua Exhibition Center
08-10 SHANGHAI – Photofairs – Shanghai Exhibition Center
21-24 HONG KONG – Asia Contemporary Art Show – Conrad Hotel
28/09-01/10 BEIJING – CIGE. China International Gallery Exposition – China National

Convention Center
30/09-03/10 HONG KONG – Fine Art Asia – Hong Kong Convention and Exhibition Centre

DENEMARKEN

SEPTEMBER

31/08-03/09 COPENHAGEN – Code Art Fair – Bella Center
01-03 COPENHAGEN – Chart Art Fair – Kunsthal Charlottenborg

FINLAND

SEPTEMBER

07-17 HELSINKI – Helsinki Design Week – several locations
13-17 HELSINKI – Habitare – Messukeskus

FRANKRIJK

SEPTEMBER

Till 17/09 CHATEAURoux – Biennale de ceramique contemporaine – Musée-Hôtel Bertrand + Couvent des Cordeliers
LANGUEDOC-ROUSSILLON – In situ. Patrimoine et art contemporain – several locations
Till 24/09 CHAUMONT – Biennale de design graphique – Centre international du graphisme
ARLES – Les Rencontres d'Arles Photographie – several locations
Till 30/09 LA GACILLY – Festival Photo – several locations
02 STRASBOURG – Marché Européen de la Brocante et de la Collection du Broglie – Place Broglie
02-03 STRASBOURG – Le village de la Brocante – Boulevard de Dresde
LILLE – Grande Braderie de Lille – city centre
GERS (32) – Salon d'Antiquités – Château de Terraube
02-17 PERPIGNAN – Visa pour l'image. Festival International du photojournalisme – several locations
07-10 ROUEN – Les Puces rouennaises – Parc Expo
07-16 PARIS – Flâner au Carré – Carré Rive Gauche
08-12 PARIS – Maison&Objet – Paris Nord Villepinte

08-16 PARIS – Design Week – several locations
09-10 SARS-POTERIES – Journée du Verre et de la Perle – Salle des fêtes et MusVerre
STRASBOURG – Le village de la Brocante – Boulevard de Dresde
11-17 PARIS – La Biennale Paris – Grand Palais
PARIS – Parcours de la céramique et des arts du feu – Carré Rive Gauche
12-17 PARIS – Parcours des mondes – Saint-Germain-des-Prés
13-17 MONTPELLIER – Drawing Room – La Panacée
15-17 REIMS – Art3f – Parc des Expositions
16-17 STRASBOURG – Salon européen de la Brocante et de l'Antiquité – Parc des expositions
LILLE – Salon du Vintage – Palais Rameau
FRANCE – Les Journées européennes du Patrimoine
17 MARSEILLE – Journée antiquités brocante – Rue Edmond Rostand
17-20 LYON – Docks Art Fair – 59 Quai Rambaud
18 AVIGNON – Avignon Antiquités – Parc des Expositions de Châteaublanc-Aéroport
20-24 BORDEAUX – Agora, biennale d'architecture, d'urbanisme et de design – Hangar 14, several locations
20/09-07/01 LYON – Biennale de Lyon – several locations
22/09-01/10 CHATOU – Foire de Chatou – Ile des Impressionistes
29/09-01/10 PARIS – Grand Marché d'Art Contemporain – Halle des blancs Manteaux
PARIS – Expo4Art – Halle des Blancs Manteaux

OKTOBER

04-08 PARIS – Céramique 14-Paris – 12, rue Pierre Castagnou
06-08 ROUEN – Art Up! – Parc Expo
07-08 STRASBOURG – Salon du Vintage – Parc des Expositions

DUITSLAND

SEPTEMBER

Till 17/09 KASSEL –

VAN SPENGEN

KUNST & ANTIEK VEILINGEN

Zilveren kraankan, Amsterdam anno 1785,
meester Reijnert Rinalda, hoogte 30 cm.

Richtprijs: €7.000 - €9.000

VEILING VAN KUNST EN ANTIEK

KIJKDAGEN: 1, 2, 3 september

www.vanspengen.com
Hilversum, Koninginneweg 25

Jaarlijks vier kunst- en antiekveilingen,
twee boeken- en prentenveilingen
en twee verzamelaarsveilingen.

Stoel: LaWo / uit 1946, Han Pieck

Veilinghuis Korendijk
Dependance van het Zeeuws Veilinghuis

Korendijk 28 • 4331 HP Middelburg • +31 (0)118 750 429
www.veilinghuiskorendijk.nl • info@veilinghuiskorendijk.nl

AZIATICA

26-28 SEPTEMBER 2017

ZEEUWS VEILINGHUIS
ZEELAND AUCTIONEERS

KIJKDAGEN

22, 23, 25 SEPTEMBER

CA. 1000 KAVELS PORSELEIN

TEVENS EEN COLLECTIE VAN CA. 200 NETSUKE

WWW.ZEEUWSVEILINGHUIS.NL

HERENGRACHT 74

4331 PX

MIDDELBURG

TEL. 0118 - 650 680

INFO@ZEEUWSVEILINGHUIS.NL

Documenta 14
TII 01/10 MÜNSTER
 – Skulptur Projekte – several locations
08-10 DÜSSELDORF / KÖLN – Open Galleries – several locations
HANNOVER – Antique & Kunstsalon Herrenhausen – Herrenhäuser Gärten
09/09-05/11 MANNHEIM-LUDWIGSHAVEN-HEIDELBER – Biennale für aktuelle Fotografie
13-17 BERLIN – Berlin Art Week – several locations
14-17 BERLIN – Positions Berlin – Arena Berlin
BERLIN – Art Berlin – Station Berlin
15-17 BERLIN – Berliner Liste – Postbahnhof
19 HAMBURG – AlsterKult – Kampnagel
22-24 BERLIN – Friends with Books: Art Book Fair Berlin – Hamburger Bahnhof, Museum für Gegenwart
EMMERICH – art'pu:l – PAN kunstforum Niederrhein
29/09-28/01 BAD ROTHENFELDE – Lichtsicht projections biennale – several locations

OKTOBER
04-08 MÜNCHEN – Stroke Urban Art Fair – Zündapp Halle

HONGARIJE

SEPTEMBER
09-10 BUDAPEST – Gallery Weekend Budapest – several locations

OKTOBER
06-15 BUDAPEST – Budapest Design week – several locations

IERLAND

SEPTEMBER
21-24 DUBLIN – The Irish Antique Dealers Fair – Royal Dublin Society

ITALIE

SEPTEMBER
TII 26/11 VENEZIA – Biennale di Venezia – several locations
01-03 CITTA DI CASTELLO – Mostra Mercato Nazionale del Libro Antico e della Stampa Antica – Loggiato Gildoni
14-17 LUGANO – Wop Art – Canton Ticino
15-17 NOVEGRO –

Brocantage – Parco esposizioni
16-17 ASCOLI PICENO – Mercatino Antiquario – city centre
NOVEGRO – Byblos – Parco esposizioni
23-24 ANCONA – Antiquariato – Piazza Pertini
23/09-01/10 FIRENZE – Biennale Internazionale dell'Antiquariato – Palazzo Corsini
30/09-08/10 PARMA – Mercante in fiera autunno – Fiere di Parma

OKTOBER
06-15 FIRENZE – Florence biennale – Fortezza da Basso

JAPAN

SEPTEMBER
05-08 TOKYO – The Tokyo Art Book Fair – Warehouse TERRADA

LIBANON

SEPTEMBER
20-24 BEIRUT – Beirut Design Fair – Beirut International Exhibition & Leisure Center
22-24 BEIRUT – Beirut Art Fair – Beirut International Exhibition & Leisure Center

MEXICO

SEPTEMBER
20-24 MEXICO CITY – Zona Maco Foto – Centro Banamex
MEXICO CITY – Zona Maco Salón del Anticuário – Centro Banamex

MONACO

SEPTEMBER
21-24 MONACO – Art Monaco – Chapiteau de l'Espace Fontvieille

NOORWEGEN

SEPTEMBER
TII 11/10 MOSS – Momentum 9 Biennial – Momentum kunsthall & Galleri F 15
30/08-02/09 OSLO – Oslo Design Fair – Norges Varemesse
01/09-01/10 LOFOTEN – International Art Festival – Kabelvåg

POLEN

SEPTEMBER
22-24 WARSAW – Warsaw Gallery Weekend – several locations

RUSLAND

SEPTEMBER
08-10 MOSCOW – Cosmospow – Gostiny Dvor
14/09-12/11 SVERDLOVSK – Ural Industrial Biennial of Contemporary Art – several locations
15/09-18/01 MOSCOW – 7th Moscow Biennale of Contemporary Art – New Tretyakov Gallery

ZUID-AFRIKA

SEPTEMBER
08-10 JOHANNESBURG – FNB Joburg Art Fair – Sandton Convention Centre

ZUID-KOREA

SEPTEMBER
21-24 SEOUL – KIAF – Coex World Trade Center

SPANJE

SEPTEMBER
14-16 MADRID – Apertura Madrid – several locations
21-24 MADRID – Estampa. Arte Multiple – Matadero
28/09-01/10 BARCELONA – SWAB International Contemporary Art Fair – Fira Barcelona

ZWEDEN

SEPTEMBER
09/09-19/11 GÖTEBORG – GIBCA Göteborg International Biennial for Contemporary Art – several locations

OKTOBER
06-08 BRÖSARP – Moderna i Brösarp – Brösarps Mässhall

ZWITSERLAND

SEPTEMBER
16-18 PAYERNE – Foire à la Brocante – Halle des fêtes
21-24 BASEL – Tresor. Contemporary craft – Messe Basel
22-24 ZÜRICH – Art International Zürich – Puls 5, Giessereihalle

TURKIJE

SEPTEMBER
14-17 ISTANBUL – Contemporary Istanbul – Istanbul Congress Centre and Istanbul Convention and Exhibition Centre
16/09-12/11 ISTANBUL

– Istanbul Biennial – several locations

VERENIGD KONINKRIJK

SEPTEMBER
TII 09/09 STOURBRIDGE – British Glass Biennale – Ruskin Glass Centre
01-03 BRISTOL – The Other Art Fair – Arnolfini
04 DONINGTON – Antiques Market – Donington Park
05-06 ARDINGLY – IACF International Antique & Collectors Fair – South of England Showground
06-09 LONDON – Tribal Art London – The Mall Galleries
08-10 LONDON – New Artist Fair – Old Truman Brewery
BRISTOL – Affordable Art Fair – Brunel's Old Station
KNUTSFORD – Galloway Antiques Fair – Arley Hall
PETERSFIELD – Petersfield Antique Fair – The Festival Hall
13-17 LONDON – 20/21 British Art Fair – The Mall Galleries
14-17 LONDON – Start Art Fair – Saatchi Gallery
15-16 YORK – York National Book Fair – Knavesmire, Suite, York Racecourse
15-17 SHEPTON MALLET – IACF International Antiques & Collectors Fair – Royal Bath & West Showground
15-20 LONDON – The LAPADA Art & Antiques

Fair – Berkely Square
16-24 LONDON – London Design Festival – several locations
17-20 LONDON – Decorex International – Syon Park
20-23 LONDON – Design – Olympia
21-24 LONDON – London Design Fair – Old Truman Brewery
LONDON – designjunction – King's Cross
22-24 STAFFORD – Bingley Hall Antiques Fair – County Showground
HELMSELEY – Galloway Antiques Fair – Duncombe Park
27-29 MANCHESTER – Buy Art Fair – Manchester Central
30/09-04/10 LONDON – Crossroads – B1 Victoria House

OKTOBER
01 CAMBRIDGE – The Cambridge Glass Fair – Knebworth House
02-08 LONDON – PAD London Art & Design – Berkeley Square
03-08 LONDON – The Autumn Decorative Antiques & Textiles Fair – Battersea Park
05-08 LONDON – Frieze Art Fair – Regent's Park
LONDON – Frieze Masters – Regent's Park
LONDON – The Other Art Fair – Old Truman Brewery
LONDON – 1:54 Contemporary African Art Fair – Somerset

House
LONDON – Moniker Art Fair – Old Truman Brewery
LONDON – Sunday – Ambika P3
06-08 LONDON – BADA Collection at The Lanesborough – The Lanesborough
ESHER – Esher Hall Antiques & Fine Art Fair – Sandown Park Racecourse
07-08 LONDON – Cultural Traffic – Old Truman's Brewery

VERENIGDE STATEN

SEPTEMBER
13-17 CHICAGO – Expo Chicago – Navy Pier
NEW YORK – Affordable Art Fair – Metropolitan Pavilion
13-24 NEW YORK – Photoville – Brooklyn Bridge Park
15-17 CHICAGO – stARTup Fair – ACME Hotel
22-24 NEW YORK – The NY art book fair – MOMA PS1
24 LOS ANGELES – Cultural Traffic – Richardson, 8044 1/2 West 3rd St
28/09-01/10 SAN DIEGO – Art San Diego – Del Mar Fairgrounds, Wyland Center

OKTOBER
05-08 SAN MATEO – Art Silicon Valley/San Francisco – San Mateo Event Center

v.a. 10 oktober 2017

Kunst & Antiekveiling

Inbreng van interessante items of collecties gevraagd.

Zeldzame Friese brandewijnkom met deksel 19e eeuw.

Kijk op de site voor een preview!

Slochterstraat 107
 9611 CN
 Hoogezand Sappemeer
 15 km v.a. Groningen
 tel.: (0598) 39 25 92
 fax: (0598) 39 48 03

www.veilinghuis-omnia.nl
 Veilinglocatie: "Rengerspark"
 A. Plesmanlaan 1p Kolham/Hoogezand

FEDERATIE TMM

VEILINGAGENDA

NEDERLAND

SEPTEMBER

2 Veilinghuis BOUWMAN & BOUWMAN Brummen – Speelgoed T. 0575-560393
1-3 Veilinghuis VAN SPENGEN Hilversum – Kunst en antiek T. 035-6400989
4 Notaishuis Arnhem Duiven – Kunst en antiek T. 026-4425900
8 VEILINGHUIS DE JAGER GOES Goes – Inboedel – T. 06 42 11 45 42
10 Veilinghuis PEERDE-MAN – Utrecht – Kunst en antiek T. 030-2610485
10 e.v.d. Amsterdams Vendhuis DE ELAND - DE ZON – Diemen – Kunst en antiek T. 020-6230343
11-14 DERKSEN Arnhem – Kunst en antiek – T. 026-4421498
11-15 ALD FRYSLÂN Veilinghuis Sneek – kunst en antiek

T. 0515-445522
11 e.v.d. KORST - VAN DER HOEF Veilingen Den Bosch – Kunst en antiek – T. 073-6131886
12-14 Middelburgs Veilinghuis Middelburg – Kunst en antiek – T. 011-8627639
12-19 Veiling ALK-MAAR – Alkmaar – Kunst en antiek – T. 072-5154206
16 Fischer's Auction Ede – Kunst en antiek – T. 0318-652888
18-21 VEILINGHUIS DE JAGER GOES Goes – Kunst en antiek T. 06 42 11 45 42
19-22 OPRECHTE Veiling – Haarlem – Kunst en antiek – T. 023-5319408
19-25 ONDER DE BOOMPJES Leiden – Kunst en antiek T. 071-5145832
20 VENDEHUIS DER NOTARISSEN – Den Haag – Kunst en antiek T. 070-3658857

21 CORNE AKKERMANS AUCTIONS – Maastricht – Papiergeld en oude effecten T. 0345-531670
22-25 Venduehuis DICKHAUT – Maastricht – Kunst en antiek T. 43-3213095
24 AAG – Amsterdam – Wijn – T. 020-3012950
26-28 ZEEUWS Veilinghuis Middelburg – Aziatica T. 0118-650680

OKTOBER

5-6 VERZAMELAARS-VEILING – Klaaswaal – Munten, bankbiljetten, speelgoed, curiosa T. 0186-746746
9 DERKSEN – Arnhem – Kunst en antiek T. 026-4421498
10 e.v.d. Veilinghuis OMNIA – Sappemeer – Kunst, antiek en curiosa T. 0598-392592

ONLINE

SEPTEMBER

4-5 www.vanzadelhoff.nl
9-18 Curiosa – www.notarishuis.com
22 Inboedel en curiosa www.korstvanderhoeff.nl

BELGIE

SEPTEMBER

1-2 VEILING SYLVIES wine auctions – Wijnen Antwerpen – T 03/776 90 77
2 ABS Veilingen – Deurwaarderstukken Mechelen – T 015/24 26 00
CAMPO & CAMPO – Burgerveiling Antwerpen – T 03/218 47 77
2-3 MONSANTIC – Kunst en antiek Mons - T 065/73 94 00
3-4 ROPS – Kunst en antiek Namur - T 081/74 99 88
4 AMBERES – Kunst en antiek Antwerpen – T 03/226

99 69
ABC Veilingen – Kunst en antiek Brussel – T 02/219 92 99
5 BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en antiek Bruxelles - T 02/218 17 42
6-7 GALERIE ATHENA – Kunst en antiek Bruxelles - T 02/250 00 00
7 Salle de ventes des Huissiers Justice – Deurwaarderstukken Brussel – T 02/513 34 47
8 PHOENIX AUCTION – Jouets anciens et antiquités Wavre – T 010/45 42 63
9 ABS Veilingen – Deurwaarderstukken Mechelen – T 015/24 26 00
JEAN ELSSEN et ses fils – Numismatique général Bruxelles – T 02/734 63 56
11 AMBERES – Kunst en antiek Antwerpen – T 03/226 99 69
11-12 HORTA Hôtel de Ventes – Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/741 60 60
12 Veilingzaal, t PAND – Kunst, antiek en religiosa Wetteren – T 09/366 58 35
BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en antiek Bruxelles - T 02/218 17 42
12-13 Galerie MODERNE – Kunst en antiek Bruxelles - T 02/511 54 15
VANDERKINDERE Hôtel de Ventes – Kunst en antiek Bruxelles - T 02/344 54 46
13 UCCLE ST JOB – Meubelen, hedendaagse kunst, moderne kunst, design Bruxelles - T 02/372 92 19
14 Salle de ventes des Huissiers Justice – Deurwaarderstukken Brussel – T 02/513 34 47
15-16 Librairie FERRATON – Boeken, tekeningen en prenten Bruxelles - T 02/538 69 17
HAYNAULT – Munten, penningen, historische souvenirs, reissouvenirs

Ald ^{hét} Fryslân
veilinghuis

VEILING SEPTEMBER 2017
 Veilinghuis Ald Fryslân veilt 11 tot en met 15 september
 2500 kavels kunst en antiek.
 KIJKDAGEN: 8,9 en 10 september van 10:00-17:00 u

VEILING NOVEMBER 2017:
 KIJKDAGEN: 24, 25 en 26 november
 VEILINGAVONDEN: 28 november tot en met 1 december
 ALTIJD INTERESSANTE INBRENG UIT HET NOORDEN!

Ald Fryslân hét Veilinghuis - Roodhemsterweg 8, 8651CV IJlst
 Telefoon: 0515 44 55 22
 Catalogus: www.aldfryslan.nl E-mail: info@aldfryslan.nl

VEILINGHUIS
ONDER DE BOOMPJES

SEPTEMBER 2017
 KIJKDAGEN: 15 – 17 september
 VEILINGEN: 19 – 25 september

NOVEMBER / DECEMBER 2017
 KIJKDAGEN: 23 – 25 november
 VEILINGEN:
 28 november – 3 december

“Een Amsterdamse school wieg, toegeschreven aan Nel van Emmerik en Fried Berning, Amsterdam ca. 1928, h. 183 x l. 116 x b. 48 cm, deze wieg was onderdeel van de tentoonstelling “Wonen in de Amsterdamse School” in het Stedelijk Museum Amsterdam 9 april - 28 augustus 2016. €1000-€1500, wordt geveild op 20 sept. 2017.”

Live & online bieden: u kunt bij ons live meebieden vanachter uw computer, lees hierover meer op onze website. Bezoek onze site met informatie, de complete catalogus en foto's op: www.onderdeboompjes.nl

Wilt u graag een digitale uitnodiging ontvangen voor de kijkdagen?
 Stuur een e-mail naar: info@onderdeboompjes.nl

Nieuwstraat 38 2312 KC Leiden - tel: 071-5145832
 e-mail: info@onderdeboompjes.nl - www.onderdeboompjes.nl

Bruxelles - T 02/842 42 43

MOREL DE WESTGAVER – Prenten, boeken, kaarten

Bruxelles - T 02/640 22 53

18 AMBERES – Kunst en antiek

Antwerpen - T 03/226 99 69

ELYSEE Hôtel de Ventes

– Kunst en antiek

Liège - T 04/221 09 09

Galerie en Veilinghuis PICTURA –

Fototoestellen

Gentbrugge - T 0475/74 49 25

19 ELYSEE Hôtel de Ventes – Burgervailing

Liège - T 04/221 09 09

MONT de PIETE –

Diverse objecten

Bruxelles - T 02/512 13 85

BEGUINAGE Salle des

Ventes – Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/218 17 42

21 Hôtel de Ventes

LEGROS – Kunst en

antiek

Verviers - T 087/33 01 00

Salle de ventes des

Huissiers Justice –

Deurwaarderstukken

Brussel - T 02/513 34 47

23 MONT de PIETE –

Speciale verkoop

juwelen

Bruxelles - T 02/512 13 85

ABS Veilingen –

Deurwaarderstukken

Mechelen - T 015/24 26 00

23-24 D.V.C. – Kunst en

antiek

Antwerpen - T 03/232 36 64

24 MILLON & ASSOCIES –

Bandes dessinées

Bruxelles - T 02/ 893 90 60

25 AMBERES – Kunst en

antiek

Antwerpen - T 03/226 99 69

26 MONT de PIETE –

Juwelen

Bruxelles - T 02/512 13 85

BEGUINAGE Salle des

Ventes – Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/218 17 42

26-27 Carlo BONTE –

Kunst en antiek

Brugge - T 050/33 23 55

JORDAENS – Kunst en

antiek

Mortsel - T 03/449 44 30

27-28 DEBAVEYE

Harelbeke - T 056/71 15 80

28 Salle de ventes

des Huissiers Justice –

Deurwaarderstukken

Brussel - T 02/513 34 47

30 ABS Veilingen –

Deurwaarderstukken

Mechelen - T 015/24

26 00

30- MAISON JULES –

Kunst, antiek, design en

vintage

Gent – T 0475/45 86 23

OKTOBER

-1 MAISON JULES –

Kunst, antiek, design en

vintage

Gent – T 0475/45 86 23

1 LEGIA AUCTION –

Kunst en antiek

Hannut – T 019/63 55 59

2 AMBERES – Kunst en

antiek

Antwerpen - T 03/226 99 69

UCCE ST JOB – Kunst,

antiek, art deco en

inboedels

Bruxelles - T 02/372 92 19

3 MONT de PIETE –

Diverse objecten

Bruxelles - T 02/512 13 85

LOUIZA AUCTION –

Tableaux modernes et

contemporains, bronzes

Bruxelles - T 02/503 66 45

BEGUINAGE Salle des

Ventes – Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/218 17 42

6-7 BONHAMS - The

Zoute Sale

Knokke-Heist – T 01/ 42 61 10 11

VAN DE WIELE

AUCTIONS – Boeken en

grafiek

Brugge - T 050/49 07 69

7 ABS Veilingen –

Deurwaarderstukken

Mechelen - T 015/24 26 00

8-9 ROPS – Kunst en

antiek

Namur - T 081/74 99 88

9-10 BERNARTS –

Moderne meesters

Antwerpen - T 03/248 19 21

HORTA Hôtel de Ventes

– Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/741 60 60

10 MONT de PIETE –

Juwelen

Bruxelles - T 02/512 13 85

BEGUINAGE Salle des

Ventes – Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/218 17 42

Librairie Henri GODTS –

Boeken en prenten

Bruxelles - T 02/647 85 48

10- Galerie MODERNE –

Kunst en antiek

Bruxelles - T 02/511 54 15

VANDERKINDERE Hôtel

de Ventes – Kunst en

antiek

Bruxelles - T 02/344 54 46

FRANRIJK

Paris

DROUOT RICHELIEU

SEPTEMBER

21 RIEUNIER ET ASS. –

Vente de Rentrée

26 CHAYETTE &

CHEVAL – Vente

classique

OKTOBER

3 COUTAU-BEGARIE –

Vente classique

6 ARTCURIAL – Ancien-

nes collections Curnons-

ky et Michel de Bry

10 PIERRE BERGE –

Archéologie

RIEUNIER ET ASS. –

Vente Classique et de

décoration

HOTEL DES VENTES CORNETTE

DE SAINT CYR

OKTOBER

3 CORNETTE DE SAINT

CYR – Mobilier Objets

d'Art

7 CORNETTE DE SAINT

CYR – Coca Cola

GALERIE CHARPENTIER

SEPTEMBER

14 SOTHEBYS –

L'Élegance Intemporelle

15 SOTHEBYS – De la

collection du Prince Marc

de Beauvan-Craon –

Paris-Rome : une Alliance

Artistique

OKTOBER

3 SOTHEBYS – 1921-

2010 Les Petites Robes

Noires, Collection Didier

Ludot

10-11 SOTHEBYS

– Bibliothèque

Romantique

ESPACE TAJAN

SEPTEMBER

14 TAJAN – Livres

19 TAJAN – Dessins et

Tableaux Modernes

28 TAJAN – Vins et

Spiritueux

OKTOBER

10 TAJAN – Mobilier et

Objets d'Arts des XVIIe,

XVIIIe et XIXe siècle

SALLE ROSSINI

SEPTEMBER

26 ALDE – Livres anciens

et du XIXe siècle

HÔTEL AMBASSADOR

OKTOBER

6 ALDE – Monnaies de

Grande Grèce et de Sicilie

– Archéologie

PIASA RIVE GAUCHE

SEPTEMBER

14 PIASA –

Scandinavian Selected

Design

20 PIASA – Design from

one collection

OKTOBER

4 PIASA – Scandinavian

design

10 PIASA – Collection

François Dautresme,

mémoire de la Chine

THIERRY DESBENOIT & ASS.

OKTOBER

6 THIERRY DESBENOIT

& ASS. – Art d'Asie

ARTPRECIUM

JUNE

21 ARTPRECIUM – Art

Moderne

28 ARTPRECIUM –

Affiches de collection

CHRISTIE'S

SEPTEMBER

12-14 CHRISTIE'S –

Collection Alberto Pinto

19 CHRISTIE'S –

Tableaux 1400-1900 – Un

autre XXe siècle: les arts

de la figuration 1900-

1950

HÔTEL DES VENTES DE

NEUILLY

SEPTEMBER

17 AGUTTES – Tableaux

anciens, Mobilier &

Objets d'art

21 AGUTTES – Affiches

& cartes postales

26 AGUTTES –

L'icônographie

patriotique de la guerre

ARTCURIAL

SEPTEMBER

19 ARTCURIAL – Fine

Wine and Spirits – The

Banksy Years

26 ARTCURIAL –

Old Master & 19th

Century Art – Elogie

du Symbolisme, Une

collection particulière et

à divers

OKTOBER

10 ARTCURIAL – Paul

Lombard Collection

LOCAL SALES

SEPTEMBER

1 BREST (29) – Mes

Thierry & Lannon –

Matériels hi-fi, vidéo,

électroménager,

agencements

2 BEAULIEU – Bonhams

– The Beaulieu Sale

5 CANNES (06) – Cannes

Enchères – Vente

courante

6-7 LYON (69) – Me

de Baecque – Mobilier,

Objets d'Art, Peintures

8 FONTAINEBLEAU

Wristwatches

13 BONHAMS

Knightsbridge – Jewellery

BONHAMS NB – The South African Sale
SOTHEBY'S NB – Made in Britain – Shake It Up: Works from the Mario Testino Collection

14 DREWEATTS & BLOOMSBURY – The Glory of Science: Photos, Maps, Prints & Autographs

15 CHRISTIE'S King Street – First Open

19 SOTHEBY'S NB – Watches

CHRISTIE'S King Street – Prints & Multiples

20 PHILLIPS – Design
BONHAMS NB – The Oak Interior – Fine Jewellery

SOTHEBY'S NB – Prints & Multiples – Fine Jewels – Finest and Rarest Wines

21 CHRISTIE'S King Street – Fine and Rare Wines

26 SOTHEBY'S NB – The Library of John and Suzanne Bonham
SOTHEBY'S NB – Vivien: The Vivien Leigh Collection

26-27 BONHAMS Knightsbridge – Decorative Art and Design

27 BONHAMS NB – 19th Century European, Victorian and British Impressionist Art

SOTHEBY'S NB – Irish Art

CHRISTIE'S King Street – Audrey Hepburn

28 BONHAMS NB – Fine

and Rare Wines

OKTOBER

5 DREWEATTS & BLOOMSBURY – Books and Works on Paper
BONHAMS NB – Africa Now – Modern and Contemporary African Art

SOTHEBY'S NB – The Italian Sale

5-6 PHILLIPS – 20th Century & Contemporary Art

SOTHEBY'S NB – Contemporary Art

9 SOTHEBY'S NB – Close Up

Local Sales

SEPTEMBER

6 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – House Sale

SELSDON – Catherine Southon – Art and Antiques

9 CHICHESTER – Bonhams – Goodwood Revival

12 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – General Sale

13 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – Jewellery, Silver & Watches

15 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – Fine Wine, Port and Champagne

20 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – The Transport Sale – Fine Clocks, Barometers and Scientific Instruments

OKTOBER

4 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – 20th Century Design

EDINBURGH – Bonhams – Whisky Sale

10 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – General Sale

OOSTENRIJK

SEPTEMBER

6-7 WIEN – Dorotheum – Palais – Stamps

8 WIEN – Dorotheum – Palais – Watches

12 WIEN – Dorotheum – Palais – Oriental carpets, textiles and tapestries

WIEN – Dorotheum – Musensaal, Albertina – Charity

13 WIEN – Dorotheum – Palais – 19th Century Paintings and Watercolours

14 WIEN – Dorotheum – Palais – Exquisite Jewellery

19 WIEN – Dorotheum – Palais – Antique Arms, Uniforms and Militaria

22 WIEN – Dorotheum – Palais – Exclusive diamonds and gems

26 WIEN – Dorotheum – Palais – Collection Reinhold Hofstätter Furniture and Decorative Art

27 WIEN – Dorotheum – Palais – Master Drawings, Prints before 1900, Watercolours, Miniatures

28 WIEN – Dorotheum – Palais – Antiques and art – Antique Scientific Instruments and Globes

– Cameras

29 WIEN – Dorotheum – Palais – Exquisite Jewellery

30 WIEN – Dorotheum – Palais – Sporting and Vintage Guns

DENEMARKEN

SEPTEMBER

19-28 BREDGADE – Bruun Rasmussen – International paintings, antiques and modern art

DUITSLAND

SEPTEMBER

12 STUTTGART – Nagel – Textiles & Islamic Art

20 KOLN – Lempertz – Paintings 15-19th Century

22-23 KOLN – Lempertz – Antiquarian books, old and modern graphic

23 KOLN – Dr. Hüll – Art and Antiques

26 MUNCHEN –

Neumeister – Jewellery

27 MUNCHEN –

Neumeister – Fine art and antiques

28-29 MUNCHEN –

Hampel – Art and Antiques

OKTOBER

6 KOLN – Lempertz – Contemporary Art

10 MUNCHEN – Quittenbaum – Italian Design

ITALIE

SEPTEMBER

9 MARANELLO – Sotheby's – RM Sotheby's: Ferrari

ZWITSERLAND

SEPTEMBER

19 ZURICH – Koller – Jewellery

21 ZURICH – Koller –

Furniture, Sculptures, Porcelain & Silver – Carpets

22 ZURICH – Koller – Old Master Paintings – 19th Century Paintings

23 ZURICH – Koller – Books – Autographs

OVERSEAS

SEPTEMBER

5 LOS ANGELES – Bonhams – Coins and Medals

8-9 HONG KONG – Christie's – Fine & Rare Wines

9 NEW YORK – Sotheby's – Finest and Rarest Wines

11 NEW YORK – Bonhams – Chinese Works of Art

12 LOS ANGELES – Bonhams – California Jewels

HONG KONG – Christie's – Fine Chinese Paintings

veiling "Alkmaar"

Veilinghoudersbedrijf R. Schiff
Phoenixstraat 11, 1812 PN Alkmaar - NL
tel. 072 - 515 42 06 b.g.g. 06 - 53 429 360
e-mail: info@veilingalkmaar.nl

GEWIJZIGDE KIJKDAGEN

vrijdag 8 - zaterdag 9 en zondag 10 september 2017
van 11.00 tot 17.00 uur

VEILINGDAGEN

van dinsdag 12 september t/m dinsdag 19 september
telkens aanvangende om 19.00 uur

o.a. collectie Leerdam Unica's - een muntenverzameling
en 60'er en 70'er jaren design meubilair en verlichting

EEN BEZOEK MÉÉR DAN WAARD !

Goede bereikbaarheid en ruime gratis parkeergelegenheid
veiling en taxatie van Kunst- Antiek en Inboedels
www.veilingalkmaar.nl

ROCKS AND CLOCKS

David Aardewerk

2LIPS

Molenstraat 3
2513 BH Den Haag
070-3220957
di. t/m zat. 12.00 - 17.30 uur

De nieuwe solitaire ring 2LIPS
ontwerp David Aardewerk
exclusief verkrijgbaar bij
www.rocksandclocks.nl

kunstveiling.nl

4.000 verkochte
werken per maand!

BIED MEE

13 NEW YORK -

Bonhams – Japanese Works of Art

NEW YORK - Sotheby's –

Important Chinese Art

NEW YORK - Christie's –

Indian, Himalayan and

Southeast Asian Works

of Art – South Asian

Modern + Contemporary

Art – Fine Chinese Snuff

Bottles

14 NEW YORK -

Sotheby's – Fine Classical

Chinese Paintings &

Calligraphy

NEW YORK - Christie's –

Marchant: Nine Decades

in Chinese Art – Early

Buddhist Art from

Japanese Collections

14-15 NEW YORK -

Christie's – Fine Chinese

Ceramics and Works

of Art

16 NEW YORK -

Sotheby's – Asian Art

19 NEW YORK - Phillips

– New Now

NEW YORK - Bonhams –

Fine Jewellery

20 HONG KONG -

Bonhams – Jewels &

Jadeite

22 SAN FRANCISCO -

Bonhams – Fine and Rare

Wines

24 SHANGAI - Christie's

– First Open – 20th

Century & Contemporary

Art

26 NEW YORK -

Bonhams – Fine Books &

Manuscripts

NEW YORK - Sotheby's –

The Collection of Edward

Albee

27 NEW YORK -

Bonhams – The Ar and

Space Sale

NEW YORK - Sotheby's –

Contemporary Curated

28 NEW YORK -

Sotheby's – Post-War

and Contemporary

Photographs

29 HONG KONG -

Sotheby's – Finest and

Rarest Wines

OKTOBER

2 PHILADELPHIA -

Bonhams – Collectors

Motorcars and

Automobilia

NEW YORK - Bonhams –

Photographs

3 NEW YORK - Phillips

– Photographs – The

Odyssey of Collecting

HONG KONG - Bonhams

– Images of Devotion

4 NEW YORK -

Antiquorum – Important

Modern & Vintage

Timepieces

5 NEW YORK - Sotheby's

– Photographs

6 NEW YORK - Sotheby's

– American Art

ONLINE

SEPTEMBER

1-15 SOTHEBY'S - www.

sothebys.com – Shake

It Up

-3 BRUUN RASMUSSEN

- www.bruun-rasmussen.

dk – Paintings, works of

art, design, coins and

wine

-4 BERNAERTS - www.

bernaerts.be – summer

silent sale

4-5 VAN ZADELHOFF -

www.vanzadelhoff.nl

4-10 BRUUN

RASMUSSEN - www.

bruun-rasmussen.dk –

Paintings, works of art,

design and stamps

9-18 VENDU

NOTARISHUIS - www.

notarishuis.com – Curiosa

-11 SOTHEBY'S - www.

sothebys.com – Original

Film Posters

11-17 BRUUN

RASMUSSEN - www.

bruun-rasmussen.dk –

Paintings, works of art,

design, coins and wine

12-21 CHRISTIES

- www.christies.com –

Contemporary Edition

15 SOTHEBY'S - www.

sothebys.com –

Contemporary Art

15-25 ARTPRECIUM -

www.artprecium.com

– Livres anciens et de

collection

18-21 BRUUN

RASMUSSEN - www.

bruun-rasmussen.dk –

Paintings, works of art

and design

19- CHRISTIES - www.

christies.com – Watches –

Audrey Hepburn

20 SOTHEBY'S - www.

sothebys.com – Christian

Dior, Bijoux de Mode:

Fashion Jewellery

TAJAN - www.tajan.com

– Intérieur

20-27 CHRISTIES -

www.christies.com – The

Art of China

20-28 CHRISTIES

- www.christies.com –

Jewels

22

KORSTVANDERHOEFF -

www.korstvanderhoff.nl

– Inboedel en curiosa

22-29 OSENAT - www.

osenat.fr – So Chic!

25- BRUUN

RASMUSSEN - www.

bruun-rasmussen.dk –

Paintings, works of art,

design, coins and wine

26- CHRISTIES - www.

christies.com – Wine

28- CHRISTIES - www.

christies.com – Wine

OKTOBER

-1 BRUUN RASMUSSEN

- www.bruun-rasmussen.

dk – Paintings, works of

art, design, coins and

wine

1-10 ARTPRECIUM -

www.artprecium.com –

Multiples & Estampes

2-8 BRUUN

RASMUSSEN - www.

bruun-rasmussen.dk –

Paintings, works of art,

design and stamps

-3 CHRISTIES - www.

christies.com – Watches –

Audrey Hepburn

9- BRUUN RASMUSSEN

- www.bruun-rasmussen.

dk – Paintings, works of

art, design, coins and

wine

-10 CHRISTIES - www.

christies.com – Wine

Schulman b.v.

professional numismatists since 1880

*Sinds 1880 het adres voor het veilen van Munten, Historiepenningen,
Onderscheidingen en Papiergeld.*

Herengracht 500 - 1017 CB - Amsterdam - The Netherlands
Tel: +31 (0) 20 320 91 01 - Fax: +31 (0) 20 620 80 40 - e-mail: auction@schulman.nl
www.schulman.nl

RESULTATEN VEILINGEN NEDERLAND

€ 49.680
Piet Zwart (1885-1977).
Normalieënboekje,
Delft, N.V.
Nederlandse
Kabelfabriek,
n.d. (1924-1926).
Verkocht in de vei-
ling van 30 mei t/m 2
juni bij Bubba Kuyper Veilingen Haarlem.

€ 4.347
Carl den Hollander (1934-1995).
'Pippi Langkous in Villa Kakelbont
met meneer Nilsson en haar paard'.
Origineel gesigndeerde gekleurde pen-
tekening, 50 x 36,5 cm. Verkocht in de
veiling van 30 mei t/m 2 juni bij Bubba
Kuyper Veilingen Haarlem.

€ 80.730
François Peisaert (ca. 1595-1630).
Ongelukkige Voyage, Van 't Schip
Batavia, Naer de Oost-Indien,
Amsterdam, 1647, 1e druk. Verkocht
in de veiling van 30 mei t/m 2 juni bij
Bubba Kuyper Veilingen Haarlem.

€ 52.785
M.C. Escher (1898-1972).
'Luchtkasteel',
gesigndeerd,
houtsneede,
1928, 62,4
x 38,7 cm.
Verkocht in
de veiling
van 30 mei
t/m 2 juni bij
Bubba Kuyper Veilingen Haarlem.

€ 109.060
Een porseleinen
vaas, China,
Meiping, met
floraal decor in
onderglazuur
blauw, h. 26 cm.
Verkocht in de
veiling van 4 t/m 6
juni bij VenduHuis
De Jager Goes.

€ 74.480
Een porseleinen
vaas, China,
decor van draken
in onderglazuur
blauw, h. 39
cm. Verkocht in
de veiling van
4 t/m 6 juni bij
VenduHuis De
Jager Goes.

€ 17.290
Een porseleinen
vaas, China,
Meiping, ijzer-
rood decor, h. 26
cm. Verkocht in
de veiling van
4 t/m 6 juni bij
VenduHuis De
Jager Goes.

€ 11.305
Een porseleinen
vaas, China, met
boeddhistische
gelukssymbolen
in goud gedeco-
reerd, h. 40 cm.
Verkocht in de
veiling van 4 t/m 6
juni bij VenduHuis
De Jager Goes.

€ 250.000
Rudolf Bonnet (1885-1978). 'Ardjuna
Bertapa', gesigndeerd, pastel, 67 x 49 cm.
Verkocht in de veiling van 8 en 9 juni
bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 562.500
Lee Man Fong (1913-1988). 'De arend',
gesigndeerd, olieverf op board, 122 x 60
cm. (tot op heden het duurst verkochte
stuk op een Nederlandse veiling in
2017). Verkocht in de veiling van 8 en 9
juni bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 70.000
Maurits
Cornelis
Escher
(1898-
1972). 'De
witte kat',
gesigndeerd

in het blok, origineel houtblok voor
houtsnedes, 16,5 x 17 cm, wereldre-
cord voor een houtblok van Escher.
Verkocht in de veiling van 8 en 9 juni
bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 12.500
'Heilige Ursula', gepo-
lychromeerd hout, 16e
eeuw, h. 50 cm. Verkocht
in de veiling van 8 en 9
juni bij Zeeuws Veilinghuis
Middelburg.

€ 2.250
Een paar bron-
zen engelen
met kandelaar,
19e/20e eeuw,
op houten
basement (van
later datum), h.
75 cm. Verkocht

in de internetveiling van 9 t/m 12 juni
bij Veiling Maastricht.

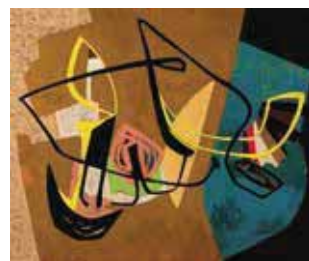
€ 2.875
Een 144-delig zilveren bestek met
parelrand, diverse gehaltes en model-
len, o.a. Hollands glad, ca. 6120 gram.
Verkocht in de internetveiling van 9
t/m 12 juni bij Veiling Maastricht.

€ 31.000
Walasse Ting
(1929-2010).
'Three beau-
ties', kunste-
naarsstempel,
acryl en inkt
op papier,
178,9 x 96,8
cm. Verkocht
op 12 juni bij
Veilinghuis
AAG
Amsterdam.

€ 11.000
Theo Wolvekamp (1925-1992).
'Zonder titel', gesigndeerd en gedateerd
1970 op het spieraam, gestempeld:
Nalatenschap Atelier Theo Wolvekamp
Hengelo 1992 en verso: Atelier
Wolvekamp 1992. Olieverf op doek,
110,2 x 169,8 cm. Verkocht op 12 juni
bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 8.900
Dolf Breetvelt (1892-1975). 'Zonder titel'
(1947-1948), gesigndeerd, olieverf op
doek, 90,8 x 107,3 cm. Verkocht op 12
juni bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 2.580

Ettore Sottsass (1917-2007). 'Mini Totem No. 4', een laat 20e-eeuws keramisch object, uitvoering Bitossi, Montelupo, Italië, gesigeneerd langs de onderrand 049/150 – E. Sottsass Bitosso

Montelupo Italy, h. 50 cm. Verkocht op 12 juni in de designveiling van Vendu Notarishuis Rotterdam.

€ 4.128

Reijer Stolk (1896-1945). Een bronzen hoofd van een Afrikaanse man op een kubistische houten sokkel, gesigeneerd met meegegoten initialen en gedateerd '32, met bronsgie-

termerk: H.W. Stöken & Zn., Leiden, h. 28 cm. Verkocht op 12 juni in de designveiling van Vendu Notarishuis Rotterdam.

€ 6.192

Willem (Wilhelm Anton) Rädecker (1883-1971). Een mahoniehouten en gezwart houten boekenkast met compartiment met twee deuren, Amsterdamse School, jaren '20, 139 x 140 x 49 cm. Verkocht op 12 juni in de designveiling van Vendu Notarishuis Rotterdam.

€ 458.500

Isaac Israëls (1865-1934). 'Café dansant, Moulin de la Galette, Paris', gesigeneerd, olieverf op doek, 90 x 110 cm. Verkocht op 12 juni, voormalige Kamerbeek collectie, Christie's Amsterdam.

€ 122.500

Bart van der Leek (1876-1958). 'Moeder en kind', verso: gesigeneerd en gedateerd 'BvdLeek '52-55'. Olieverf op doek, 108 x

68 cm. Verkocht op 12 juni, voormalige Kamerbeek collectie, Christie's Amsterdam.

€ 86.500

Ferdinand Hart Nibbrig (18666-1915). 'Gezicht op Blaricum', gesigeneerd en gedateerd 1902, olieverf op doek, 61 x 91 cm. Verkocht op 12 juni, voormalige Kamerbeek collectie, Christie's Amsterdam.

€ 134.500

Jan Sluijters (1881-1957). 'Jonge vrouw met sigaret', gesigeneerd, olieverf op doek, 80 x 62 cm. Verkocht op 12 juni, voormalige Kamerbeek collectie, Christie's Amsterdam.

€ 19.200

Een Vlaams ebbenhouten en schildpad belijmd kunst kabinet met twee deurtjes versierd met robbelijsten, waarachter

vakken en laden, rustend op verhoogde voet versierd met mascarons en verbonden door een geprofileerde regel, Antwerpen, 17e eeuw, 149 x 86 x 43 cm. Verkocht in de veiling van 12 t/m 19 juni bij Veilinghuis van Spengen Hilversum.

€ 7.424

Een blauwwit Chinees porseleinen knobbelvaas met bolle romp en decor van figuren in landschap waarboven bloemen, Transition periode, 17e eeuw, h. 38 cm. Verkocht in de veiling van 12 t/m 19 juni bij Veilinghuis van Spengen Hilversum

€ 5.880

Een gepatineerd bronzen sculptuur met voorstelling van lopende panter, gesigeneerd Roger Godchaux (1878-1958), 13,5 x 26 x 11 cm. Verkocht in de veiling van 12 t/m 19 juni bij Veilinghuis van Spengen Hilversum.

€ 8.704

Een stel fraaie Duitse zilveren tweelichts jugendstil kandelaars mer de voorstelling van dames getiteld 'Dag' en 'Nacht', meester fa. M.H. Wilkens, Bremen, circa 1904 (zie modern zilver, pagina 164, afb. 142, vgl. Würtenbergische Landes Museum, Stuttgart) h. 23 cm. Verkocht in de veiling van 12 t/m 19 juni bij Veilinghuis van Spengen Hilversum.

€ 122.500

Edgar Fernhout (1912-1974). 'Zee (ochtend)', gesigeneerd en gedateerd '59, verso: gesigeneerd, getiteld en gedateerd, olieverf op doek, 80 x 80 cm. Verkocht op 13 juni bij Christie's Amsterdam.

€ 104.500

Geer van Velde (1898-1977). 'Compositie', gesigeneerd met monogram 'GvV', olieverf op doek, 100 x 80 cm. Verkocht op 13 juni bij Christie's Amsterdam.

€ 110.500

Jan Mankes (1889-1920). 'Meisje met lijster', gesigeneerd, olieverf op doek, 42 x 31 cm. Verkocht op 13 juni bij Christie's Amsterdam.

€ 5.200

Een serie van 10 originele zeefdrukken van de serie 'Myths', ges. To Robert, Andy (Andy Warhol 1928-1978), uitgegeven door Ronald Feldman Fine Arts, Inc New York City 1981. Verkocht in de veiling van 18 juni e.v.d. bij Veilinghuis De Eland en De Zon Diemen.

€ 10.400

Een Rolex GMT Master II, ref. 1675, ca. 1958, automatisch lopend uurwerk met originele 'Pepsi' bezet, in bijzonder goede staat met Rolex reis-etui. Verkocht in de veiling van 18 juni e.v.d. bij Veilinghuis De Eland en De Zon Diemen.

€ 4.420

Dirk Filarski (1885-1964). 'Huis in de bergen nabij Florence', gesigineerd en gedateerd '51, olieverf op doek, 65 x 55 cm. Verkocht in de veiling van 18 juni e.v.d. bij Veilinghuis De Eland en De Zon Diemen.

€ 14.500

Wilm Wouters (1887-1957). 'Liggend naakt, blauwe doek', doek, gesigineerd. r.o., 64 x 76 cm. Verso etiket met titel. Verkocht in de veiling van 21 juni e.v.d. bij Veilinggebouw De Zwaan Amsterdam.

€ 10.500

Noord Holland, polychroom beschilderd vurenhouten zgn. 'Marker' kast, 1660-1690, met in de rechte kap een lade, waaronder vier deuren. Met geschilderde voorstelling van landschap en Bijbelse scenes 'Elia en Tobias' en 'trompe l'oeuil' ranken op de stijlen. Op zwarte bolpoten, br. 150, h. 147 en d. 56 cm. Verkocht in de veiling van 21 juni e.v.d. bij Veilinggebouw De Zwaan Amsterdam.

€ 8.600

China, paar Ducai kommen, 18e eeuw. Met beschrijving van 'Bluett & Sons, London', Herkomst dhr. en mevr. Hofman, aangekocht bij Bluett & Sons tussen 1950-1965. Diam. 15,2 cm. Verkocht in de veiling van 21 juni e.v.d. bij Veilinggebouw De Zwaan Amsterdam.

€ 71.000

Wouterus Verschuur (1812-1874). 'De verzorging van de paarden', gesigineerd, olieverf op paneel, 36,7 x 51,8 cm. Verkocht op 26 juni bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 43.400

Isaac Israels (1865-1934). 'Viarreggio, Italië', gesigineerd, olieverf op doek, 50,4 x 40,2 cm. Verkocht op 26 juni bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 3.075

Een tweedelig bronzen beeldje van een Mahakala Varja, staand op Ganesha, Tibet, ca. 1900, h. 17 cm, ca. 1.660 gram. Verkocht op 26 juni bij Derksen Veilingbedrijf Arnhem.

€ 5.410

Kees Verkade (1941), een bronzen beeld van een man en een vrouw met kind boven hun hoofd geheven, gesigineerd en gedateerd 1996, nr. 5/6 met stempel bronsgieterij, h. 44

cm, 5410 gram. Verkocht op 27 juni bij Derksen Veilingbedrijf Arnhem.

€ 1.350

Ram Arnhem, een keramieken dekselvaas, modelnummer 21, decor 'Kracht', ontwerp Th.A.C. Colenbrander (1871-1945), jaarletter E = 1926, h. 59,5 cm (haarlijn, miniscuul chipje a.d.

voet). Verkocht op 26 juni bij Derksen Veilingbedrijf Arnhem.

€ 3.354

Een antiquarisch boek: 'Aaloude en hedendaagsche scheeps-bouw en bestier', door Nicolaes Witsen, uitgever: Casparus Commelijn; Broer en Jan Appelaer, Amsterdam, 1671. Verkocht in de veiling van 27 juni t/m 2 juli bij Veilinghuis Onder de Boompjes Leiden.

€ 2.838

Een 18e-eeuws 'Zaans' kabinet met 19e-eeuwse romantische beschilderingen. Verkocht in de veiling van 27 juni t/m 2 juli bij Veilinghuis Onder de Boompjes Leiden.

€ 2.838

Een heren polshorloge met secondewijzer en datumaanduiding, in stalen kast, Christiaan van der Klaauw, Joure, model Orion III (CK3), nr. 44, automatic, in originele cassette en met garantiecertificaat. Verkocht in de veiling van 27 juni t/m 2 juli bij Veilinghuis Onder de Boompjes Leiden.

€ 40.900

Een porseleinen Chinese koraalgegronde kom, Yongzheng onderglazuur blauw vierkarakter merk in dubbel vierkant en mogelijk uit de periode (1723-1735). De buitenzijde gedecoreerd met pioenrozen, lelies en chrysanten, op een koraalrode ondergrond, Ø 13,3 cm. Verkocht op 2 juli bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 47.100

Een Chinese licht hongmu kalligrafieertafel, Qing-dynastie (1744-1912). Op vier ronde hoekpoten en met S-vormige stretchers, het hout met diepe honingkleurige patina, 78,5 x 189 x 69,5 cm. Verkocht op 2 juli bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 29.600

Een Chinese gestoken hardhouten etagèrekast, 20e eeuw, de onderzijde met twee deuren, het bovenste gedeelte opengewerkt met verspringende planken, gestoken met kraanvogels tussen de wijnranken, 244 x 135 x 37 cm. Verkocht op 2 juli bij Veilinghuis AAG Amsterdam.

€ 8.385

Een empire zegewagenpendule met vuurvergulde ornamenten en bronzen beelden op Italiaans geel marmeren voetstuk met bijpassende kandelaars gedragen door bronzen Nikè figuren, Frankrijk, circa 1800. Verkocht op 2 juli in de internetveiling bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 3.870

Henri-Charles Magiglier (1826-1901). 'Armurier du XVe siècle', bronzen sculptuur, gesigineerd door de gieterij op de achterkant: E. Gruet Jne Fondateur, Paris, h. 72 cm. Verkocht op 2 juli in de internetveiling bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 2.838

Evert Jan Ligtelijn (1893-1975). 'Gezicht op de Munttoren vanaf de Binnen-Amstel', gesigineerd, olie op doek, 59,5 x 73,5 cm. Verkocht op 2 juli in de internetveiling bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 23.040

Pablo Atchugarry (1954). 'Zonder titel', carraramarmer, gesigineerd, 54 x 38 x 12 cm. Verkocht op 9 juli bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 2.048

Een houten muntgewichtdoosje met twaalf vakjes in het dek, brandmerk van Claas Evertzn. Bijl, het deksel met opschrift: 'gemaect tot zynde by mij Jan Jores boer van Gelck Anno 1646', samengesteld, scharnieren defect, daarbij: muntgewichtdoosje, Frankrijk, 3 x 17 x 10 cm. Verkocht op 9 juli bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 3.584

Een gepateneerd bronzen vloerlamp in de vorm van een schaaldragende vrouw, jaren '30, 178 x Ø 40 cm. Verkocht op 9 juli bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 3.072

Albert Verhoesen (1806-1881). 'Stalinterieur met werkende boer en vee', gesigineerd en gedateerd 1848, 61 x 78 cm. Verkocht op 9 juli bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 10.562

Twee grote oude Chinees benen sculpturen, 20e eeuw, bestaande uit vele gesneden figuren op rotspartij en in rotspartij. In de wolken, met bomen, pagode, kraanvogels, etc. Op groot houtgestoken basement (gesigineerd). Sculptuur geïnspireerd door de Chinese mythologie. (paar kleine beschadigingen). Afm. 146 x 12 x 95 cm. Verkocht in de veiling van 14 en 15 juli bij Twents Veilinghuis Enschede.

€ 4.161

Een wortelnoten-houten Haagse staande klok, 'Oliver van der Cloese Hage', met ankerhang, halfuurslag op bel, seconde- en dagaanduiding, 245 x 40 x 25 cm. Verkocht in de veiling van 14 en 15 juli bij Twents Veilinghuis Enschede.

€ 3.329

Een antieke Chinees porseleinen familie rose vaas met floraal decor, fijn geschilderd, goud decor en groene achtergrond, gemerkt, 33 x 16 cm. Verkocht in de veiling van

14 en 15 juli bij Twents Veilinghuis Enschede.

€ 8.000

Shinkichi Tajiri (1923-2009). 'Overhand Knot', gietijzer, op betonnen voet, 1994, nr 2/2, 69 x 63 cm. Verkocht op 15 juli in de internetveiling van Kunstveiling.nl Amsterdam.

€ 2.850

Karel Appel (1921-2006). 'Jumping Fox With Green Virgin', gesigineerd, 1976, nr. 11/50, acryl op houtconstructie, 48,2 x 60,9 x 6,3 cm. Verkocht in de internetveiling op 25 juli van Kunstveiling.nl Amsterdam.

€ 1.200

Corneille (1922-2010). 'Memories of the mountain', gesigineerd, 2002, terragravure op doek, nr. 19/50, 131 x 166,5 cm. Verkocht in de internetveiling op 20 juli van Kunstveiling.nl Amsterdam.

OP KOMST VEILINGEN NEDERLAND

Van Zadelhoff Veilingen

Hilversum

www.vanzadelhoff.nl

Internetveiling kunst en antiek

4 en 5 september

Richtprijs: € 75

Een origineel ontwerp voor een plan van een allegorisch stuk voor een slot-stuk van een vuurwerk, te ontsteken bij de kroningsfeesten te Hilversum in het jaar 1898, met een afbeelding van de Hilversumse feestcommissie voor de kroning van Wilhelmina in 1898 en bijgevoegd drie foto's van het omschreven vuurwerk.

Richtprijs: € 900

Onbekende meester, 'landschap met diverse personen', 17e/18e eeuw, olieverf op paneel, 27 x 31 cm.

Richtprijs: € 2.200

Albertus Verhoesen (1806-1881). 'Kippen en pluimvee in landschap', gesigineerd en gedateerd 1872, olieverf op paneel, 24 x 18 cm.

Veilinghuis Van Spengen

Hilversum

www.vanspengen.com

Kunst- en antiekveiling

4 september e.v.d.

Richtprijs: € 25.000 – 35.000

Een zeldzame zilveren renaissance molenbeker met glazen kelk voorzien van graveerwerk met allegorische

voorstellingen waaronder Bacchus, Venus en Ceres, met de voorstelling van zakken-dragende figuren en molenaar, doedelzak-speler en ruiter te paard, Enkhuizen anno 1656, muntmees-terteken zwaard (anonieme meester), h. 26 cm.

Richtprijs: € 1.000 – 1.500

Drie Chinees porseleinen bordjes met polychroom doucai decor van paradijsvogel, bamboe en bloemen, gemerkt en periode Qianlong (1736-1795), Ø 13,5 cm.

Richtprijs: € 1.200 – 1.500

Jan Hoyneck van Papendrecht (1858-1933). 'Artillerie in actie', gemonogrammeerd J.H.v.P., aquarel, 21 x 35 cm.

Richtprijs: € 1.200 - 1.500

Een Chinees porseleinen Kangxi kom met 'poudre bleu' decor opgehoogd met florale goudbeschildering in cartouches bekroond door familie verte decor van draken, circa 1700, h. 16,5 x Ø 35 cm.

Veilinghuis Peerdeman

Utrecht

www.veilinghuispeerdeman.nl

Kunst- antiek- en curiosaveiling

10 september

Richtprijs:

€ 600 – 800

Een loodglazen gelegenheidsglas met gegraveerde voorstelling van een feestend gezelschap en opschrift: 'De

Gelukke Ver laar Dag', 18e eeuw, 18 cm.

Richtprijs: € 800 – 1.200

Een Chinees porseleinen hexagonale familie rose schotel met pioenroze-der, Yongzheng, 29 cm, in cassette.

Richtprijs: € 3.500 – 4.500

Johan Rudolf Bonnet (1895-1978). 'Portret van J. Djedog', rood krijttekening, gesigineerd en gedateerd Bali 1954. (J. Djedog was in dienst in het huishouden van Rudolf Bonnet), 42,5 x 34,5 cm.

Amsterdams Venduhuis De Eland en De Zon

Diemen

www.venduhuisdeeland.nl

Kunst- en antiekveiling

10 september e.v.d.

Richtprijs: € 2.000 – 3.000

Henriëtte Ronner Knip (1821-1909). 'Speelse pups bij moeder', gesigineerd, olieverf op paneel, 28 x 39,5 cm.

Richtprijs: € 1.800 – 2.200

Een deels palissanderhouten Lounge Chair met zwart leer bekleed, ontwerp Charles Eames, met etiket onderzijde Hermann Miller collection, hierbij de ottoman met zwart leer bekleed, etiket Vitra.

Richtprijs:

€ 3.000 – 5.000

Willem Gerard Hofker (1902-1980). 'Onze volkstuin', gesigineerd en gedateerd

1956, olieverf op doek, 40 x 30 cm.

Derksen Veilingbedrijf

Arnhem

www.derksen-veilingbedrijf.nl

Kunst- en antiekveiling

11 t/m 14 september

Richtprijs: € 5.000 – 7.500

Sudjojong, Sindudarsono (1913/14-1985). 'Stilleven met bloemen', gesigineerd en gedateerd 1971, olieverf op doek, 85 x 70 cm.

Richtprijs:

€ 3.000 – 5.000

Een Audemars Piguet heren polshorloge aan 18-krt gouden band, kastnummer B24437, totaal gewicht 98 gram.

Richtprijs: € 2.000 – 3.000
Herman Brood (1946-2001).
'Racewagens', gesigneerd, olieverf op
doek, 100 x 160 cm.

**Veilinghuis De Jager
Goes**
www.veilinghuisdejager.nl
Kunst- en antiekveiling
18 t/m 21 september

**Richtprijs:
€ 2.000 – 4.000**
Een broche/hanger,
bezet met vele
diamanten in 18 krt.
gouden montuur.
Afgezet met parels
en centraal een pla-
quette in hartvorm

van turkoois, gemaakt in opdracht van
de Shah van Perzië.

**Richtprijs:
€ 1.000 – 2.000**
Een juwelen-
doos, China,
gemaakt van
verguld koper
met in de deksel
een fraaie jade

gesneden plaquette, welke mogelijk
uit de Ming periode stamt.

Richtprijs: € 4.000 – 8.000
Een ring met solitaire diamant van 2.75
ct. Bolsjewiek geslepen, gezet in 14 krt.
witgouden zetting.

**Veilinghuis Onder de Boompjes
Leiden**
www.onderdeboompjes.nl
Kunst- en antiekveiling
19 t/m 25 september

**Richtprijs:
€ 2.500 – 3.500**
Een jukebox,
Wurlitzer, Baltic
2, serienum-
mer 56031951,
West-Duitsland,
derde kwart
20e eeuw,
h. 110 cm.

**Richtprijs:
€ 1.000 – 1.500**
Een Amsterdamse
School wieg, toe-
geschreven aan
Nel van Emmerik
en Fred Berning,
Amsterdam ca.
1928, 183 x 116 x
48 cm, deze wieg
was onderdeel
van de tentoon-
stelling 'Wonen in de Amsterdamse
School' in het Stedelijk Museum
Amsterdam 9 april – 28 augustus 2016.

**Richtprijs:
€ 800 – 1.200**
Charles Henri,
pseudoniem
van Charles
Henri de Vries
(1948-2014), in
de voet gemo-
nogrammeerd
en gedateerd
'94, een bron-
zen beeld van een danseres, l. 61 cm,
op betonnen sokkel van 100 cm.

**VendueHuis der Notarissen
Den Haag**
www.venduehuis.com
Indonesian Art Sale
20 september

**Richtprijs:
€ 10.000 – 15.000**
Een Biak Korwar
voorouderbeeld
met tatoeage-
achtige decoratie
in het gezicht,
h. 51 cm.

Richtprijs: € 6.000 – 8.000
Willem Gerard Hofker (1902-1981).
'Nian portret van een Javaanse jongen
uit Batavia', gesigneerd en gedateerd
1938, krijt en potlood op papier.

Richtprijs: € 700 – 1.000
Simon Admiraal (1903-1992). 'Ruiter',
gesigneerd en gedateerd '65, olieverf
op doek.

Richtprijs: € 10.000 – 15.000
Gerard Pieter Adolfs (1897-1968).
'Madoereesche Moord', gesigneerd en
gedateerd '32.

**Venduehuis Dickhaut
Maastricht**
www.veilingmaastricht.nl
Internet kunst- en antiekveiling
22 t/m 25 september

**Richtprijs:
€ 2.000 – 4.000**
Een Chinese spie-
gel, bezet met
19e-eeuwse jade
ruyi plaquette op
de achterzijde een
riemhaak als hand-
vat, zilveren (?) montuur uit de 20e
eeuw, l. 25,5 cm.

Richtprijs: € 1.500 – 3.000
Een stenen Gandara reliëf, 2e-3e eeuw
v. Chr., op houten basement, putti met
een guirlande, 15 x 77 cm. Herk: collec-
tie van Tienhoven.

Richtprijs: € 7.000 – 15.000
Jan Toorop (1958-1928). 'Narcissus
Poeticus', gesigneerd, 27,5 x 25 cm.
Herkomst: Pan Amsterdam.

**Zeeuws Veilinghuis
Middelburg**
www.zeeuwsveilinghuis.nl
Aziatica veiling
26 en 27 september

**Richtprijs:
€ 10.000 – 15.000**
Een porseleinen
rolwagen, China,
Transition, 17e
eeuw, h. 39 cm.

Richtprijs: € 15.000 – 20.000
Een porseleinen encre-de-Chine
'Jezuïten' servies met afbeeldingen
van de kruisiging, 33-delig, China,
Qianlong.

Richtprijs: € 15.000 – 20.000
Een kapitaal porseleinen kaststel, vijf-
delig, China, Kangxi, h. 55 cm.

Richtprijs: € 12.500 – 17.500
Een porseleinen sculptuur 'Het vie-
ren van de oogst', Chinese culturele
revolutie, gemaakt in 1974, 65 x 73
cm. Onderdeel van een grote collectie
Republiek porselein.

RESULTATEN VEILINGEN BELGIË

€ 18.630

Jijé, coverafbeelding van het Tanguy et Laverdure-album 'La mystérieuse escadre Delta', 1979. Chinese inkt, potlood en gouache op papier, 38 x 32 cm. Gesigneerd. Verkocht in de veiling van 13 mei bij Huberty & Breyne Gallery, Brussel.

€ 12.420

Milo Manara, zonder titel (Gioia), 2006. Chinese inkt, aquarel en gouache op papier, 61 x 46 cm. Gesigneerd.

Verkocht

in de veiling van 13 mei bij Huberty & Breyne Gallery, Brussel.

€ 240.000

Emile Claus (1849-1924), 'De Thames en Waterloo Bridge te Londen', 1918. Doek, gesigneerd, 102 x 128 cm. Verkocht in de veiling van 20 mei bij De Vuyst, Lokeren.

€ 3.000

Figuratieve kaart van de wateringen tussen Brugge en het Zwin, detail, 1670. Handgetekende kaart met aquarel afgewerkt, 70 x 50 cm. Verkocht

in de veiling van 20 mei bij Marc Van de Wiele Auctions, Brugge.

€ 125.000

Evelyne Axell (1935-1972), 'Le Désir', 1969. Email op plexiglas, for-mica, rechts onderaan gesigneerd, 90 x 61 cm.

Verkocht in de veiling van 22 mei bij Cornette de Saint Cyr, Brussel.

€ 17.000

Rik Poot (1924-2007), 'Vallend paard'. Brons, getekend, 39 x 60 x 23 cm. Verkocht in de veiling van 22 en 23 mei bij Horta, Brussel.

€ 8.500

Uitzonderlijke Louis XIV pronkkast (cantoer), Frankrijk, 17e eeuw. Eiken-, naald-, ebben- en palissanderhout, ivoor. Verkocht in de veiling van 23 mei bij Campo & Campo, Antwerpen.

€ 12.259

Jean Brusselsmans (1884-1953), 'Marine', 1937. Aquarel en gewassen inkt op papier, 26 x 35 cm. Gesigneerd en gedateerd. Verkocht in de veiling van 11 juni bij Pierre Bergé & Associés, Brussel.

€ 23.227

Léon Spilliaert (1881-1946), 'La rumeur, femmes de pêcheurs sur le quai', 1924. Gouache, pastel met caseïne op papier, 50,1

x 36,3 cm. Gesigneerd. Verkocht in de veiling van 23 mei bij Campo & Campo, Antwerpen.

€ 90.000

Hergé, tekening in inkt en aquarel van de Yeti, 1966. Getekend en gedateerd. 28,3 x 33,1 cm.

Verkocht in de veiling van 11 juni bij Millon, Brussel.

€ 10.200

Valerio Adami (*1935), 'Il giorno dello sport'. Acryl op doek, 65 x 81 cm. Getiteld en opgedragen aan Jacky Ickx. Verkocht in de veiling van 11 juni bij Millon, Brussel.

€ 12.500

Gouden stater klasse V, Gallië, regio Parijs. 7,03 g. Verkocht in de veiling van 11 juni bij Millon, Brussel.

€ 11.500

Anoniem, 'Het contract', tweede helft 19e eeuw. Olieverf op paneel, 21,5 x 39 cm. Verkocht in de veiling van 13 en 14 juni bij Carlo Bonte Auctions, Brugge.

€ 25.000

Hollandse school, stillevens met glazen en een geschilderde citroen, 17e eeuw. Olieverf op paneel, 53,5 x 73 cm. Verkocht in de veiling van 13 en 14 juni bij Vanderkindere, Brussel.

€ 46.000

Balustervaa met twee oren en een rechthoekige hals, Kangxi-periode, wellicht 18e eeuw. Porselein in gevlamd

sang-de-boeuf en blauw. Hoogte: 30 cm. Verkocht in de veiling van 13 en 14 juni bij Vanderkindere, Brussel.

€ 30.500

Jean Rets, 'Bisay', 1958. Olieverf op doek, gesigneerd, 40,5 x 60 cm. Verkocht in de veiling van 17 juni bij Lhomme, Luik.

€ 11.500

Bierpul, Neurenberg, 17e eeuw. Vermeil met een decor van grotesken, rolwerk en cartouches. Merkteken N voor Neurenberg, zilversmid IE. Gewicht 434 g, hoogte: 12,5 cm. Verkocht in de veiling van 17 juni bij Haynault, Brussel.

€ 6.400

Paar driehoekige zoutvaatjes, Neurenberg, 18e eeuw. Vermeil met een decor van grotesken en dieren. Gegraveerd wapenschild. Merkteken N voor Neurenberg. Gewicht : 94 g en 88 g. Verkocht in de veiling van 17 juni bij Haynault, Brussel.

€ 99.200

Grote Guanyin-figuur, gezeten op een grote lotusbloem, 17e-18e eeuw. Hout met goudkleurige lak. Hoogte: 131 cm. Verkocht in de veiling van 18 juni bij Lempertz, Brussel.

€ 20.625

Vadim Zakharov (*1959), 'Sans titre', 1988. Olieverf op doek, gesigeneerd, getiteld en gedateerd op de achterkant, 300 x 200 cm. Verkocht in de veiling van 19 juni bij Cornette de Saint Cyr, Brussel.

€ 18.000

Pendule 'A l'Arlequin', ca. 1820. Brons met goudkleurige en zwarte patina, 'Thomire'-model, gesigeneerd 'Le Roy Paris', hoogte: 37 cm. Verkocht in de veiling van 19 en 20 juni bij Horta, Brussel.

€ 36.000

Serge Poliakoff (1900-1969), 'Zonder titel'. Aquarel en gouache, 49 x 36 cm. Getekend. Verkocht in de veiling van 19, 20 en 21 juni bij Bernaerts, Antwerpen.

€ 32.000

Maria Sybilla Merian, 'De Europese insecten, nauwkeurig onderzocht, na 't leven geschildert, en in print gebracht'.

Amsterdam, J.F. Bernard, 1730. Verkocht in de veiling van 20 juni bij Godts, Brussel.

€ 58.000

Abraham Ortelius, 'Theatrum Orbis Terrarum'. Antwerpen, Gillis van den Rade, 1575. Verkocht in de veiling van 20 juni bij Godts, Brussel.

OP KOMST VEILINGEN BELGIË

MonsAntic
Bergen
www.monsantic.com
Kunst en antiek
3 en 4 september

Richtprijs: € 500-600

Cornelis van Dyck, schaal, Delft, medio 18e eeuw. Faience, diameter : 34,5 cm.

Horta
Brussel
www.horta.be
Kunst en antiek
11 en 12 september

Richtprijs: € 25.000-30.000

Léon Spilliaert, 'Le paradis terrestre', 1914. Chinese inkt op papier, 24,5 x 34,5 cm.

Vanderkindere
Brussel
www.vanderkindere.com
Kunst en antiek
12 september

Richtprijs: € 10.000-15.000

Anto Carte, 'Moederschap'. Olieverf op doek, 90,5 x 80,5 cm.

Richtprijs: € 6.000-8.000

Mahākāla, Tibet, 17e eeuw. Verguld brons, schilderijen, edelstenen. Hoogte: 44,5 cm.

Maison Jules
Gent
www.maisonjules.be
Kunst en antiek
30 september en 1 oktober

Richtprijs: € 20.000-30.000

Beeldje van Imhotep, ca. 700 v.Chr.. Brons, hoogte 21 cm.

ANTIQUARIATEN

ANTIQUARIAAT FORUM

Westrenen, Tuurdijk 16,
3397 MS, 't Goy-Houten
Telefoon 030-6011955, fax 030-6011813
TAXATIES & IN- EN VERKOOP
ZELDZAME BOEKEN, HANDSCHRIFTEN, PRENTEN,
KAARTEN EN TEKENINGEN.
www.forumrarebooks.com

ANTIQUAIRS

PIEN

Grote St.-Jansstraat 1, 3811 HX Amersfoort
tel.: 033-4728971/4610501, fax: 033-4633722
KUNST - ANTIK - ART NOUVEAU - ART DECO
www.pienkunstantiek.nl

FRANTZ HEMELEERS

61, Avenue des Casernes, 1040 Brussel
Tel. 0032 2 640 29 16
AANVOER VAN ANTIQUITEITEN UIT ZWEDEN,
ENGELAND, FRANKRIJK,... MEUBILAIR, SCHILDE-
RIJEN, BRONZEN, ZILVERWERK, LAMPEN,...
600 M² EXPOSITIERUIMTE,
NABIJGELEGEN PARKING
www.frantzhemeleers.be

RODENBURG EN KEUS ANTIK

Prinsstraat 12, 3311 JS Dordrecht
SPECIALISATIE: PORRETMINIATUREN,
MINIATUUR VOORWERPEN EN MEUBELN.
www.antiekdordrecht.nl

COLLECTIONEURS

JUDAICA

fam. Verhoeven - de Jonge
judaic@tiscali.nl, tel: 020-7173828
mobiel: 06 33736669
VERZAMELAAR VAN JOODSE
VOORWERPEN (JUDAICA)
VRAAGT TE KOOP JOODS ANTIK
www.judaic.nl

GALERIES

ARTPRICE ART GALLERY

Grote Markt 39 A, 3111 NH Schiedam
Tel. 010/455561/06-51922582
Fax. 010-4567012
VERKOOP, VERHUUR EN ADVIES
50 KUNSTENAARS, O.A. CLEMENS BRIELS,
JOOP POLDER, WOUTER STIPS EN ADA BREEDVELD
www.artipico.com

KUNSTHANDELAREN

PASSAGE ARTS

20E EEUWSE TOEGEPASTE KUNST,
ART NOUVEAU, ART DECO,
VINTAGE COSTUME JEWELRY
www.arts1900.nl

KUNSTHANDEL MARCEL GIELING

Utrecht Telefoon: 06 22246032
KUNST VAN 1900 TOT HEDEN, SCHILDERIJEN,
GRAFIEK EN FOTOGRAFIE
U KUNT OP DE HOOGTE BLIJVEN VAN NIEUWE
AANWINSTEN DOOR IN TE SCHRIJVEN OP MIJN
NIEUWSBRIEF.
www.marcelgieling.nl

LIJSTENMAKERS

ATELIERS FRANS DE ROO

Koudenhorn 8, 2011 JC Haarlem
tel. 023 5313803, info@ateliersfransderoo.com
LIJSTENMAKERS & RESTAURATOREN
RUIME ERVARING IN VERGULDEN
OPMERKELIJK FRAAI VAKWERK
www.ateliersfransderoo.com

RESTAURATIE

NOOR CAMSTRA

Burg. Leenstraat Lochem,
Postbus 101, 7240 AC Lochem
Tel.: 0573-256273, mob: 06-51270507
lid Restauratoren Nederland
e.camstra@kpnplanet.nl
GESPECIALISEERD IN AARDEWERK,
STEENGOED - PORSELEIN
www.keramik-restauratie.nl

ATELIER ZOPPI KOPERBEWERKING sinds 1916

Jacobastraat 19
2512 HZ Den Haag
Tel. 070-3899462
RESTAURATIE VAN KOPEREN, TINNEN, BRONZEN
EN METALEN VOORWERPEN.
TEVENS: VERGULDEN, VERZILVEREN, VERBRONZEN
EN POLIJSTEN EN VERVAARDIGING VAN EXCLUSIEVE
VERLICHTING EN KUNSTOBJECTEN.
LID VAN RESTAURATOREN NEDERLAND.
www.zoppi.nl

MAUD SCHERMER RESTAURATIE ATELIER

Karel Doormanlaan 220
3572NZ Utrecht

Tevens afgifte Breda mogelijk
Tel: 06-10794875
MAIL: INFO@SCHERMER-RESTAURATIE.NL
PORSELEIN, AARDEWERK, GLAS,
EMAIL EN AANVERWANTE MATERIALEN
RESTAURATOREN NEDERLAND & INSTITUUT
COLLECTIE NEDERLAND LICENTIE
www.schermer-restauratie.nl

VAN IJKEN METAALRESTAURATIE

Raamsteeg 2, Leiden
Tel: 0617506860
restauratie@vanijken.com
(bij kleine objecten tevens afgifte
Amsterdam mogelijk)
RESTAURATIE VAN ALLE MATERIALEN
BRONZEN SCULPTUUR,
LITHURGISCHE - EN RITUELE VOORWERPEN
Gediplomeerd restaurator,
lid van Restauratoren Nederland
www.vanijken.com

FA. J.L.HASSOLDT JR. Sedert 1792

Jacob Krüsestraat 112
1106 ZL Amsterdam - Gaasperdam
Tel.020-6912179
Mob. 0641519074 - 0650252115
Lid Restauratoren Nederland
j.hassoldt@planet.nl
SPECIALISATIE: VELE NATUURLIJKE MATERIALEN,
O.A. IVOOR, SCHILDPAD, HOORN ETC.
www.restauratieantiek.com

VARIA

SCRIPTUM ART BOOKS

Nieuwe Haven 151, 3117 AA Schiedam,
+31(0)104271022,
art@scriptumart.nl
KUNSTBOEKEN
ON-LINE KUNSTBOEKWINKEL EN
ANTIQUARIAAT
www.scriptumart.nl

WISSE SMIT ADVOCATUUR B.V.

ADVOCATUUR IN KUNST & RECHT
IJsselkade 15, 7201 HC Zutphen
Tel: 06-30029780
wissesmit@artikel700.nl
PROCESADVOCaat DIE U BIJSTAAT BIJ KOOP/
VERKOOP (NON-CONFORM) BIJ DWALING /
OPLICHTING EN/OF CLAIMS IVM VALSE/GESTOLEN
KUNST
OOK VOOR UITZOEKEN VAN PROVENANCE EN
BEMIDDELEN VERZEKERINGSISSUES
DISCREET EN PRETTIG ONCONVENTIONEEL
www.artikel700.nl

ZOEKERS TE KOOP GEVRAAGD EN AANGEBODEN

TE KOOP AANGEBODEN

▼ GLAS

Wegens inkrimping van een grote verzameling talrijke unica. Copier, Heesen, Meydam, Figel, e.a. Prijs n.o.t.k. Telefoon: 0345-619566.

▼ KERAMIEK

Te koop schaal, aardewerk/keramiek, Iberisch schiereiland, met licht groene figuraties, afm. diameter ca 40-60cm, diep ca 20cm, unica, tel: 0644326011

▼ KUNST

Te koop tekening AD Dekkers 1972, 31x61 cm, vermeld in catalogus Carel Blotkamp. tel. 0642182098.

HARRIE SCHREINEMACHERS (Venray 1946-2003). Olieverfschilderij 140x140 cm. foto en prijs op aanvraag: h.van.summeren@hotmail.com. T 06 23104381.

te koop prachtig schilderij van C. Vreedenburgh. Uit familiebezit. Geen handelaren. Uw reactie graag op tingali@xs4all.nl.

Te koop aangeboden een gemengde techniek van Gilberto Zorio. Tel 06 42585496.

▼ MEUBELN

Een eiken salontafel afm. 42x55 cm met 12 blauwe ingelegde tegeltjes van 13x13 cm. Alle 12 stuks verschillende schepen. Geen gebroken tegels. Tel. 0413-364957.

TE KOOP GEVRAAGD

▼ BOEKEN

Boekenverzamelaar zoekt boeken aan te kopen. Geschiedenis, Kunst, Literatuur,... In alle talen, ook volledige bibliotheken. rafbauwens@hotmail.com (0032-(0)498595245). Hartelijk dank bij voorbaat.

▼ INFO

Particulier zoekt info over leven en werk

van Hendrik Antoon Pothast (Nijmegen 1847-Amsterdam 1924) en zijn zoon Bernard Pothast (1882 Halle-1966 Laren). Hamvraag: het hoe & waarom van de familie Pothast rond 1879-1885 in het Belgische Halle (omgeving Brussel)!? Info belangrijk ter voorbereiding van een expo in het Vlaams-Brabantse stadje. Mail + tel. André Walravens: henri.walravens@tele-net.be; tel. 0032/(0)2-377.38.39.

▼ KUNST

Door particulier schilderij van Marinus van der Maarel te koop gevraagd. Contactadres: Nicole.meissen@gmail.com.

VARIA

Verzamelaar zoekt kleine oude/antieke Nederlandse (volks)kunst te koop. Voor gebruik of voor sier geweest, van allerlei materialen, kan ook beschilderd of besneden zijn. Mobiel: 0646135700 of e-mail: volks.kunst@xs4all.nl.

Oude schrijfwaren, zoals inktpotten, van Nederlandse origine. Tel. 06-53801909. info@inktpotmuseum.nl.

Verzamelaar zoekt antieke hangsloten van lips Dordrecht. 030-6620162. josvandenbergh@planet.nl

UW WEBSITE ONDER DE LOEP?

Stuur uw gegevens naar:

kaj@ips.be.

1 plaatsing: € 45

9 plaatsingen: € 340

TE KOOP GEVRAAGD en AANGEBODEN:
GRATIS PLATFORM voor abonnees die iets te koop willen aanbieden of op zoek zijn naar kunst of antiek.

DOORSTUREN ZOEKERTJES:

Per e-mail via antiek@ips.be

Indien u niet niet over e-mail beschikt, gelieve de tekst te sturen naar
Scriptum Art/zoekertjes,
Nieuwe Haven 151,
3117 AA Schiedam
of per fax 010-4736625.

Opgepast: Graag duidelijk de rubriek aangeven waaronder u wenst te worden opgenomen (*affiches, boeken/foto's/prenten, glas/kristal, info, keramiek/tegels/porselein, kunst, meubelen, oude juwelen, postkaarten, spellen/poppen, uurwerken, varia, verlichting, zilver*).

U geeft per maand slechts één zoekertje op.
Eénzelfde zoekertje mag per kalenderjaar maar drie keer worden geplaatst.
De tekst mag hoogstens 85 tekens bevatten.
U vermeldt steeds uw telefoonnummer in uw zoekertje.
Er kan geen enkele reclamatie telefonisch aangenomen worden, u kunt schriftelijk reageren.
De geplaatste zoekertjes vallen onder de verantwoordelijkheid van de aanvrager.

PIEN

kunst • antiek • decor

Een grote glanzend plateel vaas, gemerkt: Gouda, 'huisje Zuid Holland', Holland, O en in blind-preeg 225 (modelnummer), h. 55cm. Ontwerp en uitvoering Leen Muller, 1917.

j. en r. stuurman, grote st. jansstraat 1, 3811 hx amersfoort
tel. 033 4728971 b.g.g. 033 4610501/4659244 fax 033 4633722
open: di. t/m vr. 10.00-17.30 en za. 10.00-17.00. www.pienkunstantiek.nl

Kunst- en Antiekveiling

Grote collectie Aziatische kunst

22 t/m 25 september 2017

Onder de hamer zullen o.m. komen: Sculpturen; Zilver; Juwelen; **Grote collectie Aziatische kunst (o.a. verzameling van Tienhoven/netsukes/Tibet/China/Japan)**; Keramiek en Glas (o.a. vlakglazen objecten van Giorgio Berlini); Schilderijen en Grafiek o.a. 17de/18de kunst; Meubilair; Art Nouveau en Art Deco; Vintage en Design; Religieuze kunst; Varia;

Aanvang: vr. 22 september 9.00 uur, **Sluiting:** ma. 25 september 21.00 uur.

Uitzonderlijk complete Tibetaanse priester's outfit, menselijk bot, ca. 1850-1900
Taxatie € 7.000 - € 15.000

Chinees porseleinen dekselvaas, 19de eeuw naar Wucal-voorbeeld, Transitionele stijl, h. 44 cm.
Taxatie € 700 - € 1.400

J.C. Stoffels, driedelig klokkenstel, bestaande uit geelkoperen klok met geëmailleerde cijfers en twee geelkoperen kandelaars, allen gemonogrammeerd, h. 26 en 35,5 cm. (3x)
Taxatie € 800 - € 1.200

Jan Toorop (1858-1928), gemengde techniek, Narcissus Poeticus, ges. r.o., afm. 27,5 x 25 cm, Herkomst: Pan Amsterdam
Taxatie € 7.000 - € 15.000

Duitse school (in de stijl van Lucas Cranach), olieverf op paneel, geparket, 16de eeuw, De terugkeer van de verloren zoon, afm. 54 x 57 cm.
Taxatie € 4.000 - € 7.000

Kijkdagen van 22 t/m 25 september

Openingstijden:

vr. 22 september t/m
zo. 24 september 11.00 - 17.00 uur
ma. 25 september 11.00 - 21.00 uur
(laatste veilingdag)

Dick Pieters (1941), olieverf op paneel, Verrast, gemon. r.o., afm. 14 x 11 cm.
Taxatie € 1.500 - € 3.000

Inbreng van goederen voor de decemberveiling reeds mogelijk!
Bieden kan tijdens de kijkdagen in de Bredestraat 23/23A of via uw eigen computer.

Bekijk nu al enkele stukken op de preview van onze website:

Tot ziens in ons veilinghuis!

www.veilingmaastricht.nl

ART
THE HAGUE

Pat Andrea, Bébé tinto (detail), Courtesy Galerie Ramakers

4 - 8 OKTOBER 2017

FOKKER TERMINAL DEN HAAG ♦ WWW.ARTTHEHAGUE.NL

BONHAMS AMSTERDAM

Valuation Days

Bonhams specialists will be visiting Amsterdam the coming two months to help you discover the true value of your Watches, Chinese Porcelain, Prints, Jewellery and Paintings.

For a free and confidential auction estimate, with no obligation to sell, there is no better time to learn the history and value of your items.

From million pound paintings forgotten in cupboards, to treasured heirlooms with a fascinating past, for over 200 years, Bonhams has handled some of the most interesting and unexpected stories in art.

Please contact our Amsterdam office for an appointment and maybe you could uncover a true masterpiece.

Valuation Days at Bonhams Amsterdam

Watches
4-5 September

Asian Art - Chinese Porcelain
18 September

Prints & Multiples
28 September

Jewellery
4-5 October

Paintings
(Old Masters, 19th Century, Impressionists, Contemporary)
12 October & 23 November

For further information and requests for any of our other departments please contact our office in Amsterdam:

BONHAMS NETHERLANDS

De Lairessestraat 154
1075 HL Amsterdam
020 6709701
amsterdam@bonhams.com

Bonhams